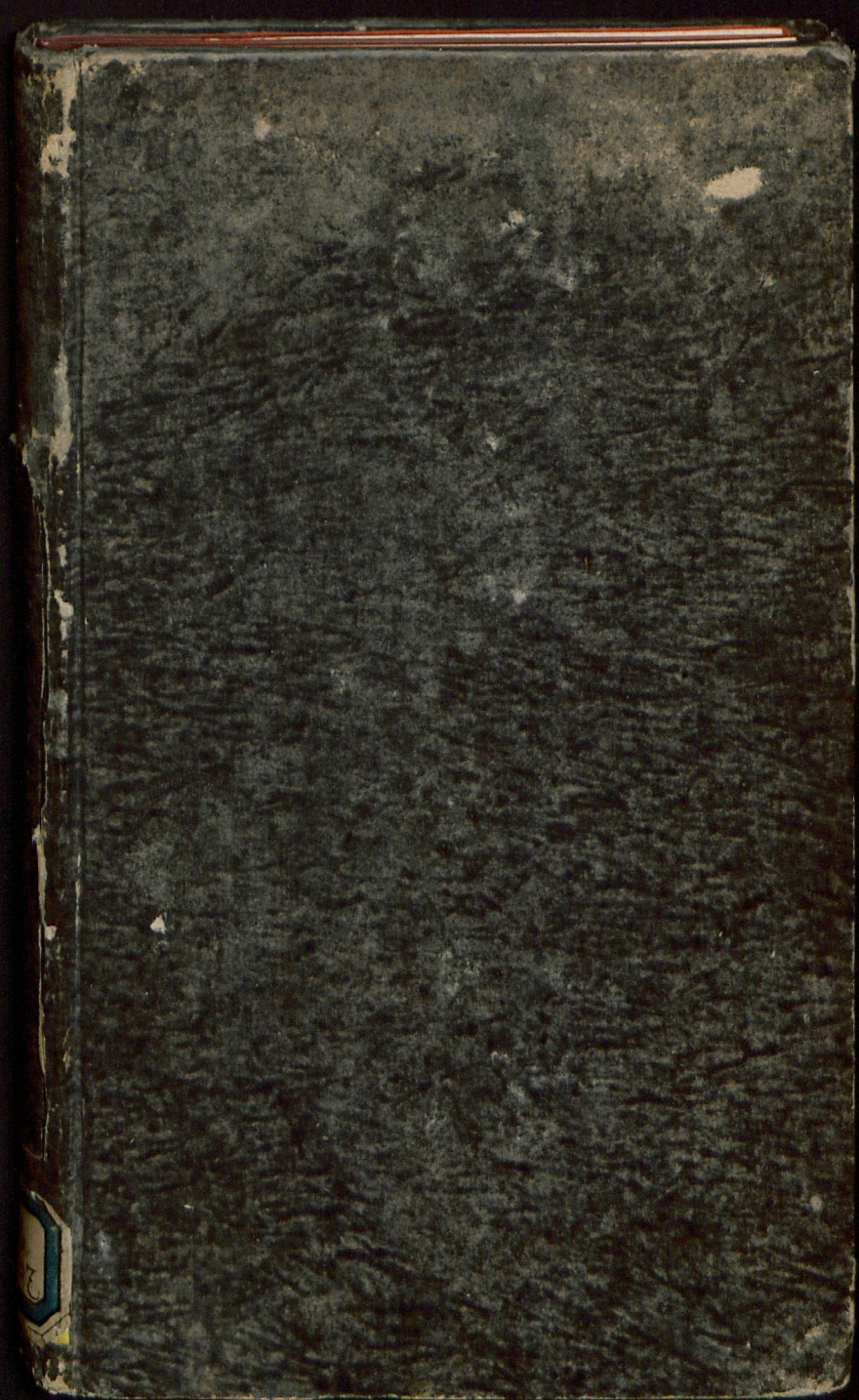

A 203.

Rudolph. Gorthold. Rathii

(doct. philos. et correctoris gymnasii Lutherani
Halensis

de

grammaticis et rhetoricis

elocutionis Romanae
praeceptis

Libri tres.

Pars prior

grammatica praecepta continens.

Halae et Lipsiae

apud Joannem Godofredum Ruffium.

1798.

Rudolph Gottlieb Erdli
doct. philol. et rhetor. gymnasil. Lipsien.
Halle

de

grammaticae et rhetoricae

eloquentiae Romanae

praecipue

grammaticae praecipue continens.

Halle et Lipsiae
apud Johannem Gottlobum Kallium.

1798

AD LECTOREM.

Cum ante biennium iuventutem academicam in sermo-
nis Romani palæstra exercere instituerem, nec librum,
non solum rhetorica sed etiam grammatica Latinae lin-
guæ præcepta æquabiliter continentem, invenirem;
schedulas meas, vel potius schedia, quibus utrumque
continebatur, perpoliendi et tum demum in vulgus
edendi, consilium cepi. Longinquus autem morbus
omnia impediēbat, et post morbum, quamquam non
ita magna scribendi lubidine tenebar, bibliopolæ tamen
promissa erant servanda. Hinc tradidi ei piorem libri
partem typis exscribendam, quæ de rebus grammaticis
præcipit, quæque, ut vere loquar, duobus ante annis
inprimis me ad scribendum impellebat. Cum Cicero-
rone enim *elocutionem emendatam et Latinam solum et
quasi fundamentum oratoris* putabamus. Vnde gramma-
tices fundamenta, quæ, qui de elocutione exposuerunt,
aut peculiari grammaticorum labori reliquere, aut rhe-
toricis miscuerunt præceptis, aut cum Quinctiliano ge-
neratim edocuerunt, aut, cum potiora tantum vellent
graviora que docere, ita tradiderunt, ut mihi certe pa-
rum satisfecerint, hæc igitur grammatices præcepta
breviter quidem, sed satis plene hoc libello exposita le-
ges. Alteram vero partem, rhetorica continentem
præ-

praecepta, nisi prior plane displicuerit, nisi quid adverbii iterum eveniat, mox secuturam esse speramus.

Jam vero ut iudicare possis, utrum, quae super rebus grammaticis hic scripsimus, in iis legendis ponderandisque aliquam ponere operam, operae pretium sit, breviter rerum argumenta indicabimus.

In prooemio, (§. 1 — 9.) duas modo esse ostendi omnis orationis virtutes principes, *perspicuitatem* et *ornatum*. Etenim si et *emendatam* orationem perspicuae subiicias, multarum, arbitror, rerum grammaticarum meliorem poteris reddere rationem. Ceterum in elocutione tractanda *formam* modo orationis spectandam censeo, unde ne in altera quidem parte aberratem recentiorum scriptorum aemulabor, qui hinc atque illinc conquirunt, quae parum attinere videntur.

De *orthographia*, (§. 10 — 53.) et primum quidem de *pronunciatione* ea in medium proruli, quae ad litterarum potissimum pertinent permutationem, cuius enim rei gnarus multarum et grammaticarum et criticarum rerum causas penitus perspicit. De *originatione*, qui alter orthographiae locus est, tantum modo dixi, quantum ad intelligendum sufficere videbatur, legem hanc non ubique ducem esse posse atque indagatricem. Nam equidem eorum subscribo sententiae, qui ad *usum* i. e. ad veterum monumentorum auctoritatem omnem scripturam, quamquam non sine discrimine, exigendam esse arbitrantur.

Etymologia, (§. 54 — 69.) vel in formarum doctrina, i. e. *analogia* versatur, vel in *verborum explanatione*. Cum formae latinitatis adolescentis ab illis virilis Musae plane sint diversae; necessario faciendum esse

vide-

videbatur, ut hanc etiam attingerem mutationem. Multum enim scire interest, quid usitatum sit, quid inusitatum atque absoletum, ne nobis ab editoribus auctorum antiquata, quibus aetas florentior abhorruit, obtrudi patiamur. — In altera autem etymologiae parte, quae λεξων est, rationem, qua vocum significato erui et possit et debeat, demonstratum ivi. Verba vero, quorum interpretatio magna laborat difficultate, partim *homonyma* sunt, partim *synonyma*. Doctrinam synonymorum ita adumbrare conatus sum, ut ab eorum consuetudine, qui in hoc genere verborum explicando occupati, ipsum statim opus adgrediuntur, plane recederem, triplicemque formam distinguerem.

Reliqua ad *syntaxin* fere pertinent, in qua, cum rirones maxime labi soleant, non graviora modo, sed vulgaria etiam tradidi. Haec syntaxis longe princeps libelli pars est, quam, si vera sint, quae dixi, aliquantulum mihi laudis conciliaturam puto; sin falsa, non parum vituperationis contracturam. Ad doctrinam *convenientiae* quod attinet, illa adiectivi cum duobus pluribusve substantivis, cum ne priscae quidem hac in re sibi consent, apprime mihi incerta atque instabilis videtur. Aliquo divisionis principio eruto, centum nonaginta et duas huius concordiae varietates obstupefcens inveni. Similiterque ostendi, quot in convenientia verbi cum duobus pluribusve substantivis occurrere possint. Vtrobique operam meam haud lusisse credo, res enim grammatica certe indagazione haud indigna.

Multo vero plura in *rigimine*, quod, vere si volumus iudicare, nihil nisi quaedam vocum inter se relatio est, in qua omnis constructio vertitur, novare ausus

sus sum; non ut novarem, sed ut pro viribus artem
 grammaticam in melius mutarem. Vnde ubique gene-
 rales, studiose conquisivi regulas, ut iuventutem non mul-
 tiplicando regularum numero, sed minuendo ad littera-
 rum Romanarum studia allicerem. Eamque ipsam ab
 causam, ubicunque fieri potuit, ibi constructionis ra-
 tionem reddidi, plerumque aliam quidem, ac solemnem
 illam, quae in miseris quaeritur ellipsis; an vero
 meliorem, tuum erit iudicare. De natura casuum,
 item de nativa modorum indole, de coniunctionibus,
 a quibus omnem modorum rectionem abjudico, item de
 praepositionibus, quas regere casus plane nego, multa,
 mihi quidem, a vulgari grammaticorum opinione di-
 screpantia protulisse videor. Jam liceat in fine praefat-
 ionis Facciolati verba mea facere: Non ego, is sum,
 qui hominum iudicia impedire possim, aut velim. To-
 tum, quidquid est, in medio pono, amicis, inimicis,
 civibus, exteris in illud ius esto; qui volet, carpito;
 invitus ne legito; officii gratia ne laudato. Nihil enim
 mihi magis miserum videri solet, quam eorum conten-
 tio, qui cum suos libellos vulgarint, concurrant, solli-
 citant, rogant, minantur; gratia, auctoritate, pecunia,
 artibus omnibus laudatores quaerunt. Impotens haec
 famae libido reipubl. litterariae libertatem, summum
 eius bonum ac paene unicum subruere conatur: verum
 bene habet, quod neque omnibus facum facit, nec diu.
 Ego mihi beatus videbor, si aequum monitorem inve-
 niam; et, utcunque res cadat, neminem in iudicium
 vocabo.

PROOEMIUM.

§. 1.

Oratio animi sensuum expressio est, eiusque partes *verba* seu *vocabula* dicuntur.

§. 2.

Hinc quales animi sensus, talis et oratio esse debet. Unde fit, ut in rudi gente rudis sit ac nuda, in cultiori cultior.

Ut ceteris in rebus, necessitatis inventa antiquiora sunt, quam voluptatis; ita et in hac re accidit, ut multis saeculis ante oratio nuda ac rudis ad solos animorum sensus exprimendos fuerit reperta, quam ratio numerorum, causa delectationis aurium excogitata. Cic. in Orat. 185.

§. 3.

Cultioris vero orationis *finis* est, quaequae vel cogitentur vel sentiantur, ita exprimendi, ut non intelligantur modo, sed cum voluptate quoque intelligantur. Alterum emendatā *perspicuūque* oratione obtinetur, *ornatū* alterum.

A

Cum

Cum omnis oratio tres habeat virtutes, ut emendata, ut dilucida, ut ornata sit, (quia dicere apte, quod est praecipuum, plerique ornatui subiciunt,) totidem vitia, quae sunt supradictis contraria, emendate loquendi regula, quam grammatices prior pars est, examinet. Quinct. Instit. Orat. I. 5.

Aptam itaque dictionem ornatui subjectam vides. Atque eadem ratio est cum aliarum virtutum vel perspicuitati vel ornatui subiiciendarum, tum *emendatae dictionis*, quae, quum perspicuitati tantummodo ferviat, eiusdem pars et habenda est et appellanda. Id quod, si, quid ultimum summumque habeat oratio, curatius penitatis, facile concedes. Emendate est enim dicendum, ut loquaris perspicue, et perspicue, ut intelligaris. Attamen emendatam hancce dictionem, non tam ob Quinctiliani auctoritatem, quam ob rei pondus gravitatemque, inter eas virtutes, quas oratio primarias habet, numeratam volumus.

§. 4.

In omni autem oratione tractanda vel *materiae* vel *formae* ratio habetur. Illa verba continet sensusque iis subiectos, haec modum spectat, quo, quidquid materia suppeditet, aut formandum est, aut coniungendum, aut eligendum, aut collocandum, aut exornandum.

Est in utroque (in oratione et poemate) et materia et tractatio: materia in verbis, tractatio in collocatione verborum. Cic. Orat. 59. extr.

§. 5.

Quare, si qui de orationis forma praecipere vult, (in qua tractanda animi sensus eorundemque expressiones iamiam inventa ponuntur,) nihil aliud faciet, nisi animi sensum recte, dilucide ornatque exprimendorum rationem ostendet. (§. 3. 4.)

§. 6.

Iam vero ars quaedam peculiaris ac per se constans cogitari potest, quae, in forma orationis occupata, quid rectum sit, quid perspicuum, quid ornatum ostendat, quaeque non solum praecipiat de *elocutione*, seu quomodo

do bene dicatur, sed etiam de *stylo*, seu quomodo bene scribatur. Atque haec doctrina erit de emendata, perspicua et ornata orationis expressione, quam et doctrinam *facundiae* dicere liceat.

Longe aliud *eloquentia* est, aliud *elocutio*. Illa enim omnes omnino oratoris virtutes complectitur, inventionem, dispositionem, elocutionem, memoriam, pronunciationem seu actionem: *elocutio* vero tantum pars est officii oratorii, quae, ex definitione auctoris ad Herennium l. 1. c. 2. idoneorum verborum ad sententiarum inventionem accommodatio est. cf. G. J. Vossii orator. Instit. l. 4. p. 3. Multi vero et hodie in elocutione tradenda multa conquiſiverunt, quae nihil attinebant. Alii enim a rhetorica, alii a gustu pulchri, quam aestheticam dicunt, alii aliunde mutuati sunt. Nos autem reliquimus haec, atque ea modo, quae videbantur ad formam seu tractationem orationis pertinere, sumimus.

Denique *stylus*, (quae vox etiam per i antiquitus scripta reperitur,) apud Graecos columna est, deinde de rebus parvis, columna similitudinem qualemcunque habentibus dici coepit. Hinc denotat instrumentum aeneum, alias graphium, (*γραφεῖον*) dictum, cuius pars inferior acuta, superior vero retusa erat seu plana ad delendas litteras. Veteres constat hoc instrumento litteras in faxis, lignis, aere, in pugillaribus praecipue libellis aut codicillis pinxisse. Horat. serm. 1. 10. 72. *saepe stylum veritas*, i. e. deleas scripta et corrigas. Quinct. 1. 1. *Litterarum formas tabellis insculpere, ut per illos velut sulcos ducatur stylus*. (Qui stylo scribunt in codicillis, hi quasi sulcos instar aratorum ducere videntur, hinc *exarare* pro scribere. Cic. Fam. 9. 26. *In codicillis exarare*, i. e. raptim scribere, ut Manutius interpretatur.) Deinde stylus scribendi i. e. litteras formandi facultas est, quatenus ea manu peragitur. Quinct. 1. 1. *Stylus tardior cogitationem moratur*. cet. Post scribendi exercitatio. Cic. orat. 1. 33. *Stylus optimus et praestantissimus dicendi effector ac magister*. Denique scribendi modus. Cic. de cl. orat. 45. *Huius orationes tantum argutiarum, — tantum urbanitatis habent, ut paene Attico stylo scriptae esse videantur*.

§. 7.

At duae iam reperiuntur artes, quae in orationis forma versantur, *Grammatica* et illud Rhetorices caput de *elocutione*. Illa docet, quid rectum sit, haec quid perspicuum, quidque ornatum. Utraeque igitur artes suam quaeque materiam a doctrina illa (§. 6.) mutuuntur, haec ab illis non item.

§. 8.

Itaque haec facundiae doctrina de oratione emendata, de perspicua, de ornata exponet. (§. 6.) In hisce vero virtutibus tradendis, quum in omni oratione esse debeant, nulla plane materiae ratio habebitur; fin autem materia haec spectatur, (quam vero et tum *inventam* poni oportet) aut ea est eiusmodi, ut vel maximum, vel minorem, vel minimum ornatum requirat; hinc oratio *grandis*, *mediocris*, *tenuis*; aut ita comparata, ut vel maximam, vel minorem, vel minimam perspicuitatem possulet, hinc oratio *copiosa*, *intermedia*, *brevis*.

Haec direndi scribendique genera *diversitatem internam* aliquam i. e. materiam spectant; fin *externa* respicitur, quasi vestis, qua indui queat materies, aliae atque aliae *formae externae* exoriuntur. Hinc forma *epistolica*, *dialogica*, *oratoria*.

§. 9.

Haec capita sunt rerum, in doctrina facundiae occurrentium. Sed quidquid disseruimus, id in quaecunque linguam convenit, hinc in *Romanam* quoque, de qua iam praecepturi sumus.

In fine operis accedet *Appendix*, in quo de variis Romanae facundiae facultatem adsequendae subsidiis, de lectione scriptorum classicorum, de eorumque imitatione atque de aliis exercitationibus breviter tradetur.

LIBER I.

DE PERSPICUITATE.

CAPUT I.

DE ORATIONE EMENDATA SEU RECTA.

§. IO.

Si verum est, ut est, orationem emendatam perspicuitati tantummodo servire, consequens est, ut grammaticae regulae suo hic iure locum habeant.

Grammaticae vero partes quatuor sunt: Orthographia, Etymologia, Syntaxis, Profodia: quarum, profodia primisque artis grammaticae rudimentis omissis, potiora iam atque graviora ordine solemni tradentur.

SECTIO I.

DE ORTHOGRAPHIA.

§. II.

Tria imprimis sunt, quibus omnis solet orthographia, hinc et ista linguae Latinae iudicari, *pronunciatio, origi-*
natio, usus.

Prae-

Præcipui, qui de orthographia L. L. præceperunt, sunt *Claudius Dausquius; Aldus Manutius; Cellarius; Schurzfleischius*. Levioris notae sunt *Victorinus Velius Longus; Cassiodorus; Beda; Hieron. Cardanus; Valla; Lipsius*. Sunt et alii, qui, quamquam non ex instituto, attamen pro re nata nonnullas orthographiae rationes explicuerunt, ut *Norifius, Freinshemius, Boeclerus, Bosius, Vossius*, alii.

§. 12.

Veteram vero *pronunciandi* rationem, quis nescit, diu iam funditus fere interisse apud nos? Itaque lingua hæc a quaque gente, non aliter efferri, ac vernacula solet. Quod autem quamquam ita se habet, attamen ex his, quæ ex antiquitate superant, monumentis, alia atque alia huc pertinentia ab eruditis eruta reperiuntur. v. *Lipii de recta pronunciatione L. L. dialogus*. Nos pauca modo hac de re in medium prolaturi primum de litteris vocalibus, deinde diphthongis, denique de litteris consonantibus differemus.

I. De pronunciatione.

§. 13.

Litterarum vero vocalium pronunciatio inde pendet, prout os vel laxius vel angustius aperitur, hinc earum permutatio. v. *Gerh. Joan. Vossii de litterarum permutatione tractatus*.

§. 14.

A littera convertitur in R, unde facio, feci; in I: amicus, inimicus; in O: *μαρμαρος*, marmor; in U: falsus, insulfus.

§. 15.

E permutatur cum A: reor, ratus. Cum I. *Quinct. 1. 4.* Hinc *vespere* et *vesperi*, *vulpes* et *vulpis*, *rates* et *ratis*. Cum O: a tego fit toga, ita *advorsus*, *vortex* apud poet. Cum U: doceo, docui; *legendum* et *legundum*; remansit *repetundarum*.

§. 16.

De I littera cf. *Quinct. 9. 4.* et *1. 4.* Convertuntur E et I, sed rusticum est, specam dicere pro spica, veam
pro

pro via, vellam pro villa., Varro R. R. 1. 48. 2. et 1. 2. 14. O et I. *olli subridens*. Virg. Aen. 1. 258. ita et *ollis*, rarius *ollorum*; omnia haec antiquata; sed remanfit *quicum* pro *quocum*; inprimis V et I. antiquitus *mi-grasse* constat, hinc *decumus*, *lubens* cet. maxime in superlativis: *maximus*, *optimus*, *simillimus*, cet. I longum pro duplici ii antiqui usurparunt, sic *DELICITO* pro *delicito*, *SULPICIO* cet. idque aetate Augustea. cf. Henr. Noris. Cenotaph. Pisan. p. 473. et Nolten. Lex. Antibarb. T. 1. p. 76.

§. 17.

De O litterae mutatione v. Priscian. 1. 553. maximam vicissitudinem habet cum V, a *colo* fit *occulo*, unde etiam pleraque nomina Graeca in *os* apud Latinos in *US* terminant, *avgos*, *Cyrus* cet. cf. U littera.

§. 18.

U littera in locum *υ ψιλς*, *omnes* et *ev* diphthongi successit, ut *μυς*, *Ποπλιος* et *μετα*. Priscian. 1. 554. Permutantur U et E: *opus*, *operis*; *iuvo*, *deiero*; U et I, idque maxime in incremento: *caput*, *capitis*, *corniger*, *arcitenens* cet. U et O, hinc *ebur*, *eboris* cet. Sed dixerunt etiam: *Hecoba*, *noctrix*, *folmen*, *dederont*, maxime digamma antecedente: ut *volgus*, *volt*, *Davos*. Quinct. 1. 7. „*Nostri praeceptores cervom servomque dixerunt.*„

§. 19.

Y littera Graeca est, in iis duntaxat vocibus usurpata, quae e Graecia in civitatem receptae sunt. Sed vestigii ab ea abstinerunt, dixeruntque vel cum I, ut *silva* (*ύλη*), *stilus* (*συλος*), vel cum U, ut *mus* (*μυς*), hinc *lucrima*, *lucryma*; *lacruma*, (*δακρυμα*) aliquando cum O, ut *nox* (*νυξ*). Quinct. 1. 4. Cic. orat. §. 160.

§. 20.

Diphthongos constat plures habuisse antiquos, ut sunt: AE, AI, AU, EI, EU, OE, OI, OU. Posteriores retinuerunt modo: AE, AU, EI, EU, OE. Quarum vero pronuntiatio, qualis fuerit, adhuc sub iudicis est.

§. 20.

§. 21.

AE diphthongum antiqui Graeca consuetudine per AI scribebant, unde Virgil. *pictai vestis*, et *aulai*. cf. Quinct. 1. 7. 18. Velut E pronuntiandam videri contra Lipsium ostendit Rutgef. Var. Lect. 3. 5. Plura hac super re Nolten. Lexic. Antibar. P. orth. p. 11. seqq.

§. 22.

AU diphthongum antiqui ut O saepius pronuntiasse videntur, occurrit enim: *clostrum*, *plostrum*, *clodo*, *Clo-dius*, *Fostulus*. cf. Burm. ad Calpurn. Ecl. 2. 48. et Voss. de A. Gram. 165.

§. 23.

EI pro I longo in nummis et inscriptionibus, ut: *eidus*, *preimus* cet. inprimis pro longo isto I accusativorum pluralium, quorum genitivus pluralis in IUM et ablat. singul. in I exit, ut: *omneis*, *forteis* cet. Plures tamen istum casum per I efferunt, *omnIs*, *fortIs*. Sed et in aliis casibus EI pro I reperitur, ut: *Salentini*, potissimum in ablat. plurali, ut: de *Lucaneis*, in *loceis*, in *heis* cet. cf. Varr. de L. L. 6. 72. Quinct. 1. 7. p. 88. seqq. Cortius ad Sall. Catil. 44. c. 1.

§. 24.

EU diphthongum male proferri scribit I. C. Scalliger de caus. L. L. p. 20. fortasse ut *oe* seu *e*, nam ab *Ὀδυσσεύς* *Ulysses* factum est. Caeterum EI et EV veteres raro usurparunt.

§. 25.

OE diphthongus magnam cum U habuisse videtur necessitudinem, legiur enim *moenitus* pro *munitus*, (hinc *moenia*,) *poenio* pro *punio*, (hinc *poena*, sic quoque *moerus* et *murus*, *Poeni* et *Puni*.

§. 26.

Litterarum consonantium prima est B. de qua Quinct. 1. 4. 44. et Cic. orat. 48. Vel ex his locis apparet, B et P litteras saepius mutatas fuisse. Hinc

a scribo fit scripsi, a labor, lapsus, similiter B et V, hinc sebum et sebum. Lips. Var. Lect. 2. 28. sed transit et in alias cognatas: a rubeo fit rufus, a rubeo infusus. Convertitur in vocal. euphoniae causa, idque in duobus his verbis: aufero p. abfero, et aufugio p. abfugio.

§. 27.

C litteram nihil ex eo habuisse sibilo, quem nunc habet ante E, et I, et potius ut κ graec. pronunciam esse, primum ex Capel. 3. 58. apparet, deinde ex Quinct. 1. 7. et 11. post ex nominibus quae a Latinis per C, a Graecis per κ expressa leguntur, ut Κικέρων et alia; denique ex eo, quod transit in G et Q, hinc quadringenti p. quadrincenti cet.

§. 28.

„D litterae cum T quaedam cognatio, quare minus mirum, si in vetustis operibus urbis nostrae et celebribus templis leguntur: Alexanter, et Cassantra.„ Quinct. 1. 4. et 1. 7. p. 86. edit. Burm. Sic ab ostendo fit ostentum cet. Permutatur cum B, hinc duellum et bellum, diuis et bis; cum L, hinc lacryma a δακρυμα, Ulysses ab Οδυσσεύς, sella a sedere; cum N. cf. Donat. ad Terent. Phorm. 2. 2. 16. dispennere p. dispendere seu dispan-dere. unde penna forte a pandendo; cum R. pro ad fere abique in vetustissimis monumentis ar, ut arvena cet. mansit in arcesso, arbiter, et in meridies p. medidies; cum S, hinc laus, laudis, claudio, clausi cet. Explet denique haec littera hiatus, ut prodesse, redigere, redire cet. Cf. Quinct. 1. 7. et Cic. orat. 45.

§. 29.

De F litterae pronunciatione disputandi occasionem praebent Quinctilianus et Priscianus, ille l. 1. 4. hic l. 1. p. 7. edit. Bas. Ex priori intelligitur inter F et Φ Graec. discrimen intercedere; ex posteriori, F apud antiquissimos fere eandem vim habuisse, ac digamma Aeolicum, quod nihil aliud est, quam Graecorum nonnullorum aspiratio. Non effert, ΕΚΑΤΟΝ. Attic. ΗΕΚΑΤΟΝ, Aeol. FEKATON. Hinc Varro L. L. 4. 19.
et

et 23. „*Hircus*, quod Sabini *fircus*, et quod illic *fedus*, in Latio rure *hedus*, quod in urbe, ut in multis, *A* addito, *haedus*. et Scaurus orth. 2230. *F* et *H*, utraque *flatus* est, quare, quem antiqui *fariorum*, nos *hariolum*. Hinc permutantur quoque *F* et *Vau*, quam itaque terram Strabo *ἑντινν*, eam Latini *Venetiam* dicunt.

§. 30.

G littera antiquis ignota, in columna rostrata Duil. *maçistratus*, *cessit* p. *gessit* cet. cf. Plutarch. Quaest. Rom. 54. Antiquitas itaque ubique *C* p. *G*. Vnde etiamnum utraeque litterae mutuas operas tradunt, a *iungo* fit *iuncus*, a *viginti*, *viceſimus*, a *neg* et *otium*, *negotium*. Permutatur cum *N* cognationis causa, ex *ἀγγελος* fit *angelus*, ex *ἀγκυρα*, *ancora*. Vetusissimi *aggelus*, *Agchises*, *ageps* cet. Mansit cognatus, ignotus, *ignavus*, *ignarus*. cf. Cic. in orat. 159. Nec *gnosco*, *gnatus*, *gnavus*, *gnatus*, *gnarus*, codicum auctoritate desuntur.

§. 31.

H et littera et aspiratio a Gellio 2. 3. dicitur, idem indicat Diomed 2. 417. olim enim disputatum est, utrum *H* littera sit, an mera aspiratio? De usu illius, qui, ut fit, mutatus est saepius. v. Cic. orat. 48. et Quinct. 1. 5. et nota Burm. ad hunc locum. Ceterum permutatur cum *F* et *V*. hinc *Hanula* et *Fanula*, (parva delubra) *Hesper*, et *Vesper*, *Heneti*, et *Veneti*. Curt. 3. 1. et ibi Pitisei nota.

§. 32.

I consona in antiquis inscriptionibus semper eandem figuram ac *I* vocalis habet. *J* caudata saeculo decimum superiore adolescente inventa Gesnero videtur. Hinc respuant eam Norisius, Cellarius, alii, etiam in minuscule scriptura. Cf. Nolten. Lex. Anlibarb. P. orth. p. 76.

§. 33.

K pura puta Graecanica littera est. Priscianus l. 1. et Quinctilianus 1. 4. supervacuum esse penitus, merito indicant. Ex recentioribus cf. Voss. de Arte Gram. 1. p. 72.

p. 72. Graecorum K vel in C vel in G mutatum invenimus. κυνος scribitur cygnus; κύκλος, cyclus; κύβος, cubus, et κυβερνάω, guberno.

§. 34.

L littera triplicem, ut Plinio videtur, sonum habet, cf. quoque Capell. 3. 58. et Priscian. 1. Transsit vero in R, ut *tabula*, *taberna*; in X, ut *velum*, *vexillum*; (ita Serv. ad Virgil Aen. 8. 1. aliter Schellerus.) Permutantur L et D, ex μελετάω fit meditator cet. cf. D littera,

§. 35.

De M littera Quinct. 12. 10. Pleraque nos illa quasi mugiente littera claudimus, qua nullum Graece verbum cadit. (Adhibetur enim in flectendis nominibus et verbis.) de triplici eius sono v. Priscian. 1. r. ubi ita pergit: *Transit in N, et maxime D vel T vel C vel Q sequentibus*, ut; *tam*, *tandem*; *tantum*, *tantundem*; *idem*, *identidem*; *num*, *nuncubi*, et ut Plinio placet, *nunquis*; cet. *nunquam*, *anceps* p. *amboiceps*. *Am* enim praepositio, *F vel C vel Q sequentibus in N mutat M*, ut *anfractus*, *ancisus*, *anquiro*. *Vocali vero sequente intercipit B*, ut *ambitus*, *ambesius*, cet. Amat post se, ex eiusdem grammatici sententia, praecipue P, ut *amptus*, unde fit ut frequenter *emptus*, *demptus*, *sumptus* (uti et *sumpsi*, *dempsi*) et similia reperiantur; sed legitur etiam *emtus*, *sumtus* cet. utrique scripturae quamquam favent antiqua monumenta, attamen *sumptus*, *sumpsi* et reliqua pronunciationem popularem aliquam redolere videntur.

§. 36.

N littera vocalibus natura longis modo postposita legitur, ut in *Atlans*, *Gigans*, *thensaurus*, *nactus* (p. *nactus*) antiquae, sed cf. Gesneri thes. litter. N; modo omissa, cf. Taubm. ad Plaut. Amph. 2. 2. 91. *Veteres praegnas*, *infas*, *dannas dixerunt*, pro *praegnas*, cet. N, gn sequente; evanescit, ut in *cognosco*, *ignarus* cet. Sic quoque in *coniux* p. *coniunx* a *coniungo*, et in *fragor* a *frango*,

§. 36.

§. 37.

P littera in graecis modo dictionibus H admittit, ut *Phaëton*, *philosophus* cet. In iisdem transferendis convertitur modo in B, a *πυξος* fit *buxus*; (idem in Latinis fit, a Poplicola fit *Publicola*.) modo in F, a *πηξα* fit *figo*; modo Φ in p, a *πορφυρα* *purpura*, a *φοινικος*, *puniceus*; modo in V, a *πατρικος* fit *Vitricus*.

§. 38.

Q littera ut C vel K pronunciata est. De eius elatione antiqui passim. Quinct. 6. 3. p. 541. edit. Burm. cf. etiam Priscian. l. 1. p. 8. et 29. edit. Bas. Unde fit, ut a *qui* fiat *cuius*, *cui*, (non raro in codd. *quius*, *qui*,) a *sequor*, *secutus*. occurrit *coquus* et *cocus*, *quum* et *cum*, *quur* et *cur*, ita et *pequdes*, *pegunia*, *mequum* cet. Ut C, ita Q transit in S, *torqueo*, *torfi*, ut *parco*, *parfi*; in X, *coquo*, *coxi*, ut *duco*, *duxi*; abiicit N, *linguo*, *liqui*, ut *vinco*, *vici*. Scribunt Graeci Κεivρος, Quintus; Κουρις, Quiris; Κεivρος, Quirinus. Velius Longus (p. 2218.) putat, Q esse C et V, ideoque nonnulli QIS, QAE, QID scripserunt. cf. Voss. de arte Gram. 1. 29. a quo scriptura haec probatur. plura Nolt. l. c. p. 145.

§. 39.

Pro R littera veteres multis in verbis S scripserunt, ut *muses*, *ruse* pro *mures*, *rure*. plura eiusmodi in XII. et Saliari carmine reperiuntur. sic quoque *arbos*, *honos*, cet. Quinct. 1. 4. Festus in R. Liv. 3. 4. et 8. princ. Cic. fam. 9. 21. Varro 6. 3. Sallust. Jug. 100. 4. et ibi Cort. Hinc ab *uro* fit *ussi*; a *gero*, *gessi*; *susum*, *rufus* pro *rusus* archæe, usetate in *prosa*, p. *prorfa*. Aspiratio H litterae huic postponitur, ut *rhetor* (ῥητωρ) *rheda*, (ῥεδη). Ceterum auctoritate et consilio Appii Claudii R littera frequentiori usu recepta est.

§. 40.

S littera magnam cum aspiratione cognationem habet, factum enim est *sal* ab *σας*; *sex* ab *εξ*; *silva* ab

ab ὕλα, *sulcus* ab ὄλος, *sus* ab ὕς cet. Veteres eam in fine dictionis, subsequente consonante elississe constat. Gellius 12. 4. hoc adfert Ennii exemplum: *suavis homo, facundus, suo contentus beatus*. Idem fit in dictionibus a Graecis peuitis, ut propheta a προφητης cet. item in dictionibus, quibus adnexum est *ne*, ut *sein'* p. *seisne*; *satim'* pro *satisne*; occurrit *passi* criminibus et in Lucretio, Terentio et Cicerone *multimodis*, homo bonae *frugi*, et qui pro *quis*. Cic. orat. 48. et Quinct. 9. 4. Contra hanc litteram aliis geminatam fuisse docet Quinct. 1. 7. *cassae*, *cassus*, *divisiones*, *Ciceronem* et *Virgilium scripsisse*, *manus eorum docent*.

§. 41.

T littera magram cum D cognitionem habet, a mentior fit *mendax* cet. v. supra D. Transít interdum in S, reperitur enim *pultare* p. *pulsare*, *meritare* p. *mersare*. Quinct. 1. 4. p. 43. Hinc fit a *quatio*, *quassi*; a *mitto*, *missi* cet. T ante vocalem ex recentiorum Grammaticorum decreto ut xi pronuntiatur. Huius sibili Gothi auctores putantur. Sed sonus T retinetur in *litium* et *vitium* a lis et vitis, ut a nominativis *licium* et *vitium* discernantur; deinde si S praecedat, ut *quaestio*; post in peregrinis, ut *Miltiades*, *tiara* cet. denique in parago-ge, ut *mittier*, *quatier*. y. Lips. de recta pronuntiat. L. L. c. 14.

§. 42.

Vau littera idem fere, quod digamma aeolicum, munus praestat, iam in initio vocis, ut *Vesper*, ἑσπερος; iam in medio, ut *ovum*, ὠον, seu ὠρον. Quinct. 1. 1. 4. et Priscian. 1. 1. Hoc vero digamma ita appellatum est a figura, quod duplex gamma videretur. Est autem eadem figura, qua F littera, sed inversa: A, ut in multis inscriptionibus cernitur, v. c. *serjus*, *ainit* cet. cf. Serv. ad Virgil. Aen. 1. 451. et Voss. de A. G. c. 15. seq. V ante aliam vocalem Graeci exprimunt per ou: ut *Ουαλεριος*, *Ουεργιλιος*, occurrit tamen et *Βεργιλος*; *Βαρεων*, Varro et Romani vicissim a *βιοτη vita* dixerunt. Quomodo itaque et ubi V vocalem

Item et V consonam distinxerint, dubium videtur, hoc certum, figurā non distinxisse, ignorasseque figuram U seu U quae ex Gothico caractere est. cf. hac de littera Nolten. l. c.

§. 43.

X *nostrarum litterarum ultima, qua carere potuimus, si non quaesivimus.* Quinct. i. 4. et veteres quidem non habuerunt, cuius loco *cs*, vel *gs* scripserunt: *facit p. faxit, Allobrogs p. Allobrox*, ita et *pacs, gregs*, unde *pacis, gregis* cet. Frequentissime X et SS permutantur, ut *Vlyxes* et *Vlysses, naxa* et *nassa* cet. Scripserunt etiam hanc duplicem X Romani cum S adiuncto. Gruter. in vetustis tabulis et fragmentis p. 184. *maxsumus, dixerunt, uxor* cet. Florentiore vero aetate hoc S neglectum esse constat, quod grammatici, longius quam decebat, ad verba etiam cum *ex* composita, quorum prima S est, petrabentes, illud S, tamquam superfluum abiecere. Perperam, sed ita inprimis Priscianus, qui, quod Graece *ex* non *εξ* ante *σ* scribatur, et *ex* sit loco *cs*; scribendum censet: *exequor, expecto, excisso*, cet. Sed hinc sequeretur potius, scribi debere *ecsequor*, quo pacto etiam antiquitus scribebatur *ecferre*.

§. 44.

Z Graecae originis. Usus illius in iis tantum vocibus est, quarum ex Graecia petita est derivatio, ut *Zephyrus, Zona, Zelus*. de eiusdem varia pronuntiatione Alciat. Parerg. 5. 14.

II. De originatione.

§. 45.

Secunda orthographiae regula *originatio* vocabulorum est, in qua quaeritur, utrum voces primitivae sint, an derivativae; simplices, an compositae; vernaculae, an peregrinae? idque ea mente, ut; nisi usus vetet, vera *scriptura* earum intelligatur. Recensebimus aliquot voces, quarum scriptura hac originationis lege iudicatur.

Ado.

Adolescens per o, si duce Festo ab *oleſco*, i. e. *creſco*, derivatur. alii *aduleſcens*, ob affinitatem enim litterae o et u facile olim commutabantur, unde et *adultum* p. *adoltum*. utrique ſcripturae favent monumenta antiqua. Voſſ. Etymol. p. 8.

Ancora ſine adſpiratione, Graece enim ἀγκυρα, cuius etymon ογκη i. e. *uncus*.

Auctumnus rectius quam eliſo c, *autumnus*. *Auctumnus*, Feſtus inquit, quidam dictum exiſtimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes, coactis agrorum fructibus.

Blanditiae per T, non per C, eſt enim a particip. *blanditus*.

Brachium, bene ex Graeco βραχιον. Manutius exhibet ex Virgil. Carpenſi *brachia*, credo metri cauſa.

Caeter καὶ ἀποροσσην p. *caeterus*, (ſingulo enim numero ſaepe uſi vett. ut *caetera vita*, *omne caeterum* et ſimilia etiam apud Ciceron.) idem eſt ac καὶ ἐτερος, unde liquet per ae, diphthongum, ſcribendum eſſe. καὶ vero fere ſine ulla vi additum eſt, ſed eadem ratio et Latinarum vocum eſt. dicitur enim, *plerique*, *antique pleri*, ita quoque *etenim* et *enim*. Alii *ceterus* i. e. ἐτερος per ſimplicem vocalem conſentiunt vett. lib. et lapp. hinc poſterior ſcriptura melior.

Convicii geminum etymon ponit Feſtus: *Convicium*, inquit, a vicis, in quibus habitatum eſt, videtur dictum, vel immutata littera, quaſi convocium. Prius etymon ſecutus Nonius: — *convicium* dictum eſt, quaſi e vicis loqui, quia ſecundum ignobilitatem loci maledictis et dictis turpibus cavillentur. — Laurentius Valla et Perottus cenſent, potius venire a *vitium* vel *vito*. ſed ſi eſſet a *ton* et *virium*, corripereſt ſecundam, quam Ovid. Martialis et alii producunt, a *convito* eſſe nequit, quia id Latinum non eſt. Quid? ſi igitur dicamus eſſe ab antiquo *vico* pro *vinco*? quomodo pro *frango* dixere *frago*, unde *fregi* et *fragilis*. — ſimiliter dixiſſe *vico* oſtendit praeteritum *vici*. — Ita *convicium* ſit ex eo, quia quis alterum redarguat ac convincat. Sed aliud *convicium* *caeter*,

cere, aliud, erroris aut criminis *convincere*. Deinde prior in vico brevis erat, ut in *frago*. de *frago* arguit *fragilis*; sic de *vico* arguit *pervicax*. cuius mediam Horat. et alii corripunt. Quare omnino a *voce* est: proprieque sic vocatur, quod cum vociferatione dictum est, sive unus sive plures dixerint, modo in coetu dicatur. Hanc sententiam non leviter confirmat, quod, cum *vito* et *vitium*, semper dicantur de rebus malis, *convicium* etiam in bonam partem accipiatur. Seneca *Med. Fesla dicax fundat convicia Fescenninus. solvat turba iocos*. Martial. III. Epigr. III. ita quoque apud Quinctil. Ciceron. Ac in Glossis vet. *convicior* non tantum *ὑπερβω*, sed et *καταβω* exponitur. — Haec fere Vossius in Etym. p. 157.

Cunctari, *percunctari* Festus; *contari*, *percontari* Verrius. *Festus* haec verba: *Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, qui conto pertentant, cognoscuntque navigantes aquae altitudinem. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per O solere scribi. Mihi id falsum videtur. Nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, per cunctas res it; ut recte per V litteram scribatur.* —

Non alienum videtur Noltenii notam ad vv. *cunctari* et *contari* addere, in complures enim grammaticorum investigationes etymologicas cadit. *Miror sane, inquit, Grammaticorum intempestivam sollertiam in his verbis, quae eadem quidem subinde significant, sed eapropter non eadem illico sunt vocabula, ut adeo dispicere haud opus sit, utra scriptio praeferenda sit.*

Delicatus a *deliciis*, quae a *laciendo* dictae sunt, hinc *deliciae* scribendum, non *delitiae*.

Inclutus, *inclitus*, *inclutus*. Etymon est *κλυτος* gloriosus, ad quod provocant, qui per *y* scribunt. At alii *inclutus*, quod pro Graeco *κλυτος* dixerunt Latini *cluere* (quod Voss. l. c. p. 142. *dici, esse*, interpretatur,) gloria ut *cluere*, victoria *cluere* cet. Plaut. et in aliis quoque vocibus *y* in *u* transisse notum, (ita *Satura* et *satyra*, *Sulla* et *Sylla*.) Qui per *i* scribunt, provocant ad Latinorum consuetudinem, Graecae litterae *y* non minus

minus *i*, quam *u* substituendi, praesertim antiquissimis temporibus. In libris et monumentis media haec littera variat, attamen scriptura per *y* evaluisse videtur.

In *posterum* rectius divisio vocibus quam coniunctis scribitur. Elliptice enim dicitur *p. in posterum diem* vel *tempus*. Cic. pro Deiot. 7. in diem posterum differre, et Nat. deor. 2. 91. in posterum tempus. Ita et *in dies*, *in primis*, *cum primis*, rectius divise scribuntur. cf. Nolten. l. c. p. 83.

Letum alii, alii *lethum*. Prisciano iudice descendit a supino *letum* antiqui verbi *leo*, ex quo remansit *deleo*. Varro vero et Festus extra Latium vagantes a Graeco $\lambda\eta\theta\eta$ deducunt. Varro 4. de L. L. *ollus leto datus est*, quod Graecus dicit $\lambda\eta\theta\eta$, h. e. *oblivio*. Quod etiamsi sit, tamen *letum* praevalet, partim quod θ Graecorum non semper apud Latinos *th* peperit, partim quod huic scripturae Mss. lapp. et alia monumenta favent.

Patricius idem fere denotat ac *pater*, et *cuius* tantum nominis productio est. Nam ut ab *aedili*, *tribuni*, *lateri*, novi cet. est *aedilicius*, *tribunicus*, *latericius*, *novicius*; sic a *patri*, *patricius*. ita Vossius. Alii malunt dici a *pater* et *cierē*, compulsi verbis Livii l. 10. c. 8. Per *c* scribi iubet et Priscianus, ex cuius sententia in omnibus vocabulis *cuius* scribendum est, quae primum derivantur a nominibus, h. e. in denominativis, ut *natalicius*, *gentilicius* cet. deinde a supinis, ut *advecticius*, *adventicius*, *commendaticius* cet. Consentiant nummi, lapp. et Mss. melioris notae. Primitiva vero ex origine aestimanda sunt, ut *Potitius*, *Horatius*, *Stadius* cet. Cf. Nolten. l. c. p. 14. seq.

Spacium per *t* ob. originem Graecam, est enim a $\sigma\pi\alpha\delta\iota\sigma$, quod Aeolicum, Doricum et Creticum est π . $\sigma\alpha\delta\iota\sigma$. Solent Aeoles, quos Romani sequuntur, π et τ commutare, quomodo pro $\sigma\omega\lambda\eta$ dixere $\sigma\pi\omega\lambda\eta$, et contra a $\sigma\pi\gamma\delta\eta$ est *studium*. Reperitur tamen *spacium* per *c* in edd. Livii optimae notae. Quod vix intelligo, nam *ci* et *ti* ante vocalem nostris quidem temporibus eundem sonum habent, Latinitate florente non item. Itaque eiusmodi commutatio librariorum vitium esse videtur.

B

derur.

detur. Codd. enim, qui supersunt, sextum saeculum non superant, quo tempore elatio litterarum corrupta iam a Gothis erat.

Suboles ab olescendo ὀ. v. crescendo: ut adolescentes quoque et adulti et indoles dicitur. haec Festus. Ita quoque Virg. cod. Romanus, Pandectae Florentini et inscript. apud Gruterum. Aldi auctoritate factum est, ut scriberetur *soboles*, idque se dicit largiri consuetudini, quae auribus indulserit. Quasi euphonia sit in *sob*! *Et omnino non est nostrum*, Vossius ait, (Etymol. p. 499.) *immutare voces Romanas ex nostrarum aurium iudicio, sed potius eas sartas tectas reservare.*

Taeda a δαῖς seu δαῖς vel potius accusativo δαῖδα, ut ab ἐβδομαῖς dicimus τὴν ἐβδομάδα, unde hebdomadam dicunt Latini. Atqui *daida* scribendum esset, sed ex commutatione D et T litterarum discitur, quemadmodum *taeda* scribi queat.

Tropaeum, τροπαῖον, unde et recte haec vox in antiquis codd. lapp. et in nummo Pescennii scribitur sine adspiratione; quemadmodum Pierius admonuit ad Georg. 3. et Aen. 10. Tropaeum est a prava consuetudine, qua nimius inducebatur adspirationis usus, adeo, ut quoque dicerent, chorona, chenturio, chommodo, quod in Arrio ridet Catullus. cf. Quinct. 1. 5. p. m. 56. Etymon quoque repugnat, nam est τροπαῖον a τροπή, (fuga hostium.) Quare non magis trophaeum dicendum, quam trophi pro tropi, quod eiusdem originis. Dixeris fortasse π hic mutari in adspiratam, eodemque modo ῥιπαῖα ἄρα dici Latinis Riphaeos montes, βοσπορεῖν Bosphorum. Sed parum verisimile est, Romanos idem fecisse in tropaeum. Nam si adspirassent derivata a τροπή, confudissent ea cum derivatis a τροφή. Voss. Etymol. p. 533.

Valitudo et valetudo per e longum, utrumque bene. Quemadmodum enim vett. dixerent olitum et oletum, ita et valitum et valetum, ab uno valitudo, ab altero valetudo. Pari modo consuetudo a consuetum, (a consueto. Charif. 1. 3. cap. de inchoativis.) Valetudo etiam reperitur

tur in inscript. apud Gruter. p. 926. n. 8. in nummo gentis Aciliae apud Ursin. et in edd. antiquis.

§. 46.

Vel ex paucis his vocibus, quarum originitio est exposita, facile vides, legem hanc non ubique ducem atque indagatricem esse posse. Nam haec eadem originitio non ubique certa, non ubique nota est. Sunt itaque alia auxilia quaerenda, *analogia* et *prosodia*, de quibus, quoniam non ita magni ponderis esse videntur, admodum pauca proferemus.

Analogiae haec vis est, ut id quod dubium est, ad aliquid simile, de quo non quaeritur, referat, ut incerta certis probet. Quinct. r. 6. ubi plura. Subiiciemus duas modo voces, ex hac regula diiudicandas.

Monimentum per *i* recte quidem, est enim a *monitum*, ut *nutrimentum* a *nutritum*, *vestimentum* a *vestitum* cet. *Monumentum* vero per *u* etiam κατὰ ἀναλογίαν, ut *nocumentum*, *documentum*, *tegumentum* cet. et veteres *i* et *u* saepenumero commutasse, supra vidisti. Utramque scripturam lapp. antiqui sepulcrales tuerentur.

Sepulcrum sine adspiratione. ut enim a *sultum*, *sulcrum*; ab *ambulatum*, *ambulacrum*; a *lavatum*, *lavacrum*; ab *involutum* *involucrum*: ita a *sepultum*, *sepulcrum*. Accedit Ciceronis auctoritas. Per *aurium* iudicium semper licet dicere *sepulcra*, *lacrimas*. Orat. 48.

Accentus, quas Graeci προσῳδίας vocant, quamquam multo levioris ponderis sunt, attamen possunt interdum scripturam emendatam corroborare. v. c. *preces* per *e* simplex exprimendum est, ae enim diphthongo obstat quantitas syllabae, qua corripitur.

Iucundus rectius videtur quam *iocundus*. Sunt enim qui *iocundus* dicant a *ioco* vel *iocando*, sed *prosodia* reclamant. At trahat hanc originem. Quid enim, si hoc vocabulum *u* adsumsisset, ut olim fuerit *ioucundus*, quomodo *ioure*, *ioustitia* et alia scribebant. Idemque factum in *humanus* ab *homo*, nam olim fuit *houmanus*. Haec causa est, cur *incundus* et *humanus* producant primam, contra quam sit in *iocus* et *homo*. Sed audiat Cicero de finib. 2. Hanc incunditatem transfer in animum. inva-

re enim in utroque dicitur ex eoque incundum. favet omnino analogia, ut enim a *fetum*, *secundus*; a *fatum*, *facundus*, ita a *intum* *incundus*. Accedit, quod plura antiquitatis monumenta *incundus* expressum habent, quamquam non desunt, quae hanc vocem cum *o* referant. cf. Voss. Etymol. p. 272. et Nölten. Lex. Antibarb. p. 87. seq.

Vides itaque, cum vocum quantitas mutetur, profodiam scripturae raro posse praesentem opem ferre. et ad analogiam quod attinet, hanc quoque vides, cum plures eiusdem vocabuli analogiae esse queant, nisi auctoritas accedat, parum certe orthographiam adiuvere. Unde Quinctilianus l. l. *Meminerimus*, inquit, *non per omnia duci analogiae posse rationem, cum sibi ipsa plurimis in locis repugnet.* et paulo post: *Non enim, cum primum fingerentur homines, analogia demisso coelo formam loquendi dedit; sed inventa est, postquam loquebantur, et notatum in sermone, quid quomodo cadat; itaque non ratione nititur, sed exemplo, nec lex est loquendi, sed observatio, ut ipsam analogiam nulla res alia fecerit, quam consuetudo.* Originatio denique, in qua etiam, quoties hanc aleam tentant, viri gravissimi ludunt, tum demum aliquid momenti adferre potest, quum certa est atque indubitata, quamquam tum etiam videndum, utrum scripturae, originatione stabilitae, idonea veterum documenta adfuerint.

§. 47.

Reliquum est, ut de *usu* differamus seu auctoritate veterum monumentorum, ad quae, quamquam non sine discrimine, omnis scriptura exigenda esse videtur. Tria vero sunt, quae huc pertinent. Primum *nummi*, florente adhuc Latinitate et publice et privatim cusi; deinde *marmora* et *lapides*, eadem aetate publice inscripti; post *antiquiores codices*, accuratius exarati, communique criticorum calculo probati; his denique addi *grammaticorum veterum auctoritas* potest.

§. 48.

In nummis antiquis optima plerumque scribendi ratio reperitur; non a criticis quidem cusi sunt, attamen

men non sine moderamine virorum principum, cultioris Latinitatis peritorum. Hinc Gesner. ad Heineccii Fundament. stili p. 20. *accuratissimam plerumque scribendi rationem sequuntur nummi.* cet.

Scriptores vero, qui hosce orthographiae fontes aperuerunt, vel de notitiae numismaticae usu egere, vel nummos veteres collegerunt, eosque sunt interpretati. Illorum praecipui fere hi sunt: Ezech. Spanhemius; Ludov. Jobertus; Carol. Patinus; Burcard. Gotth. Struvius; Ludov. Deviel; Anselm. Bandurus; Philip. Labbés; Rudolph. Capellus; Adam. Rechenbergius; Justus Joseph. Scaliger; Polycarp. Tenzelius; Antonius Augustinus; Car. Caes. Bandelotus; Joach. Camerarius; Handthalerius; Matthias Hofus; Paul. Petavius; Willebrordus Snellius; Joan. Christoph. Olearius; Joseph. Maria Suaresius; Joan. Evelynus; Anton. Piffo; Gaillardus Giramus; Georgius Vionettus; Hubertus Golzius; Antonius Savotus; Claudius Chifletius.

Praecipui vero eorundem nummorum collectores atque interpretes fere hi sunt: Bandurus; Laurentius Begerus; Joan. Harduinus; Christian. Siegesm. Liebius; Const. Landus; Christian. Frider. Ruhe; Joan. Pet. Beliorius; Franc. Mediobarbus Biragius; Gisbertus Cupeus; Hubert. Golzius; Anton. Franc. Gorius; Car. Heidanus; Laevinus Hulsius; Nicolaus Kederus; Andreas Morellus, Henricus Norisius; Jacob. Oyselius; Carolus Patinus; Paul. Petavius; Adolphus Occo; Joan. Sambucus; Gaspar Schoppius; Georg. Schraeterus; Petrus Seguinus; Polycarp. Tenzelius; Joan. Vaillant; Aeneas Vicus; Joan. Vignolus; Fulvius Ursinus; Jacob. de Wilde, multique alii, quos J. F. Nolten. breviter recensuit. cf. eius Lex. Antibarb. Tom. postior.

§. 49.

Secundo loco *lapides* ponendi sunt *inscriptionesque antiquae*. Huc pertinent:

Fasti Capitolini (sive reliquiae monumentorum marmoreorum Romae 1547. repertae et Alexandri Farnesii Cardinalis auspiciis in palatio Capitolino repositae,) quibus rerum memorabilium tempora ab anno V. C. 120.
ad

ad annum 765. indicantur. Fabricii Bibl. Lat. T. I. p. 764.

Leges XII. tabularum, latae circa annum V. C. 303, editaeque post tot aliorum interpretationes a Joan. Nicol. Funccio. Rintellii 1744. 4.

Monumentum Ancyranum de rebus gestis imperat. Augusti. Hae tabulae prope Ancyram, urbem Galatiae, repertae apud Gruterum in inscriptionum Syntagmate et apud Rutgersium in variis lectionibus occurrunt. v. Fabric. Bibl. Lat. T. I. p. 744.

Duilii, (qui primus Romae navali certamine triumphavit A. V. C. 494.) *columna rostrata*, in Capitolinis urbis ruinis reperta. cf. J. N. Funccius de origine et pueritia L. L. c. 5.

Cenotaphia Pisana, quae duo lapides sunt, Pisae reperti, cum inscriptione in laudem nepotum Augusti imperat., Caii et Lucilii. Quam inscript. erudite interpretatus est Norisius Cardin. Venet. 1650.

Omnesque omnino inscriptiones antiquae, quarum praestantissimi collectores fere sunt: Janus Gruterus; Thom. Reinesius; Raph. Fabrettus; et Marquardus Gudius. cf. Nolten. Lex. Antibarb. T. II.

§. 50.

Inter Codices Mss. vetustiores, qui in caussa orthographiae vim habere legis videntur, in primis nominandi sunt, *Virgilius Romanus*, *Virgilius Carpenfis* seu *Mediceus*, item *Pandectae Florentini*. Huc quoque referenda sunt specimina veterum scripturarum, ex codd. Mss. per varias aetates collecta et tabulis 60. digesta a Mabillonio. cf. *Joannis Mabillon de re diplomatica libri VI. Paris. 1709.* De Grammaticis alio loco.

§. 51.

In codd. vero consulendis aetas consideranda est, nam in iis, qui paulo ante typographiam inventam exarati sunt, non pauca exstant, quae ab indoctis libreriorum manibus adpersa virgulam merentur censoriam. Nec minore cum cura inscriptiones in subsidium vocandae sunt. In antiquissimis enim multa sunt, quae aurea
aetas

aetas emollivit. Cic. orat. 48. Quinct. 1. 7. et. l. 8. c. ult. Unde frustra esset, qui ex Fragmento Duiliano obsoletis scribendi rationibus scatente orthographiae petere exemplum sustineret. Et in recentioribus lapp. saepenumero sine eruditorum moderamine insculptis, indocti opifices rusticam suam verborum elationem posteritati mandarunt. cf. Gesner. notae ad Heinecc. fundament. styli p. 20 seqq.

§. 52.

Quae cum ita sint, facile vides, in dubia scriptura vocis diiudicanda, nisi universa omnia, plura tamen esse saepenumero consulenda. Iam subiciemus aliquot voces, quarum scriptura potissimum usu nititur.

Absorpsi, scripsi, nupsi, lapsus et alia, rectius quidem, ratione originationis habita, per *h* scriberentur, sed usus (quem penes et scribendi arbitrium est, Quinct. 1. 7.) tuetur *p*. Priscian. 9. p. 354. Ita et Graece αλαβω et τεψω fit θαψω et τεψω.

Ad praepositio modo cedit in compositione, modo manet, modo ambiguae fortis est. Manet ante *d*, *m*, *n*, *q*, *s*. hinc *addere*, *admonere*, *adnotare*, *adquiescere*, (nam *acquiescere* sine auctoritate veterum scribitur,) *adspirare*. Cedit ante *c*, *g*, *p* et *t*, ut *accipere*, *aggrer*, *apparere*, *attribuere*. Variat denique ante *f*, *l*, *r*. ut *adferre* et *afferre*, *adlevare* et *allevare*, *adridere* et *arridere*. In Pandect. Florent. praepositio haec semper integra servatur. cf. Voss. Etymol. p. 7.

Atque hodie receptum est, Augusteo aevo et adque in usu fuit, quod ex vett. lapp. ac libris apud Gruter. apparet. Unde Jul. Scaliger l. de causis L. L. c. 22. *T* posuimus pro *D*. *Adque* illi dixere, nos *atque*. *Sane* melior priscorum ratio, nam et mollior sonus est, et origo servatur. Praepositionis enim vis adhuc manet, ut dicamus: *Tu atque ego*, et *sit: Tu et ad te ego*.

Auctor plane incertae originis est, sed nummi et lapides optimaе notae auctor exhibent. Charisius trahit hanc vocem ab auctum. Auctor, inquit, propterea dicitur, quod *augret* et *generaret*, cet. Alii *author* ab αὐθεντης, et sane in vett. glossis legere est: auctoritas αὐθεν.

ἀὐθεντίας. it. auctor, ἀὐθεντίας. Vossio aliquando placuit auctor simplici scribi t. Ut a fautum, fautor; sic ab autum, auctor deducebam. Quippe auctor proprie dicitur, qui aliquid auct seu cupit fieri. cet.

Bellua a bello esse dicitur, quia inter se bellum gerant. Ita quoque edd. antiqui teste Lipsio. Antiquissimis temporibus, quibus litteras non geminabant, *belua* per unum *l* scriptum legitur. Unde Plautus (Pseud. 1. 2.) et Varro primam corripiunt.

Con praepositio in compositione modo *n* litteram abiicit, modo mutat, modo retinet. Abiicit ante vocalem et *h*, ut *coire*, *cohaerere*. servatur integra in *concidere*, *conducere*, *conferre*, *congerere*, *conicere*, *connectere*, *conquirere*, *conservare*, *conterere*, *convolvere*. Item ante *l* manet plerumque, ut *conlapsus*, *conlega*. Ita edd. Heinisiani Virgilii aliorumque poetarum. Sed saeculo Traiani et post eum, *collapsus*, *collega*. Ante *b*, *p* et *m* transit *n* in *m*, et ante *r* in *r*; ut *comburo*, *comparo*, *committo*, *corruo*.

Egregius per *e* simplex in antepenultima, *egregius* per *ae* in marmore sculptum invenitur. falso. etenim parum probant marmora, sicubi syllabae quantitas, aut origination, aut analogia, eaque aliorum lapp. contrarium exhibentium consensu corroborata, reclamant.

Idcirco rectius quam *iccirco*, idque ob rationem originis, est enim ex *id* et *circa*. Alii lubentius *iccirco* scribunt, idque ob rationem analogiae, dicitur enim: *accipio*, *accelero* cet. Accedit auctoritas multorum edd. vet. et lapp. qui *iccirco* expressum habent. Lipsio teste et *idcirco* in lapp. quibusdam legitur.

Immo per *mm*, bene, ita enim exhibet Virgil. Carp. Aldo teste, et libri Varronis, Prudentii et castigatissimus quisque. Cellar. Pro *imo* per *m* simplex origination pugnat, si nativa est, quam Vossius Etymol. p. 263. profert. *Imo*, inquit, particula ab *imus*, ut certo a certus. Itaque proprie valet, *imo* seu postremo loco, h. e. postremo illud addo, quod plus est. Cic. in Catil. 1. Hic tamen vivit? vivit, imo vero etiam in senatum venit. luppi-

Iuppiter per *p* duplex in nummis, lapp. et lib. vetustis; in paucis per *p* simplex, et id archaice occurrit. cf. Cellar. Lipf. 83. seq. Ruhe spec. phil. 2. p. 24.

Littera per *t* duplex exhibent lapp. et vett. libri, v. c. Pandectae Florent. et ita in vorſa et prorſa ſcribendum eſt. Et, quia incertae eſt originis, vid. Voſſ. Etymol. p. 292. eo minus monumentis antiquitatis obloqui licet.

Litus per unum *t* codd. vett., v. c. Virgil. Carp. et Japp. Unde derivandum ſit, non conſtat. Cic. in Top. *Litus eſt, quod fluctus alligit.* alii *elidit.* Quidquid vero ſcripſerit, veram etymologiam hinc extricare non eſt. Voſſius deducit hanc vocem a λῆτη (γαῖα) i. e. terra inarata et provocat ad proverb. *litus arare*; alii aliunde.

Nummus et *numus*. prius in libb. et lapp. frequentius Manutio teſte; hoc ex antiquioribus temporibus, quibus litterae non geminabantur. Etymologici hinc illinc vocem hanc trahunt. Alii a *Numa* rege, quia primus ex aere ferroque monetam Romanis dederit. Sic ſane Suidas. Alii ab eodem *Numa*, ſed aliam proferunt cauſſam: quod is primus pecuniam imagine notavit ſuumque praecripiſerit nomen. ita Iſidorus. Alii a νομισμα. ut a νομοι Graeci dicunt νομισμα; ita Latini ab eodem dixere *numus*, O in U converſo, quomodo a Φωγ eſt *fur*. Sic Feſtus et cauſſam dicit nominis eſſe, quod valeat νομω i. e. lege, ſeu conditione quadam. Aliter Voſſius, qui vocem hanc puram putam Graecorum eſſe arbitratur. Nam, inquit, ut Ful. Pollux ſcribit l. 9. Romani hanc vocem habent a Doriensibus, Siciliae incolis, quos Ariſtoteles in lib. de Tarentinorum republ. auctor eſt habuiſſe νευμων, in quo Tarantis, Neptuni filii, imago impreſſa erat, equo inſidentis. cet. Eadem fuit ſententia Varronis l. 4. de L. L. in argento, inquit, nummi; id a Siculis. Ex hac etymologia patet, rectius *nummus* gemino *m*: quod praeter lapp. aliquot probatur etiam acroſtichide veteris ſcriptoris, quae Plautinae Trinummi argumentum continet.

Obſo.

Obsonium bene, invita origine, in Graeco enim est ὀψωνιον. Sed illud per *b* Latinorum consuetudini melioris aevi, atque analogiae, quae est in *Arabs*, Gr. Ἀγάψ, *absinthium*, Gr. ἀψινθιον, magis respondet.

Quattuor gemino *t*, vett. libb. v. c. optimi Ciceronis codd. ita et lapp. ceteraque antiquitatis monumenta teste Lipsio. Accedit consensus Aldi, Gruteri, Gronovii, aliorum, ita denique libri primis παλιγγενεσίας litterarum temporibus excusi. Etymologia non constat. Festus a πετορα deducit, pro πεσσαρα, abeunte *π* in *q*, ut a πετος quotus; vel a Dorico τετορα p. τεσσαρα, abeunte *τ* in *q*, ut a τις est quis; vel ex Scaligeri sententia ingeniosa descendit haec vox a κατερον p. και ετερον. Antiqui enim tres habuere numeros: εν, δυο, τρια, postea dicebant κατερον Scaliger de causis L. L. c. 28.

Recuperare ex vett. numerum suffragio et hodierno usu; *reciperare* ex etymologia, descendit enim a *re-cipere*, consentiunt quoque lapp., inscriptio quaedam Mediolanensis, Pandect. Florent. aliique lib., hinc *reciperare* rectius.

Saeculum per *ae* nummi, lapp. omniaque, quae fidem habent, monumenta antiquitatis, consentientibus Festo, Manutio, Scaligero, Spanhemio aliisque. *Seculum* per *e* simplex recentiori librariorum consuetudini debetur, qui diphthongum illam vel simplici *E* vel *E* caudato exprimere solebant. cf. Voss. de Art. Gram. 2. 4. qui docet, iam tempore Ausonii et Prudentii diphthongorum usum fere intercidisse, et usque ad renatas litteras fuisse neglectum.

Triumphus inscriptiones et lapp., archaice *triumpus*. vid. Columna Duilliana et Cic. Orat. 48. Plerumque a θριαμβος dictum volunt, in qua voce adspiratio deest, sed par ratio est aliarum vocum.

Vulgus, pro quo antiquiores *volgus*, fugiebant enim geminum *V*. cf. quae ante dicta sunt ad litteram *V*. Utraque scriptura in cdd. occurrit, et quidem *volgus* rectius, si cum Vossio deducas ab οχλος, pro quo Aeolice

lice βολλος, unde traiectionis litteris βολλος ex quo volgus.

§. 53.

Reliquum est, ut de divisione vocum, de accentibus, de signis distinctionis, de siglis, de litterarum et numerorum figuris bina vel terna verba dicamus.

Ita dividendae sunt voces, quemadmodum id patitur earum origo et compositio. Quinct. i. 7. Sic dividitur *etiam; neg-otium*. Sed Batavi hanc originationis legem, quia saepius obscura est, sequi nolunt, dividunt itaque, prout pronunciant: *e-ti-am; ne-gotium*; nec ad sequentem syllabam referunt, quae litterae iungi ab initio solent. Itaque non dividunt *o-mnis*, sed *om-nis*. Quibus in vocibus origo nota est, in iis Quinctiliani regulam adhibendam censemus.

Idem Quinctiliani locus de accentibus exponit. *Interim, inquit, necessarium, cum eadem littera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta est, facit, ut malus: utrum arborem significet, an hominem non bonum, apice distinguitur.* Vides, syllabas longas iam tum apice signari solitas. de ceteris accentibus alii aliter sentiunt, et suum cuique pulchrum. *Manutius et Cellarius omnes omnino tollunt accentus.* At vero, quamvis nova grammaticorum inventa sint, attamen tironibus sane utilia videntur.

Ad signa distinctionis quod attinet, Romani voces singulas, praeter finales versuum, singulis punctis distinguere solebant. Interdum et alia signa verbis interposita videmus, ut glandium, semicircellorum aliarumque rerum figuras. D Ψ I Ψ M Ψ S. Omnia haec, cessante continuae descriptionis ratione, nostris temporibus iure negliguntur. Quemadmodum vero recentiores et maiora et minora orationis membra distinguant, satis notum est.

Litteras vero singulas, easque primas vocum, olim a Romanis adhibitas fuisse ad tota vocabula signanda constat. Nominarunt eas *figla*, seu *siglas* pro *sigillas* (litteras), Cicero pro Murena *singulas litteras*. et Gellius 17. 9. *singularias*. Exstat earum silva, ut AB V. C. ab urbe condita; A. P. R. C. anno post Romam conditam; D. I. M. S.

D. I. M. S. diis inferis manibus sacrum. S. P. Q. R. cet. Olim Icti praecipue iis utebantur in exscribendis legibus. Iustinianus imp. primus iussit, ut leges vocabulis integris scriberentur. l. 1. cod. tit. 17. leg. 1. de veteri iure enucleando. Aliquantum eiusmodi siglarum suppeditat *Gesneri thesaurus L. L.* et *Joan. Nicolai l. de siglis veterum.* Lugd. Bat. 1703. 4. cf. quoque Voss. Art. Gram. 138.

Ad litterarum figuras quod attinet, veteres quis nescit usos fuisse *manusculis* litteris, vel etiam minusculis, forma vero ab illis parum distantibus. Saeculo quarto minuti characteres adparent in marmore Romano apud *Mabillonium in Supplement. lib. de re diplomatica* p. 114. Quo ex opere videre est, quibusnam mutationibus per singula saecula usque ad recentiora tempora obnoxiae fuerint Romanarum litterarum figurae, et quoties variarint.

Quae denique numerorum figurae Romanis fuerint, fusius exponit P. *Manutius* in Comment. in epistolas Cic. ad fam. p. 290. seqq. et ad Attic. p. 18. seqq. cf. quoque Cellar. Orthogr. p. 51. seqq.

SECTIO II.

DE ETYMOLOGIA.

§. 54.

Altera grammatices pars in singulis versatur vocibus, quae aut *nomina* sunt, aut *verba*, aut *particulae*. Prior duae orationis partes *variabiles* sunt, posterior *invariabilis*, vel alio certe modo variabilis.

Hoc vero loco partim in *formas*, partim in *significationes* vocum inquiri solet. Formae vel *casus* spectant, vel *numeros*, vel *genera*, vel *gradus*, vel *modos*, vel *tempora*, vel *personas*. Haec formarum doctrina *analogia* vocatur. Doctrina vero, quae vocum docet significationes, a nonnullis *ἐξηγητική* vel *λεξική* dicitur, a Cicerone Acad. Q. I. 10. *verborum explicatio*, et Top. 8. *verborum*

rum notatio. Quoniam vero et formae vocum et earum significationes a prima origine videntur pendere, tota haec pars grammatices *etymologia* nuncupatur. De singulis breviter.

§. 55.

In formis quidem usurpandis maxime videndum est, quid obsoletum sit, quid minus usitatum, quid manserit ex antiquitate, quid a poetis retentum. Formam enim vocum, i. e. earum genus, declinationem, flexionem, terminationem, quis nescit, toto coelo diversa fuisse Latinitate adolescente a virili subsequenti saeculi musa? Has vero in vocabulorum formis mutationes, praeter grammaticos, accuratissime tradiderunt J. N. Funccius in illo *de adolescentia L. L. tractatu*, et A. Popma in libris 2. illis *de usu antiquae locutionis*. Unde pauca transcribere non alienum videtur.

§. 56.

Nomina primae declinationis, desinentia in A, in AS tertii ordinis antiquitus formata leguntur; ut *concorditas*, Pacuv. apud Non. 251. pro *concordia*; *angustitas* pro *angustiis*. Non. 2. 38. *insanitas*. Cic. Tusc. 3. 9. Ibid. 3. 8. Aut in ES; ut *avarities*, Lucret. 3. 59. mansit *luxuries*, quod nonnulli a *luxuria* diversum contendunt; item *materies*, quod optimi quique scriptores retinuerunt. Aut in DO; ut *miseritudo* pro *miseria*. Non. 3. 144.

Nomina secundae vulgo finita in US, modo in UM protulerunt, ut *gladium*, *nasum*, pro *gladius*, *nasus*; modo in AS tertiae declinationis; ut *auctumnitas* pro *auctumnus*. Et contra in UM desinentia saepe in US masculino genere posuerunt, ut *collus* pro *collum*; atque etiam in O, ut *deliquio*, pro *deliquium*, Plaut. Capt. 3. 4. sed *obsidium* minus usitatum quam *obsidio*; *oblivium* pro *oblivio* fere poeticum; de voce *contagium* cf. Gell. 12. 9. Occurrit quoque *menda* feminino genere pro *mendum*. illud in Ovid. Amor. 1. 5. 18. hoc Art. III. 261.

Nomina

Nomina tertiae in O desinentia antiquis in US fuerunt; ut *capus*, pro *capo*. Charis. 1. *Capo nunc dicitur; sed Varr. de L. L. Iterum, ait, ex gallo gallinaceo castrato fit capus.* — *pavus* minus usitatum quam *pavo*. cet. Permutarunt OR et OS, hinc *arhos*, *colos*, *timos*. *labos* defenditur a nonnullis in Sallust. Catil. qua de re v. Cortius. *honor* vero et *honor* promiscue occurrunt: ita et OR et AS, ut *nitiditas* pro *nitor*. Non. 2. 578. OR et IO, ut *amatio* pro *amor*; OR et DO, ut *albitudo* pro *albor*. Plaut. Terminatio in AS et DO promiscua: ut *similitas*, *pulchritas*, pro *similitudo*, *pulchritudo*, et vicissim *castitudo*, *claritudo*, *firmitudo*, pro *castitas*, *claritas*, *firmitas*, innumeraque alia. Ita occurrit quoque *lamentatio* pro *lamentatio*, *iuvencitas* pro *iuvencus*. Terminationibus in AL et AR adposuere E vocalem; ut *animale*, *fale*, *exemplare*. Ita reperitur quoque hoc *lacte*, haec *lactis* pro *lac*.

Nomina quartae in US exeuntia in A prolata leguntur, ut *artua* pro *artus*, Plaut. Menaechn. 5. 2. 102. aut in IO, ut *raptio* pro *raptus*. Et desinentia in U modo in UM, modo in US masculino genere et quarta declinatione exisse constat; ut *cornum*, *cornus*, *gelum*, *gelus*, pro *cornu*, *gelu*.

Nomina denique quintae in ES desinentia modo in A primae declin. flexere; ut *effigia* pro *effigies*, Plaut. Rudent. 2. 4. 7. modo in OR, ut *macor* pro *macies*; modo in DO, ut *macritudo* pro *macies*, Plaut. Capt. 1. 2. 32. sed *mollitudo*, *mollities* et *mollitia* promiscue a Cicerone aliisque usurpantur. v. Gell. 16. 7. et 17. 2. et alibi.

Hactenus de terminatione nominum, qua veteres promiscue usos fuisse ex Plauto, Terentio, Lucretio, Nonio, Festo aliisque disci potest.

§. 57.

Reliquorum quoque casuum terminationes attendere velis.

Primae declinationis genitivum singularem modo per AI, (de quo supra,) modo per AS pronuntiabant, ut *curas*, *fortunas*, unde manit pater *familias* et

et similia composita. Ita quoque *diis*, *filiis* cet. pro deabus, filiabus dixerunt.

Secundae nomina quaedam, in US desinentia, quartae fecerunt, quod videre licet in *humus*, *domus*, *cibus*, *lectus* cet. De genitivo singulari nominum ante US vel UM syllabam I habentium vid. §. 16. extr. Genitivum pluralem per contractionem mediae syllabae protulerunt; ita *nummum*, *denarium*, *sestertium*, *deum*, *fabrum*, *librum*, *Gallum*, idque genus innumera occurrunt apud Ciceronem, Varronem, Horatium, Plautum, Sallustium aliosque.

Tertiae nomina in ES desinentia, praesertim propria, quintae ferme fecerunt, efferentes genitivum in EI; ut *Achillei* Horat. *Herculei* labos. Catull. *Themistoclei*, *Theophanei*. Cic. vel in I, abiecta S littera; ut *Ogygi* Varr. *Herculi* idem, *Chremi* Terent. *Achilli*, *Herculi* cet. Plaut. *Timarchidi* Cic. *Aristoteli*, *Themistocli*, *Isocrati*, Id. Genitivum vero Graecorum nominum in O flexerunt in US; ut *Didus*, *Sapphus*, *Eratius* cet. Dativum singularem promiscue in E et I flexerunt; ut *pede* pro *pedi* Virgil. *morte* pro *morti* Propert. discrimine, professione Vellej. *Patercul*, et sic passim. Accusativum in EM et IM; ut *clavim* Tibull. *febrim* Cic. *turrim*, *puppm*, *restim*, *securim* Virgil. et alii. Ablativum in E et I; ut *avi*, *ovi* Varr. *amni* Virgil. *civi* Cic. orat. 4. in Verr. *mare* Plaut. Ovid. sic *familiares*, *constantes*, *fortes* et similia, quae Charisius adnotavit. Atque etiam in U terminationem ablativi legimus; ut *algu*, *lucu*, *noctu*, pro *algore*, *lace*, *nocte*. Nominativum et accusativum pluralem in IS, ut *omnes homines*, Sallust. Catil. c. 1. ubi vid. Cortius. et Varr. 7. de L. L. in multitudinis hae *puppis*, *restis*, et hae *puppis*, *restes*. — In accusandi hos *montis*, *fontis*, *hos montes*, *fontes*. Id. ibid. Genitivum promiscue in UM et IUM. de quo Varr. l. c. quod in patrico casu hoc genus dispariliter dicitur *civitatum*, *parentum*, *civitatium*, *parentium*. Caesar de B. G. 5. *cohortum*. Ovid. Metamorph. 7. *mensum*. Enn. *partum*. Contra Cicero de off. 3. *fraudium*, et in orat. 2. *Philip. laudium*. Sallustius in Cat. *locupletium*, ita et Cic. *voluntatium* id.

Eundem

Eundem casum quoque in ORUM; ut *poematorum* pro *poematum*. Non. c. 8. n. 79.

Quartae nominum genitivus saepenumero ad secundam formatus legitur: ut *adventi*, *fructi* Terent. plura exempla apud Non. Saepius vero idem casus in UIS exit, ut *annis* pro *anus* Terent. *fructuis* pro *fructus*, *domuis* cet. Varr. sed et *domui* scriptum legitur genitivo casu in vett. libris Ciceronis, ut in Philippicis *domui suae*, et in Tuscul. *domui alienae*. Dativum denique in U, abiecto I protulerunt, ita saepe Caesar in Commentariis de B. G. et B. C. ut *casu*, *consensu*, *receptu* cet. pro *casui*, *consensui*, *receptui*. ita et Sallustius, Tacitus, Lucretius, Terentius, Virgilius.

Quintae declinationis genitivum aut nominativo similem habuerunt, ut huius *dies*, *luxuries*, pro *diei*, *luxuriei*: aut dativo, ut *acie*, *die* pro *aciei*, *diei* Sallust. aut per ii pronunciarunt; ut *dii* pro *diei*. cf. hac super re Gell. 4.

§. 58.

Genus quoque alio alioque modo positum occurrit. Hic nonnulla tantum proferemus, quae sub eadem terminatione ambigue usurpata leguntur. *Deus* utroque genere ut apud Graecos *ὁ καὶ ἡ θεός*. Virgil. Aeneid. 2. *discedo a ducente deo*. Venerem intelligit. Ita quoque *agnus*, *lupus*, *porcus* et similia, quibus sexui discernendo aut *mas* addebatur et *femina*, ut *porcus femina* Cato de R. R. *canis femina* Iustin. aut articulus, ut *haec lupus*. v. Festus in voce *agnus*. Legitur porro *finis* genere feminino apud Lucretium, usitatus est masculinum. *Stirps* genere communi: *Inus stirps* Virgil. Aen. 12. 208. si de arboribus loquimur, *masculino*; si de hominibus, *feminino*. Ita Servius ad hunc locum. sed Quinct. 1. 6. ad eundem antiquum esse dicit masculinum. Cicero *femininum* usurpat de arboribus etiam loquens. *Annis* apud Plaut. et Varr. genere feminino occurrit. Graeca denique nomina, quae vulgo tertii ordinis et neutrius generis sunt, veteres ad primum genere feminino protulerunt, ut *dogma*, *ae*; *schema*, *ae*; *glaucoma*, *ae*; *diadema*, *ae*; vid. Voss. Instit. orat. 5. p. 258.

§. 59.

§. 59.

Adiectivorum quoque terminationem flexionemque et genus, quis nescit aevo antiquiori ab elegantiore florentis saeculi latinitate fuisse diversa? Ita *alterae*, pro *alteri*, *solae* pro *foli*; *nulli* pro *nullius* apud Terentium. Unde patet quemadmodum antiquiores flexerint *unus*, *neuter*, *totus*, *iste*, *ille* cet. Item *gracilis* pro *gracilis*, *hilarus* pro *hilaris* cet. apud Terent., *magnificior* pro *magnificentior*, Fest. h. v. *munificior* pro *munificentior*, Id. *plerus* pro *plerusque*; ut *pleraque pars* apud Pacuv.

§. 60.

Eadem ratio est pronominum, quorum formam alio alioque modo vetustas illa protulit: ut *ipsum* pro *ipse*, Plaut. Terent. *qui* pro *quis*, Terent. *Quis*, *quisquis*, *quisquam* genere muliebri. *Quis tu es mulier*? Plaut. *Quemnam te esse dicam feram*? Varr. *hic*, *haec*, pro *hi*, *hae*; *hisce* pro *hi*; *hibus* pro *his* Plaut. Terent. *mi* et *me* pro *mihi*. *nimis me indulgeo*. Terent. *quicum* pro *quocum*. Plaut. *ab aliqui* pro *aliquibus* Id. cet.

§. 61.

Verborum quoque formae variae admodum atque ancipites occurrunt. Primum enim, quod ad genus attinet, alia, quae ut plurimum terminationem *patiendi* habent, in agendi terminationem desinunt: ut *arbitrari* pro *arbitrari*. *cohortare*, *congregere*, *consolare*, *contemplare*, *dignare*, *frustrare*, *imitare*, *impertire*, *laetare*, *merere*, *mirare*, *opinare*, *pollicere*, *proficiscere*, *recordare*, *scrutare*, *sortire*, *vagare* cet. Alia *patiendi* terminationem habent loco *agendi*, et instar *deponentium* accipiuntur: ut *adiutari* pro *adiutare*, *certari*, *copulari*, *murmurari*, *nutriri*, *puniri*, *sacrificari*, *spoliari*, et sexcenta alia, quorum omnium exempla et testimonia recitant grammatici, et Plautus, Terentius, Gellius, Nonius alique suppeditant.

Deinde *coniugationum* quoque magna varietas fuit atque inconstantia, unde multa duplici coniugatione inflexa leguntur: ut *prima* et *secunda*, v. c. *densere*, pro *densare* Lucret. Virgil. Horat.; *prima* et *tertia*, v. c. *do-*
C *mere*

mere et domare, (hinc *domui* et *domavi*.) *gerere* et *gerare*, (unde *aggerare*.) prima et quarta, v. c. *impetrare* et *impetrire*, *obstare* et *obstire*; secunda et tertia, v. c. *ferveo* et *fervo*, *fulgeo* et *fulgo* cet. tertia et quarta, v. c. *cupere* et *cupire*, *parere* et *parire*.

Nec minor est *temporum* in verbis *modorumque* varietas. Veteres aliquando tempus praeteritum a praesentis formarunt; ut *accedo*, *accedi*; *discedo*, *discedi*; *decedo*, *decedi*, Varr. *cano*, *canui*, Sallust. *negligo*, *neglegi*, Aemil. Macer. *premo*, *premi*. Cato. ita quoque *confundi*, *relinqui*, *rumpi*, cet. maxima omnino in hoc tempore differentia apparet; ut *descendidi* pro *descendi* Gell. 7. 9. *exposui* pro *exposui* Plaut. *morsi*, Gell. 7. 9. *parsi* Cato apud Non. *solverim* pro *solutus sim*. Verba *poposci*, *momordi* cet. veteres non per *o* aut *U* sed per *E* et hoc ad imitationem Graecorum dixerunt. Gell. 7. 9. — Tempus futurum tertii et quarti ordinis in *ibo* vel *ebo* terminarunt; *audibo* pro *audiam* Plaut. *dicebo* pro *dicam* Non. et multa alia.

Modos denique in multis verbis aliter veteres protulerunt. Imperativos *dic*, *duc* *fac* et similia, apposita *e* littera, ut *dice*, *duce*, *face*, quae apud Plautum et Terentium leguntur. — Coniunctivum tertiae coniugationis per *em* vel *im*, v. c. *dicem*, *attingem* Cat. *faxim* etiam *faxo* Plaut. cf. Quinct. 1. — Indicativi imperfectum per contractionem mediae syllabae in verbis quae in *io* desinunt; ut *gestibam* pro *gestiebam*, Catull. *scibam* Terent. *nutribam* Virgil. cet. item perfecta, ut *dixi*, pro *dixisti*, *sensisti* pro *sensisti* cet. — Infinitivi denique praeterita, ut *abstraxe* pro *abstraxisse*, *cesse*, *cesse*; Lucret. *cesse* etiam Cic. Infinitivis passivis et similibus vulgo *er* apposuerunt; ut *adversarier*, *viderier*, *credier*, *operirier*. omnia haec in Plauto, Terentio aliisque poetis leguntur.

§. 62.

Multarum denique particularum terminationes bifariam et promiscue a veteribus elatas legimus. Hinc videndum est, quae terminatio usitata sit, quae obsoleta. Ita dicitur *here* et *heri*, propter cognationem *E* et *I* litterarum,

rarum, sed *heri* usitatus; ita quoque *mane* et *mani*, sed *mane* frequentius; *vespere* et *vesperi* promiscue. Item *commode* et *commodo*, sed illud usitatus, *falsè* et *falso*, sed *falsè* antiquum. Item *caute* et *cautim*, sed *cautim* antiquum; *coniuncte* et *coniunctim*, promiscue, Cicero ubique *coniuncte*, terminatio enim in IM admodum familiaris veteribus. Promiscue denique *primo* et *primum*, *secundo* et *secundum*; *tertio* et *tertium* cet.

§. 63.

Altera Etymologiae pars ΕΞΗΓΗΤΙΚΗ est seu ΔΕΞΙΝΗ (§. 54.) quae in verborum significationibus investigandis versatur. Ut omnis vero Grammatica, quid *rectum* sit, maxime quaerere solet, ita et ΕΞΗΓΗΤΙΚΗΣ erit, veram verborum eruere notionem, i. e. eam, quae iisdem a veteribus Latii scriptoribus subiecta est.

Vera autem haec verbi cuiusque notio priscis accurate legendis relegendisque optime addiscitur: idque fit, si et rerum et verborum contextum bene intueris; si aut verborum aut propositionum oppositionem; si, quam scriptores ipsi passim exhibent, interpretationem; si verborum vicinitatem; si additamenta; si synonymorum usum, eorumque differentias; si primam homonymorum notionem attendis. Quae quidem via, cum ardua videatur, tironem Romanum tutis uti oportet ducebis; huc pertinent, praeter magistros a philologia insignes, optimi quique lexicographi, indices, interpretes veterum cet.

Ad lexica quodammodo spectant *Varronis libri de lingua Latina*; item *Flacci et Festi de verborum veterum significatione libri XIX*. It. *Titulus in Pandectis de verborum significationibus*. Ex recentioribus temporibus quasi sylvæ lexicorum exstat. Sed instar omnium est: *Novus linguae et eruditionis Romanae thesaurus*, post *Roberti Stephani et aliorum* — curas digestus, locupletatus, emendatus a *Jo. Matthia Gesnero*. Lips. 1749. T. 4. Fol. mai. Huic addi meretur *Im. Joh. Gerh. Schelleri Lexicon Latino - Germanicum et Germanico - Latinum*, scholasticae inventuti accommodatissimum.

Sunt porro *lexica singularia* certo cuidam auctori rectius intelligendo concinnata: ut *Joh. Philipp. Parei Plautinum*; *Danielis Parei Lucretianum*; *Christoph. Kellers Phaedrianum*; *Joh. Knollii*, it. *Joh. Willh. Roloffii*, it. *Joh. Jac. Schatzii Cornelianum*; *Henr. Stephani Ciceronianum* cet.

His accensendi sunt *indices praestantiores*: Heusingeri in *Cornelium*; Freinsheimii in *Florum*; Gifanii in *Lucretium*; Ernestiana clavis in opera *Ciceronis*.

Huc quoque pertinent *Glossae* seu *Glossaria*, in quibus peregrinae aut insolitae voces notioribus redduntur, quae inter eminent *Car. Labbei Glossaria Latino-Graeca et Graeco-Latina*. Paris 1679. fol.

Denique non parum ad intelligendos prius *notae philologicae*, ut *Gronoviorum*, *Graevii*, *Burmanni*, *Schefferi*, *Duckeri*, *Cortii*, *Drakenborchii*, *Oudendorpii*, *Ernestii* aliorumque.

Prius vero, quam de singulis breviter exponendi initium faciam, loca breviter ex *Cicerone* transcribam, quo, quae dicta sunt, melius intelligas adhibere que possis.

Quid? lituus iste vester, quod clarissimum est insigne auguratus, unde vobis est traditus? nempe eo Romulus regiones direxit tum, cum urbem condidit. Qui quidem Romuli lituus, (id est, incurvum et leviter a summo inflexum bacillum, quod ab eius litui, quo canitur, similitudine nomen invenit,) cum situs esset in curia Saliorum, quae est in Palatio, eaque deflagravisset, inventus est integer. Cic. de Divinat. I. 17.

Affiduitate quotidiana et consuetudine oculorum assuescunt animi, neque admirantur neque requirunt rationes earum rerum, quas semper vident: proinde quasi novitas nos magis, quam magnitudo rerum debeat ad exquirendas causas excitare. Quis enim hunc hominem dixerit, qui, cum tam certos coeli motus, tam ratos astrorum ordines, tamque omnia inter se connecta et apta viderit, neget in his ullam inesse rationem, eaque casu fieri dicat, quae quanto consilio gerantur, nullo consilio assequi possumus? An cum machinatione quadam moveri aliquid videmus, ut sphaeram, ut ho-
ras,

ras, ut alia permulta; non dubitamus, quin illa opera sint rationis: cum autem impetum coeli admirabili cum celeritate moveri vertique videamus, constantissime conscientem vicissitudines anniversarias, cum summa salute et conservatione rerum omnium, dubitamus, quin ea non solum ratione fiant, sed etiam excellenti quadam divinaque ratione? Cic. de Natur. deor. II. 38.

Quid loco priori *litus* sit, ex Ciceronis interpretatione intelligis; quid loco posteriore *assiduitas* sibi velit, ex additamento; quid *rationes* cet. ex contextu. Sed cave credas hunc eundem contextum quasi novarum notionum esse parentem, cum earundem non nisi interpres sit.

§. 64.

Verba vero, quorum interpretatio maxima laborat difficultate, *homonyma* sunt et *synonyma*. Illa enim quam sint multiplicis significationis, (quia, quot rerum species in animo humano effinguntur, tot verba effingi nulla plane ratione possunt,) non difficile solum est plures hasce notiones addiscere, memoriaque tenere, sed earum etiam connexionem perspicere. Utrumque vero fieri videtur, si prima propriaque horum verborum significatio ita investigatur, ut ceterae facile inde queant deduci. Non dubium quidem est, quin prima plerorumque verborum notio aut plane perierit aut obsoleverit certe, sed hoc parum attinet, cum sub prima notione vocabuli ea intelligenda sit, a qua possint ceterae facilius derivari.

Duabus autem rebus haecce primae notionis investigatio niti videtur, *etymologia*, atque *omnium unius verbi notionum inter se comparatione*. Illa quidem verborum originem et quasi eorum natales ita investigat, ut, his repertis, omnis facile familia ceterarum significationum cognosci queat; haec vero, deficiente origine, philosophiam ducem sequitur, et, quo ordine animus humanus notiones cogitare soleat, hunc diligenter contuetur. Iam vero constat, ab hominibus res sensibus subiectas prius cogitari, quam quae mente tantum percipiuntur; hinc in comparandis notionibus ea prima habenda est, propriaque, quam a rebus sentiendis depromptam videmus.

At

At vero, quamquam grammatici est in interpretandis homonymis, ad eas, quae in res singulas cadunt, notiones redire; attamen in aliorum notionibus enumerandis eiusdem interdum erit, eam ipsam, quae *summa a sensibusque remotissima* est, primam ponere: non quasi summa haec prima sit aut fuerit, quod esse haud potest, sed quia, cum prima propriaque plane ignoretur, ea prima nominanda est, a qua videntur ceterae facilius posse derivari. Quae omnia, quo magis pateant, nonnullis exemplis illustrabimus.

Ambio ex *ambi* et *eo*. *ambi* vero idem ac Graec. ἀμφι i. e. *circa*. Hinc *ambire* est *circumire*. deinde *ambi*endo honores *petere*, ut ait Nonius 4. 21 *quod circumire solerent homines et prensare* (i. e. benigne manus civiumprehendere,) et sic *rogare suffragia candidati*. Plaut. Amph. Proleg. 78. *virtute ambire oportet, non fautoribus*. Post *blanditiis circumvenire*. Virgil. Aen. 4 283. *Quo nunc reginam ambire furentem Audeat assatu? Denique cupere*. Tacit. Germ. 17. *ambire aliquam nuptiis*. Vid. Voss. p. 22.

Calamitas a *calamis* deducta proprie est *calamorum imminutio*. Terent. Eun. 1. 1. 34. *ipsa egreditur, nostri fundi calamitas cet.* quem ad locum Donatus: *Proprie calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum h. e. calvum ac segetem*. Hinc Cic. Verr. 1. 44. *Quocunque iter fecit, eiusmodi fuit, non ut legatus populi Romani, sed ut quaedam calamitas pervadere videretur*. (omnia quasi grandine ac procella proculcata obtritaque indicat.) Deinde de *infortunio et casu adverso*. Cic. pro domo c. 32. *In omni vita nihil est ad laudem illustrius quam calamitas*. Post de *gravi iactura*. Nep. 20. 1. 4. *quam calamitatem ita moderate tulit cet.* (de caecitate loquitur.) Caes. B. G. 8. 20. *Quum victos tanta calamitate existimaret hostes.* (de proelio adverso.) Vid. Voss. p. 90.

Callere a *callus*, et *callus* a *calx*-(extremus pes) vel *calco*. ut proprie sit *durities* ea, quae eundo in calceo pedis contrahitur. vel *durities*, quae a calcando contrahitur pedibus. Postea significatio extensa ad manus et alias corporis partes. hinc *callere* proprie est *callis obductum esse*,

esse, et per metaphoram a corpore ad *animum* transfertur. Itaque ii *callere* dicuntur, qui usu vel ad patiendum obduruere, vel ad agendum sunt habiliores. Sulpic. ad Cic. Fam. 4. 5. *In illis rebus animus exercitatus callere iam debet.* Apul. Florid. p. 358. *fidibus apprime callere.* Denique *probe scire*, atque *intelligere.* Terent. Adelph. 4. 1. 17. *ego illius sensum pulchre calleo.* Cic. pro Cornel. Balb. 32. 14. *Ignosco tibi, si neque Poenorum iura calles.* V. Voss p. 95.

Infans ab *in* et *fari* puer est, qui nondum *fari* coepit. Plin. 28. 7. *removere infantem* i. e. a lacte depellere. Deinde *non facundum* significat sine aetatis respectu, et opponitur disertis. Cic. de Invent. 1. 3. Hinc proverbium: *infantior quam meus est malio.* Varr. apud Nonium 1. 275. *Infantes statuæ* apud Horat. Serm. 2. 5. 39. sunt statuæ mutæ.

Haec hactenus de prima vocabulorum origine, quatenus inde ceteræ possunt significationes derivari. Inter veteres hanc aleam tentarunt *Varro*, *Flaccus*, *Festus* et horum aliorumque compiler *Isidorus*, (de quibus v. Harlesii brevior notitia litterat. Rom.) sed non adeo felices fuisse putantur, felicius *Gerh. Joh. Vossius* in *Ety-mologico L. L.*

Ex multis vero verbis, ut *praetor*, *consul* cet. facile intelliges, etiamsi tibi eorum origo, quam vel ex Romana vel ex Graeca vel ex alia quapiam lingua traxerint, satis superque nota sit; non raro tamen, ut plane intelligantur, confugiendum tibi esse ad historiam, ad mythologiam, ad priscos ritus, ad id genus alia. Iam pauca quaedam notionum inter se comparationis exempla proferemus.

Angere proprie *strangulare* est, seu *fauces constringere*, unde *angina*. Virg. Aen. 8. 261. *guttur angere.* Deinde ad alias res translatum constringere et praefocare generatim est. Colum. 11. 3. 45. *angitur vitis pluribus radicibus inter se connexis.* Denique per metaphoram de animo. Cic. ad Att. 1. 15. *Multa sunt quæ me sollicitant anguntque.*

Frigere h. e. *frigoro affici.* Terent. Phor. 5. 8. 5. *non frigent.* (pedes cet.) sed propria significatione rarius est. fere

fere metaphorice ponitur de his, quae parum calide, sine affectu et cupiditate tractantur. Terent. Eun. 4. 5. 6. *sine Cerere et Baccho friget Venus*. Cic. Att. 1. 14. *oratio frigeat*. i. e. sine plausu audiebatur. Cic. Q. Fr. 3. 8. *hic quidem friget*. i. e. fallitur, metam non attingit. Ut enim calor maxime efficax est, ita frigore omnia languescunt atque effectui carent.

Persona facies facticia, qua utebantur actores scenici, accommodata ad aetatem ad vitae genus, ad mores eorum, quos referre debebant. hinc *metaphorice* de specie fallaci ac simulatione. Senec. Epist. 24. *Non hominibus tantum sed et rebus persona demenda est, et reddenda sua facies*. Reliquas significationes vid. apud Gesner. et Scheller. de quibus paulo infra.

Reliquum est, ut de eo genere homonymorum dicamus, quorum *summam* notionem ponere *primam* satius videtur, quam quae *rem singulam* denotat. Quo enim notio superior, eo plura sibi subiecta habet. Inferiores vero notiones eae dicuntur, quibus non solum superior continetur, sed in quibus et peculiare quid inest. Itaque inferiorem explicare est superiori peculiare hoc addere. Vides, si quod eiusmodi homonymum occurrat, cuius *summam* illam notam scias, reliquum modo esse, ut eam addas, quam contextus requirat, notam. Verbi causa:

Auctor est, (ut Gesnerus hanc vocem interpretatur,) quisquis quocunque modo fecit *facitve*, ut aliquid fiat, cui illud proinde imputari potest, sive illud sua quadam, ingeniosa praesertim opera effecerit, sive imperio, consilio, exemplo, consensu, defensione, laude et quocunque facto suo, ut alii facerent, haberentve aliquid, *perfecerit*. *Assume* ex efficientium naturaliter *causarum* genere patres et scriptores librorum, et his adiunge, quidquid moralium *causarum* enarrant philosophi, et complexus fueris denique auctoris notionem. Haec Gesn. Dicam brevius. Quisquis cuiuscunque rei aut propior exstat aut remotior causa, is auctor nuncupatur. Id iam nonnullis exemplis firmemus. Cic. Divin. 12. 4. *Rumor erat* — *auctor erat nemo*. i. e. dici haud poterat, unde hic rumor ortus, quis illius *caussa* fuisset. Id. Off. 2. 2. *Quamquam in antiquis*

tiquissima philosophia, Cratippo auctore versaris, i. e. praeceptore seu duce; vel Cratippus causa est tuarum in antiquissima philosophia opinionum. Id. Fin. 4. 16. Cato omnium virtutum auctor, i. e. exemplar; vel virtutes exercere praecipit exemplo et ita causa est, aut esse creditur, ut ab aliis quoque exerceantur. Id. Brut. 34. auctor in senatu, et Orat. 1. 49. auctores consilii publici, qui causa sunt, ut aliqua res in senatu decernatur, hinc principes senatores. Id. Flac. 22. auctor suae civitatis, qui civitatem suam defendendo causa salutis fit.

Eadem ratio est verborum *humanitas, dignitas* multorumque aliorum. Sed haec hactenus de homonymia, in qua inprimis cavendum est, ne vocabula novis significationibus augere cupiamus.

§. 65.

Ad *Synonyma* progredimur. Duo plurave vocabula aut plane aut fere eiusdem significationis, *synonyma* nuncupantur: quorum triplex genus cogitari potest. Duo enim plurave verba aut ita comparata sunt, ut, quidquid notarum in uno, id idem in altero cogitur; aut ita, ut differant quidem, sed notis tantum secundariis iisque tantae levitatis, ut nulla earum ratio habeatur; aut denique eiusmodi sunt, ut notas quidem communes habeant, sed proprias etiam necessario respiciendas. de singulis breviter.

§. 66.

Primum synonymorum genus *esse posse* quid est tandem, quod repugnet? Cum enim verba arbitraria sint signa notionum nostrarum, consequens est, ut notio una pluribus verbis exprimi queat. Quod nisi esset, unam duntaxat linguam haberemus. Atqui ut pluribus verbis diversarum linguarum una res significatur; ita et pluribus verbis unius linguae exprimi potest. Id quidem, praesertim si linguae cuiusque originem spectaris, vel in parvulae gentis balbutiente lingua esse posse concedes. Idem eo verisimilius est, si qua lingua pluribus diversarum linguarum originem debeat. Quod ut illustremus, originem quattuor particularum *et, ac, quo, atque* breviter

ter investigabimus. *et κατὰ μετὰδεσιν a te Graec. esse dicunt, ac per eandem figuram a καί, quae ab eodem καί, atque vero ab ac et quae.* Quid hisce in particulis quatenus sunt copulativae, quid praeter simplicem *coniunctionis* notam cogitatur? plane nihil. Usus enim ille maxime e Cicerone depromptus (de quo vid. Horat. Turselin.) nec augeat nec minuit interiores harum particularum notas. Huc pertinet ille versus Plaut. Stich. art. 4. *Morè hoc fit, atque stulte, mea sententia.* nam *more* valet hic *μᾶλιν* i. e. *stulte*.

§. 67.

Fere eadem ratio est alterius Synonymorum generis. Etenim cum res singula quaevis innumeras habeat notas, fieri potest, ut alii ab alia eiusdem rei nota deducant, posteaque nulla notae huius ratione habita, plura eiusdem rei nomina promiscue usurpentur. Vides genus hoc Synonymorum esse superiori satis confine; at vero illud tantummodo esse poterat, hoc non potest non esse. Increfcente enim populo eiusque terra in provincias divisa, increfcat et lingua, atque in aliis provinciis alia eiusdem rei nomina oriuntur, quae mutuo transire solent: ut *oppidum, urbs*. Unde illud fit, indicat Varr. l. 4. de L. L. *Oppidum*, inquit, *ab ope dictum, quod munitur opis causa, ubi sint; et quod opus est ad vitam gerendam, ubi habitent tuto; vel oppida, quod opere muniabant moenia, quo munitius essent.* Unde *urbs* fit, ex eodem Varronis libro discitur; *oppida*, inquit, *quae prius erant circumducta aratro, ab orbe et urbo urbes.* Quibus verbis indicat, vel *urbem* dici quasi *orbem*, quia in orbem fieret; vel ab *urbo* seu *urvo*, h. e. *aratri curvatura*. Urbem enim condituri taurum et vaccam, futurae fecunditatis spe, iungere solebant, et oratro sulcum designabant; intra quem *urbem* aedificarent. — Sed haec utriusque vocabuli origo ipsi Varroni satis incerta minus cogitabatur, hinc utraque vox promiscue occurrit. Cic. de Divin. 1. 25. *Aristoteles scribit Eudemum Pheras venisse, quae erat urbs in Thessalia, tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur: in*
eo

eo igitur oppido ita graviter aegrum Eudemum fuisse. cet. Par ratio est multarum aliarum vocum.

§. 68.

Tertium denique Synonymorum genus latissime patet. Etenim permulta occurrunt vocabula, quae partim sunt synonyma, idque ob notas communes, partim differunt et hoc ob notas proprias et peculiares, quarum necessaria est ratio habenda. In iis interpretandis explicandisque grammatici est, omnes eorum inter sese comparare notas, quaerere quae communes sint, quae propriae, attendere denique, quemadmodum scriptores antiquitatis his verbis commune quid atque confine habentibus fuerint usi, quemadmodum iam perspicuitatis iam ornatus causa plura iunxerint pene idem significantia. cet. V. Quinet. 8. 3. Gell. 13. 23. Voss. Rhet. 1. 5. p. 276. seqq. Operae pretium esse videtur, nonnulla eiusmodi vocabula ex *Ausonii Popmae* libris IV. de differentiis verborum transcribere; ille enim, quamquam omnibus numeris perfecta non sunt, quae commentatus est, tamen omnes alios, qui in eodem negotio versati sunt, multum superasse videtur.

Adolescens qui annos pueritiae reliquit, *iuvenis* qui adolescentis excessit aetatem. Varro ap. Censorin. de die natal. 14. quinque aetatis gradus aequabiliter putat esse divisos, secundo gradu ad tricesimum annum *adulescentes* esse dictos ab *adolecendo* i. e. *crescendo*; tertio usque ad quinque et quadraginta annos *iuvenes* appellatos, eo quod possent rem publicam in re militari *iuvare*. sed apud oratores et historicos promiscue. Cf. Mantit. ad. Cic. Fam. 2. 1.

Agere ad corpus, vocem et mentem refertur; *facere* ad opera quae corpore efficiuntur; *gerere* est muneris et oneris. *Agit* is, cuius post actionem opus non exstat, ut saltator, cantor cet. *Facit* is, cuius opus remanet, ut scriptor, pictor cet. *Gerit* denique dux et magistratus aut curator. Interdum agere et facere promiscue per translationem.

Ambo de duobus dicitur, qui uno tempore aut simul quid faciunt, ut Cicero et Antonius *ambo* consules

les fuerunt, i. e. *consulatum una gesserunt: uterque de illis, qui diverso tempore et separatim, ut Cato et Cicero uterque fuit orator, qui diversis temporibus vixerunt. sic in senatus consultis addi solebat: consules alter ambove. Cic. in Philip. 8. uterque proprie hunc et illum designat.*

Animantia superiorem tenent locum quam animalia, haec enim sensu moventur ut homines et bestiae, illa vivunt et vigent, ut arbores, herbae et sata. Varr. L. 6. de L. L. Proxima animalibus sunt ea, quae vere dicuntur, neque habere animam, ut virgulti.

Artus dicuntur partes corporis inter iuncturas, continentque ossa cum nervis et venis. Membra proprie sunt caro et pellis, quae artus tegunt. sed interdum membra generaliter etiam artus et viscera appellantur.

Bestiae et ferae generaliter dicuntur omnes animantes rationis expertes; sive natura ferociant, ut leones, tigrides; sive mediae inter feritatem et placiditatem naturae sunt, ut hirundines, apes, columbae; sive mansuetae sunt, ut equi, canes cet. Belluae vero sunt magnitudine excellentes ferae, ut elephanti cet.

Bene vivit, qui honeste et cum virtute; beate, qui vivit quoque iucunde et feliciter.

Campus planities agrorum et pratorum est; ager ipsum subiectum; rus omnis locus extra urbem.

Capillus capitis inprimis pilum significat paulo longiorem; coma vero sunt capilli cum cura compositi; crinis denique brevis est et innexus, discretusque vittis.

Cernere plus est quam videre. nam cernere est formas atque imagines rerum visu internoscere, et si ad animum confertur, animadvertere atque attendere; usus tamen haec confundit.

Coniuratio iureiurando firmatur, ut illa Catilinae in rempubl. conspiratio sit solo consensu, ut illa in Caesaris necem. pro ipsa coniuratione a Cicerone usurpatur.

Crimen fraus est capitalis, qua respubl. laeditur, ut caedes; delictum vero privata noxia, qua privatim quisque laeditur, ut furtum.

Dedimus

Dedimus hostibus, amicis *dammus*. deinde *dedere* est ad perpetuum, *dare* est, quod repetas.

Diligentia in diligendo vel discernendo versatur et ingenii est atque iudicii; *industria* in agendo, et laboris atque operae est; *cura* denique anxium reddit animum.

Donamus modice et nostra et plerumque praemii gratia; *largimur* profuse et aliena.

Effigies ab *imagine* ita differt, ut species a genere. Nam *imago* omnem similitudinem comprehendit, tam pictam quam fictam; *effigies* autem est, quae fingitur, non quae pingitur, ab effingendo dicta. Itaque *effigies* omnes sunt imagines, non contra.

Exemplum proponitur, ut sequamur aut vitemus; *exemplar* est ex quo similis efficitur aliqua species, quae et *imago*, *simulacrum* dicitur. Illud animo aestimatur, hoc oculis conspicitur. Plin. 6. epistol. *Comoediam ad exemplum veteris comoediae scriptam tam bene, ut esse quandoque possit exemplar.*

Facinus vi aut malitia committitur, *flagitium* libidine vel nequitia. Unde *flagitiosi* dicuntur impudici, adulteri, ganeones, aleatores; *facinorosi* parricidae, sicarii, sacrilegi, periuri atque id genus alii. *scelus* utrumque comprehendit. Cic. in Catil. 1. *Quod facinus a manibus unquam tuis, quod flagitium a toto corpore abfuit. flagitium semper turpe, facinus interdum bonum.*

Fama est communis quaedam ac consentiens opinio et tanquam publicum civitatis testimonium; *rumor* sermo quidam sine ullo certo auctore dispersus.

Ferre et *portare* saepe synonyma, proprie autem illud est corpore suo baiulare, hoc curru aut iumento secum ducere. Quodsi homo portare quid dicitur, cum iumento comparatur. Interdum vero *portare* generalius accipitur pro *ferre*, *adducere*, *vehere*. Sallust. in Jug. Quas paraverat copias, secum portat.

Flere est dolorem lacrymis testari; quod cum fit effusus, *lacrymare* dicitur; voce denique flebili et querela dolorem ostendere *plorare* est. Hinc Enn. in An. *Flentes, plorantes, lacrymantes ac miserantes.*

Gaudium

Gaudium est affectio animi modeste et constanter se efferentis; *laetitia* vero est exaltatio quaedam animi effuse elati, eventu rerum expetitarum. Hinc dicunt Stoici, *gaudium* in sapientem cadere, *laetitiam* non posse. Cic. 4. Tuscul. Quæst. *Atque ut confidere decet, timere non decet; sic quidem gaudere decet, laetari non decet; quoniam docendi causa a gaudio laetitiam distinguimus.*

Grammaticus et *grammatista* differunt. Sueton. de clar. Grammaticis: *Sunt, inquit, qui litteratum a litteratore ita distinguunt, ut Graeci grammaticum a grammatista, et illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum aestiment.*

Grandis ad partem ætatis pertinet, et idem est, ac crescendo factus magnus, ut *grandis natu*; maior generaliter et ad summam ætatis refertur. Ponitur etiam ad comparationem ætatis. *Grande* incremento; *magnum* amplitudine.

Habes rem sive iure dominii sive quo alio modo. *Possidere* est pro domino uti, et solius domini est ac liberi, qui utitur re sua et iure possessionis fruitur. *Tenere* est corpore possessioni insistere, licet ius possidendi non competat. *Habere* generalius est.

Heros vir illustris et divinus, etiam de vivis; *divus* de mortuo dicitur. sunt enim divi, qui ex hominibus fiunt, non tamen antequam extremum vitæ diem morte confecerint.

Humatus intelligitur humo contactus; *sepultus* quoquo modo conditus, ut qui in sarcophago, hypogæo, vel pyramide situs est. Cic. de Leg. 2. *Quod nunc communiter in omnibus sepultis ponitur, ut humati dicantur, id erat proprium tum de his, quos humus iniecta contegeret.*

Ignavia est tarditas in exsequendis negotiis; *pigritia* in aggrediendis; *inertia* agendi inscientia est. Cic. offic. I. 1.

Ignorare est non satis cognitum et exploratum habere; *nescire* omnino non scire. *Ignoro* aliquid, *nescio* prorsus cuncta. Alterum imprudentis est aut negligentis, alterum inscientis et imperiti.

Impe.

Imperare est onus imponere, ut apud Sallust. *imperavit frumentum* cet. *Iubere* est velle aliquid fieri necessario, quod ad dignitatem et utilitatem alterius pertineat, ut apud Liv. *bellum populus iussit* cet.

Inchoat qui incertum facit; *incipit*, cuius exitum sperat.

Interrogare est refellendi atque arguendi causa quaerere; *percontari* noscendi.

Iraisci levius; *succensere* gravius; *indignari*, graviter ferre.

Iucundum est dulce et specialius, *gratum* est acceptum et generalius. Omne iucundum est gratum, sed non omne gratum est iucundum. Grata est aegro medicina, verum iniucunda.

Liber significat quemcunque codicem, magnum aut parvum. *volumen* proprie est plurium paginarum chartarumve involutio. est enim ab *involvendo*, inde *evolvere libros*. Interdum haec vocabula nulla re differunt et duplicem significationem habent. Liber enim et certam operis partem et totum opus denotat.

Litus maris est, *ripa* fluminis. Non ita semper apud poetas.

Lucus est ut plurimum incaeduus religiosusque; *nemus* voluptatis causa comparatum est et plerumque diis sacrum; *sylvae* nomen generale est; *saltus* dicitur locus seclusus, ubi pascuntur armenta, feraeque versantur.

Mammae sunt hominis, pecudis vero *ubera*.

Manubiae significant ornamenta hostibus adempta (quae manu ferri possunt,) et pecuniam inde redactam; *praedae* autem nomine continentur omnia spolia ab hostibus capta. Alias *manubiae* sunt pecunia ex venditione spoliolorum contracta, *praeda* vero corpora ipsa rerum ab hostibus capta, donec non sunt divisa aut divendita.

Mos est institutum consuetudine firmatum; *ritus* autem ordo et modus est in administrandis maxime sacrificiis. Interdum ritus pro more ac instituto usurpatur. Cic. in Lael. *pecudum ritu*.

Murus est urbis aut munitionum; *paries* domorum. Ille publicus et inviolabilis, hic privatus. Interdum murus privati aedificii, sed *exterior*, paries est *interior*.

Nomen

Nomen est, quod quisque proprium et certum habet, ut *Cicero*, *Roma*; *vocabulum* est, cuius significatio est communis, ut *homo urbs*. Varr. L. 9. de L. L. *Non enim idem oppidum et Roma, cum oppidum sit vocabulum, Roma nomen.*

Nothus appellatur, qui ex concubina, non ex uxore legitima natus est, sed patrem certum habet; *spurius* autem, qui patrem demonstrare non potest, vel qui potest quidem, sed eum habet, quem habere non licet.

Novum ad rem, *recens* ad tempus pertinet. Cic. *lex recens et nova.*

Obsecrare et *obtestari* maiorem vim habent quam *orare* et *rogare*. *Obsecrare* est quasi ob sacra et res carissimas postulare; *obtestari* est precari cum mentione rerum, per quas petimus, ut per deos; *orare* est, cum veneratione petere; *rogare* cum precibus supplicare. Caeterum *oro* plus est quam *rogo*; *obsecro* plus quam *oro*; *obtestor* plus quam *obsecro*.

Omnis ad quantitatem discretam seu ad numerum refertur; *totus* ad continuam eiusque partes. Differentia haec interdum non observatur.

Onerato onus quaecunque est impositum; *onus* onus ipsum honori est.

Osculum est officii, ut cum advenientes vel discedentes salutamus, deinde religionis. Tibull. l. i. Eleg. 2. v. 88. *dare sacratis oscula liminibus.* sed *suavium* est amoris; *basia* pudicorum affectuum.

Patens est, quod ad tempus patet, ut *ianuae*, *oculi*; *patulum* quod semper et naturaliter patet, ut *nares*; *bos patulus*, qui cornua diversa et late distantia habet. Plaut.

Peccat, qui, quod debuit, fecit, sed non recte; *delinquit* proprie, qui fecit, quod non debuit.

Pernicitas est celeritas, quae cum *nifu* tendit, ut *in avibus*; *velocitas* corporis est et pedum agilitas, levitasque; *celeritas* et corporis et animi est.

Plagae virgis infliguntur, *verbera* fustibus, *colaphis*, *ferulis*, *flagellis*

Postulatur aliquid honeste, et iure; *poscitur* improbe, et imperiose.

Pro-

Prohibere est impedire dictis factisque; *vetare*, dictis resistere.

Quidam notat rem certam; *quispiam*, vel *aliquis*, incertam et vagam.

Quotidie tempus continuatum significat; *in dies singulos*, interruptum. Cic. ad Att. *Quotidie*, vel potius *in dies singulos breviores litteras ad te mitto*.

Relinquimus lubentes; *deserimus* inviti.

Reperio non quaesitum; *invenio* quaesitum.

Restituitur nobis, cuius nos cupidi sumus; *redditur* nobis, quod nostri cupidum est.

Sacrum est, quod publica auctoritate deo rite consecratum est, ut *sacri luci*, *montes*, *sacra templa*, *ornamenta*, *certamina*, quae publico civitatis instituto deo dicata fuerunt; *sanctum* est, quod sanctione quadam et praecepto firmatum et ab iniuria hominum munatum est, etsi non sit deo consecratum, ut *sancti muri* et *portae*, quae sine nefario scelere non violantur, *sancti legati*, quibus noceri non debet, *sanctae leges*, quae certam poenam constituunt, et sancunt in eos, qui praeceptis legum non obtemperaverint. *Religiosum* est, quod a communi hominum usu semotum et sanctitate quadam reverendum est, ut *religiosa sepultura*, *monumenta*, in quae mortuus illatus est. Ita *sacrum* est divinum et deo dicatum; *sanctum* incorruptum et inviolatum; *religiosum* venerandum. Et *sacra* et *sancta* religionem habent publicam, *religiosa* vero privatam, ut sepulchra et monumenta, quae olim cuilibet privata auctoritate constituere mittebantur, et publica religione carebant. Praeterea *sancta* et *religiosa* tam animata sunt quam inanimata: Etsi Liv. 3. *Quibus ipsi dii neque sacri neque sancti sunt*, et Ovid. Amor. 3. *At sacri vates et diuinam cura vocatur*. Nam utrique inproprie sacri dicuntur, alteri, quia *sacra* ipsis offeruntur, alteri qui *sacra* ferunt, quasi sacerdotes. Interdum tamen haec tria proportionem quadam et similitudine eadem sunt, ut templa, altaria eadem et *sacra*, quia diis dicata, et *sancta*, quod ea violare nefas sit, et *religiosa*, quoniam ab usu hominum remota.

Salubre ad locum refertur et ad cibum, *salutare* ad consilium.

Sanguis est, dum manat in venis; effusus de corpore, *crux* dicitur.

Splendet artificio, ut aurum; *fulget* natura, ut sol.

Temerarius sine salutis respectu sese obicit periculis et sine consilio; *audax* post consilium.

Terminus manu ponitur et proprie est, ubi aliquid incipit; *finis* vero generale est.

Tollere est levare et erigere; *auferre*, levatum transferre.

Vanus etiam sine utilitate mentitur, *mendax* ad decipiendum et ad utilitatem.

Verbum est dictio articulata et significabilis; *vox* quilibet sonus ore prolatus.

Vindicta factum punit, vel futurum prohibet, atque propulsat; *ultio* persequitur contumeliam, vel iniuriam illatam, vel damnum datum. Et vindicta *legitima* etiam est et ad *magistratus* pertinet; ultio aliorum quorumlibet est.

Una coniunctionem loci; *simul* coniunctionem temporis notat.

Volucris generale est, ut *apis*, *musca*; *avis* specialius.

Et sic innumera alia, quae longum est recensere. Quo magis vero iuvenes litterarum Romanarum studiosi hasce verborum differentias attendant, easque ipsi attentent; nudam adhuc nonnullorum eiusmodi vocabulorum mentionem faciam.

Abolvere, perficere. Accensus, praeco. Accidere, contingere, evenire. Acclamatio, plausus. Acervus, strues, strages, congeries, cumulus. Acta, gesta. Ad, apud. Adfinitas, cognatio, propinquitas, agnatus. Accola, incola, indigena, inquilinus. Adulari, assentari, blandiri. Aedes, domus, Aedes sacra, templum. Aerarium, fiscus. Albus, candidus. Aliquis, quispiam, ullus. Altare, ara. Alvus, uterus, venter. Amens, demens. Amicitia, familiaritas. Amittere, perdere. Amor, charitas. Anguis, serpens, colubris, draco. Antiquus, vetus. Aptus, idoneus. Apud, penes.

nes. Arbitrator, iudex. Aries, vervex. Armentum, grex. Arrogans, superbus. Arteriae, venae. Asserere, affirmare. Audax, audens, fortis, temerarius. Audire, auscultare. Ave, salve. Auferre, adimere, eripere.

Balbus, blaesus. Balneum et balnea plur. num. vel potius balneae. Barba, barbae plur. num. Bibere, potare. Bustum, ustrinum.

Caballus, equus. Caelatura, sculptura. Camuri boves, patuli, licivi. Cano, psallo. Castigo, punio. Castus, pudicus. Caupo, hospes. Causa, res. Charta, papyrus, membrana. Clypeus, clypeum, scutum. Colaphus, alapa. Collegae, consortes, socii. Columbae, palumbes. Comitia, conventus, concilia. Commisceri, confundi. Communis, publicus. Conciliabulum, forum. Confidentia, fiducia. Consciens, sciens. Consecrare, dedicare. Consuetudo, mos. Consulta, decreta. Contemnere, despicere, spernere. Corium, pellis, cutis. Corona, sertum. Corrigere, emendare. Cultus, ornatus. Custodia, vincula.

Damnum, detrimentum. Dapes, epulae. Delictum, peccatum. Delubrum, templum, fanum. Deportatus, relegatus. Deterior, peior. Dicere, ferre sententiam. Disertus, eloquens. Dives, opulentus. Doctus, eruditus, litteratus. Dolor, moeror. Donum, munus. Dux, imperator.

Ebrius, ebriosus. Ecce, eni. Egestas, inopia, paupertas. Emolumentum, utilitas. Errare, vagari. Eventus, exitus. Exeubiae, vigiliae. Exercitus, agmen. Expecto, spero. Explorator, speculator.

Falsus, vanus, fictus. Familia, gens. Familiaritas, necessitudo, sodalitas. Famulus, servus. Fas, ius. Fatigatus, fessus, lassus. Felix, fortunatus. Festinare, properare, maturare, celerare. Fides, fidelitas. Flagitare, postulare. Flumen, fluvius. Fratres, germani. Fruges, frumentum. Furiosus, insanus. Fuscus, niger.

Generale, universale. Genere, pario, gigno. Genitrix, mater. Gens, natio. Gustare, sapere. Gena, mala.

Habitus, vestitus. Hostia, victima. Humanitas, litterae. Humidus, madidus, uvidus.

Ianua, ostium, fores, valvae. Ignoscere, concedere. Imus, infimus. Industrius, navus. Infcius, nefcius. Interire, perire. Intueri, contemplari, speculari, adspicere. Invenire, reperire. Iter, femita, via. Iurgium, lis.

Lacus, palus, stagnum. Laetus, hilaris. Lapis, saxum. Lares, Penates. Libertus, libertinus. Limatus, politus. Litare, sacrificare. Lituus, tuba. Lues, pestis.

Magistratus, potestas. Metuo, timco. Monstrum, prodigium, ostentum, portentum. Mors, interitus, nex, caedes. Multa, poena.

Navigium, navis, rates. Nefas, impietas. Nunciare, denunciare, obnunciare, annunciare. Natare, nictare.

Obedio, obsequor. Odium, simultas. Omen, auspicium, augurium. Oratio, sermo. Ovare, triumphare.

Pagus, vicus. Paene, fere. Pereulfas, percussus. Poscere, postulare. Pirata, praedo. Plenus, refertus. Poësis, poëma. Polliceri, promittere. Populus, plebs. Portare, ferre. Portus, statio. Possè, valere. Proelium, pugna. Praes, vas. Priores, primores. Promittere, spondere, recipere, polliceri.

Querimonia, querela. Quis, quisquis, qui. Quot, quantum.

Racemus, uva. Rapere, invadere. Reddere, restituere. Regius, regalis.

Saevus, crudelis, tristis, truculentus. Sales, iocus. Saltare, tripudiare. Satiatus, saturatus. Securus, tutus. Scintilla, favilla. Segnitia, fœcordia. Sermo, loquela. Sidus, stella. Signum, statua. Signa militaria, vexilla. Silere, tacere. Solus, unus, unicus. Sponte, ultro. Stimulare, excitare. Sylva, saltus, lucus.

Templum, delubrum. Tergum, dorsum, tergus. Tributum, vectigal. Turpis, foedus, nefarius.

Valgus, vatus, varus. Velut, uti, quasi, tanquam, ceu. Venustas, dignitas. Vereor, metuo. Vetus, antiquus. Viaticum, vafarium. Videre, visere. Vis, potestas. Usu venit, accidit, contingit.

D:

De synonymis scripserunt Andr. Catalogus; Matthaeus Cerdus; Hieron. Cingularius; Basil. Faber de Terentianis; Steph. Ubelius et Steph. Eliscus de Ciceronianis; Sim. Pelegrius; Joh. Ravinius; Ringelbergius; Francisc. Serra; Joh. Serranus.

§. 69.

Huc pertinet quoque *particularum* significatio, in quibus tirones maxime labi solent, et maxima quidem corruptela regnat circa usum coniunctionum *cum*, *quod* et *ut*, de quibus infra. Praeclarus de particulis Latinis exstat libellus Horat. Turbellini, accessionibus locupletatus a Thomasio, a Schwarzio, et Ernestio.

SECTION III.

DE SYNTAXI.

§. 70.

Quidquid hucusque exposuimus, *singula* spectabat vocabula, iam ad eorundem *compositionem* progredimur. Iusta vero partium inter se compositio *syntaxis* nuncupatur, ab auctore ad Heren. 4. *constructio*, a Cicerone init. partit. *consecutio*, ab aliis *structura vocum*, ab aliis aliter.

Multi grammaticae artis praecepta tradiderunt. Veteres quidem, quos inter eminet Varro, maximam partem tractant *etymologiam*. Eorum integros tractatus reliquiasque colligerunt Elias Putschius, Dionys. Gothofredus, Joan. Theodor. Bellovacus, et anonymus quidam, Basileae 1727. 8.

Recentiorum Grammaticorum brevem historiam decessit D. F. Janus, uberiores Wowerius et Fabricius B. L. Vol. I. p. 781—798.

Horum praecipui sunt C. Lancilottus, J. C. Scalliger, Alvarus, Sanctius eiusque commentatores Scio-
pius,

p*ius*, P*erizonius* et B*auerus*, G. V*ossius*, B*attéus*, U*r-*
f*inus*, his adde G*rammaticam* M*archicam*.

Solet vero syntaxis dividi cum in *naturalem* et *ar-*
bitrariam, tum in *regularem* et *irregularem*.

§. 71.

Syntaxis *naturalis* est, quae manifestam aliquam ne-
cessariamque habet rationem, atque est in omnibus
linguis paene eadem. Huc pertinet concordia verbi fini-
ti cum antecedente nominativo; rectio substantivi a
substantivo, accusativi a verbo activo cet. *Arbitraria*
est, quae aut nullam habet rationem, nisi auctorum lin-
guae alicuius arbitrium, aut certe occultam, proque lin-
guarum varietate variat. Ita ab arbitrio esse videtur,
quod in l. l. accusativus est suppositum verbi infiniti,
quod praepositiones aliae alium adseiscunt casum cet.

§. 72.

Ex syntaxi utriusque generis syntaxis *regularis* ori-
tur, quae est compositio partium orationis inter se re-
gulis grammaticae communibus consentanea; compositio
vero, quae quidem in scriptoribus alias probe lo-
quentibus occurrit, sed a regulis artis dissidet, *irregu-*
laris appellatur, seu *figurata*.

Syntaxis *regularis* aut *convenientiae* est aut *rectio-*
nis; in illa partes orationis ad *eandem* rem et perso-
nam referuntur, in hac ad *diversas* res personasque.
Hinc utrumque constructionis genus *relatio* quaedam
est.

Convenientia vero aut nominis cum nomine est,
aut nominis cum verbo, aut particulae cum utroque;
eodemque modo rectio est aut nominis, aut verbi,
aut particulae. Qua in syntaxi cum tirones maxime
labi soleant, non graviora modo, sed multa quoque
vulgaria trademus.

1. De convenientia partium orationis.

§. 73.

Convenientia substantivi et adiectivi.

Nomina et pronomina adiectiva, item participia cum substantivis conveniunt eodem genere, numero et casu. res nota. sed v. Sanctii Minerv. p. 55. 56. 160.

1.

Saepe conciso, sermonis genere substantiva omituntur, ut *reus repetundarum*, i. pecuniarum; *civica donari*, i. corona; *in XII.* i. tabulis; *in XIV. sedere*, i. ordinibus; *in Tusculano*, i. praedio; *Circensibus*, i. ludis; *primas tenere*, i. partes; *de meo*, i. aere. cet.

2.

Adiectiva interdum substantive sumuntur; ut *Amicus certus* cet. Enn., *fortunatus senex*. Virgil. *omnia orta occidunt*, Sallust. Ita *superi*; *inferi*; *mei*; *tui*; cet. In eiusmodi adiectivis substantivum latet, ut in *amicus vir*, in *senex homo*.

3.

Frequens inprimis est usus adiectivorum in genere neutro more Graecorum absolute usurpatorum, ut *bonum*, *malum*, *verum*, *publicum* cet. unde *egregium publicum*, *malum domesticum*.

4.

Eiusmodi adiectiva neutrius generis interdum cum substantivis feminini aut masculini coniunguntur. *Mors omnium rerum extremum*. *Commune omnium animantium est coniunctionis appetitus*. Cic. Est in eiusmodi neutris ellipsis vocum *negotium*, *quid*, *aliquid*, *quiddam* cet. ut Graeci *ἡγεμῶν* intelligunt. *Altum quiddam est virtus*, Senec.

5.

Superlativus, partitionem significans, genere plurimumque convenit cum antecedente substantivo: ut *Indus*

duo omnium fluminum maximus. Cic. Modus omnium rerum utilissimus. Terent. Villosissimus animalium lepus. Plin. Interdum tamen respondet etiam generi genitivi pluralis. ut Ego sum rerum non ultima tuarum. Ovid.

6.

Participium passivum inter duo substantiva diversi generis cum subiecto convenit. *Tullia homo nata est. Cic. Sed dictus, dicendus, appellatus, creditus, visus cum proximo substantivo, quod non est subiectum, convenire solent. Non omnis error stultitia dicenda. Cic. Sed Justin. 2. 4. Semiramis puer credita est. et de personis vix aliter.*

7.

Interdum substantivo plura adiectiva sine copula dantur: ut *mea omnia summa in te beneficia. Cic. Externos multos claros viros nominarem. Id. Fit hoc in prosa, cum sententia ipsa geminari adiectiva exigit, aliter apud poetas. Nonnullis in locis asyndeton statui possit, ut in *deus optimus maximus; argentum purissimum cet.**

8.

Interdum duo plurave adiectiva per et coniuncta singularis numeri substantivo plurali adduntur, quoniam *diversae res aut personae denotantur, unde legitur: Latina et Graeca linguae.*

§. 74.

Haec hactenus de concordia adiectivorum cum uno substantivo. Multo vero incertior atque instabilior concordia adiectivi cum duobus pluribusve substantivis. Namque hac in re, cum tot huius concordiae varietates esse queant, ne prisci quidem consensisse sibi videntur. Hoc itaque loco exhibebo tantum divisionis principia, nonnullaque exempla addam, ex quibus, si attenderis, facile intelliges, hunc grammatices locum magna adhuc obscuritate laborare.

In convenientia igitur adiectivi cum duobus pluribusve substantivis, substantiva haec aut animantia sunt,

sunt, aut inanimantia, aut animantia et inanimantia simul: deinde aut eiusdem generis aut diversi; deinde aut eiusdem numeri aut diversi: substantivum denique ultimum (vel quoque proximum, nam et eo, quod proximum est, convenientia nititur,) aut animans aut inanimans est; idque aut masculini aut feminini aut neutrius generis; denique aut singularis numeri aut pluralis.

Hisce divisionis principiis centum nonaginta et duae varietates concordiae adiectivi cum duobus pluralibus substantivis nituntur.

Cuius quidem rei ut brevem conspectum exhibere possimus, his scripturae compendiis utemur. Significabit

A. Animantia.	DN. diversi numeri.
I. inanimantia.	S. singularis.
EG. eiusdem generis,	P. pluralis.
DG. diversi generis.	EQNS. eiusdemque numeri
M. masculini.	singularis.
F. feminini.	EQNP. eiusdemque numeri
N. neutrius.	pluralis.
EN. eiusdem numeri.	UVE. ultimaque vox est.

Duo itaque plurave substantiva esse possunt

A.

AUT ANIMANTIA.

I. EG. EQNS. hinc	{	1. vel M.
		2. vel F.
		3. vel N.
II. EI. EQNP. hinc	{	4. vel M.
		5. vel F.
		6. vel N.
III. EG. et DN. hinc	{	vel M. UVE. { 7. vel S.
		8. vel P.
	{	vel F. — { 9. vel S.
		10. vel P.
	{	vel N. — { 11. vel S.
		12. vel P.

IV.

IV. DG. EQNS. hinc	{	vel M. F. N. UVE.	{	13. M.	
			{	14. F.	
			{	15. N.	
		vel M. F.	—	{	16. M.
				{	17. F.
		vel M. N.	—	{	18. M.
				{	19. N.
		F. N.	—	{	20. F.
			{	21. N.	

V. DG. EQNP. hinc	{	vel M. F. N. UVE.	{	22. vel M.	
			{	23. vel F.	
			{	24. vel N.	
		vel M. F.	—	{	25. vel M.
				{	26. vel F.
		vel M. N.	—	{	27. vel M.
	{			{	28. vel N.
				{	29. vel F.
	{	vel F. N.	—	{	30. vel N.

VI. DG. et DN. hinc	{	vel M. F. N. UVE.	{	M.	{	31. vel S.
				F.	{	32. — P.
				N.	{	33. — S.
		vel M. F.	{	F.	{	34. — P.
				N.	{	35. — S.
					{	36. — P.
	{	vel M. N.	{	M.	{	37. — S.
				F.	{	38. — P.
				N.	{	39. — S.
		vel F. N.	{	F.	{	40. — P.
				N.	{	41. — S.
					{	42. — P.
	{	vel M. F. N. UVE.	{	M.	{	43. — S.
				F.	{	44. — P.
				N.	{	45. — S.
		vel M. F.	{	F.	{	46. — P.
				N.	{	47. — S.
					{	48. — P.

B.

B.

AUT INANIMANTIA.

VII. EG. EQNS. hinc $\begin{cases} 49. \text{ vel M.} \\ 50. \text{ — F.} \\ 51. \text{ — N.} \end{cases}$

VIII. EG. EQNP. hinc $\begin{cases} 52. \text{ vel M.} \\ 53. \text{ — F.} \\ 54. \text{ — N.} \end{cases}$

IX. EG. et DN. hinc $\begin{cases} \text{vel M. UVE.} \begin{cases} 55. \text{ vel S.} \\ 56. \text{ — P.} \end{cases} \\ \text{— F. —} \begin{cases} 57. \text{ — S.} \\ 58. \text{ — P.} \end{cases} \\ \text{— N. —} \begin{cases} 59. \text{ — S.} \\ 60. \text{ — P.} \end{cases} \end{cases}$

X. DG. EQNS. hinc $\begin{cases} \text{vel M. F. N. UVE.} \begin{cases} 61. \text{ vel M.} \\ 62. \text{ — F.} \\ 63. \text{ — N.} \end{cases} \\ \text{— M. F. —} \begin{cases} 64. \text{ — M.} \\ 65. \text{ — F.} \end{cases} \\ \text{— M. N. —} \begin{cases} 66. \text{ — M.} \\ 67. \text{ — N.} \end{cases} \\ \text{— F. N. —} \begin{cases} 68. \text{ — F.} \\ 69. \text{ — N.} \end{cases} \end{cases}$

XI. DG. EQNP. hinc $\begin{cases} \text{vel M. F. N. UVE.} \begin{cases} 70. \text{ vel M.} \\ 71. \text{ — F.} \\ 72. \text{ — N.} \end{cases} \\ \text{— M. F. —} \begin{cases} 73. \text{ — M.} \\ 74. \text{ — F.} \end{cases} \\ \text{— M. N. —} \begin{cases} 75. \text{ — M.} \\ 76. \text{ — N.} \end{cases} \\ \text{— F. N. —} \begin{cases} 77. \text{ — F.} \\ 78. \text{ — N.} \end{cases} \end{cases}$

XII.

XII. DG. et DN. hinc	vel M. F. N. UVE.	{	vel M.	{	79. vel S.
				{	80. — P.
			— F.	{	81. — S.
				{	82. — P.
	— M. F.	{	— N.	{	83. — S.
				{	84. — P.
			— M.	{	85. — S.
				{	86. — P.
	— M. N.	{	— F.	{	87. — S.
				{	88. — P.
			— M.	{	89. — S.
				{	90. — P.
	— F. N.	{	— N.	{	91. — S.
				{	92. — P.
			— F.	{	93. — S.
				{	94. — P.
		{	— N.	{	95. — S.
				{	96. — P.

C.

AUT ANIMANTIA ET INANIMANTIA.

XIII. EG. EQNS. hinc	{	vel M. UVE.	{	97. vel A.
			{	98. — I.
		— F.	{	99. — A.
			{	100. — I.
	{	— N.	{	101. — A.
			{	102. — I.

XIV. EG. EQNP. hinc	{	vel M. UVE.	{	103. vel A.
			{	104. — I.
		— F.	{	105. — A.
			{	106. — I.
	{	— N.	{	107. — A.
			{	108. — I.

XV.

XV. EG. et DN. hinc	{	vel M. UVE.	{	vel A.	{ 109. vel S.	
					{ 110. — P.	
				— I.	{ 111. — S.	
					{ 112. — P.	
	{	— F.	—	{	— A.	{ 113. — S.
						{ 114. — P.
					— I.	{ 115. — S.
						{ 116. — P.
	{	— N.	—	{	— A.	{ 117. — S.
						{ 118. — P.
					— I.	{ 119. — S.
						{ 120. — P.

XVI. DG. EQNS. hinc	{	vel M. F. N. UVE.	{	vel M.	{ 121. vel A.	
				{ 122. — I.		
		{	— F.	{	{ 123. — A.	
					{ 124. — I.	
		{	— N.	{	{ 125. — A.	
					{ 126. — I.	
		{	— M. F.	{	— M.	{ 127. — A.
					{ 128. — I.	
		{	— F.	{	{ 129. — A.	
					{ 130. — I.	
		{	— M. N.	{	— M.	{ 131. — A.
					{ 132. — I.	
{	— N.	{	{ 133. — A.			
			{ 134. — I.			
{	— F. N.	{	— F.	{ 135. — A.		
			{ 136. — I.			
{	— N.	{	{ 137. — A.			
			{ 138. — I.			

XVII.

XVIII. DG. et DN. hinc	vel M. F. N. UVE.	vel M.	vel A.	{ 157. vel S.
			— I	{ 158. — P.
		— F	— A.	{ 159. — S.
			— I	{ 160. — P.
	— M. F.	— N.	— A.	{ 161. — S.
			— I	{ 162. — P.
		— M.	— A.	{ 163. — S.
			— I	{ 164. — P.
	— M. N.	— F.	— A.	{ 165. — S.
			— I	{ 166. — P.
		— N.	— A.	{ 167. — S.
			— I	{ 168. — P.
	— F. N.	— M.	— A.	{ 169. — S.
			— I	{ 170. — P.
		— F.	— A.	{ 171. — S.
			— I	{ 172. — P.
	— M. N.	— N.	— A.	{ 173. — S.
			— I	{ 174. — P.
		— M.	— A.	{ 175. — S.
			— I	{ 176. — P.
	— F. N.	— N.	— A.	{ 177. — S.
			— I	{ 178. — P.
		— F.	— A.	{ 179. — S.
			— I	{ 180. — P.
	— M. N.	— N.	— A.	{ 181. — S.
			— I	{ 182. — P.
		— F.	— A.	{ 183. — S.
			— I	{ 184. — P.
	— F. N.	— N.	— A.	{ 185. — S.
			— I	{ 186. — P.
		— F.	— A.	{ 187. — S.
			— I	{ 188. — P.
	— M. N.	— N.	— A.	{ 189. — S.
			— I	{ 190. — P.
		— F.	— A.	{ 191. — S.
			— I	{ 192. — P.

A.

1. *Pater et Chremes reversi.* Sulp. Prol. Terent. Phorm.

Polipus et chameleon glabra sunt. Solin. 23.

Uno et altero vulneratis. Curt.

4. *Parentes, liberos, fratres vilia habuere.* Tacit.

5. Annal.

7. *Sociis et rege recepto.* Aen. 1. cf. n. 1.

8. *Caper tibi saluus et hoedi.* Virgil. Ecl. 7.

16. *Iuventus Terminusque se moveri non passi.* Liv.

17. *Pater mihi et mater mortui.* Terent.

Capti Marsque Venusque. Ovid. de A. A. 2.

Porcus biceps et agnus mas idemque femina natus erat. Liv. 28. 11.

26. *Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes, matrimique adlubiti.* Liv.

30. *Vestrae uxores, et pignora nescia fraudis, sub tectis resident solae.*

B.

50. *Misericordia et perfidia in rege Philippo pari iure dilectae.* Just. 9. 8.

Nox atque praeda castrorum hostes remorata sunt.

Sall. Jug. 38.

Cotem autem illam et novaculum defossam. Cic. de Divin. 1. 7.

51. *Firmum et castrum colonis occupata.* Vell. 1. 14.

56. *Cum arcum fregisti et calamos, quae tu, perversa Menalca, et cum vidisti puero donata, dolebas.* Virg. Ecl. 3.

57. *Excita ex fomno tuas litteras humanitatemque, propter quam mihi es carissimus.* Cic. Fam. 16. 14.

Murus et porta de coelo tacta erant. Liv.

Istam operam tuam, navitatem, animum in rempubl. celeritati praeturae anteponendam censeo. Cic. Fam. X. 25.

Sed etiam lingua et spiritus et vocis sonus est ipse moderandus. Cic. de Orat. 3. 11.

65. *Labor voluptasque, dissimillima natura, sociatae quadam inter se naturali sunt innoxae.* Liv. 5.

67. *Locus, tempus constitutum est.* Terent. Eun. 3. 4.
Amor tuus ac iudicium de me, utrum mihi plus digni-
tatis an voluptatis sit allaturus, cet. Cic. Fam. 10. 24.

68. *Et genus et virtus, nisi cum re, vilior aliquid est.*
 Horat. Lat. 2. 5.

His genus, aetas, eloquentia prope paria fuerunt.
 Sall.

Latium et Capua agro mulctati. Liv.

Coelum et terra ardere visum. Jul. Obseq. de prodig.

69. *Statilius cognovit manum et signum suum.* Cic.
 Cat. 3. 10.

71. *Regna, imperia, nobilitates, honores, divitiae*
in casu sita sunt. Cic. off. 1. 32.

75. *Videō in me omnium vestrum ora atque oculos esse*
conversos. Cic. Catil. 4.

Verres perspicua sua consilia conatusque omnibus fecit.
 Id. Verr. A. 1. 5.

Gens, cui natura corpora animosque magna magis
quam firma dederit. Liv. 5.

77. *Nobis inter nos, nostra sive incommoda sive vitia*
sive iniurias esse tolerandas. Cic. ad Att. 1. 14.

78. *Hinc leges ac plebiscita coactae.* Lucan. 1.

82. *Pedes eius praecisos, et caput et manus, in ci-*
ssam chlamyde opertos, pro munere natalitio misit. Valer.
 Max. 9. 2.

88. *Proiectisque annulo et litteris.* Curt. 1. 3.

93. *Huic bella intestina, caedes, rapinae, discordia*
civilis, grata fuere. Sallust. Cat.

96. *Vim atque arma toti Graeciae cavendam metuen-*
damque inclytae illae Demosthenis orationes vocificant. Gell.
 9. 3.

C.

99. *Navem et mulierem, haec duo comparato.* Plaut.
 Poen. (aptius exemplum iam nunc non succurrit de-
 promptum est ex Vechneri Hellen. p. 251. cf. etiam Cort.
 ad Sallust. Ing. 38. 8.)

130. *Thrasybulus contentus est a tyrannis, atque*
eius solitudo. Nep. 8. 2.

E

131. *Due-*

131. *Duelius, rediens e coena, delectabatur crebro funali et tibicine; quae sibi nullo exemplo privatus sumferat.* Cic. de senect.

145. *Naves et captivos, quae ad Chium capta erant.* Liv. 32. 33.

152. *Cum natura loci, tum dolo, ipsi atque signa militaria; obscurati.* Sall. J. 49.

158. *Jura, fidem ac superos und calcata ruina.* Stat.

169. *Suscepisti grave onus Athenarum et Cratippi, ad quos cum profectus sis cet.* Cic.

170. *Jane, fac aeternos pacem, pacisque ministros.* Ovid. Fast. I.

Classe virisque potens, per quae fera bella geruntur. Ovid.

Domus, uxor, liberi inventi invito patre. Terent. Andr.

184. *Caesosque reportat — Almonem puerum, foedatigue ora Galefi.* Virgil. Aen. 7.

Duobus quoque substantivis per praepositionem *cum* conjunctis additur interdum adiectivum plurale. *Demosthenes cum ceteris expulsi.* Cornel. Phoc. 2. Cf. Voss de A. G. p. 9. seqq. Sanctii Minerv. p. 712. Urfin. T. I. p. 22. T. II. p. 547. sqq. Gram. March. p. 431.

§. 75.

De Convenientia substantivi cum substantivo, seu de Appositione.

Convenientia duorum substantivorum in eodem casu *appositio* seu *adpositio* (ἐπεξήγησις) vocatur: ut, *Marcius Cato orator in civitate, et Plautus poeta in scena floruerunt.* Gell.

I.

In appositione *numeri* et *generis* convenientia non semper opus. *Deliciae tuae, nosler Aesopus.* Cic. *Urbs Celaenae.* Curt.

Sed opus est *generis* convenientia, si substantiva appositionis *mobilia* sunt, ut *ultor, ultrix; victor, victrix; magister, magistra; rex, regina* cet. Et *genus* et *formam*

nam regina pecunia donat. Horat. *Stilus optimus dicendi effector ac magister*. Cic. Exemplum in contrarium apud Sallust. I. 64. occurrit. *Cupido atque ira pessimi consultores*.

2.

Substantivis neutrius generis masculinum substantivi mobilis additur: ut, *Tempus discipulus et magister multorum*. Substantiva vero verbalia in IX, adiective usurpata, non femininis solum, sed etiam neutris adduntur. *Victrici solo*. Claudian.

3.

Epicöenis, cuiuscunque generis sint, addi duntaxat masculinum notant, ut *aquila rex* potius dicatur, quam *regina*, haec apis *rex* reliquarum; et sane *reges* apum in Virgil. aliisque occurrunt. At volucrum *reginam* aquilam vocat Martial. cui et apis *populatrix* Hymetti, non *populator*. Res itaque in ambiguo est.

4.

Interdum, idque more Graecorum, appositio fit casu genitivo: ut *Annis Eridani* pro *Eridanus*, Virgil. *Urbs Patavi*, pro *Patavium*, Id. *urbs Antiochiae*, Cic. *Arbor fici*, pro *ficus*, Id. Sic *flos violae*, *metallum auri*, et similia passim. Quasi, Bangius ait, *relatio sit ad diversas res*. Hinc monet, eiusmodi exempla observanda potius esse, quam imitanda. Est omnino relatio partis ad totum, vel quod idem est, speciei ad genus. cf. *rectio Genitivi*.

5.

Transit quoque substantivum, quod per appositionem restringitur, interdum in adiectivum. ut *Urbs Romana*; *arbor ficulnea*.

6.

Alia substantiva ita per appositionem iunguntur, ut alterum quasi adiectivi naturam induat, ut *populus late rex* pro *regnans*. Virgil. *Heroes sensus* pro *heroici*. Pers. *sibila ora* pro *sibilantia*. Virgil. Eodem fere modo *sol meridies* pro *meridianus*; *homo histrio*; *mulier ancilla*; *mu-*

lier meretrix; terra Gallia, Graecia cet. Ita saepenumero Gellius.

7.

Caeterum duo plurave substantiva singularis numeri per particulam copulata, requirunt nomen plurale. ut, *Pythagoras et Plato locupletissimi auctores. Cic. Luxuria et ignavia pessimae artes. Sallust. Dicaearchum cum Aristoxeno, doctos homines. Cic.*

APPENDIX I.

DE CONVENIENTIA INTERROGATIONIS ET RESPONSIONIS.

Interrogativum ac redditivum nomina, si ad idem verbum respondetur, casu conveniunt. ut: *Quis legem tulit? Rallus. Cic. Cuium pecus, an Meliboei? Non, verum Aegonis. Virgil. Cui? tibine? mihi. Terent. cet.*

Quum vero per verbum quaeritur, quod cum nominibus aliis alio casu construitur; interrogativum et redditivum casu discrepant. ut: *Quanti Eunuchum emit? viginti minis. Terent. Non enim sic emere nummi, aut drachmae, dicimus, ut emere tanti, minoris, pluris. Val- la 3. 1. Sic dicitur: cuius liber? meus. cuius interest? mea. cet.*

APPENDIX II.

DE CONVENIENTIA NUMERALIUM.

Cardinales numeri aut sine aut cum copula ponuntur, suntque aut infra aut ultra centum.

I.

In *cardinalibus sine copula*, si sunt infra centum, praecedat maior minorem. v. c. *decem novem.*

2.

Cum copula vero positus plerumque minor praecedat. v. c. *septem et decem, duo et triginta cet. sed triginta et duo Curt. decem et octo Liv. viginti et duo Cic. Pro tredecim et sedecim idem dixit decem et tres, decem et sex. Pro dubiis septendecim, octodecim, novemdecim, tutius*
Prisciano

Prisciano praeunte, *decem et septem* cet. dixeris. Pro *octodecim* et *novendecim* dicitur quoque *duodeviginti*, *undeviginti* et sic deinceps usque ad centum, hoc etiam incluso, hinc *duodetriginta*, *undetriginta* cet. In talibus duo indeclinabile est.

3.

In cardinalibus vero aut sine aut cum copula positis, si sunt ultra centum, modo maior modo minor praecedit, sed maior saepius.

4.

Poetae cardinales ad *mille* usque modo per adverbia numerandi multiplicant, v. c. *ter quinque*, Ovid. modo distributiva usurpant, v. c. *ter dena* pro *triginta*, Virgil.

5.

Unus plurali quidem numero additur, sed iis duntaxat nominibus, quae pro singularibus intelliguntur: ut *una* moenia pro *una urbs*, Sallust. *unae litterae* pro *una epistola*, Cic.

Mille adverbii numeri augetur, ut *Bis mille equi*, Horat. *millia* vero et cardinalibus et distributivis, ut *duo millia virorum*. *centum millia peditum* Cornel. *octona millia equitum* Plin. sed numerus, qui ultra centum millia est, adverbii numeri. v. c. *decies centena millia*. Plin. *decies centum millia*. Liv. Ceterum *mille* adiectivum est, in quo pro rerum diversitate diversa substantiva intelligenda sunt. Hinc Cic. *Tritici medimnos sex millia*. Attamen *mille*, et saepius plurale *millia* in substantivum transit. Gell. i. 16. et Macrobius notant Lucilium dixisse: *Tu milli nummum potes uno quaerere centum*. Hinc *mille*, *millis* olim dictum est. Porro apud Cic. legitur: *quo in fundo mille hominum versabatur* et apud eundem: *Ibi occiditur mille hominum*.

6.

In *Ordinalibus* post duodecimum ad vicesimum usque, vulgo maiorem numerum minori sine copula, et minorem maiori cum copula praeponunt, ut *decimus tertius*, *tertius et decimus*. Sed Priscian. hoc invertit et sine copula *tertius decimus* et cum copula *decimus et tertius* dicen-

dicendum docet. Cicero quidem de Invent. rhetor. I. 55. et 56. *tertius decimus; quintus decimus; sextus decimus*, scripsit.

7.

A viginti usque ad centum maior *sine* copula praecedit, et minor *cum* copula sequitur, ut *vicesimus primus*, *primus* seu *unus et vicesimus*, *secundus* seu *alter* seu *duo et vicesimus*, et sic deinceps. sed Cornel. in Lyfandr. I. *septuagesimus et sextus*, *nonagesimus et quintus*,

8.

Post centum maior numerus praecedit vel *cum* vel *sine* copula. Ceterum numeris his *quisque* iungi solet, cum ex certo numero unus toties eximitur, quoties totum dividendum patitur, ut *decimus quisque* cet.

9.

Distributivi denique ordinales fere numeros sequuntur. hinc *terni deni*, *viceni singuli*, item *singuli et viceni*; *centeni singuli*, item *centeni et singuli*.

n. 1.

Usurpantur vero hi numeri, cum singulis plurium idem numerus attribuitur, ut: *Omnes decenviri prodire cum duodenis fascibus*, i. e. *quilibet decumvirorum habuit duodecim fasces*. Liv.

n. 2.

Deinde addi solent nominibus, quae pluraliter tantum dicuntur, ut: *binæ litterae*, *binæ castra*. cet. Interdum vero, (idque praesertim a poetis,) iis quoque nominibus, quae in utroque numero occurrunt; ut: *binæ aut terna verba* pro *duo aut tria*. Cic.

n. 3.

Etiam his numeris additur interdum *singuli*, *quisque*, *virilim*; quod minus ex abundantia fit, quam perspicuitatis causa. *Tiberius plebi trecentos sestertios virilim dedit*. Tacit. vid. exempla plura in Gram. March. quae hac de re minus recte indicat.

§. 75.

De convenientia pronominum separatim.

Relativa (*qui, is, iste, hic, ille, ipse, idem*) et nomina antecedentia conveniunt in genere et numero; casus vero a voce sequente pendet. *Nihil fingi potest mali, quo non urgear.* Cic. *Temulenta est mulier et temeraria, tamen eam adducam.* Terent.

1.

Interdum tamen, idque per Hellenismum, relativum et antecedens conveniunt in eodem casu. quamquam verbum sequens alium requirit. *Cum — agas aliquid eorum, quorum consuesisti, gaudeo.* Cic. fam. 9. 14. Id. ad Attic. 10. 8. Id. de finib. 1. 8. sub fin. Ratio huius constructionis ellipsis est; nam cum Cic. dicit: *quorum*, supplere possis *aliquid*. vid. Sanct. atque ad hunc Perizon. p. 547.

2.

Relativum et antecedens numero et genere interdum dissentiunt. *Si tempus est ullum hominem necandi, quae multa sunt,* (i. tempora, et ita saepe antecedens substantivum diverso numero repetendum est.) Cic. ut in — *favorem nobilitatis veniret, quorum pars spe, alii praemio inducti.* Sall. Jug. 13. ubi Sallustius retulit *quorum* ad nomen *nobilitatis* per synesin ratione sensus, qui huic voci inest, ita ut vocem *nobilitatis* collective usurparet pro *nobilibus*. similiter idem dicit *civitas, quos, Catil.*

3.

Relativum inter duo substantiva diversi generis convenit in genere, modo cum antecedente, modo cum sequente. *Iovis stella, quae Phaëton dicitur.* Cic. *Animal plenum rationis, quem vocamus hominem.* Id. de Leg. 1. 7. Cum optimae notae auctores utrumque genus usurpent, non est, cur alterum alteri praeferas. Attamen convenientia cum *consequenti voce* consecutionem Graecanicam redolet. Vid. Urini Instit. L. I. p. 131. et Perizon. ad Sanct. Minerv. p. 550.

4. No-

4.

Nominibus diversi generis antecedentibus, relativo eadem ratio est ac ceterorum adiectivorum, de quibus supra §. 71.

5.

Cum per appositionem substantivum substantivo diversi generis ac numeri adiungitur, relativum (aeque ac adiectivum et verbum) cum subiecto principali ordinarie convenit. *Passer, deliciae meae puellae, quicum ludere — solebat.* Catul. *Flumen Rhenus, qui.* Caesar. *Flumen Oxus, hic, quia limum vehit.* Curt. 7. 10. sed Caesar B. G. 1. 12. *Flumen est Arar, quod in Rhodanum influit.* *Oppidum Latinorum Apiolae captum a Tarquinio.* Plin. Conf. Voss. Latin. Gram. in usum schol. Syntax. p. 11.

6.

Substantivum antecedens quandoque repetitur, quod Caesari familiare est, nec aliis scriptoribus, Ciceroni, Livio, Terentio inusitatum. *Diem instare, quo die frumentum militibus metiri oporteret.* Caes. B. G. 1. Interdum repetitio haec perspicuitatis causa maxime necessaria est.

7.

Saepe fit, ut relativum cum suo iungatur substantivo, ponaturque ab initio vel in priori membro, et pronomen demonstrativum in posteriore. *Quam quisque novit artem, in hac se exerceat.* Cic. ita sexcenties, vel etiam ita: *Nemini credo, qui dives large blandus est pauperi.* Plaut. pro nemini diviti credo, qui dives est. Poetae etiam substantivum relativo praemittunt: ut, *urbem, quam sistuo, vestra est.* Virgil. plura exempla a Sanct. Vossio esse Ursino petere licet.

8.

Interdum, quod relativo debebatur, antecedenti datur: ut, *cum venissem ad vada Volaterrana, quae nominantur.* Cic. pro, *ad vada, quae nomin. Volaterrana.*

9. Cum

9.

Cum possessivis adduntur genitivi nominum, pronominum, vel participiorum, ad primum respicitur. Ut, *noſter duorum eventus ostendit, utra gens bello sit melior?* Liv. Similiter omnium, paucorum, unius, solus cet. *Contentus ero nostra ipsorum amicitia.* Cic. (nam pronomen ipse potissimum occurrit.) *iudicium tuum viri eruditissimi.* Plin. *tuum hominis simplicis pectus vidimus.* Cic. *Flesti, et nostros vidisti flentis ocellos.* Ovid. sed usitatus idem: *Nunc mea scripta legis, qui sum summus ad Istrum.*

10.

Hic propius, ille remotius respicit. sed id perpetuum non est. vid. Sanct. 11. c. 10. eadem de re Vossius et Ursinus, his adde Horatium Turfelin. Ceterum, quoties quod antecedit, unicum est, promiscue nunc *hic*, nunc *ille* usurpari potest. *Is erit Voconius, hunc ego arcte dilexi, ille meus in urbe, ille in secessu contubernalis, cum hoc seria, cum hoc iocos miscui.* Plin. Epist. 2. 13.

11.

Is et idem copulativae cuidam coniunctioni subiecta, rei declarandae amplificandaeque inserviunt. Non deploro vitam, quod multi et ii docti saepe fecerunt. Cic. *Paucis nummis superbit, nec iis suis.* Vitium est, quod quidam nimis magnum studium in res obscuras conferunt, easdemque non necessarias. Cic.

12.

Ipse in actione reciproca casu nominativo ponitur, ut se ipse fallit. Terent. *saepe mecum ipse cogito; mihi ipse nunquam satisfacio.* Cic. *Indulgent sibi ipsi.* Iuvenal. sed aliud: *mihi ipsi, aliud: mihi ipse dedit librum,* actio enim non est reciproca.

13.

Is, iste, hic, ille, idem, substantive posita cum substantivis sequentibus conveniunt in eodem genere, numero et casu. ut, *eas divitias, eam bonam famam, magnamque nobilitatem putabant.* Sallust. pro eas res, quas

quas prius memoraverat. *Nos et eam patriam ducimus, ubi nati, et illam, ubi excepti sumus.* Cic. pro, *nos eam patriam patriam ducimus* cet. *Idem velle et idem nolle, ea demum firma est amicitia.* Cic. *Quae pertinacia quibusdam, eadem aliis constantia videri potest.* Id pro ea res cet. Itaque concisum quoddam est dicendi genus.

14.

Idem post se habet qui, et, ac, atque. ut, Peripatetici quondam idem, qui Academici. Cic. *Dianam et Lulam eandem esse dicunt.* Id. *Animus erga te idem ac fuit.* Terent. Par ratio est vocabuli alius.

§. 76.

De Pronominibus reciprocis.

Si reditur ad nomen tertiae personae quod antecedit, reciproca *sui* et *suus* usurpantur. Reciprocatio itaque relatio quaedam est horum pronominum ad tertiam personam antecedentem; ad primam enim et secundam non fit reciprocatio.

I.

Tertia haec persona aut proxime antecedit, aut non proxime. Itaque aut unum nomen tertiae personae antecedit, aut plura. Quodsi reditur ad tertiam verbi proxime antecedentis; reciprocatio *simplex* seu *transitiva* est: sin ad tertiam reditur commatis antecedentis; reciprocatio *composita* seu *retransitiva* appellatur.

2.

In utroque vero reciprocationis genere aut casus rectus antecedit, aut obliquus, isque vel pronominis substantivi *sui* vel possessivi *suus*. Inde octupla nascatur reciprocatio necesse est. Iam ad uniuscuiusque generis exempla progrediamur.

A, (Recipr. simpl. nominat. anteced.) *Caesar liberam civitatem et gentibus imperantem servire sibi coegit.* Cic.

B, *Sempronius maluit suae nocere causae, quam publicae deesse.* Liv.

C,

C, (Recipr. simpl. casu obliq. anteced.) *Vim Triumviri a se ipsa dissolvi, non patiar.* Liv.

D, *Hannibal simulans, se suas fortunas illorum fidei credere.* Cornel.

E, (Recipr. compos. nominat. antecedente.) *Tyrannus petivit, ut se in amicitiam tertium reciperent.* Cic.

F, *Pythius piscatores ad se convocavit, ab iisque petijt, ut ante hortos suos piscarentur.* Cic.

G, (Recipr. compos. casu obliq. anteced.) *Vos audivistis ex Favonio, Clodium dixisse sibi.* Cic. pro Milon.

H, *Spectanti Alexandro laetus nuntius adfertur, Persas acie a suis esse superatos.* Curt. 3. 7. 4.

3.

Aliquando fit etiam reciprocatio quaedam in primae ac secundae personae pronomibus, cum in se reflectuntur. ut, *ego me consolor; tu tibi places.* Sed quaeritur, utrum barbara sint, *dixi sibi; nosti fratrem suum?* Valla certe et alii pro barbaris exhibant. Falluntur vero, nam suum sibi reddam cet. Planti, *multum sibi dabis, etiamsi nihil dederis praeter exemplum,* Senecae, *non emit a te, sed priusquam tu suum sibi venderes, ipse possedit,* Ciceronis sunt. Itaque promiscuus aliquis relativorum et reciprocorum ex prima, et secunda personae usus datur. Id vero, quoniam raro occurrit, nec eiusmodi constructio imitanda est, inde regula: *ad primam et secund. person. non fit recipr.* Plura utramque in partem ex Voss. de constr. c. 46. Sanctio l. 2. c. 12. et Ursin. Sect. 3. p. 141. seqq. pete.

4.

Simplex reciprocatio pronominis sui nihil difficile habet; at *suus* bifariam reflecti notant. Vel enim possessor transit in rem a se possessam, vel res possessa in possessorem agit. ut, *Glycerium suos parentes reperit* cet. et *ulciscuntur eum mores sui.* Cic. Circa priorem modum notant: si in oratione duae pluresve concurrant personae tertiae, una *recti*, altera vel reliquae *obliqui* casus, et possessio ad illam referatur, utendum potius

tius esse *suus*, ut, *deus tuctur hominem propter bonitatem suam*; sin ad *posteriores*, relativis eius, *ipsius, illius*, ut *deus averfatur hominem propter impietatem ipsius*. ita certe Cicero: *Milo fit obviam Clodio ante fundum eius*. Neque fallit hoc praeceptum, si personae patienti in cafu obliquo conftitutae, vel adiectivum aliquod vel participium accefferit. ut, *hoc dico, Cererem a C. Verre ex fuis templis effe fublata*. Cic. fic enim refolvi pot-
est: *quod Ceres a Verre ex fuis templis cet.*

5.

Porro inter obliquos duos fi *intercedat coniunctio copulativa*, monent rurfum, alicui pronominum *relativorum* locum effe; fi *praepositio cum*, reciproco potius. ut, *fupplicium fumpfuit de fure ac focis eius*, vel *de fure cum focis fuis*.

6.

Denique, fi cafus rectus, verbi fuppositum, primae vel fecundae fit personae, promiscue reciproco vel relativo uti licere. ut, *cepi columbam in nido eius* vel *fuo*.

7.

Reciprocatio vero compofita aliqua interdum laborat difficultate, orationem enim *ambiguam* reddere videtur. Sed feito in illa reciproca haec ad *fuppositum principale* ordinarie referri. Hinc in loco: *Pythius pifcatores cet.* Cicero aliter loqui nequibat: fin intellexiffet *pifcatorum hortos*, fatius erat, *ante hortos ipforum* dicere.

8.

Ubi vero ambiguitas exoritur, pro reciprocis *relativa* interdum ponuntur. ut, *Iugurtha mittit legatos, qui ipfi liberisque vitam peterent*. Salluft. lug. 46. Sed orationis contextus omnem plerumque tollit ambiguitatem.

9.

Ubi nulli ambiguitati locus eft, promiscue reciproca vel relativa ufurpantur. Ut, *Antonius tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non folum ei, fed etiam omnibus*

nibus suis amicis esset inimicus. Cornel. suis pro eius i. Ciceronis. Contra idem Cornel. Amici absentes in eorum periculis curae erant Attico, ubi eorum pro suis. Atque ita passim optimi scriptores.

10.

Aliquando in pronomine *sui* utraque reciprocatio concurrat, ita, ut et *principale* et *secundarium* orationis suppositum respiciat. sic Gell. 1. 8. Ad Laidem Demofthenes clanculum adit, et ut sibi *sui* copiam faceret petit: nam sibi ad Demosth. (quod principale suppositum est,) et *sui* ad Laid. referendum. Aliter Curtio scribendum erat, ne ambigua foret oratio: Macedones tot bellorum in Asia victores ad subigendam Asiam atque ultimæ orientis non ipsius magis (Alexandri) quam suo (Macedonum) ductu profecti, inveteratae virtutis admonebantur.

11.

Praesertim promiscuus est usus praepositionis *inter* cum *se* et *ipso*, *genitivo*, *dativo* et *ablativo* antecedentibus; ut, *communia amicorum inter se omnia*. Terent. *Una spes est salutis istorum inter istos dissensio*. Cic. *Nominativo vero et accusativo* antecedentibus, *usitatus se* adhibetur.

12.

Deinde adduntur reciproca maxime pronominibus quisque et unusquisque. Idque saepissime occurrit, ut *trahit sua quemque voluptas*. Virgil. Non est, quod cum Vossio structuram hanc in formam aliam commutes. Ut enim dici potest, *mea me voluptas trahit, tua te v. t.* ita etiam *sua quemque* cet.

13.

Relativum *ille* in oratione finita aut expressum aut suppressum, in oratione infinita in reciprocum *sui* mutatur. ut, *Cum Dolabella scripsisset, quod (i. ille) me ad urbem venire cuperet*. Cic. pro: *Cum D. scripsisset, se, me ad urbem venire, cupere*. Relativis omnino antecedentibus (*ille, is* cet.) respondent saepissime reciproca.

§. 77.

De convenientia verbi et nominativi.

Omne verbum finitum solet iungi nominativo eiusdem personae ac numeri. Hinc omnino tria haec in doctrina exponenda sunt, de nominativo ante verbum, de verbi persona, de eiusdem numero.

1.

Primum vero pronomina personalia (*ego, tu, ille*) raro exprimuntur. Non mirum, primae enim et secundae personae iam insunt, sed cur *is, ille*, omiserint, non constat. Interdum vero adiunguntur, idque fit aut discretionis causa, (cum diversa studia significamus, vel unum alteri opponimus,) aut ob emphasin, (cum plus significamus, quam expresse dicimus.) Exemplorum abunde est in Grammaticis.

2.

Praeter haec pronomina alii quoque nominativi tacentur; ut *homo, res, facultas, causa, locus, occasio*. (praesertim in verbis *aiunt, dicunt, ferunt, sunt, est* cet. *sunt quos castra iuvant*, (i. homines, saepe vero generalis haec appellatio ad materiam est restringenda, de qua sermo est.) *erit, ubi te ulciscar. est, quod gaudeas*. cf. Voss. de Constr. 19. Sanct. IV. Ursin. sect. 8.

3.

Ita quoque in verbis *exemptae actionis* (i. e. absolutae, tempestatis rationem indicantibus,) nominativus subintelligitur. In hoc genere sunt: *tonat, pluit, grandinat, rorat, lucecit, diescit, noctescit* cet. In aliis intelligitur *Iupiter, coelum, aër*, in aliis materia, ut *pluvia, aqua*.

4.

Denique deest plerumque nominativus in verbis, quae *impersonalia* dicuntur, praesertim in impersonalibus passivae vocis, ut *statuit, valetur* cet. cf. Ursin. sect. V. c. 17. et sect. VIII. c. 8. et Sanct. III. 1. nam illis activae vocis (si excipias, quae pathetica vocant, *poenitet, miserebit* cet.) saepius iunctus legitur. Sed nominativus ubique

que subintelligendus, verbum enim quodvis aut copulam logicam per se exprimit, (ut *esse*) aut eandem copulam una cum praedicato subiecti. Si igitur eiusmodi verbo uteris (ut *deceat*, *noctescit* cet.) et est loco propositionis; subiectum aliquod necessario subintelligendum est.

5.

Contra verbum quoque finitum interdum deest, imprimis *esse*, ut *haud mora* (i. est) Ovid. in istis plerumque loquendi formis, *mirum*, *quantum*; *incredibile*, *quantum*, cet. ut, *huic generi orationis adspargentur etiam sales*, qui in dicendo *mirum quantum valent*. Cic. sed idem in Orat. addit: *in orationibus vero Graecis quidem admirabile est, quantum inter omnes unus excellat*. Item inquit, *respondet*, maxime in expositione dialogorum. cf. Cic. Tuscul. V. item coepit: ut *Tum pius Aeneas humeris abscindere vestem*. Virgil. item in proverbii et sententiiis, quarum virtus primaria brevis est: ut *fortuna fortes se adiuvat*. Cic. *Varium et mutabile semper femina*. i. est. item, idque frequentissime, in figuris quas *zeugma*, *syllipsin* et *prolepsin* vocant; ut *ferrum tuetur principem, melius fides, repete tuetur*. cf. Voss. de constr. c. 19.

6.

Locum nominativi non raro infinitivus obtinet, vel etiam oratio aliqua. Ut *scire tuum nihil est*, pro *scientia tua*, Pers. *dulce et decorum est pro patria mori*, i. e. *mors pro patria*. *Didicisse fideliter artes, emollit mores*, Ovid. Ubi *didicisse* poni pro nominativo arguit, quod Graece si exprimas, articulus addatur. Nam Graece fuerit: *Τὸ μαθεῖν περὶ αὐτοῦ τὸ ἡθὺν*. cf. Voss. Gram. in usum Schol. Synt. p. 7. Par ratio in hoc Ciceronis: *incertum est, quam longa nostrum cuiusque vita futura sit*.

7.

Hinc verbis *traditur*, *dicitur*, *fertur*, *videtur*, *creditur*, *existimatur* et similibus, promiscue nominativus, vel accusativus sequente infinitivo iungi potest; sed isto discrimine, ut infinitivus cum accusativo vicem suppositi obeat, cum nominativo verbi finiti appositum sit. Exem-
pla

pla prioris constructionis: *Dicitur eo tempore matrem Pausaniae vixisse*, Nep. Pauf. 5. *Nunciatur mihi Fannium decessisse*. Plin. mai. 1. 8. *Videtur eum significare velle*. Gell. 2. 4. huic verbo aliquando accusativus quoque relativorum, *qui, quot*, ex superiori oratione supplendus praemittitur. ut, *pueros attribue ei, quot et quos videbitur*, i. attribuendos esse. Exempla posterioris constructionis ubique obvia sunt.

8.

Verba quaelibet, si qua in propositione coniunctionem logicam aut simpliciter aut una cum nota secundaria expriment, duos habent nominativos, unum subiecti, alterum praedicati. (cf. §. 73. ab init.)

9.

Huc itaque pertinent primum *sum, forem, fio, existo, evado, nascor, orior*, et similia.

10.

Deinde verba passiva *vocandi, existimandi et cognoscendi*, quorum participia aequae ac illa ceterorum verborum vel in vocativo posita nominativum retinent. ut, *Salve primus omnium parens patriae appellate, primus in toga triumphum, linguaeque lauream merite*. Plin. 8. 30. in apostrophe ad Ciceronem.

11.

Denique verba *statum* significantia, aut *gestum*. ut *nemo saltat sobrius*. Cic. *Ita cubitum incoenatus*. Plaut. Huc pertinent, in quibus adiectiva pro adverbis (per enallagen partis,) ponuntur. *Venio in senatum frequens, pro frequenter*, Cic. *Tibi lubens bene faxim*. Terent.

12.

Alterum, in quo convenientia verbi versatur, *personas* spectat, earumque *dignitatem* seu *nobilitatem*.

Si nominativi diversarum personarum per copulam aliquam coniunguntur, verbum plerumque plurale requirunt, idque ita, ut prima persona dignior sit quam secunda ac tertia; secunda vero dignior quam tertia. Dicam aliter:

aliter: Nominativis diversarum personarum occurrentibus, plerumque verbum plurale aptari solet personae priori. Ut, *Haec si neque ego, neque tu fecimus. Terent. Si tu et Tullia valetis. Cic. Experti invicem sumus, ego et fortuna. Tacit.*

13.

Non tamen id perpetuum est, etenim et personae sequenti verbum accommodatur, idque singulare. Ut, *ego et Cicero meus flagitabit. Cic. Ego populusque Romanus — bellum indico. Liv.*

14.

Sequuntur Latini fere ordinem personarum, ac primam secundae et tertiae cet. praeponunt. Unde in illo Terentii: *Haec si neque ego neque tu*; et in illo Cic. *si tu et Tullia.* (Hinc in titulis, quos vocant, legimus: *Cicero Volumnio* s. p. d. non: *Volumnio Cicero.*) Invenias tamen aliquando contrarium, ut in hoc Livii: *Pater et ego fratresque mei pro vobis arma tulimus.*

15.

Reliquum est, ut de numero verbi finiti exponamus. Nomen vero singulare singularem numerum et nomen plurale pluralem verbi finiti requirit.

16.

Sed nomina *collectiva* et *partitiva* singularis numeri interdum et verbo *plurali* coniunguntur. Ut, *maxima pars vulnerati. Sall. lug. 58. Sibi quisque gratulabantur, Vellei. 2. 104. id tamen non perpetuum. Pictores et poetae suum quisque opus a volgo considerari vult. Cic.*

17.

Verba deinde substantiva et vocativa similemque vim habentia, quando utrinque nominativum habent, sed *diversi numeri*, usitatus cum numero subiecti, rarius cum numero praedicati conveniunt. Ut, *Captivi praeda fuerunt militum. Liv. Regio, quae castra Cyri appellatur. Curt. Contra Terent. Andr. 3. 3. 23. Amantium irae amoris integratio est. Ovid. Art. 3. 222. vestes — sordida lana fuit. Huc refer, cum particula nisi intercedit, ut*

F

nihil

nihil hic nisi carmina defunt, Virgil. *quid enim nisi vota superfunt*, Ovid.

18.

Similiter in appositione numerus verbi finiti ad subiectum refertur, si animalis est; ut *Tullia*, *deliciae nostrae*, *flagitat*. Cic. *sin rei inanimae*, consentit numerus verbi cum substantivo eo, quod in ordine grammatico praecedit. ut, *Carioli oppidum captum est*. Liv. *Tungri*, *civitas Galliae*, *fontem habet insignem*. Plin.

19.

In convenientia verbi cum duobus pluribusve substantivis, aut animantia antecedunt, aut inanimantia, aut utrumque; deinde aut eiusdem sunt numeri, (i. singularis, de plurali enim non quaeritur,) aut diversi; deinde aut cum, aut sine copula occurrunt; denique ultimum (vel etiam proximum,) vocabulum aut animans aut inanimans quid denotat, estque aut singularis aut pluralis numeri. Hinc 24 varietates nascuntur.

I, Animantia enim, si eiusdem numeri sunt	{	1. vel cum
		2. vel sine copula occurrunt;
II, Sin diversi,	{	3. vel cum cop. sunt, ultimaque vox
		4. vel pluralis numeri
	{	5. vel singul. ultimaque vox
		6. vel plural. n.
III, Si inanimantia sunt eiusdem numeri,	{	7. vel cum, vel
		8. sine cop. efferuntur.
IV, Sin diversi,	{	9. vel sing. ultimaque vox
		10. vel plural. num.
	{	11. vel sing. ultimaque vox est
		12. vel plural. num.
V. Denique si animant. et inanimant. eiusdem num. sunt,	{	13. vel animans, ultimaque vox
		14. vel inanimans, est
	{	15. vel anim. ultimaque vox est
		16. vel inanim.

VI.

VI. Sin diversi,	{ vel cum cop. sunt, ult. vox est	{ vel singul. num. vel plural.	{ 17. denotatque vel animans 18. vel inani- mans.
	{ vel sine cop., ult. vox est	{ vel singul. n. vel plural.	{ 19. vel anim. 20. vel inanim. 21. vel anim. 22. vel inanim. 23. vel anim. 24. vel inanim.

Exempla iam suppeditabimus, ut inde, quemadmodum Romani scripserint, discere queas.

1. Tiberius et Augusta publico abstinerunt. Tacit.

Egit pater et filius, ut tibi sponderem. Cic.

Hic nobiscum sunt Nicias et Valerius. Cic.

Porcus biceps, et agnus mas itemque femina natus erat. Liv.

Bocchus cum peditibus invadunt. Sallust. Similiter Nepos, Livius, Curtius, Virgilius.

2. Pompeius, Scipio, Afranius foede perierunt. Cic.

Qualis apud Graecos Heliandus, Pherecydes, Acusilas fuit, alique permulti: talis noster Cato, et Pictor et Piso. Cic. de orat. 2. 12.

7. Furor iraque mentem praecipitant. Virgil.

Casus et natura in nobis dominatur. Cic. cf. §. 71. B. n. 64, 65, et 68.

8. His genus, aetas, eloquentia prope paria fuerunt. Sallust.

Sunt multa, quae nos cum dignitate, tum fructu quoque suo ducunt: quo in genere est gloria, dignitas, amplitudo, amicitia. Cic.

9. Divitiae, decus et gloria in oculis sita sunt. Sallust.

11. Vita, mors, divitiae, paupertas omnes homines vehementissime permovent. Cic. cf. §. 71. n. 93.

12. Frons, oculi, vultus persaepe mentiuntur, oratio vero saepissime. Cic.

14. Thrasylbulus contentus est a tyrannis, atque eius solitudo. Nep. 8. 2.

18. Dii te Penates, patriisque et patris imago, et domus regia et in domo regale folium et nomen Tarquinium creat vocatque regem. Liv.

19. Cf. §. 71. n. 158.

23. Cf. §. 71. n. 170.

20.

Par ratio est infinitivorum pro substantivis positum, ut *latrocinari, fraudare, adulterare est turpe*. Cic. *Proponere, partiri, interrogare sermoni proxima sunt*. Quintil.

Duo igitur plurave substantiva (vel eiusdem vel diversi numeri vel cum vel sine copula posita, vel animatam vel inanimatam rem significant,) promiscue verbum plurale vel singulare adsciscunt.

De convenientia adverbiorum.

§. 78.

Adverbia omnibus orationis partibus adiunguntur, plurimum vero verbis verborumque participiis, ut secundaria quaedam nota significetur. *Homerus plane orator*. Cic. *parum viri signa*. Quint. *Insigniter impudens*. Cic. *Plane noster*. *Male parta male dilabuntur*. Cic. *Sat cito, si sat bene*. Cato. *longe ultra terminum*.

I.

Verbis quoque substantivis adduntur, de adverbii loci ac temporis res satis nota: ut *esse hic; illic; foris; diu in loco; in re*; sed leguntur quoque apud optimos quosque scriptores: *bene est; satis; abunde; apud matrem recte est; ego hunc esse aliter credidi*. Terent. cet.

Deinde diligenter videndum, quae adverbia quibus orationis partibus ex usu convenient. Non enim quodvis cuivis apte iunxeris, cf. Ursin. sect. VIII. c. 18. Inprimis observandum est, quocum comparationis gradu construantur. Adverbia enim constat adiectivis iuncta modo intendere modo minuere eorum significationem. Haurienda sunt haec cum ex particularum scrutatoribus,

bus, Horat. Turfellino aliisque, tum ex ipsis scriptoribus. Itaque pauca tantum hic delibabimus.

2.

Quam et tam omnibus gradibus iungitur. Nemo orator tam multa scripsit, quam multa sunt nostra. Cic. Per dextram te istam oro non tam in bellis et in praeliis, quam in promissis et fide firmiorem. Id. (sed ita rarius.) Quam quisque pessime facit, tam maxime tutus est. Sallust. Cum admirationi vel commiserationi inservit quam, positivo iungitur. Heu, quam fallaces sunt hominum spes, quam inanes cogitationes! Cic. Cum vero rei inservit exaggerandae, positivo, saepius superlativo: Reicit se in eam flens quam familiariter, (i. e. valde famil.) Terent. Ut mihi Cuspius quam maximas, quam primum, quam saepissime gratias agat. Cic. Quibus superlativis saepissime possum iungitur. Quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Id. Quam aliis intendendi adverbis subnexum positivo plurimum iungitur: Sane quam graviter tuli. Sulpic. ad Cicer. Valde quam pauci. Brut. ad eund. Oppido quam parva. Liv. Oppido perquam pauci. Caes.

3.

Longe omnibus gradibus additur, frequentius vero comparativo et superlativo. Longe utilis, Ulpian. longe primus; longe omnium princeps, notae sunt elegantiae.

4.

Valde, sane, satis, apprime, multaque alia intendendi adverbia plerumque positivis adduntur. sed Cic. apprime rectissime; Columel. eximie optimus, maxime pessimus; Sueton. sane difficillimus, maxime humanissimus Gellius. Vossius Superlativum ita constructum pro positivo poni vult.

5.

Paulo, aliquanto, hoc, eo, quo, impendia, nihilo, nimio comparativis duntaxat iunguntur; facile pro haud dubie superlativo, ut facile doctissimus. Hactenus de convenientia. (cf. §. 79.)

II. De

II. De regimine partium orationis.

A. De regimine nominum.

§. 79.

Nomen vel genitivum *regit*, vel dativum, vel accusativum, vel ablativum. Universa vero *rectio* aliquam duntaxat *relationem* significat *nominis ad nomen*, et ea ipsa relatio *casibus* exprimitur. Itaque videndum est, quam *relationem* significet genitivus, quam dativus, quam accusativus, quam ablativus.

§. 80.

De genitivo nominum.

Si qua relatio est exprimenda vel inter subiectum et praedicatum, vel inter causam et effectum, vel inter totum et partem; nomen nomen rei diversae in genitivo *regit*. Aliter Sanct. I. II. c. 3. „*Genitivus perpetuo significat possessorem, sive active, sive passive capitur: ut amor patriae, vulnus Achillis, (h. e. ab Achille profectum. Est enim exemplum hoc genitivi acti- ve sumti, sicut prius est passive sumti.)*„ Sed usus huius casus latius patet. Cf. Ursin. sect. VIII. c. 3. p. 32.

I.

Si duo itaque nomina ita concurrunt, ut unum eorum subiecti vicem obtineat, alterum praedicati, genitivus consequitur. Ut, *homo frugi, homo nihili, nauti cet. camelus eximiae velocitatis* (i. e. *camelus eximie velox.*) Curt. *Rex Persiae*. Id. et ita millies. Hinc *Evandrius ensis* (pro *ensis Evandri.*) Virgil. *nomen Ascanium* (pro *Ascanii.*) Liv.

2.

Alterum genitivi munus est, ut causae et effectus relationem exprimat, aliasque id genus relationes huic subiectas, ut illam actionis et passionis.

3.

Hinc etiam fit, ut Latini genitivum hunc per *a*, *de* aliasque praepositiones exponant, quae originem causae

causamque denotant. Occurrit enim *fulgor ab auro*, (p. auri.) *certamen de gloria*, (p. gloriae.) *laudes de Caesare*; *iniuria ab illo* cet.

Cacterum genitivi hi modo active, idque saepissime, modo passive capiendi sunt, ut *fiducia formae*; *dolor illorum temporum*.

Praesertim *passive* capiendi sunt genitivi pronominum primitivorum, *mei, tui, sui, nostri, vestri*, cum a substantivis affectuum reguntur, ut *victus amore tui*, i. e. quo tu amaris; (sed *amor tuus* e. quo tu amas.) Hoc vero substantivorum genus, cum aliis genitivis iunctum, nunc *active* nunc *passive* exponitur, *amor Romanorum* e. quo Romani vel amant vel amantur. Si posterius, *in* vel *erga* usurpari potest, optime enim exprimunt quasi transitum aliquem actionis.

Pro genitivis primitivorum interdum possessiva occurrunt, ut *mea, tua, sua, nostra, vestra causa*. Sed Papinian. *mei causa* et Ulpian. *sui causa*. In aliis vocibus haec constructio Terentio solemnis, ut *odio tuo*. Phorm. 5. 8. 27. *desiderio tuo*. Heaut. 2. 3. 65.

Multa quoque adiectiva, potissimum quae animi affectionem, ut curam, desiderium, metum, notitiam, laudem vel contrarium significant, cum genitivo construuntur. Qui genitivus ab eadem *relatione* pendet, indicat enim causam, quare iste animi status locum habeat; vel significat, additum substantivum in antecedens orationis subiectum aut expressum aut suppressum agere seu vim aliquam dimittere. Hoc vero ita se habere vel ex iis praeceptorum locis apparet, ubi pro his genitivis *de, ob, a* aliaeque usurpantur particulae, quae causam, originem, vimque aliquam denotant. Hinc Grammatici, ut solent, ad ellipsin vocum *causa, gratia, ergo, respectu* provocant, ut in Graeca lingua ad *καρῶν, ἐνέκα*. Cum genitivo itaque construuntur,

A. Quae curam vel incuriam denotant. ut, *animus futuri anxius*. Senec. sed Quinct. II. 1. *de fama ingenii anxius. securus periculi*. Curt. et Cic. Att. 12. 52. *animus securus de l. l.*

B. Quae

B. Quae desiderium vel fastidium significant, ut *Vulgus cupidum novarum rerum*. Sallust. *Fastidiosus litterarum Latinarum*. Cic. Brut. 70

C. Quae metum et confidentiam. ut, *timidus procellae*. Horat. *mens interrita lethi*. Ovid. *Trepidi rerum suarum*. Liv.

D. Quae notitiam vel oblivionem. ut, *Conscia mens recti, famae mendacia videt*. Ovid. *Inscius insidiarum*. Hirt. B. A. 50. *Iuris civilis apprimè doctus*. Gell. *Rudis litterarum Graecarum*. Cornel. *Ubi matrimonii sui certa fuit*. Tacit. *Ambiguus consilii* Id. *Immemor periculi*. Curt.

E. Quae laudem et crimen, ut, *Integer vitae scelerisque purus*. Horat. *Impotens irae*. Curt. *Constans fidei*. Tacit. *Egregius animi*. Virgil.

F. Permultaque alia quae alium atque alium rei hominisque statum denotant, ut: *Irritus spei*. Curt. *Laetus animi et ingenii*. Vellei. *Compos mentis*. Cic. *Pecuniae liberalis*. Sallust. *Pecuniae suae parcus, publicae avarus*. Tacit. *Vini benignus*. (i. e. qui amat vinum.) Horat. *Reus fortunae*. Liv. *reus ob eandem causam*. Cic. *de vi reus*. Id.

G. In eodem genere sunt adiectiva verbalia, praecipue exeuntia in *ax* et *ns*, cum in nomina degenerant. *Tempus edax rerum*. Ovid. *fugacissimus gloriae*. Senec. *Amans patriae*. Cic. *fugiens laboris*. Ovid. *Patiens inediae*. Sallust. (Sed aliud est *patiens inedia*, aliud *patiens inediae*. Participia enim simplicem modo actum sub assignificatione temporis notant; sed eadem facta nomina studium, consuetudinem, habitudinem. *Patiens inedia* itaque est, qui nunc, hoc momento patitur: at *patiens inediae*, qui per naturam, aut consuetudinem inedia pati aptus est, et quotiescunque res ita fert, facile patitur.) Alia etiam in *us* exeuntia, ut *expertus belli miles*. Tacitus, apud quem talium magna copia est. Cf. Voss. de A. G. 7. 10.

3.

Denique si totum comparatur cum parte, genitivus ponitur, hinc regula vulgaris: *partitiva regunt geniti*.

nitivum. Eiusmodi autem partitiva aut substantiva sunt, aut adiectiva. ut, *maxima pars hominum*. Horat. *solus fratrum*. Liv. Huc refer *flor violae*. Virgil. *arbor fici*. Cic. etc. In eiusmodi exemplis relatio fit *speciei ad genus*, hinc partis ad totum.

In hoc genere sunt etiam numeralia, si partitionem aliquam significant, nam *duo hominum* non idem proprie est ac *duo homines*. Par ratio est pronominum *quisque, aliquis*, cet. quae cum genitivo construuntur, si qua relatio sit partis ad totum.

a. Ubiunque igitur haec relatio partis ad totum exprimenda est, genitivus consequitur. Hinc Virgil. Aen. 4. 526. *Sequimur te, sancte deorum*. Curt. 4. 2. *Captivae feminarum*. Plin. 8. 48. *Nigrae lanarum nullum colorem bibunt*. Id. 11. 50. *Degeneres canum caudam sub alvum deflectunt*. cet.

b. Huc pertinet comparativus et superlativus, ille plerumque usurpatur, quando partitio est inter duo; hic plerumque, quando inter plures. ut: *Excellentissimi Persarum fuerunt Cyrus et Darius*, prior horum apud *Massagetas in proelio cecidit*. Cornel. de Reg. 1. Non raro comparativum de pluribus, superlativum de duobus invenias. *Iuniores patrum*. Liv. *animalium fortiora*. Plin. *Is* (Proca) *Numitorem atque Amulium procreat*. *Numitori, qui stirpis maximus erat, regnum legat*. Liv. cf. Sanct. l. II. Urfin. sect. VIII.

c. Huc referenda sunt adiectiva et pronomina neutro genere substantive posita. Ut *dimidium facti, qui bene coepit, habet*. Horat. *Inania famae non sunt pertimescenda*. Tacit. *Intima Africae*. Id. *Proxima maris*. Id. *Edita montium*. Curt. cf. Freinshem. Ind. in Flor. voc. *diversus*. *Supremum montis* proprie non est mons ipse aliorum respectu supremus, sed *suprema pars montis*. Similiter *id temporis*. Cic. *id locorum*. Sallust. *Quod in rebus honestis operae curaeque ponetur, id iure laudabitur*. Cic. off. 1. 6. *Quid hominis, quid mulieris*, cum contemptu vel nota reprehensionis apud comicos.

d. Sed eadem adiectiva, inprimis neutro genere, etiam pro substantivo recto ponuntur. ut, *nihil novi*. Cic. Alio se res habet cum adiectivis *tertii ordinis*, dicitur

dicitur enim: *nihil tale; aliquid triste*. Exemplum in contrarium apud Livium l. 5. 3. *si quidquam in vobis, non dico civilis, sed humani esset*. et apud Cic. de natur. deor. 27. *Nihil solidi, nihil expressi, nihil eminentis*. cf. etiam de fin. 2. 34. *in animis veteres inesse quiddam coeleste et divinum putaverunt*. sed ratio in promptu est. Ceterum non dicitur *aliquid triste*, neque *quoddam coeleste*, sed *aliquid, quiddam* cet. Contra non licet cum Plauto dicere: *Quid ego facinus audio? quid nomen tibi est? aliquid consilium*.

e. Genitivi partitivorum, praesertim superlativorum exponuntur interdum per particulas *inter, e seu ex, de, ante, prae*, idque aut variationis aut perspicuitatis causa, haec enim particulae eandem relationem, sed dilucidius denotant. ut, *audacissimus ex omnibus*. Cic. *de servis fidissimus*. Cornel. *acerrimus inter recusantes*. Iustin. *Unus e senibus*. Id. *solus de superis*. Ovid.

f. Vossius aliter haec adiectiva partitiva explicat: „*Si accurate, inquit, loqui velimus, genitivus ille non regitur a partitivo, sed nomine intellecto. nam: quis nostrum, quintus regum, valent, ex numero nostrum, ex numero regum, atque ita in aliis.*„ Nos vero ad relationem simplicem provocamus.

Denique animadvertite, duos interdum genitivos ab eodem pendere nomine, quorum alter plerumque activus est, alter passivus. Vid. Sanct. l. II. c. 3. in fin.

§. 81.

De dativo nominum.

Si qua est exprimenda relatio rei vel personae ad aliam rem vel personam, quippe cui illa aut prodest aut nocet; ea res vel persona, cui quid aut utile est aut noxium, in dativo ponitur.

a. Hoc igitur casu ubique significatur aut utilitas aut noxa, semperque est rei vel personae patientis.

b. Igitur ut in genitivo, ita et in dativo actio quaedam cogitatur et passio, sed *nexus utilitatis aut noxae primaria dativi nota est*.

c. De-

c. Denique quoniam cum *utilitatis* notione et illa *usus*, *finis* aliaeque notiones coniunctae sunt necessario, fit saepe numero, ut idem dativus modo *usum* notet, modo *finem*, modo alias notiones, ut illas *aptitudinis*, *facilitatis* cet. interdum etiam *possessionis*, sed non sine utilitatis vel noxae cuiusdam respectu.

Sunt vero substantiva et adiectiva, quae cum dativo construuntur. De utrisque sic habeto.

I.

Si qua in propositione (cuius partes notae sunt,) novum aliquod substantivum additur, in quod propositionis subiectum (quod vel expressum est vel suppressum,) vim aliquam aut utilitatis aut noxae dimittit; additum hoc substantivum in dativo ponitur. ut, *Non hominibus sed virtutibus hostis*. Cic. (*virtutum* hostis, eas odit; *virtutibus* hostis, eas simul persequitur.) *Homo homini lupus*, Plaut. (est vero *lupus* loco adiectivi, quae observatio in omnia eiusmodi exempla cadit.) *Matres omnes filiis in peccatis sunt adiutrices*. Terent. *Ornamentum bubus*. Cat. de r. r. *Momentum famae, factis*. Plaut. In his verbum *esse* dicunt omisum, perperam, nam pendent isti dativi a *relatione*. Ita quoque *lintheum exterfui*; *argentum foenori*; ubi finitum dirigitur ad finem. Nec est, quod *destinatum*, *accommodatum* suppleatur, vis enim destinationis in dativo ipso iam inest.

2.

Ut substantivum quodvis (propterea quod dativus subiecto potius nititur, quam praedicato,) cum dativo construi potest, si qua in propositione relatio ante dicta, vel notiones cum eadem coniunctae, significandae sunt. Huc autem inprimis referri solent adiectiva

A. commodi et incommodi. ut, *Non hic cibus utilis aegro*. Ovid. *Scripta auctori perniciofa suo*. Id.

B. aptitudinis et ineptitudinis. *Malum malo aptissimum*. Liv. *Nihil est naturae hominis accommodatius beneficentia et liberalitate*. Cic.

C. facilitatis et difficultatis. *modum verborum misero tenere difficile*. Curt. *Invia virtuti nulla est via*. Ovid.

D. hinc

D. hinc verbalia in BILIS. *Nec dictu affabilis ulli. Virgil. Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi. Horat.*

E. Proprietatis et communitatis; aequalitatis et inaequalitatis; amicitiae et odii; propensionis et promittendinis; propinquitatis; adfinitatis, permultaque alia adiectiva.

3.

Multa vero ex his et cum *genitivo* constructa leguntur, idque ex sententia Vossii, propterea quod sunt absolute instar substantivorum posita. Hoc in genere sunt potissimum adiectiva *affinitatis*, *aequalitatis*, (quae *quantitatem* spectat,) *similitudinis*, (quae *qualitatem*,) *propensionis* permultaque alia. Quorum significatio si, diversa constructione, diversa non sit; ad *usum* utique tyrannum provocari licet. Id vero antequam facis, consule generales utriusque casus regulas, iudiciumque tuum.

4.

Alia, quae *commodum*, *aptitudinem*, *facilitatem*, *propensionem* notant, pro dativo rei non raro exponuntur per praepositiones *ad*, *in*, *erga*, *adversus*. (§. 80. 3. e.) quae particulae vim dativi magis perspicuam reddunt, et clariorem, non tollunt. Ut, *homo ad nullam rem utilis. Cic. Alcibiades ad omnes res aptus. Cornel. Calcei ad pedes habiles. Cic. iniquus in aliquem. Terent. Benevolus erga aliquem. Plaut. fidelis in aliquem. Cic. Sed quid usus ferat, quid vetet, videndum, nemo enim dixerit: carus, odiosus, suspectus in aliquem; neque pius, impius, officiosus alicui.*

Si grammaticorum libros evolveris, in regimine adiectivorum solere ad *ellipses* provocare invenies, non item in regimine dativi, cuius ratio in promptu est. Atqui si est particulis aliisque id genus supplementis in dativo supersedendum; potest iisdem, mea quidem sententia, et in genitivo, accusativo et ablativo commode supersederi.

§. 82.

De accusativo nominum.

Praeter relationes, in quibus exponendis adhuc sumus versati, aliae sunt atque aliae, quae non tam ab intellectu humano, quam aliunde potius originem trahere videntur. Etenim cum *tempus*, tum vero etiam *spatium*, (unde *locus*, *motus*, *quies*, *mensura*, idque genus alia, quae non nisi tempore et spatio esse possunt,) novas quasdam suppeditant relationes, vel iisdem, quos exposuimus, casibus, vel aliis exprimendas.

I.

Est vero notatu dignissima *motus* notio, ea enim est, quae novum casum, *accusativum*, peperisse videtur, qui a prima origine *motum ad locum* notat, et hoc iam *proprie* iam *improprie*. In *verbis enim activis*, quorum actio in quid aliud *transire* dicitur, eadem *motus* notio latet; latet; improprie quidem seu translate, ut sit in rudi populo.

2.

Deinde *longitudinis*, *latitudinis*, et *altitudinis mensura* in hac eadem *motus* notione posita est. Etenim si *agrum 100 pedes longum*, (Colum. 5. 2.) aut *intercalarium mensem 45 dies longum* (Cic. Verr. 2. 52.) i. e. si definitum aliquod spatium, aut tempus, vel vere metiris, vel mente, quod idem est; actio haec *sine motus ope* haudquaquam perfici potest.

3.

Indidem vero ducenda *relatio est rei ad aliam rem prioris mensuram*, et hoc ipsum *mensurae nomen in accusativo ponitur*.

Accusativus itaque semper a *relatione* pendet, et ubi cunque locorum praepositio addita est, ibi maior quaedam curanda erat perspicuitas, vel ambiguitas fugienda. Id *Sanctius* l. II. c. 5. ab init. aliter longe iudicat esse. „Accusativus, inquit, semper a praepositione pendet: ut, „*vixit annos centum; latus pedes viginti; eo Romam.* — „Tempus continuum et mensuram praecipiant debere „collo-

„collocari in accusativo sine praepositione: ut, *studui decem annos*; *pendet libras triginta*. Hoc falsum est; vir-
 „tute enim praepositionis subintellectae ponitur illi ac-
 „cusativus, et non ex vi temporis: dicimus enim,
 „*commoda mihi librum in decem menses*, aut *intra quinque*
 „*dies*. Dicimus item, *vixit annos centum* et *per annos*
 „*centum*, et *ante annos centum*, et *centum annis*. Deni-
 „que ratione praepositionis subintellectae aut appositae,
 „titeris accusativo et ablativo. Cicero saepissime dicit:
 „*aliquot per annos*; *per eos dies*; *per decem menses*. Liv.
 „*obsidio vix in paucos dies tolerabilis*. Horat. *Quod et*
 „*in hunc annum vivat*, et *plures*. — In illis: *pridie*
 „*Compitalia*, *pridie ludos*. Erasmus et alii docti faten-
 „tur deesse praepositionem *ante*. Quinctil. 1. 5. soloe-
 „cismum putat esse, si quis dicat: *Venio de Susis in Ale-*
 „*xandriam*, sed decipitur, decepitque gregem Gramma-
 „ticorum.

At vero Sanctius ipse, ut ego quidem opinor, mi-
 rum in modum decipitur. Non enim ausim cum illo
vim illam occultam regiminis praepositionibus tribuere,
 quas serius, quam substantiva et verba, inventas credo.

4.

Est vero etiam in hac nominum constructione cum
 accusativo duplex rectionis genus, unum a *substantivis*,
 ab *adiectivis* alterum. In illo sunt:

a. Primum *verbalia in US et IO*, quae, cum mo-
 tum ad locum significant, regulam generalem sequuntur.
 (vid. n. 1.). Ut, *meus domum e foro reditus*. Cic. *Do-*
num reditionis spe sublata. Caes. *Domum repetitio*.
 Hygin.

b. Deinde alia *verbalia in IO*, quae, ut verba,
 unde derivantur, antiquitus accusativum adscisciebant: ut,
Quid tibi hanc rem curatio est? *Quid tibi ludos spectatio?*
quid tibi hanc aditio? *quid tibi meam tactio est?* Omnia
 haec Plauti. Quae vero, quamquam non modo non re-
 pugnant regulis, verum etiam maiori sunt emphasi, quam
 solemniore loquendi formulae, (nam *quid tibi ludos spe-*
ctatio, non est: *quid spectas ludos?* sed potius, *quid ad te*
ludi, *cur audes eos spectare?*) attamen, quia sic vult sic
 iubet

iubet usus, ne imiteris caveto. Retinent vero alia eiusmodi substantiva, praesertim a verbis orta, quae cum dativo construuntur, verbi sui casum. Ut, *multos eius honori video esse fautores*. Cic. *Iustitia est obtemperatio scriptis legibus*. Id. Sed possis haec ad communem uativi usum revocare.

c. Denique verbalia in UM accusativi casus, quae vulgo vocant *supina*, et illa in BUNDUS. de his infra.

5.

Alterum genus vocum, quae cum accusativo construuntur, adiectiva sunt, maxime adiectiva dimensionis. Huc refer *longus, latus, amplus, altus, profundus, crassus*. Ut *gladii longi quaterna cubita*. Liv. *fossae quindecim pedes latae*. Caes. *fossae quinos pedes altae*. Id. *Locus duodecim pedes humi depressus*. Sallust. *Arbor duos pedes crassa*. Cat. In eiusmodi locis subintelligunt ad. male. provocant quidem ad Varr. de r. r. l. 3. c. 5. ubi: *Est lapis, inquit, a falere pedem et dotrantem alta*, (*de xxviii p. altus*,) *ipsum falere ad duo pedes altum a stagno, latum ad quinque*; sed quis est quin videat, *pedem altus* aliud esse, aliud *ad 2. pedes altus*. Falere enim *ad 2. pedes altum*, molem denotat, quae nondum duorum pedum altitudinem habet. Quam si habuisset, dicendum potius erat: *falere duos pedes altum*, ut Varro ipse: *lapis pedem et dotrantem alta*, dicit. Varro igitur non suffragatur. Parque ratio est ceterorum locorum.

Eadem vero adiectiva interdum et cum genitivo constructa occurrunt. Ut, *fossa viginti pedum lata*. Caes. *Musculum sexaginta pedum longum facere instituerunt*. Id. Genitivi hi a substantivis *fossa, musculus* pendent, exprimuntque relationem subiecti et praedicati. qua de re antea.

Interdum cum ablativo. Ut, *longus sesquipede. latus pede*. Plin. *fossa sex cubitis alta*. Liv. vel ita quoque: *Platanus longitudine quindecim cubitorum, crassitudine quatuor ulnarum*. Plin. *frutex palini altitudine*. Id. Quae omnia ad communem ablativi usum revocari queunt. Unde non est, quod cum Vossio a seu ab vel cum Urfino tenus subaudiamus.

6. De.

Denique *accusativi* occurrunt, qui explicatu difficili-
 ores videntur. Nomina enim *partem*, *genus* vel aliud
 quoddam rei adiunctum significantia, casu accusativo a
 scriptoribus iuncta leguntur; id quod in Graeca lingua
 usitatissimum est, hinc ad eam provocatur. ut, *aeger pedes*.
 Gell. *Cressa genus Pholoe*. Virgil. Exponuntur eiusmodi
 phrasae per *quod ad hoc vel illud attinet*. Quae ellipsis et
 in his placet: *anxius, moestus, sollicitus vicem alicuius*. At
 vero in *natus annos triginta*, (quod ante intelligendum
 requirere dicunt,) *series* quaedam, hinc *longitudo* cogi-
 tatur, hinc regulae generali maxime consentaneum est.
 Cf. de accusativis his Vechner. Hellenolex. I. 1. part. 2.
 c. 16. p. 256. Heusinger. ad Cic. offic. I. 1. l. 7. Urfin.
 sect. VIII. c. 5. et Sanct. I. II. c. 5. Sanctius haec: „*Era-*
 „*ctus membra: cetera Graius; albus dentes*, Graeca sunt
 „et ad ellipsin referenda; deest enim *κατά*, ut in *ellipsi*
 „*Praepositionum*.„ Ad quem locum Perizonius: „Huc
 „refer illud Ovidii Heroid. IV. 3. *Hoc tamen ipso de-*
 „*bueram scripto certior esse tuo*, pro *quod ad hoc*; — tum
 „vel maxime istas locutiones, quae accusativum verbis
 „habent iunctum, sed pro quo usitatus in sequenti com-
 „mate Nominativus eiusdem vocabuli exprimitur. Te-
 „rent. Eun. 1. 2. 86. *Istam nunc times, ne illum talem*
 „*praeripiat tibi*, pro nunc times, ne ista illum. cet. Cic.
 „*Fam. 4. 1. Rem vides, quomodo se habeat*. — Supple in
 „his omnibus *quod ad*, vel plenius *quod attinet ad*. cet.“

§. 83.

De ablativo nominum.

Reliquum est, ut de *ablativo* agamus, at breviter,
 quumquam hic grammaticae locus satis verbosus esse so-
 let. Pendet vero iste casus, ut ceteri, ubique a *relatione*
quadam, quae interdum per praepositiones exponitur
 clarius.

Si ablativi *terminationem* spectas, quae, cum lin-
 guae reperiuntur, quarum nomina omnibus in casibus
 eundem retinent terminationem, parum omnino casuum
 naturam attingit; a *dativo* non ita multum discrepat, id
 quod

quod de plurali numero per se patet, sed similiter cum singulari comparatum est. Etenim *a* ablativus primi ordinis cum *iota* subscripto, idem est ac *ai* dativus antiquus; dativus vero tertii antiquitus per *e* et *i* efferebatur; quarti per *ui* et *u*; quinti per *e*. hac de re supra. Sed si *vim* et *significationem* huius casus respicis, totus est a dativo diversus. Etenim

Denotat ablativus vel locum unde, vel ubi, vel locum ultra quem; hinc motum a loco, hinc originem unde, hinc causam unde vel qua re? haec omnia eodem redeunt.

Vides vero, ut homo rudis ubique ab eo, quod sensibus subiectum est, incipere soleat, idemque adhibeat ad notiones intellectus humani proprias. Deinde, scito, farragine regularum hoc de casu occurrentium invita, ab una tamen atque eadem relatione fere ubique pendere. Denique non alienum erit, quo melius relationem hanc intelligas, exempla a grammaticis suppetitata, in logicas interdum mutare propositiones, vide-reque quid additum sit, *in hoc ipso enim substantivo addito vertuntur omnia.* Exempli gratia proferunt hunc Curtii locum: *laetus adpectu*; plenius: *Ille | est | laetus*, quae una relatio est; iam vero additur *adpectu*, haec altera est, de qua quaeritur.

Sunt vero duae potissimum regulae de rectione ablativi a nomine; una de *substantivo*, altera de *adiectivo* praecipit.

I.

Si propositioni alicui, ubi duo substantiva ita occurrunt, ut eorum unum vicem praedicati obtineat, novum aliquod substantivum additur, quod eiusdem praedicati causam vel rationem explicat; additum hoc substantivum in ablativo collocatur. Ut, *aetate et pietate filius, beneficio parens, amore frater inventus est.* Terent. *Ptolomaeus puer aetate.* Caesar. *Natura tu illi pater es, consiliis ego.* Cic. Quaeritur enim, *quare* filius dicatur, *quare* puer. — similiter dicitur *vinum Chio, domo Phoenix* cet. quaeritur enim *unde?* vid. Voss. de constr. c. 14, et Ursin. sect. VIII. p. 95.

G

2. Fere

2.

Fere eodem redeunt exempla, in quibus substantivum eius rei, quae significatur alteri *in*esse vel *ad*esse, nunc in genitivo ponitur, nunc in ablativo. Quemadmodum dici queat: *adolescens summae audaciae*, (Sallust.) supra dictum est; quemadmodum vero: *adolescens summa virtute et humanitate*, (Caes.) iam nunc dicendum. *Adolescens summa virtute*, idem mihi videtur esse ac *adolescens summus virtute*, ita certe Romani interdum loquuntur. vid. Urfin. sect. VIII. p. 30. ubi *puer praestantis ingenii, praestanti ingenio et praestans ingenio*. Indicat iste ablativus, *qua re* praestans sit, hinc *causam*, quam ob rem praestans dicatur. In *vir claris natalibus*; *homo loco obscuro*, locus indicatur seu origo, unde; in *mulier aetate integra*, locus, ubi; nam non plenius quidem, sed clarius dicere posses: *mulier in aetate integra*.

In his loquendi formulis videndum est, quid usus ferat, quid respuat, in aliis enim genitivus usitator, in aliis ablativus. Earum vero significatio una est atque eadem, id vel ex his locis intelligitur, ubi utraque constructio occurrit. Ut, *Adolescens eximia spe, summae virtutis*. Cic. Fam. 1. 7. *Pompeius oris improbi, animo inverecondo*. Sallust. fragment. *Bos amplissimi corporis, cerviceque valida*. Columell.

3.

De substantivorum opus et usus constructione separatim.

Propria horum vocabulorum significatio et natura diu sane latuisse videtur. De *opus* Sanct. IV. 15. „Opus, si carnificibus linguae Latinae, id est grammaticis, credas, in mille munia distrahitur: — nunc enim substantive indeclinabile, nunc adiective indeclinabile accipiunt, et omnibus fere casibus posse iungi asseverant; quia etiam sunt, qui *opus habeo*, pro *necessesse est mihi*, dicant. — (Columella certe IX. 1. „dixit *opus habeo*, ut Graeci *χρεῖαν ἔχω*, sed rarum id est, atque insolens in Latinitate. Vid. Vorst. de Latinit. merit. suspecta c. 6. fin.) — Ego haec omnia „puto

„puto deliramenta: nam nec opus sumitur pro *neceſſe*
 „est mihi, nec aliud unquam significat, quam hoc no-
 „men opus operis, ut opera nostra, opera regis.“ —
 Bene, non enim significat *neceſſe est*, sed minus, nec
utile est, sed plus. Cic. de orat. *Illud etiamſi opus est*,
tamen est minus neceſſarium. Senec. epist. 95. *Emas*,
non quod opus est, sed quod neceſſe est. et auctor ad
 Herenn. *Tacito cum opus est, clamas; cum loqui con-*
venit, obmutescis. Hinc id plerumque opus esse dici-
 tur, quod aliquo quidem modo requiritur, tanquam
 conveniens vel usui futurum; at non simpliciter, ut
 neceſſarium, quo nullo modo carere possis. Ubique
 igitur suam servat significationem, qua pro negotio, la-
 bore; opera sumitur. Urſin. Sect. VIII. p. 100.

Indidem liquet opus natura sua substantivum esse;
 (est quidem interdum adiective accipiendum, hoc au-
 tem in omnia substantiva cadit.) Hinc etiam adiectivo
 iungitur. *Sunt, quibus unum opus est intactae Palladis*
urbem — Carmine perpetuo celebrare. Horat. Carin. 1. 7.
Hoc opus, hic labor est. Virgil.

Neque quidquam peculiare in constructione huius
 vocis est, sed more aliorum substantivorum cum eo
 casu coniungitur, quem sensus orationis, seu ea, quae
 exprimenda est, relatio, requirit. *Frequentissime vero*
construitur cum ablativo rei acquirendae. Ut, *opus est*
nobis tua auctoritate. Cic. Hinc etiam cum participio
 ablativi casus. ut, *Cui quaesito opus est, quis unquam*
hunc vere dixerit divitem? Cic. Parad. Priusquam inci-
 pias, consulto, et ubi consulueris, mature facio opus est.
 Sallust. Catil. Et cum supino, ut, *Si illud, quod ma-*
xime opus est iactu, non cadit, illud, quod cecidit forte,
id arte ut corrigas. Terent. Quo de loco Urſin. et
 Perizon. ad Sanct. Minerv. l. c. — Causam nominis
 opus cum ablativo constructi, in ellipsi praepositionis
 in vel de quaerere solent. Quod quamquam iure rei-
 ciendum est, declarant tamen hae praepositiones, ve-
 ram, quae in isto ablativo cogitanda est, relationem.
 Etenim nobis est opus tua auctoritate, est: habemus opus,
 (Bedürfnis;) iam quaeritur qua in re? tua, responde-
 tur, auctoritate, et sic auctoritas causa operis, habenda est.

Cum haec sit nominis *opus* natura, quam ex Sanctio ostendimus, non dubium est, quin more ceterorum substantivorum et cum genitivo construatur. ut, *aliquantum nobis temporis, et magni laboris et multae impensae opus fuit*. Cic. fam. 10. 8. Contendit quidem Sanctius, genitivos *magni laboris et multae impensae* ab *aliquantum* regi, sed recte Vossius:

„*Temporis quidem ab aliquantum pendet; verum laboris et impensae aliunde (nempe ab opus) reguntur; cum Latine non dicatur aliquantum magni laboris, aut aliquantum magnae impensae.*„ Ita etiam Livius 22. 51. *ad consilium pensandum temporis opus est.* et sic passim apud optimos quosque scriptores.

Frequentius vero cum nominativo, quam cum genitivo. *Si quid opus est, impera*. Plaut. *dux et auctor nobis opus est*. Cic. *nobis exempla permulta opus sunt*. Id. In eiusmodi exemplis *opus* adiectivi seu praedicati vicem obit, ut saepenumero fit.

Perraro cum accusativo, et sunt qui negent *opus* unquam cum hoc casu constructum occurrere. perperam. Ut Vossio concedamus, in Plautino *puero opus est cibum*, cibum pro nominativo antiquo esse accipiendum, (quod in mentem nobis venerat, priusquam Vossium legeramus,) tamen ex alio eiusdem Plauti constructionis huius veritas satis superque apparet, ut, *quid isti suppositum puerum opus pessimae?* Hinc *cibum* quoque pro accusativo accipi potest. Quaeritur enim *quo tendat pueri opus?* haec vero actio accusativo significatur.

4.

In nomine *Usus* breves esse possumus, nam eiusdem constructionis est et fere eiusdem sensus. Absolute et apud Ciceron. occurrit, Tuscul. 4. *de caeteris studiis alio loco dicemus, si usus erit.* et alibi, *si quando usus esset*; ita etiam Lucret. 4. 829. *ut facere ad vitam possemus, quae foret usus*, i. facere. Sed passim quoque cum ablativo apud poetas adolescentiae Romanae, apud Plautum, Terentium, Lucretiam. ut, *Viginti iam usus est filio argenti minis*. Plaut. *Non usus facto est mihi nunc*. Terent. *Nec porro augendis rebus spatio foret usus*. Lucret.

cret. Quin etiam apud Virgil. Aen. 8. 441. *Nunc viribus usus, nunc manibus rapidis.* Denique apud Gellium conicae locutionis amantissimum. De *genitivo* iam non superat exemplum, sed hac in re assentior Ursino. Sect. VIII. p. 106. *Non video, inquit, quid pro nunc viribus usus, ex. gr. vetet dicere, nunc virium usus.* Collationem inter *opus* et *usus* instituit Perizonius ad Sanct. l. IV. c. 15. p. m. 794.

5.

Iam vero ad *adiectiva* progredimur, quae ablativum *regere* dicuntur. Sed mea quidem sententia ne unum quidem adiectivum est, quod ablativum adsciscat. Et enim dic tandem, utrum in Ovidiano: *rerum successu tumidus*, vel in Ciceroniano: *corpus vulneratum ferro*, ab adiectivis *tumidus* vel *vulneratus* pendeat ablativus? nam adiectivum quodvis, quatenus adiectivum est, *convenit* quidem cum suo substantivo in eodem genere cet. Sed *rectionis* plane expers est. Neque vero iste ablativus a *praepositione* subintellecta pendet, id enim ob primaevam linguae cuiusvis naturam esse nequit, sed ubique *relatione substantivi additi*.

Si cui propositioni, (cuius duae partes sunt, subiectum et praedicatum seu adiectivum,) novum aliquod additur substantivum, quod adiectivi causam vel rationem exponit; additum hoc substantivum in ablativo ponitur. (vid. n. 1.) Ut, *deteriores omnes sumus licentia*. Terent. i. e. causa, quare deteriores sumus, licentia est. Hunc ablativum *causae* appellant, nec iniuria. In *duplex gemmis auroque corona* apud Virgil. indicatur causa materialis; unde dixerunt hunc ablativum *materiae ex qua*. *Corpus vulneratum ferro*. Cic. i. e. instrumentum hoc causa vulneris est. Hunc appellant ablativum *instrumenti*, quo nomine supersedere poterant. *Callida consilia et audacia prima specie laeta, tractatu dura, eventu tristia sunt*. Liv. i. e. causa laetitiae prima species est cet. Huc referunt, *grandis, maior, minor, maximus natus*, ut Cic. et alii, quibus *origo* exprimitur unde, hinc notio, quae illi causae adfinis est. Hunc ablativum *modi* dicunt. male. *Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus*.

luscus. Martial. *crino* locum denotat, ubi Zoili rubor, et tanquam ruboris originem; vel etiam crinis causa dici potest, quare Zoilus rubor dicatur. Is ablativus *partis* dicitur, sed cum innumera sint adiectiva, quae cum ablativo coniuncta reperiuntur, nec tamen simile quid significent, ablativum *circumstantiae* addiderunt. Quasi reliqua adiectiva ut *vulneratus*, *laetus* cet. quid aliud denotent! ut genere *Afer*; domo *Siculus* apud Ursinum, *puer ingenuus vultu*; *similis voce coloreque*; *grandis natu*; apud Vossium. Haec omnia ex regula *generali* explicanda sunt.

6.

In quibusdam eiusmodi locutionibus *praepositio* quaedam additur, de causa, quare fiat id, supra. occurrit *fessus de via* apud Cic. *insignis ab arte* apud Ovid. *vas e gemmis*, (et ita fere semper causae materiali praepositio additur.) *liber ab animi perturbatione* apud Cic. Vide plura in Gram. Marchic. p. 490. apud Ursin. sect. VIII. ubi „In aliquibus (adiectivis) inquit, pro varietate casuum aut praepositionum expressarum aut suppressarum sensus variatur: ut in aeger morbo, vulnere, *ex*, ubi causa; aeger pedibus, animo, *ab*, ubi pars sive subiectum quo notatur.,

In hoc genere sunt imprimis adiectiva *ordinis* et *diversitatis*, ut *primus*, *secundus a rege*; *alter ab illo*; *proximus a Iove*, et Cic. de fin. 3. 16. *secundus ad regium principatum*. vid. §. 30. *Alienus a nostra familia*. Terent. *Ille totus a te diversus*. Cic. Sed Cic. etiam sine praepositione. Attic. 6. 1. *Alienum aestimatione mea*, et Fam. 5. 17. *Non putavi esse alienum institutis meis*, haec ad te scribere. De aliis eorundem adiectivorum constructionibus vid. Ursin. sect. VIII. c. 3.

7.

Inter adiectiva, quae cum ablativo coniuncta leguntur, separatim referuntur *venalis*, *vilis*, *carus*, *dignus*, *indignus* et alia. ut, *otium non gemmis, neque purpura venale nec auro*. Horat. i. e. nec gemmae causa sunt, nec purpura, nec aurum quare otium vendatur, vel haec omnia me non movent, ut otium vendam. Similiter *vis est argenti vigenti minis*, apud Terent. *Quod non opus est*,

est, *asse carum est*, apud Senec. ep. 94. locique alii apud alios explicari queunt. — *Chabrias res multas memoria dignas gessit*. Cornel. et ita indignus honore, amicitia, favore. Ad locum Horatii: *Dignum laude virum Musa vetat mori*, Voss. haec: „Accuratius rem intuenti, ille „etiam ablativus regitur ab intellecta praepositione. Ut „*dignus laude* pro *a laude*„ In hoc vero exemplo, (ut in multis aliis) causa extra laudem posita videtur, non in laude ipsa Ablativus hic locum potius indicat ubi. Hinc fortasse satius erat, locum per in exponere. De *fretus*, *contentus*, *praeditus* taceo, nulla enim difficultate laborant.

8.

De ablativo comparativorum fusius exponit Sanct. II. 10. p. 211 seqq. multo fusius Ursin. sect. VIII. p. 107. seqq. Voss. de constr. c. 15. seqq. Linacrer III. 190. et alii.

a. Comparativus cum ablativo usurpatur, si vel duo vel plura aut eiusdem aut diversi generis inter se comparantur. ut, *Honestas mors turpi vita potior*. Tacit. *Maiora sunt praemii pericula*. Curt. *Posterior dies acerbior prior*. Cic.

b. Cum iisdem comparativis iunguntur ablativi opinione, spe, dicto, aequo, iusto, solito. ut, *opinionem celerius venturus esse dicitur*. Cic. i. e. *ultra* seu *supra* opinionem, seu celerius, quam homines opinantur. *Nec tamen est solito tardior orta dies*. Ovid. i. e. non tardior, quam solet. Sed pluribus exemplis non opus. Interdum iisdem hi ablativi aequo, iusto cet. reticentur. Vid. Voss. l. c. Perizon. ad Sanct. l. c. et Ursin. Sect. VIII. c. 6.

c. Cum ablativo comparationis alter etiam ablativus coniungitur; de eo, tanto, paulo, quanto, aliquanto et aliis ablativis intendendi, res satis nota, sed praeter hos et alii ablativi, ut: *Quis P. Octavio ingenio prudentior?* Cic. *Fabritius Luscinius honoribus et auctoritate omni cive suis temporibus maior*. Valer. Maxim.

d. Eandem constructionem cum ablativo imitatur comparativus periphrasticus. Ut, *luce magis dilecta*. Virgil. *Sol rubet solito magis*. Liv. Idem cadit in comparativa neutra plus, amplius, minus.

9. Com-

9.

Comparativi ablativus in *quam* mutari potest cum eo casu rei superatae, qui sententiae congruit. Casus autem ante et post *quam* aliquando inter se conveniunt, aliquando discrepant.

a. Conveniunt, cum ab eodem nomine, verbo aut praepositione pendent. ut, *Habitus corporis quiescenti, quam defuncto similior.* Plin. *Ego hominem callidiorum vidi neminem, quam Phormionem.* Terent. *In solo magis fumante, quam ulla ignis habente reliquias, flammam evomit.* Valer. Maxim.

b. Discrepant, quando sententia membri sequentis nominativum cum verbo *sum* (aut expresso aut suppresso) desiderat. *Si vicinus tuus meliorem habet equum, quam tuus est.* Cic. *vidi hominem multo, quam Phormio (est), callidiorum.* Terent.

c. Interdum *quam* omittitur et nominativus cum nominativo antecedente concordat. *Plus tertia pars eximitur mellis.* Varro. *Ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum.* Cic.

d. *Quam* duobus comparativis sine casu comparationis fere positus interponitur. *triumphus clarior, quam gravior.* Liv. *Pestilentia minacior, quam perniciosa.* Quintil. i. e. triumphus non tam gratus, quam clarus; pestil. non tam perniciofa, quam minax. Aliter Cicero: *Artem habebitis magis magnam atque uberem, quam difficilem et obscuram.* Et Tacit. in vita Agricola. *Sublime ingenium speciem excelsae gloriae vehementius quam caute appetebat.* i. e. non tam caute quam vehementer.

e. *Quam* post comparativum eleganter coniungitur cum *ut*; cum *qui*, (pro *ut*;) cum *quantus*; cum *pro*. Vid. Horat. Turfelin. Inprimis vero quaeritur, quando *quam* cum suo casu ablativo praefendum sit? Hac de re ita Saturnius l. IX. c. 8.

„Sunt nonnullae comparationes, quibus si casum ex vi comparationis tribuas, his nihil fiat languidius, nihil frigidius. Nam cum Cicero ait tum in Bruto: Cn. „Lentulus multo maiorem opinionem dicendi actione faciebat, quam quanta in eo facultas erat; tum lib. III. „de orat. Caeteri maius quiddam de L. Crasso, quam „quan-

„quantum a nobis exprimitur, suspicentur; et rursus:
 „Haec maior ratio videtur, quam ut hominis possit sen-
 „su aut cogitatione comprehendi, — quid his potuit di-
 „ci rotundius? quid venustius? quid plenius? At si ca-
 „sum iis ex vi comparationis tribuas: Cn. Lentulus mul-
 „to maiorem opinionem dicendi actione faciebat facultate
 „sua; — Caeteri maius quiddam de L. Crassio expressio-
 „ne nostra suspicentur; — haec maior ratio videtur hu-
 „manâ sensuum aut cogitationis comprehensione; — vi-
 „des ut comparatio ipsa statim reslocefeat, atque elum-
 „bis vietaque fiat. Videndum itaque est, vel quid *per-*
spicuitas orationis requirat, vel quid *ornatus et decor*.

10.

Deinde variatur etiam eadem comparativî constru-
 ctio per *ac* et *atque*, at vero rarissime. *Arctius atque*
hedera procera adstringitur ilex. Horat. *Mihi Dionysius*
videtur diutius absuturus, ac nollem. Cic. De usu harum
 particul. cf. Horat. Tursellin.

11.

Idem porro comparativus variatur per praepositio-
 nes ante, *prae*, *ultra*, *praeter*, *supra*, modo positivo,
 modo comparativo iunctas. *Prae nobis beatus.* Cic. *fe-*
lix ante alias virgo. Virgil. *Uxor Vitellii ultra feminam*
ferox. Tacit. *Testis est Phalaris, cuius praeter ceteros est*
nobilitata crudelitas. Cic. *Campani, dum supra vires suas*
praestant. Liv. — *Pygmalion scelere ante alios immanior*
omnes. Virgil. *Unus prae ceteris animo fortior exsurgit.*
 Apul. *Multo praeter ceteras altiorem crucem statui iussit.*
 Quinctil. *formâ supra hominem augustiore.* Solin. Hic
 vero praepositionum usus non temere imitandus est, ple-
 rumque enim gravius rem exprimunt, consulatur itaque
 Horat. Tursellin. Restant alii modi, quibus comparati-
 vus variari potest, imprimis formula, qua Cicero est
 delectatus. cf. off. l. i. c. 5. c. 15. c. 16. c. 19. et alibi.

12.

Denique ad harum constructionum perveniamus
 causas, videamusque, quid grammatici de iis iudicant.
 „Per

„Per se, ait Urfinus, sect. VIII. c. 4. comparati-
 „va nullum regunt casum, sed ablativus rei superatae
 „pendet a praepositione comparativa PRAE; ut recte
 „Sanctius, Scioppius, Perizonius, auctor methodi.”

Uno itaque ore de causa huius ablativi consen-
 tiunt, uno ore negant comparativa casum regere ul-
 lum. De posteriori quidem et nos consentimus, de
 priori non item. Ut enim ceteri omnes ablativi, ita
 et hic comparisonis ab ea, quam ubique exprimit,
 relatione pendet. Est autem triplex vis ablativi, ut
 iam antea diximus. Primum enim denotat locum A, in
 quo, seu ubi; deinde locum AB, a quo, seu unde; de-

nique locum AC ultra A. (B — ^A — C) Praepositiones
 itaque a, in, ultra seu prae, et aliae, (vid. n. 11.) neque
 in comparisonis ablativo latent, neque supplendae; sed
 casus hic suo per se munere defungitur. Et ut nemo est,
 qui dicat, in amor patriae genitivum aliunde quam a rela-
 tione quadam pendere; similiter non alia est ulla causa
 ablativi comparisonis, nisi quaedam rei vel personae super-
 ratae ad rem vel personam superantem relatio.

Denique si universam ablativi naturam intellexe-
 ris, non miraberis, quod in exemplis n. 8. c. plures
 ablativi concurrunt. De aetate explicanda, in qua,
 quia veteres mirum in modum sibi indulserunt, maxi-
 ma structurarum diversitas est, cf. Urfin. Sect. VIII.
 p. 117. seqq.

B. De regimine verborum.

§. 84.

Omne regimen, quoniam est orationis partium
 inter se compositio, quaedam est earundem partium
 relatio. (§. 70. 72.).

Omnis vero nominis ad nomen diversum relatio
 significatur casibus, (§. 80. seqq.) quorum vis atque na-
 tura una esse debet atque eadem.

Hoc igitur de regimine verborum caput non ita
 multum poterit ab antecedente differre. Quod quidem
 eo penitus perspicitur, si verbum, ex quibus parti-
 bus

bus consistit, in eas dissecatur. Etenim *memini numerorum*, idem valet ac: *ego sum memor numerorum*. Verbo itaque tota quasi propositio continetur, casusque rectus *additum quoddam nomen* est, quod nihilo magis a verbo pendet, quam substantiva addita ab adiectivis. Igitur tota res in *relatione* posita est. Aliter Sanctius, eiusque commentatores, aliter Bangius, Alvarus, Ursinus, et alii, qui in omni fere constructione verborum cum nominibus explicanda ad substantivorum vel particularum omissarum opem confugere solent. Sed cum verba et substantiva prius inventa putentur, quam particulae; vel ante particulas ortas utriusque vocabulorum generis compositioni, igitur et rectioni locus fuit. Licet quidem interdum ad ellipses provocari, propterea quod quavis in lingua reperiuntur, sed omnibus in locis explicatu difficilioribus, qui ubique sunt, nequaquam licet. At vero liceat, dummodo ne quis obtineat, Romanos ipsos, quoniam passim apud eos quaedam quasi supplementa orationis occurrere videntur, ideo omnibus in locis similibus ellipses has agnovisse atque esse sectatos. Nam ex plerisque locis, quae e. g. proferuntur, intelligi potest, vocabula a priscais ipsis addita modo vim verborum augere, modo minuere, modo sensum reddere clariorem, modo eundem plane mutare. Liceat itaque omnino per has et has praepositiones aliasque voces sensum eruere, ac locutiones obscuriores interpretari, sed aliud est interpretari locum, aliud contendere, quasi scriptores ipsi de industria vocabula haec omisissent. Nos itaque ipsi, si opus erit, in constructione exponenda haec supplebimus atque illa, nec tamen quasi scriptor *ἐλλειπτικὸς* locutus esset, sed ut *πρὸς ὅσον* sensum locutionis eruamus.

Sed iam ad ipsam verborum cum casibus nominum obliquis constructionem accedamus, primumque videamus, unde *genitivus verbo iunctus* pendeat? Solent vero de verborum cum genitivo constructione octo recensere regulas, primam de verbo *sum*; secundam de verbis *aestimandi*, et *mercandi*; tertiam de verbis *accusandi*, *damnandi* et *absolvendi*; quartam de verbis *memorandi*

marias

moriae et oblivionis; quintam de verbis quibusdam animi affectionem significantibus; sextam de verbis interesse et refert; septimam de verbis nonnullis more Graecorum cum genitivo constructis; octavam addit Vossius de verbis cum nominibus urbium. De his omnibus, quam poterimus brevissime, exponemus.

§. 85.

De genitivo verborum.

I.

Verbum *sum* genitivum adsciscit, cum significat

a. *possessionem.* *Hoc pecus est Meliboei.* Virgil. *Iam me Pompeii totum esse scis.* Cic. *Illud Meliboeorum, hoc Pompeianum valet, uterque itaque genitivus loco praedicati est, sed intelligunt in his negotium, ut Graeci* *ἔχουσι!*

b. *exigentiam.* *Fortis animi est et constantis, non perturbari in rebus asperis.* Cic. offic. Genitivus rursus loco praedicati est, sed rursus intelligunt *res* seu *negotium.*

c. *officium.* ut, *adolescentis est maiores natu vereri.* Cic. ut antea ita hic *vereri maiores natu* loco subiecti est, et genitivus *adolescentis* indicat id, quod rei aut personae proprium est aut esse debet. Unde per se patet, dicendum esse cum Ovidio et aliis: *vestrum est dare, vincere nostrum.* (Pro quo fortasse Cicero: *Vestrum est ut detis, ut vincamus nostrum.*) Eiusmodi autem infinitivos loco substantivorum esse, vel ex iis locis apparet, ubi pro infinitivis substantiva posita sunt, ut, *tua est indicatio, pro, tuum est indicare, Plaut. Utrum e republica sit, quod ad vos fertur, vestra est existimatio.* Liv. pro *vestrum est existimare.* Intelligunt in his *munus* seu *officium.* Unde Ursinus sect. 8. c. 9. „Cicero „plenius dixit: *Hoc proprium tuum munus est, ut ita „erudiatur, ut et patri et Scipioni nostro et tibi tam „propinquo respondeat.* „ Sed quis est, quin *emphasin* sentiat?

d. *pro.*

d. proprietatem aliquam. ut, *tardi ingenii est, rivulos confectari, fontes rerum non videre.* Cic. Quem genitivum, quamquam per se intelligitur, attamen suppleant per proprium, (*opus seu negotium*), et citant hunc Cic. locum: *Sapientis est proprium, nihil, quod poenitere possit, facere;* vel hunc: *non horum temporum, non horum hominum et morum est negotium.* Cic.

e. Cum denique hoc verbum animi aut corporis affectionem significat, nunc genitivo iungitur, nunc ablativo. ut, *erat puer acris ingenii sed ambigu.* Plin. *Nullius consilii sum.* Id. *Cicero erat tenuissima valetudine.* Caes. Interdum etiam praepositio additur: *Esse in magna spe; in eadem opinione; in magna moestitia.* Cic. In his usum consule, et vide quid perspicuitas orationis requirat, nam *esse magnae spei, et in magna spe*, differunt.

Iam supra huius constructionis rationem reddidimus, nunc pauca de eadem ex Ursino repetemus:
 „Cum genitivo quando construitur *sum* in descriptione
 „rei vel personae alienius ex affectione seu qualitate
 „sua, a specie ad genus, vel ab individuo ad speciem
 „adscendendum, atque inde causa constructionis arces-
 „senda; ut si dicatur, *abrotanum est incundi odoris*, in-
 „telles herba; *est bonae indolis*, puer vel puella, vir
 „aut femina; *est maioris animi, quam consilii*, homo;
 „*est amplissimi corporis*, bos sive iumentum. — Cum
 „de certo singularive subiecto dicatur *esse puerum bo-
 „nae indolis*, liquet hinc, verba *puer bonae indolis* ap-
 „positum verbi substantivi constituere, non suppositum.
 „Quodsi dicas *hic puer est bonae indolis*, repetendum est
 „ad praedicatum idem nomen, quod praecessit, ut sit
 „integre: *hic puer est puer bonae indolis.* Cum ablativo
 „constructum *sum* praepositionem aliquam subaudi-
 „dam requirit, *a* sive *ab*, cui commode alicubi adici
 „potest *praeditus* sive *instructus*.„ Damus haec omnia
 atque largimur, sed hoc est locutionis sensum enuclea-
 re, non constructionis rationem reddere.

Verba aestimandi, pretii, et mercandi, cum genitivo construuntur.

a. Verba aestimandi cum genitivis *magni*, (numquam vero *multi*,) *permagni*, *maximi*, *pluris*, (numquam vero *maioris*,) *plurimi*, *parvi*, *minoris*, *minimi*, *tanti*, *tantidem*, *quantum*, *quantumcunque*, *quantilibet*, *quantivis*: ut, *maximi debemus aestimare conscientiam*. Cic. Plura exempla in gram. obvia.

Eadem verba (maxime facio) etiam cum genitivis *assis*, *flocci*, *huius*, *nauci*, *nihili*, *pili*, *teruncii*, *pensi*. Ut, *non habeo nauci Marsum augurem*. Cic. *flocci non fecit fidem*. Plaut. *non esse nauci*. Id. *Nihili eum facit*. Cic. *omnes unius aestimemus assis*. Catull. *Neque fas, neque fidem pensi habere*. Tacit. (nam *pensi* esse, habere, ducere, praecedente *non*, *neque*, *nihil*, *minus*, usurpantur.) Huc pertinent etiam *aequi bonique facio*, et *boni consulo*.

Verbum *aestimo* cum ablativis etiam *magno*, *permagno*, *parvo*, *nihilo*. ut, *Data magno aestimas, accepta parvo*. Senec. *Observant, cum substantivum accedat, hos potius usurpandos esse ablativos, quam genitivos, ut magno ubique pretio aestimatur virtus*. Valer. Max. Dicitur etiam *pro nihilo ducere, habere, putare*.

b. Verba pretii (valere, constare, esse, fieri) cum iisdem genitivis *magni*, *parvi*, *tanti* cet. Ut, *magni mihi tuae erunt litterae*. Cic. *Pluris est testis oculatus unus, quam auriti decem*. Plaut. *Notae elegantiae sunt est tanti, non est tanti, cet.*

c. Verba mercandi (emere, redimere, mercari, comparare, vendere, destinare, dare, multaque alia,) cum iisdem genitivis *magni*, *parvi* cet. ut, *eas aedes quanti destinat*. Plaut. *Quanti addictus? mille nummum*. Cic. *Quam illud minoris veneat*. Id. Apud Iuvenal. 17. legitur: *Tenta, Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti*.

Verbis pretii et mercandi adduntur et alii substantivorum genitivi, occurrit enim *constare*, vel *valere decussis*; *emere centussis* cet.

Denique

Denique iisdem verbis saepe numero ablativi magno, permagno, parvo, paulo, paululo, plurimo, nimio, minimo, vili, dimidio, duplo, aliique absolute adduntur. Sed in omnibus his usus inprimis consulendus est, etenim non quivis genitivorum cuivis verborum, quae recensita sunt, adici potest.

d. Mira fuit Grammaticorum in causis harum constructionum exponendis sedulitas. Usquequaque ellipses quaerunt, et *supplent*, idque haudquaquam manu avara. Audi Ursinum vestigiis ceterorum insistentem: „Genitivi illi *magni, permagni* cet. cum verbis *aestimandi, pretii* et *mercandi*, supplentur pro natura sua, cum sint adiectivorum, (?) nominibus substantivis *pretii, aeris, ponderis, momenti*, sensui convenientibus; quae substantiva rursus ab aliorum substantivorum vel accusativo, v. gr. *rem, hominem, virum*, aut simili, qui in verbo passivo modi finiti transit in nominativum; vel ablativo a praepositione *pro* recto, ut *re, pretio, aere, pondere, impendio* fulciuntur. Ergo cum dico, *magni aestimo*, erit integrum *aestimo hanc vel illam rem, hunc vel illum hominem magni pretii*; aut *aestimo hanc vel illam rem, hunc vel illum hominem pro re vel homine magni pretii*. — Quo posito fundamento quaevis huius generis iam facile suppleveris. Verbi gratia *quanti hoc emisisti*, supplebis *quanti aeris pretio* seu *pondere*, sive inversim *quanti pretii* sive *ponderis aere*. *Facere flocci, pendere nihili* hominem vel rem. cet., — Accuratus de eadem re Bangius disputat: „Negari vix potest, quin alicubi genitivi illi *absolute neutro genere* usurpentur, (bene,) veluti genitivi substantivorum *naucci, flocci, nihili*. Quo fit ut illud Plauti: *pluris est testis oculatus* cet. vix ausim supplere et dicere *pluris pretii*, quia nequid probatum est, aliquem Latincorum ita locutum esse., Obicit Ursinus, Sallustium Jugurth. 85. diserte dicere: *neque pluris pretii coquam quam villicum habeo*, quasi Sallustius hac locutione normam genitivos illos supplendi constituisse. Pergit Bangius: „Idem sentire licet de genitivis *magni, parvi* cet. additis verbis *aestimandi, pendo, duco*, quos commodius absolute instar genitivorum, quibus *gaudent*

dent substantiva *nauci, nihili, compendii* cet. usurpari dixeris in neutro genere, quam geminae vel tergeminae ellipseos legi subieceris, et ex. gr. *magni aestimo* exposueris *rem magni pretii aestimo*; vel *pro magni aeris pretio*, vel denique *pro re magni pretii aestimo*; imprimis cum nusquam evidenti auctoritate demonstratum intelligas, Latinos hoc loquendi genere usos esse. „Adsentior Bangio, omnesque illas ellipseos capitis condemnno, quoniam, ut dicitur *homo nauci*, (§. 79. 1.) ita et dicitur hominem *magni aestimare*.

3.

Verba accusandi, damnandi et absolvendi plerumque cum genitivo criminis aut poenae construuntur, interdum cum ablativo, interdum aliter.

a. Cum genitivo, ut, *Piso accusat Germanicum luxus et superbiae*. Tacit. *Tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiae condemnes*. Cic. *Index eum absolvit iniuriarum*. Auct. ad Herenn. Innumera huius generis verba reperiuntur, quae non iudiciorum modo sunt, sed privatae etiam sententiae.

b. Fere eadem verba et ablativum adsciscunt modo sine modo cum praepositione; ut, *crimine Pario absens est accusatus*. Cornel. *de epistolarum negligentia accusare*. Cic. *si iniquus es in me index, condemnabo eodem ego te crimine*. Id. *Condemnari de alea*. Id. *Ego me et si peccato absolvo, supplicio non libero*. Liv. *Absolvi de praevaricatione*. Cic. *Ita quoque anquirere capite*. Liv. *Iudicio capitis arcessere*. Cic. *In pari peccato convinci*. Cic. *Homicidio convinci*. Plin. *Plecti capite*. Cic. *In re aliqua*. Cornel. *De repetundis postulare*. Caelius ad Cic. *Repetundis postulare*. Sueton.

Nunquam cum genitivo criminis vel poenae appellare, compellare, culpae, excusare, exposulare, multare, periclitari, punire, quaerere, inquirere, solvere.

c. Sunt alia huius generis verba, quae aliter construuntur solent, maxime cum accusativo criminis. ut *carpere, corripere, culpae, reprehendere, fugillare, taxare, traducere, vituperare, salumniari, criminari, excusare*,

sare, punire, multare. Dicitur enim culpae alicuius pertinaciam, reprehendere avaritiam, fignillare parsimoniam, taxare ambitionem, traducere furtum, criminari potentiam. Ita etiam accusare inertiam adolescentum. Igitur et hic videndum est, quid *usus* requirat.

d. In genitivis, qui hisce verbis iunguntur, pro natura phraseon alium atque alium ablativum, ut *scelere, peccato, causa, iudicio, actione, culpa, poena, nomine* et sic porro, intelligendum censent Linacer, Sanctius eiusque commentatores, Vossius, Ursinus. Ursinus in investiganda harum constructionum causa litem ita diiudicat: „Longior ne sim in re plerisque doctiorum iam „indubia, teneamus illud, alium atque alium ablativum „sensui convenientem in eiusmodi genitivis commode „subaudiri posse. Ita concise dicitur ex. gr. *arguere de „veneficio*, plenius *arguere de crimine veneficii*, et per ellipsin *arguere veneficii*, atque eodem „modo *damnare sceleris, absolvi parricidii*, et alia. In „*damnare capitis* vel *causa, iudicio, vel poena*, quod „malim, subaudies; in *damnari voti*, *urgeri multorum „criminum, causa*, ergo; *interrogari facti alicuius nomi-* „*ne*; in *postulare repetundarum, teneri furti actione, cul-* „*pa* vel *iudicio*, et sic porro, nam in multis nihil refert, „hunc an illum ablativum intelligas.„ Unus Vossius (l. de Latinitate merito suspecta c. 19.) paulum dissen- tit, credit enim genitivum hunc a Graecis profectum esse, *ἐνενος* in talibus subaudientibus, et si quid in *damnari furti, capitis* subintelligi placeat, subaudiendum esse *no-* „*mine*. Mirum fortasse cuipiam videatur, quare gramma- tici ad hos ablativos *nomine, crimine* aliosque profugiant, cum, iis receptis, nova ratio ablativorum reddenda sit. Sed id facilius factu, ablativi enim, ex eorum sententia, a *praepositionibus* pendent, quibus abundamus. Nos omnia haec mittimus, et ad naturam provocamus geniti- vi, qui per se causam vel respectum vel simile quid signi- ficat; et hoc eo lubentius, ne tota lingua ex ellipsis constare videatur. Ut itaque *reus avaritiae* dicitur, ita *accusari furti*, uterque genitivus a relatione pendet.

4.

Verba memoriae et oblivionis modo genitivum modo ablativum adfiscunt. ut, *Ipse iubet mortis te meminisse deus.* Martial. *omnium iniuriarum oblivisci.* Cornel. *Numeros memini, si verba tenerem.* Virgil. *Res praeclarissimas oblivisci.* Cic. *Memini et cum accusativo personae, ut memineram Paulum.* Cic.

Memini et recordari etiam cum de construuntur. de Planco memini, si recordari de novis hominibus volueritis. Cic. Notant verbum *meminisse*, cum idem sit ac *mentionem facere*, cum genitivo quidem et de construi, cum accusativo non item. *Neque omnino huius rei meminit usquam poeta de quibus multi meminere, Quintilianus.* sunt.

His iisdem verbis interdum adduntur ablativi *memoria* vel *animo*, ut *meminisse, oblivisci memoria.* Plaut. *reminisci animo.* Ovid. quibus ablativis quasi *locus ubi*, indicatur. Cicero vero ita: *si cum animis vestris recordari C. Staleni vitam et naturam volueritis.* Quasi homines ad quos orationem (pro Cluent.) habet, et eorum animi *diversi* sunt.

His verbis adfinia sunt *monere, admonere, commovere, commonescere* vel *huius rei*, vel *hanc rem*, vel *de hac re*; et illa locutio: *venit mihi in mentem*, vel *huius rei*, vel *haec res*, vel *de hac re*.

De causa huius genitivi iam in praefatione huius capitis exposuimus. Sed Ursinus: „substantivum, unde „genitivus regatur, *animo concipiendum* omnes penitus „causas linguae scrutati consentiunt. — Ergo *memini* „beneficii, ut Vossius sentit, valet: *memini memoriam* „beneficii, vel *de memoria beneficii*, cet. quomodo sup- „plet ipse Cic. pro Arch. in hoc pueritiae *memoriam re-* „cordari ultimam, vel *de memoria pueritiae recordari.* „ scilicet vides genitivum investigatum.

5.

Verba, quae animi affectionem significant, cum genitivo construuntur.

a. In hoc genere sunt inprimis haec tria: *misereor, miseresco et satago.* Ut, *Qui misereri mei debent, non desinunt*

nunt invidere. Cic. *Miserescite regis.* Virgil. *Is rerum suarum satagit.* Terent. Sed Gell. 9. 2. *consulibus de vi ac multitudine hostium satagentibus.* (Non opus est cum aliis emendare *satis agentibus*, etenim *de* saepius vim genitivi exponit.)

b. Huc pertinent quoque *miseret*, *miserescit*, *poenitet*, *pudet*, *piget*, *taedet*. *Nonne te miseret mei.* Terent. *Suae quemque fortunae poenitet.* Cic. *Sunt homines, quos infamiae suae neque pudeat, neque taedeat.* Id. *Piget, actorum sine fine mihi, sine honore laborum.* Ovid. Accusativus personae non raro omittitur; ut, *prorsus vitae taedet.* Cic. Pro genitivo rei infinitives legitur: ut, *non me hoc dicere pudebit.* Id.

c. Alia cum eodem casu, maxime apud poetas. *Quae cupiunt tui.* Plaut. ita et Terent. (ut *cupidus tui.*) *Nec satis exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen.* Plaut. (i. e. respectu sermonis vel quod ad sermonem attinebat.) *Fasdidit mei.* Id. *successorum Minervae indoluit.* Ovid. *laetari malorum.* Virgil. *Institiae mirari.* Id. Haec et id genus alia, quamquam ex natura et vi genitivi explicatu facilia sunt, tamen haud sunt imitanda, *usus* enim vetat. Inprimis vero vide, utrum eadem verba *aliter* constructa *eandem vim* retineant. Ceterum et apud Ciceronem *invidere* cum genitivo occurrit et apud Livium *ingemere* seu *ingemiscere* cum eodem casu.

Occurrit etiam *animi se angebat*; *despiebam mentis*; *discrucior animi*, multaque alia huiusmodi apud Plautum et alios. *Ego vehementer animi pendeo*; *pendemus animis*, apud Cic. (illud quando de uno, hoc quando de pluribus fermo est.) apud eundem Ciceronem: *Audito te animo angi.* Sed haec omnia non tam *respectum* notant, quam *locum ubi*, et ut dicitur, *sum Corinthi vel Athenis*, similiter *animi angi* (ut Plaut.) vel *animo* (ut Cic.) Hoc ita se habere vel ex hoc Ciceronis loco discere potes: *pendeo animi de te et de me.*

d. Magnus est de causis harum constructionum inter grammaticos dissensus, alii enim aliter supplent, nam semper supplendum est! Vossius quidem (c. 27.)

p. 101.) „Causa eius sermonis non est, quod affectuum verba regant genitivum: sed quia, cum comprehendio et elegantiae studerent Romani, nomen omittent substantivum, unde genitivus regeretur. Nam „*misereri, indolescere, fastidire, vereri alicuius*, dixere „*pro alicuius causa*. Ac similiter *miseret, pudet, piget*, „*fratris pro fratris ergo, sive fratris nomina vel gratia*, cet., idque dicit more Graecorum fieri, verbis affectuum *χαρι* seu *ἐνεκα* addentium. At vero c. 32. horum eum supplementorum poenitet, dicit enim: possis etiam supplere hoc modo, *misereri misericordia alicuius, fastidire ullius fastidio* cet. Igitur sibi ipse non constat. Alii ut genitivum hunc fulciant, pro re nata aliud atque aliud substantivum sensui maxime conveniens intelligunt: „*In angere, discruciaci, excruciaci animi*, dolore seu sollicitudine; in *desipere mentis*, errore; „*in fallit me animi*, mens sive cogitatio vel rursus error; in *fastidit mei*, non negotium cum Perizonio, „*sed causa*; cet., Ursin. sect. VIII. p. 227. seqq. — Ipsarum itaque genitivi functionum rationem habuerunt plane nullam. Multo plus negotii facessisse videntur *impersonalia*, quae pathetica dicunt. Plerique, qui causas linguae penitus perspexisse putant, cum Prisciano faciunt. „Hoc, inquit, sciendum, *impersonalia*, „*quae accusativo simul casui et genitivo copulantur, ut* „*pudet me tui*; similiter *poenitet, taedet, miseret*, accusativo quidem significare personam, in qua sit passio, „*genitivo vero illam, ex qua sit actus*. Neque est „*mira huiusmodi ordinatio, quum in eodem casu re-* „*solvitur: est enim pudet me tui, pudor habet me tui;* „*taedet me tui, taedium habet me tui; poenitet me tui,* „*poenitentia me habet tui.*„ Quem quidem locum Sanctius aliter interpretatur, aliter Ursinus. Sed mittimus haec, non enim opus est, quaerere in scirponodum.

6.

Cum genitivo construuntur *interest et refert*.

a. Signi-

a. Significant vero duo haec verba *pertinere* seu *attinere ad*, vel *e re alicuius esse*, *prodesse*, *utile esse*, *expedire*, *inservire*.

b. Pro supposito modo *pronomina neutra* recipiunt, modo alios genitivos personae, modo verbum finitum seu aliquod orationis membrum. Ut, *Quid tuâ refert*. Terent. *Illud meâ magni interest*, te ut videam. Cic. — *haec varietas maxime refert*. Lucret. — *Quamquam magni ad honorem nostrum interest*, *quam primum ad urbem me venire*. Cic. *Reipublicae interest conservari litteras*. Id.

c. Iunguntur genitivis, ut *interest eius*, *ipsius*, *ipsius*. Cic. *Illorum refert*. Sallust. Jug. III. *Plurimum refert compositionis*, quae quibus anteponas. Quintil. *Reipublicae semper interesse putavi*. Cic. Sed loco primitivorum *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, possessiva *mea*, *tua*, *sua* cet. adhibentur. Et *meâ* et *tuâ* maxime interest, te valere. Cic. *Tuâ* quod nihil refert, percontari definam. Terent. *Id meâ* minime refert, qui sum natu maximus. Id. *Vehementer vestra* refert, qui patres estis. Plin. iun. (Itaque nec *mea* natu maximi minime refert, nec *vehementer vestra* patrum refert.)

d. Iunguntur et genitivis *magni*, *permagni*, *parvi*, *pluris*, *tanti*, *quantum*, non item reliquis; dicitur potius *magis*, *maxime*, *multum*, *plurimum*, *minus*, *minimum*, seu *minime* interest vel refert. Aliaque sunt adiectiva neutra et adverbia ad utriusque verbi significationem aut intendendam aut minuendam, ut *aliquid*, *quiddam*, *nihil*, *tantum*, *quantum*, *tantulum*, *quantulum*, *infinitum*, *parum*, *paululum*, *magnopere*, *tantopere*, *vehementer*, cet. Verb. gr. Utriusque nostrum *magni* interest, et *magni* interest Ciceronis, vel mea potius, vel mehercule utriusque nostrum. Cic.

e. Eadem haec verba recipiunt etiam praepositionem *ad*. Ut, *magni interest ad decus et laudem huius civitatis*, ita fieri. Cic. Refert etiam *ad* fundi fructus, quemadmodum vicinus in confinio constitutum agrum habeat. Varr. de r. r. 16. Loca, in quibus *dativus* utriusque verbo iunctus videtur, aliter leguntur, sed in Horatii (Satyr. I. I. 49. 50.) illo constantius exhibetur: Quid referat

referat intra naturae fines *viventi*. Chabotius mavult *viventis*.

f. Iam ad causas harum constructionum. Acriter olim disputatum est, utrum possessiva *mea*, *tua* cet. *ablativi* singulares feminini, an *accusativi* plurales neutrius generis sint? Pro illa sententia stat Priscianus, Saturnius, Vossius, Bangius, auctor novae methodi, Valla, Alvarus; pro hac Donatus, Scaliger, Sanctius, Scioppius, Perizonius, Ursinus. Nos pauca ex Vossio et Sanctio repetemus. Vossius de constr. 29. ita: „Priscianus l. 17. vult *mea*, *tua* cet. esse ablativos, atque addit, subaudiri *in re*: nam *interest* vel *refert* mea, valere *interest* vel *refert in re mea*, hoc est utilitate mea. Quomodo legimus *in re mea est*, pro *refert* vel *interest* mea. — Terent. Andr. 3. 3. *Si in re est utrique, ut fiant, arcessi iube*. Eundem casum esse censet, cum Laurentius Vallenſis, tum Augustinus Saturnius. (3. 17.) Ego de casu horum sententiae subscribo: atque, ut alia omittam, vel Jambicus ille Terentii, (Phorm. 5. 8.) iam ab aliis adductus, nodum mihi solvere videtur: — — *Vos me indotatis modo Patrocinari fortasse arbitramini: Etiam dotatis soleo. C. quid id nostra? P. nihil.* Ubi metrum claudicabit, nisi *nostra* fuerit ablativus. Aliter etiam hoc evincitur. Nam Plautus *mea* supplet, addito substantivo *gratia*. Sic enim ait Persa 4. 3. 68. *Mea istuc nihil refert, tua refert gratia*. Ergo *mea refert*, vel *interest*, valeat *refert*, vel *interest mea gratia*, sive addita praepositione, quae desideratur, *mea de gratia*, h. e. *mea de causa*. Ex his quoque non obscurum erit, quomodo supplenda sit ellipsis, cum in genitivo dicitur: *interest* vel *refert naturae, hominum, Reipubl, parvi, plaris* cet. Nam si *gratia* vel *causa*, aut simile, intelligitur in ablativo *mea, tua*, quid impedit similiter hic genitivos regi a *caussa* vel *gratia*? Ita *interest* Ciceronis, valeat, Ciceronis *gratia*. *Refert civium*, fuerit, civium *caussa*. Nempe, ut Graeci solent intelligere *χρεὶν* vel *ἐνεκα*. Quamquam possis et cum Prisciano supplere *in re*. Haec Vossius. Utitur igitur duplici argumento, alterum petit

petit ex ratione metri, alterum ex ratione ellipsos, cuius se supplementum in illo Plautinoprehendisse eredit. Utrumque reicit Perizonius ad Sanct. III. 5. aliterque supplet: „Latinissime et quam planissime dicitur, *hoc interest inter mea aut illius negotia*, et hinc contractius: *Hoc interest mea*, aut *illius*. Similiter refert *mea conciliis* dicitur pro *refert se ad mea negotia*, et *refert se h. e. pertinet seu attinet ad, cet.* „ Breviter meam sententiam dicam. Genitivi illi, qui verbis *interest* et *refert* iunguntur, satis superque declarare videntur, si quid omissum sit, *gratia*, *caussa* vel simile quid esse omissum. Deinde possessorum (*mea*, *tua* cet. pro *mei*, *tui*,) hic eadem ratio esse videtur, quam supra vidimus in *mea*, *tua causa*. Praetereaue genitivi et ablativi perpetua permutatio est, ut itaque supra legebatur: *adolescens eximia spe, summae virtutis*, ita hic: *et mea et reipubl. interest*. Denique ne unus quidem locus in scriptoribus reperitur, ex quo Perizonii supplementum comprobari possit. Contra passim loca sunt, ubi voces *gratia*, *caussa*, *respectu* omissae sunt, quoniam additae vim genitivi clariorem modo reddunt.

7. 8.

Sunt denique verba, quae *more Graecorum* cum genitivo construi dicant. Moris enim est, quidquid ad certum aliquod grammatices caput revocari hand posse videtur, id in Graeciam ablegare. Sunt vero plerique Graecismi, de quibus Vechnerus praecipit eiusque commentator Heusingerus, eiusmodi constructiones, quae generalibus utriusque linguae regulis subiectae, apud Latii scriptores aequae occurrunt, ac apud illos Graeciae. Genitivum enim verbis saepenumero iungunt Graeci *absoluta*, h. e. *ἐνεν*, *χαρην*, aliasque id genus voces omittunt, quae, si adduntur, peripicuitati omnino inservire solent: sed omittunt, idque suo iure, quia genitivus *per se* huius significationis est. Romani vero, quorum genitivus fere eiusdem est naturae, eodem utuntur iure et has omittunt voces atque illas, quae, si adderentur, sensum omnino redderent elucidio- rem. Atqui si has omittunt, graecificare Latinos;

fin

fin adiciunt, recte, iuste, Latine loqui grammatici dicunt. Suppeditabimus itaque aliquot eiusmodi hellenismorum: Abstinetō *irarum calidaeque rixae*. Horat. Od. III. 27. Desine *mollium querelarum*. Id. Od. II. 9. Desistere *pugnae*. Virgil. Cui *omnium rerum* ipse semper credit. Plant. Afin. II. 4. cet. Usitatus abstinere, desinere *ab aliqua re*, desistere *de* vel *a* cet. Omnia haec non tam Graeciam, quam antiquitatem redolent, cuius *poetae* amantissimi sunt; at vero et in oratione prosa exempla occurrunt. Liberari *curae*, apud Ulpian. et Liv. *dominationis* adipisci, apud Tacit. *potiri rerum* i. e. summam imperii tenere, apud plures; quiescere *pugnae*, apud Gellium; cavere, promittere *damni infecti*, apud Cic. Videndum itaque est, quid usus velit, quid nolit. Ut autem videas, quemadmodum suppleant, unum itemque alterum exemplum ex Ursino transcribam: Abstinetō *irarum* dictum est ἐλλειπτικός, pro *abstineto te a negotio irarum*; liberari *curae* est liberari *curae molestia* cet.

De *casibus nominum urbium* infra disputabitur separatim.

§. 86.

De dativo verborum.

Quae sit dativi vis nativa, iam supra vidimus. (§. 81. a. b. c.) „Ubique casu hoc significatur acquiritio, nam ultimum finem significat; quare iam compositae et structae orationi potest accedere; numquam regitur, neque ab activo, neque a passivo, et numquam est rei agentis.„ Sanctius II. 4. ab init. Ut vero in genitivo, ita in hoc etiam casu, certa quaedam verborum genera recensentur, quae dativum dicuntur regere. Quid hoc sibi velit, cum iam satis constet; morem Grammaticorum sequemur et de *dativo verborum* praecipiemus. Si vero ullo in casu attendi opus est, quae primaeva sit verborum significatio, quae in contexta cogitatorum serie, quomodo Latina lingua a vernacula quaque discrepet, quid usus ferat, quid vetet,

tet, quid melioris aevi sit, quid casus ipsius natura requirat; dativus certe est.

I.

Cuiuslibet verbo iungitur dativus rei aut personae, cui aliquid vel acquiritur vel adimitur, aliter: nullum verbum est, cui per modum acquisitionis aut ademptionis dativus iungi nequeat. Sed alio sensu dicitur *doceo tibi*, alio *doceo te*, illud enim est in usum tuum, et quid hoc sit, satis notum.

Occurrunt vero loquendi formulae, in quibus dativi natura magis perspicua est, ut, *michi gaudeo*. Cic. *si quid peccat, mihi peccat*. Terent. *Quicquid apud Caesarem valebo gratia, tibi valebo*. Cic. Quo in dativo saepe inest magna emphasis, (vid. Perizon. ad Sanct. II. 3.) qua nec loca carent, in quibus dativus iste prorsus abundare videtur. ut, *Tum mihi undique clamore sublato turbam invadite*. Liv. In eodem genere sunt *cupio, volo tibi*, quae benevolentiam ac favorem aliquem significant.

Longam illam seriem verborum dativum regentium (ut illorum dandi, imperandi, narrandi, obediendi cet. cet.) de industria omitto. Haec enim omnia, dummodo non ignores, quid maxime attendendum sit, melius veterum scriptorum lectione discuntur, quam regulis grammaticis. Praeter haec vero alia sunt, quae, quamvis ad regulam generalem revocari possint, tamen separatim exhibentur.

2.

Verba substantiva, habendi significatione adsciscunt dativum. ut, *est mihi curta supellex*. Perf. An nescis *longas regibus esse manus*. Ovid. Quid animi creditis, *illi misero fore*. Id: *Natura tu illi pater es, consiliis ego*. Terent. Variant has phrasas verbo *habere*, at utique non ausim, dativo enim deleto, deletur etiam nota aut utilitatis, aut noxae. Deinde facile intelligis, hanc de verbis substantivis regulam ad generalem et posse et debere referri. Denique confer, quae supra dicta sunt, (§. 81. I.)

Huc

Huc pertinet etiam formula nominandi; ut, *Electra est huic nomen fabulae*. Terent. Theoxena et Archon nomina his mulieribus erant. Liv. Haec eadem vero formula et aliter effertur, ut, nomen *Mercurii* est mihi Plaut. (§. 80.) Troiae et huic loco nomen est. Liv. I. I. et ibi Gronov. — (Quod ex L. Pisonis verbis, quia Tarquinium nomen esset, observat Gellius 13. 9. dici quoque posse, *mihi est nomen Julium*, sua nititur analogia., Urfin. l. c. p. 254. Vide supra §. 80. 1.) Denique ita: Cui postea *Africano* cognomen ex virtute fuit. Sallust. lug. 5. Filius Artabazi, cui *Ili-neo* nomen fuit. Curt. 3. 13. Observant grammatici, ultimam hanc nominandi formulam elegantiores esse atque usitatiores, deinde *Africano* esse dativum, qua de re plane dubito, eiusmodi enim dativus totam dativi naturam tolleret et perverteret. quis enim est, quin videat, *Africano* esse ablativum atque idem denotare, ac *a populo Africano*? In illo Virgillii loco: Cui nunc cognomen *Julio* est, *Julio* idem denotat ac *a gente Julia*, seu a patre, avo, proavo *Julio* cet.

3.

Sunt vero verba, quae geminos adfiscunt dativos, alterum personae, alterum rei. Id quidem esse potest, quoniam in dativo variae insunt notae. (§. 81. a. b. c.) Huc referunt *sum*, *sto*, *habeo*, *tribuo*, *do*, *dono*, *suppedito*, *duco*, *emo*, *comparo*, *mitto*, *cedo*, *verto*, *relinquo*, *venio*, aliaque. *Vitio mihi dant*, quod fero cet. Cic. Tibi unneri milit. Id. Ut laudi tibi sit ille tribunatus. Cic. venire alicui auxilio. Liv. Quod aliis vitio vertis, id tu tibi laudi ne duxeris. Varr. *Suppeditare alicui sumtibus*. Terent. quod interpretantur: *suppeditare alicui pecuniam ad sumtus*.

Dativus personae interdum dissimulatur, praesertim in verbis *esse* et *habere*, ut *esse argumento*, *exemplo*, *indicio*, *praesidio*, *praedae* cet. in quibus necessario alicui, quisquis est finis cui, intelligendum est: ut in *habere curae*, *quesui*, *sibi*; in *canere receptui*, *suis militibus*, et sic porro.

Huc

Huc etiam male trahunt primum *parere dicto alicui*, quod Gronov. Livio 8. 14. restituit, vulgo enim legitur: *Samnitium dicto pareamus*, et Gronov. emendavit; *Samnitibus dicto pareamus*: deinde *dicto audientem esse alicui*, de quo Periz. ad Sanet. IV. 4. not. 45. Sed vix crediderim geminos in his locutionibus esse dativos. Quemadmodum enim alicui parere, vel alicui obedientem esse dici queat, facile intelligo, sed unde *dativus dicto*? plane ignoro, mea quidem sententia dicto *ablativus* potius est.

4.

Dativum etiam adseiscunt multa impersonalia, ut accidit, contingit, obtingit, evenit, usui venit, fit, cadit, succedit, cedit, vertit bene, aut male; expedit, prodest, nocet, obest; constat, liquet, latet, patet; libet, licet, praestat, sedet, stat, vocat, cet. Non est, quod exempla addamus, eoque minus, cum ex regula generali (n. 1.) construantur.

5.

Huc porro referunt verba quaedam composita cum praepositionibus *prae*, *ad*, *cum*, cet. Sunt vero et haec verba generali regulae consentanea. Nam cum dicitur *remedia vulneribus adhibere*; vel *maius* (damnum) *anteponere minori*; vel *operi absoluto fastidium imponere*; vel *salutem P. R. vitae suae praepondere*, quae omnia Cicero nis sunt, aut acquisitio aut ademptio exprimitur.

Sunt vero duo hic observanda. Multa non solum ex his compositis, sed ex illis etiam, quae n. 2. silentio praeterii, praeter dativum, et accusativum postulant, idque vi activa, de qua cap. seq. unde *dedere alicui urbem*; *gratulari alicui gloriam* cet. Iste vero accusativus non raro dissimulatur, ut *cedere alicui*, (i locum,) *destrahere alicui*, (i. laudem,) *ignoscere alicui*, (i. culpam,) *nubere alicui* (i. se.) cet.

Deinde scito, eorundem verborum compositorum regimen non esse perpetuum, multaque ex iis alio atque alio casu iungi; id idem in alia quoque verba cadit. Qua de varietate constructionis, quamquam melius lectione

ctione quam praeceptis discitur, pauca tamen exponemus.

6.

A. Multa verba permutant dativum praepositione aliqua, ut, mittere scribere *alicui* et *ad* aliq.; respondere *quaesitis* et *ad* quaes.; adesse *pugnae* et *in* pugna; inesse *alicui* et *in* aliquo; interesse *convivio*, et *in* convivio; suspendere *arbori*, et *in*, *ex*, *de*. Nec *in* Antonio defuit hic ornatus; incumbere *alicui rei*. Plin. *ad*, vel *in* aliquid Cic. Caes. comparare, conferre *alicui* et *cum* aliq. Consentio *tibi* et *tecum*; constat *omnibus* et *inter* omnes; consuescere *alicui*, et *cum* aliquo; quid *mihī* fiet, quid *de* me fiet; subicere *oculis* et *sub* adpectum. cet.

B. Alia sunt, quae promiscue nunc dativum admittunt, nunc accusativum. Causa huius varietatis non ita semper latet, quin, perspecta cuiusvis casus natura, indagari queat, cf. hac de re Voss. de constr. c. 34. „Pro diversa consideratione verbi (h. e. pro diverso respectu,) dicimus invidere *alicui* et *aliquem*, — invidere *flori liberum* et *florem liberum*, (ex poeta Attio apud Cic. Tusc. Quaest. 3.) — Prius ponitur acquisitive, ut sententia sit, male *aliquem* voluisse *liberis*, eoque incommodum vel damnum dedisse. Alterum sumitur transitive, quia notatur, ab invidente damnum in *liberos* redundasse.,

In hoc genere sunt multa composita cum praepositionibus *ante* et *prae*, sed *antevenire* et *praecedere* longe frequentius cum *accusativo*; contra *antecellere*, *praeire*, rarius cum *dativo* construes. Alia composita cum praepositionibus *ad*, *inter*, *ob*, *sub*; ut *attendere aliquem*, et *aliquid*, itemque *attendere alicui* vel *rei* vel *personae*, quorum illud Ciceronis et aequalium est, hoc aevi posterioris; *obtrectare laudibus* *alicuius* et *laudes*, utrumque Livii est. Alia, praeter haecenus recensita pete ex Gram. March. §. 126. Ursin. p. 244. Voss. c. 34. ut *adulari aliquem*, Cic. *alicui* Liv. Cornel. *deficit mihi* (deficit *mihī*) et *deficit me*, (desinit *me*,) utrumque aequae tritum; *moderari affectui* et *affectum* aequae usitata.

C. Alia

C. Alia usitate dativo, obsoleto fere accusativo iunguntur, ut *indulgere iram* Lucil. apud. Non. sed *me* in illo Terent. loco: *nimis me indulgent*, dativus antiquus est; *parcere* apud Plaut. *vitam modo sibi ut parcerent*, oravisse, Gell. 16. 19. *inservire* apud eundem Plaut. *non est meretricum unum inservire amantem*.

D. Alia pro dativo nunc accusativum, nunc ablativum vel cum vel sine praepositione admittunt, ut *acquiescere* alicui, aliquo, et in aliquo; *adhaerere* rei, in re, ad vel in rem; *confidere* alicui, aliquo, in aliquo; *desperare* alicui rei, aliquam rem, de re; *dissentire* alicui, cum, ab aliq. inter se; *incumbere* labori scil. ad, in aliquid Cic. *iungere* alicui, aliquo, ad aliquid, cum aliq. cet.

E. Alia, quorum sub eadem significatione varia est syntaxis, ut *adflare* alicui venenum et aliquem veneno; *circumdare* oppido moenia, Cic. et oppidum castris, Caes. *mactare* deo hostiam et deum hostiâ, ita et *imperare*, *induere*, *exuere* et alia.

F. Alia, quae pro diversa significatione structurâ variant; ut *accedere* alicui, de assensu maxime; *aliquem* seu *ad aliquem*, de adventu; *aemulari* alicui invidentis est, *aemulari* aliquem imitantis; *caveo* tibi e. prospicio tibi, *caveo* te ut hostem, quod et *caveo mihi a te*; *timere*, *metuere*, *formidare* alicui est sollicitum esse pro aliquo, *aliquem* ut hostem; *vacare* alicui rei est operam dare, *ab officio* est otiosum esse, *aliqua re*, ea carere. cet.

7.

Multa denique sunt, quae pro Hellenismis venditantur. Ea in quatuor classes dispefcit Vossius, atque exemplis ex Vechneri Hellenolexia petitis confirmat. In plerisque vero, quae Vossius protulit alique, dativus vi nativa positus est. ut, *Bello* animos incendit *agrestes*. Virgil. *Parate et vosmet rebus servate secundis*. Id. *Me Albani ducem bello gerendo creavere*. Liv. *Solstitium pecori defendite*. Virgil. *Barbarus hic ego sum, quia non itelligar ulli*. Ovid. *Incessit itineri et proelio*. Tacit. in quo Perizonius *paratus* supplet, sed

fed perperam. Infidiae consuli non procedunt. Sallust. in quo idem supplet *structae*, aeque perperam. Sed in illo Virgiliano *et clamor coelo* (quod interpretantur per ad coelum) dativus explicatu difficilior videtur.

§. 87.

De accusativo verborum.

Rectionem accusativi a verbis activae significationis ad *Syntaxin naturalem* referunt, dicuntque, hunc unum casum esse, qui certo atque indubitate a verbis activae significationis regatur. Est omnino naturae mentis humanae maxime consentaneum, ubi actio quaedam cogitetur, ibi et obiectum aliquod patiens, (in quod agitur,) vel effectum aliquem cogitare: sed, ut ego arbitror, *significatio huius relationis* plane ab arbitrio linguae cuiusque auctorum pendebat. Nihil itaque est, quo accusativus ceteris praestet casibus. Ut enim ceteri, ita et accusativus relationem aliquam notat, atque ab hac ipsa relatione pendet.

Significat vero accusativus a verbo rectus modo obiectum patiens, modo actionis vel passionis effectum, (quare ab aliis etiam casus passivus, ab aliis causativus appellatur,) modo locum, in quem actio seu motus fit. cf. §. 82. Obiectum patiens notatur isto: *Bacchus amat calles*; effectus actionis illo: *Pallio et ipse facit nova carmina*; effectus passionis hoc: *segetes alimenta-que debita dives poscebatur humus*; obiectum et effectus hoc: *Studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium praebent*; neque dubito, quin in eiusmodi locutione utrumque occurrat: *Quis musicam docuerit Epaminondam*; denique locus, in quem actio fit, illis: *praeterire domum, percurrere loca cet.* Hactenus de natura vique propria accusativi, iam ad ipsas grammaticae regulas accedamus, et videamus, quid *usus*, seu optimorum scriptorum auctoritas postulet.

I.

Omne verbum activae significationis adsciscit accusativum eius, in quod transit actio verbi. Ut, *alibi aemulatio*

aemulatio ingenia. Vellei. Me amicissime Caesar amplectitur. Cic. Gratissimum mihi feceris, si T. Manlium — iuveris. Id. Gloria virtutem tanquam umbra sequitur. Id.

a. Par ratio est *neutrorum*, cum actio in rem transit, ut *ardebat Alexin*; *accelerare iter*, *celerare fugam*; *pergere iter*; *evigilare libros*, Ovid. *festinare vestem. Id. properare mortem. Propert. (Hinc et passive; consilia evigilata. Cic. nec virgines festinantur. Tacit.)* multaque alia, quae vulgo *neutra* seu *absoluta* seu *intransitiva* quoque dicuntur, cum accusativis occurrunt. De natura horum verborum consule Ursin. T. I. p. 415. seq. qui accenset his

„Primum *verba substantiva*, ut *sum*; deinde *verba*
 „*accidentalem statum* seu *conditionem rei significantia*,
 „ut *albeo*, *caleo*, *fio*; post *verba*, *immanentem notantia*
 „*actionem*, quae in eodem subiecto, a quo et in quo
 „*oritur*, *absolvitur*, ut *eo*, *curro*; deinde *verba*, *passi-*
 „*onem significantia* plerumque *internam inque subiecto*
 „*immanentem* et ex se completam, ut *vapulo*, *venio*, *fio*,
 „*ardeo*, *ferveo*; *verba denique mixta ex actione imma-*
 „*nente et passione interna*, ut *gaudeo*, *doleo*.,

b. Huc pertinent itaque et ea *neutra*, quae *accusativum* suae originis vel cognatae significationis adsciscunt, ut *nocere noxam*; *servire servitutum*; *vivere vitam*. Aliis vero id genus epitheton quoddam, vel pronomen, vel simile quiddam, modum seu determinationem actionis significans, iungi solet. Ut, *sine me hunc furere furorem. Virgil. suum gaudium gaudere. Cael. ad Cic. consimilem ludere ludum. Terent. verissimum iusiurandum iurare. Cic. Ita etiam, magnum iter ad doctas proficisci Athenas. Propert. pueritiae memoriam recordari ultimam. Cic. Plura exempla pete ex Vechneri Hellenolex. Voss. c. 22. Ursin. sect. VIII. c. 11. et Gram. Marchic. §. 141. Etiam passive dicitur, *pugna pugnatur. Cornel. Cic. Sallust. Deinde notant accusativum istum eiusdem originis vel cognatae significationis, verbis neutris iunctum, non raro mutari in ablativum, ut, Bene ei, qui hoc gaudio gaudet. Plaut. sic ire, pergere, proficisci vid, passim. vivere vitam. Plaut.**

c. Eadem

c. Eadem neutra, item deponentia saepenumero hisce accusativis iunguntur: *hoc, id, quid, aliquid, quicquid, idem, illud, nihil, tantum, quantum, pauca, multa, omnia, alia, cetera.* ut, *Xenophon eadem fere peccat.* Cic. *Id tuus scatet animus.* Plaut. *Id tibi nullo modo assentior.* Cic.

d. Pro accusativo, quem adsciscit verbum, non raro est infinitivus, vel alia oratio. ut, *tanti non emo, Lai, poenitere*, i. e. poenitentiam. Gell. 1. 3.

2.

Impersonalia decet, dedecet, delectat, iuvat, fallit, fugit, praeterit. ut, *nihil horum me praeterit. non me praeterit, nos eam rem Ephesi expertos esse.* Cic. His verbis male additur oportet, accusativus enim, qui ei iungitur, ad verbum infinitum pertinet. interdum idem verbum cum ut construitur.

3.

Quibusdam etiam compositis additur accusativus. Composita haec plerumque motum ad locum significant. *oraculum adire.* Curt. *Villam sciens praetereo.* Terent. Etiam passive *afferimur urbem* (i. e. ferimur ad urbem.) Virgil. *advolvi genua* (i. e. volvi ad genua.) Tacit. Ita quoque *affari, alloqui, aggredi, allatrare* aliquem. Sed frustra causa huius constructionis in praepositione quaeritur, sunt enim omnia haec ad regulam generalem referenda; quin etiam duplex accusativus, quocum haec verba interdum constructa occurrunt, a relationibus pendet, quas accusativus exprimit. ut, *copias flumen traduxit.* Liv. in quo *copias* obiectum patiens notat, *flumen* vero locum, trans quem motus fit. Ille locus Cornelii: *gentes, quae mare adiacent*, cogitari nequit, nisi spatium aliquod percurras, et iste motus causa est accusativi.

a. Interdum praepositio verbi compositi per pleonasmum repetitur. Ut *adire ad aliquem.* Terent. Caes. *aggredi ad opus aliquod.* Liv. *ingredi in orationem.* Cic. *trahere trans.* Liv. in quibus usus spectandus est, dicitur enim *quod ad me attinet*, non *quod me attinet*; *alloqui aliquem*, non *ad aliquem*; *incidere in morbum*, non *incidere morbum.* cet.

b. Sunt

b. Sunt verba, qui cum praepositionibus *e* seu *ex*, et *prae* composita, cum accusativo construuntur: Vt *egredi urbem*; *excedere modum*; *exire muros*; *praevertitur Hebrum*. Alii contendunt *ex* et *prae* eandem vim, quam *extra* et *praeter*, habere; alii in talibus ellipsin esse harum praepositionum. *Egredi* fere nbique apud Ciceronem et aequales cum *e* vel cum *ablativo* occurrit, ubi *motus a loco* indicatur; sin *motus extra locum*, cum *extra*, ut *extra fines et terminos egredi*; Tacitus vero *terminos aetatis egredi* simpliciter.

4.

Sunt verba transitiva, quae geminos regunt accusativos; unum personae, alterum rei.

a. In hoc genere sunt potissimum verba *docendi*, *monendi*, (sed de verbis *monendi* caute capiendum est, quia certis modo iunguntur accusativis,) *hortandi*, *orandi*, *poscendi*, *interrogandi*. Exempla pete ex grammaticis.

b. *Moneo*, *hortor*, *cohortor*, *obsecro*, *accuso*, *iubeo*, *iuvo*, *adiuvo*, *adiuto*, *volo*, praeter accusativum personae adsciscunt illos modo accusativos quos n. 2. c. meminimus: quibus adde *unum*, *duo*, *tria*. Hinc Vossii de constr. 28. „Et si Cicero dicat: *illud me praeclare admones*, non tamen dixerit: *errorem me praeclare mones*, sed *erroris*, vel de *errore*.“

c. Nonnulla etiam in *passiva voce* accusativum rei retinent, ut *doceo*, *moneo*, *oro*, *rogo*, *posco*, *edocceo*, *admoneo*, *exoro*, *perrogo*, *reposeo*.

d. Plerique ut Sanctius et commentatores, auctor methodi, Vossius, Ursinus, consentiunt accusativum rei, cum et in passivo remaneat, more Graecorum regi a *praepositione quadam intellecta*, quae Graecae *κατα* respondeat. „Ergo docere, erudire aliquem litteras, erit dictum pro ad litteras. Quomodo doctus ad legem, ad malitiam, erudire ad instituta maiorum, eruditus ad ostentationem legimus. Illud me admones, pro ad illud; celo te hoc, pro quod ad hoc attinet; obiurgabit me pater haec, pro ob haec, et sic porro. Neque ipse, quid commodius excogitari possit, video.“ — Nos contra ad vim nativam accusativi provocamus, credimusque aliud esse *doctus aliquam rem* vel *aliquare*, et aliud *doctus ad aliquid*. Graecis litteris *doctus e.*
I Grae.

Graecarum litterarum peritus; *doctus ad malitiam* indicat finem.

c. In varietate itaque horum verborum structurae notanda, notandum etiam est, utrum significatio eadem maneat, necne. Verba docendi construuntur cum *ad* (vid. d.) etiam cum ablativo: ut *docere fidibus, litteris Graecis, erudire aliquem artibus, in iure civili*, haec omnia Ciceronis sunt. *Doceo, edoceo, erudio*, cum idem notant, quod *certiorem facio*, plerumque ablativum cum *de* adsciscunt. De verbis monendi supra. Hortor, cohortor recipiunt accusat. rei cum *ad*, apud Cic. *de*. Verba orandi et poscendi ablat. personae cum *a* passim habent. Verba interrogandi variant, ut quaerere *ab, ex, de* aliquo, et de re aliqua. Quaedam ex recentitis loco nominis rei cum infinitivo, ut *doceo te sapere*, Cic. cum interrogativis, ut *doceo te quid agas*. Id.

5.

Sunt alia, quae geminos quidem accusativos regunt, sed rei vel personae eiusdem. Alter enim alteri per regulam convenientiae iungitur. In hoc genere sunt verba nuncupandi, eligendi, existimandi et cognoscendi; deinde quoque cupio, desidero, peto, postulo, quaero, volo, do, addo, praebeo, iungo, adiungo, facio, reddo, efficio, praesto, paro, fero, effero, et alia. Ut *me ceperunt arbitrum*. Cic. *Petit hanc Saturnia munus*. Ovid. *Praesta te virum*. Cic.

6.

In quaerendis scrutandisque omnium harum constructionum causis breves fuimus, propterea quod in praefatione huius capituli accusativi naturam exposuimus. Illam vero expositionem ubique quadrare putamus ut non opus sit, ad ellipses confugere seu ad praepositionem aliquam suppressam. Itaque in *cogito Romam*, quod Vrsinus supplet per *cogito ire ad vel in Romam* nihil plane supplendum est, sed eiusmodi locutio notioni accusativi est maxime consentanea. Omnia vero in relatione esse posita, vel inde apparet, quod eadem verba, mutato casu, mutant significationem, ut *despondere animum* (i. e. desperare,) et *animo*, (i. e. certam spem alere;) *mereri aliquid, et de aliquo; periclitari aliquid* (i. e.

(i. e. tentare, experiri,) et aliqua re, ut fama, siti, morbo, (i. e. in periculo versari.)

Deinde saepenumero accidit, ut diversi generis verba eiusdem sint significationis apud Romanos ac Germanos. Hinc casibus utrobique discrepare nihil mirum. Nam ubi in Latino accusativus est cum verbo quomodocunque constructus, ibi nostrates modo genitivo utuntur, modo dativo, modo praepositione. Hinc multae regulae in Grammaticis Germanice scriptis, qualis illa in Gram. March. §. 140. *iuvo, imitor, sequor*, cet. regunt accusativum.

Denique usum imprimis consule, et distingue auctoritates, „nec enim, quae comici aliique poetae licere sibi putarunt, ad usum prosae promiscue transferenda; praesertim ubi et consuetudo et ratio potior obnituntur. Sic *erudire* ex poetis quidem Ovidius ac Statius cum duplici accusativo construunt, et Gellius *eruditus Graecus res* dixit: at oratores pro accusativo rei vel praepositionem vel ablativum absolute positum malunt. Neque enim, quod ex Cicerone profert auctor methodi *eruditus Graecas litteras*, uspiam comparet, sed aliquoties *eruditus Graecis litteris*.“ Vrsin. sect. VIII. p. 280.

§. 86.

De ablativo verborum.

Omnis ablativus, igitur et is, qui verbo iungitur, ab aliqua pendet praepositione, vel expressa, vel suppressa, et subandientia, vel in verbo comprehensa. — Haec communis est grammaticorum opinio. Is itaque casus quasi inventus videtur, ut haberent praepositiones, ubi regnarent. At vero mea sententia longe aliter se res habet. Etenim cum in omni rectione duae res concurrant, quarum una alteram respicit, respectus iste quomodocunque significandus est. Idque fit in lingua Latina quibusdam nominum terminationibus. Videndum itaque est, quid Romani scriptores terminatione ablativi expressum voluerint, quid sit, quod casus hic in se ipse inclusum habeat, vel quatenam illius sit nativa indoles?

Omnis humanae mentis cognitio a rebus, quae sensibus subiectae sunt, initium capit; ab hisce eadem mens ad

cap

I 2

alias

alias transit, quae sensibus haud obnoxiae intelliguntur modo, et ob similitudinem qualemcunque, posteriores cum prioribus comparat, unaque atque eadem ratione exprimit. Vidimus hoc in accusativo explicando, qui proprie motum a

A

B ad A significabat. (B — | — C.) Quoniam vero actio in aliquid, ut transitus (a B in A,) hincut motus cogitur; utrumque eadem ratione expressum videbamus.

Par ratio est *ablativi*. Proprie enim significat vel locum A, ubi aliquid est, vel eundem locum A, unde aliquid movetur; deinde vero causam, quare, vel unde. Naturae etiam humanae apprimè convenit, subtiliorem causae notionem cum loco conspicuo, ubi et unde, comparare et utrumque una atque eadem ratione significare. Qua ex re intelligitur, ablativum neque a verbo, neque a praepositione aliqua, sed a relatione potius rei ad rem diversam pendere.

Quod verò quamquam ita se habet, attamen est, ut ubique, ita et hic, usus spectandus. Scriptores enim Romani ablativo iam sine iam cum praepositione aliqua utuntur; cum praepositione, vel ut secundarias quasdam relationes significant, vel ut ambiguitatem fugiant, vel maioris perspicuitatis causa, vel ex usu. Hinc necesse est, ut a generali de ablativo verborum regula ad speciales transeamus, quarum octo efferuntur, quinque de ablativo cum verbis absolute, (sine praepositione,) constructo, duae de ablativo cum verbis ita constructo, ut interveniat praepositio, una denique de ablativo, quem vi praepositionis verbo comprehensae rectum putant.

I.

Regularum prima haec est. „Omne verbum consequitur ablativus, qui vel causam, vel instrumentum, vel modum, vel partem, vel exsuperantiam, vel adiuncta significat.“

A. *Causam*, ut: *concordia res parvae crescunt* cet. Sallust. i. e. concordia causa est rerum parvarum incrementi; seu fons, (quasi locus,) unde incrementum manat.

B. *Instrumentum*, ut: *Naturam expellas farca, tamen usque recurret*. Horat. Natura obiectum patiens est, caque

que patitur proxime a furca, furca itaque proxima est causa, (quasi locus,) unde passio proficiscitur.

C. *Modum* ut: *Virtute ambire oportet, non favoribus.* Plaut. i. e. oportet ut virtus potius ambitionis causa sit, non fautores; seu virtus, non fautores causa esse debent, quare ambeas; virtus itaque quasi locus esse debet, unde exis ambitionis causa. *Metitur se quisque suo modulo ac pede.* Horat. modulus mensura est, ad quam artifex dimetiri aliquid solet, hinc spatium definitum aliquod, ubi aliquid agitur.

D. *Partem*, ut: *contremisco tota mente et omnibus artibus.* Cic. Ablativi hi locum indicant, ubi? Poetas dicunt, ablativum hunc non raro in accusativum convertere, qua de re dubito. In Virgiliano enim: *Stare loco nescit, micat auribus, et tremat artus*, intelligitur tremor per artus, (Aen. II. 121.) hinc motus per locum, qui accusativo exprimi solet.

E. *Exsuperantiam*, ut: *Sale et facetiis Caesar vicit omnes.* Cic. causa exsuperantiae sal fuit, et facetiae.

F. *Adiuncta* denique. Sed vix intelliges, quid hoc loco adiuncta sint, neque id ex exemplis, quae suppeditant, facile conicies. Eandem enim locutionem alii ad significationem causae, alii ad hanc adiuncti, alii alio referunt. Nec mirum, omnes enim omnino ablativi cum verbis constructi, quid aliud denotare possint, nisi adiuncta, quibus vel causa significetur, vel locus, vel tempus, vel simile quid? ut: *Timotheus erat magno natu.* Cornel. ablativus hic locum significat unde. *Hannibal adeo gravi morbo afficitur, ut. cet.* Id. morbo causam indicat affectionis; par ratio est locutionum *laborare febris; florescere auctoritate*; imo *Nereus ciet aequora fundo.* Virgil. *in baculo*; *pendere callo*; *bibere auro.*

Hanc veram esse ablativi explicationem, vel ex praepositionibus intelligitur, quas ablativus causae, modi, partitis atque adiunctorum, quae dicunt, non raro recipit.

Ablativus causae recipit *a, e, in, prae, per, propter*, ut: unda tumet *a* vento. Ovid. mare collucet *a* sole. Cic. gloriari *de* suis virtutibus, *in* re aliqua. Id. vacillare *ex* vino. Terent. *prae* maerore loqui non possum. Cic. Quod adeptus est *per* scelus, id *per* luxuriam effundit

fundit' atque consumit. Id. parere legibus propter metum. Id.

Ablativus modi *cum, de, ex, in*, ut: semper magno *cum* metu dicere incipio. Cic. ubi dicere incipio *ibi* metus, qui me comitatur. Si *magno metu*; ambiguum est, utrum metus causa orationis sit, an comitatus significetur. De sententia communi. Cic. ex mea sententia; de meo consilio; ex meo consilio passim. ornatus ex suis virtutibus. Plaut. collocare, dicere, respondere *ex*, vel *in* ordine, passim.

Ablativus partis *a, e*, ut: dolere *ab* oculis; laborare *ex* pedibus. Cic.

Ablativus adiuncti *a, e, de, cum, in*, ut: bibere *in* aureis poculis. Senec. bibere *ex* poc. tritum. niti in aliquo. Cic. cogitare, reputare modo mente seu animo, modo *cum* animo, modo secum.

Ablativus instrumenti refugit fere praepositionem cuius rei causam Sanctius reddit l. IV. de ellipsi.

Ablativo comitatus frequentius additur *cum*, quam omittitur.

2.

„Verba mercandi, et quaevis alia consequitur ablativus qui *pretium* significat.“

Omnis ablativus pretii nihil habet, quod a regula generali discrepet, rem enim aliquam *in loco* positam significat, qua res alia *permutatur*. Haec autem res; quae *in loco* cogitatur posita, simul esse potest *caussa*, cur aliquid commutetur, hinc exempla occurrunt, in quibus alterutra valet expositio.

Vt, *vendidit hic patriam auro*. Virgil. i. e. commutavit hic patriam auro, vel aurum causa fuit, cur venderet patriam. *Senatus tritici modium tribus denariis aestimavit*. Cic. i. e. senatus aestimavit, tritici modium tribus denariis permutandum esse. *Ego spem pretio non emo*. Terent. *Tu ista permagno aestimas*. Cic. *vendere parvo pretio*. Id.

Ad ablativos pretii pertinent *magno, permagno, plurimo, nimio, parvo, paulo, paululo, minimo, vili, dimidio*, qui eodem modo exponendi sunt, notant enim

id

id *indefinite*, quod binis festeriis, tribus denariis etc. definite significatur. Interdum iisdem ablativis *pretio* additur, vel *aere*, vel *impendio*. Quod si fit, semper *ablativus* ponendus est, non enim dicitur, *emere rem tanti pretii*, vel *vendere pluris pretii*, quamquam dicitur *emere*, *vendere cet. tanti, tandidem, quanti, quanticunque, minoris et pluris*. *Emere rem magni pretii* non significat emtionem sed laudem. Pro ablativis recensitis interdum etiam adverbium aliquod legitur, ut *cave*, *carius*, *carissime*; *bene*, *melius*, *optime*; *male*, *peius*; *vilius*, *vilissime*.

In ablativis autem pretii commutationem seu permutationem esse cogitandam, ex praepositione *pro*, quae his verbis interdum additur, satis superque apparet. ut: Non bene *pro* toto libertas venditur auro. Horat. Plure foras vendunt, quod *pro* minore emtum. Lucil. apud Charif: Tum *pro* argenteis decem aureus unus valebat. Liv. Aliquando una res *pro* duabus valet Senec.

3.

„Verba copiae et inopiae consequitur plerumque ablativus, iam sine iam cum praepositione, interdum et genitivus.“

Haec verba cum ablativo absolute construuntur: *fluere* et composita, *exuberare*, *redundare*. Vt: Turpe est *diffuere luxuria*, et delicate ac molliter vivere. Cic. *Pomis exuberat arbor*. Virgil. *locus sanguine redundavit*. Cic. His adde *deseci* et *desitui*, ut: *deseci pecunia*; *desitui ratione*.

Vacare modo sine modo cum praepositione *a* construitur, ut *vacare culpa*, et *a culpa*.

Abundare, *scatere*, *carere* plerumque cum ablativo, raro cum genitivo, idque apud antiquiores scriptores.

Egere et *indigere* promiscue cum ablativo et genitivo. ut *egere consilii*; *rebus omnibus*. Cic. *Ulla non tam artis indigent, quam laboris*. Id. *Cohortatione te puto non indigere*. Cass. ad Cic.

Ratio huius constructionis in promptu est, nam si tecum cogitas horum verborum notiones, et ablativi vim, facile intelliges, et hic locum in quo, vel a quo vel etiam causam denotari, hinc ablativum hanc a relatione non a praepositionibus suppressis *a*, vel *in* pendere, quamquam

quam interdum adduntur, ut: *Theophrastus abundavit in eo genere rerum. Cic. vacare a culpa passim.*

4.

Sunt alia verba diversarum significationum, quae ablativo sine praepositione iunguntur. Talia sunt verba afficiendi, adstringendi, augendi, ditandi, donandi, impertiendi, implendi, informandi et instruendi, onerandi, vestiendi, et his contraria liberandi, et solvendi, vacuandi, privandi, levandi, exuendi; verba finiendi, metiendi, miscendi, mutandi, pensandi; verba, quae exsuperantiam, vel facultatem seu potentiam notant cet. Omnia vero haec ad regulam generalem revocari possunt, id quod ex praepositionibus iquet, quae nonnunquam adduntur, ut *cum, a, e, de, in, pro.*

5.

Verbis *utor, fruor, fungor, potior, vescor*, et aliis quibusdam, quamquam ad generalem ablativi notionem referri et possunt, et debent, grammatici locum assignarunt peculiarem. Vt vero vivere, vicitare carne, lacte, ita vesci care, ita epulari dapibus opimis, ita malis pasci, ut utilitatem capere ex sorte sua, ita *uti* sorte sua, et sic in ceteris relatio est eadem, quae ablativum requirit. Ex grammaticorum sententia pendent hi ablativi a praepositionibus, illi verborum *uti, frui pasci, vesci, epulari, vivere a de vel ex*; in ablativo verbi potiri intelligendum est *a*; in periclitari capite suppleant *de*; in stare promissis *in*.

6.

Ad alterum verborum genus accedimus, quippe quae intercedente praepositione cum ablativo construuntur. Quamvis variae sint significationis, attamen ipsa eorum significatio indicat, quam praepositionem requirant, plerumque *a, e, de, in, cum*. In hoc genere sunt verba accipiendi, adipiscendi; arcendi, prohibendi, removendi; auferendi; cavendi; cedendi et cessandi; colligendi; conducendi et emendi; continendi; dandi et cognata; defendendi; desiciendi; contendendi; intelligendi; differendi, dissentiendi, distandi; dimittendi, disiungendi; expectan-
di

di et sperandi; ferendi; incipiendi; percontandi, orandi, et petendi; recipiendi; servandi; timendi multaque alia.

Varietas constructionis ex usu discenda est, nam maior est, quam ut de ea exponere queamus. In universum duo notanda. Mutata praepositio saepe sensum verborum mutat, ut: audire *ex* aliquo et *de* aliquo; cognoscere *ex* aliquo et *de* aliqua re; colligere *ab* aliquibus et *ex* aliquo; sentire *ab* vel *cum* aliquo et sentire *de* aliquo bene vel male cet. Deinde non quaevis verba eiusdem significationis eandem continuo structuram habent, saepe enim significatio verborum una, constructio diversa est.

7.

„Deinde passiva habent ablativum agentem cum praepositione *a*. Huc pertinent etiam neutra et deponentia passivae significationis.“ Vt: *laudatur ab his*, *culpatur ab illis*. Horat. *occurritur nobis et quidem a doctis*. Cic. *Caput a sole dolet*. Id. *Quis nolit a isto ense mori*. Lucan. *Rem atrocem a servis suis passus est*. Plin.

Omnia haec tam clara sunt, ut, qui ablativi naturam perspexerit, cui, quid *a* vel *ab* significet, notum sit, demonstratione ulteriore non egeat. Etenim praepositio *a* modo causam efficientem significat, modo locum seu terminum, unde aliquid proficiscitur, cet. cf. Horat. Turfelin. Hinc intelligis quid sit apud Plaut. *aurum a patre allatum*, quid illud apud Cic. *a scelere certe liberati sumus*; quid hoc: *diligentiam a me expectari puto* apud eundem cet. Haec omnia et eius generis alia verba, ut in passiva, sic et activa voce eadem notione *a* recipiunt. Nam eodem prorsus modo dicitur *afferre aurum a patre*; *liberare quem a scelere*; *expectare aliquid ab aliquo* cet. Vid. Vrsin. Sect. VIII. c. 12.

Aequae facilis intellectu est variatio grammatica: Cicero amat Tulliam, et Tullia amatur a Cicerone. Quamquam est verbi structura mutata, sensus tamen sit idem, necesse est. In utraque enim locutione Cicero subiectum agens est, et Tullia patiens; id quod liquet ex natura accusativi et ablativi.

Haec praepositio *a* saepenumero causam principalem exprimit, ut in hoc Cic. de Alexandri Pheraei morte: *ab ea est propter pellicatus suspicionem interfectus*, constat vero,
non

non Theben ipsam sed Thebes fratres Alexandrum interfecisse, sed quia Thebes instinctu interficiebatur, *ab ipsa* interfectus dicitur.

Sed eadem praepositio *a*, quamquam partim ex usu, partim perspicuitatis causa, verba passiva plerumque comitatur, non raro tamen, in rebus maxime inanimatis, omititur, ut: *voluptate homines capiuntur, ut hamo pisces*. Cic. ita quoque *affici defici, desitui, delectari* aliqua re cet. Detrahitur vero etiam personarum nominibus, id vero rarius, ut: *Gliaco postquam deserta est hospite virgo*. Virgil.

In locum ablativi cum praepos. *a* succedit interdum *per*, ut: non putaram Metellum fratrem ob dictum capite ac fortunis *per te* oppugnatum iri. Metell. ad Cic. Cui Cic. sic: Quod scribis non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum *a me* oppugnari cet. Interdum *e*, ut in verbis *orior, nascor*. Interdum *dativus*, frequentius quidem apud poetas, quam apud prosae scriptores, ut: *auditus est nobis Laeliae sermo; intellectum est nobis*. Cic. et alii, de hoc dativo Vid. Santius, Perizon. Vrsin.

8.

„Restant verba, quae vi praepositionis, cum qua composita sunt, ablativum regere dicunt.“ At vero, si notas horum verborum intueris, si, quid significant, perpendis, facile invenies, et hunc ablativum a respectu seu relatione pendere. Vt abire magistratu; decedere via; delabi equo; emergere malis cet. Vt in accusativo, ita et hic praepositio repetitur, ut: abesse domo et a domo; expellere, eicere urbe et ex urbe cet. sunt huius generis composita, quae hanc repetitionem plane respuunt, ut abdicare se magistratu; supersedere labore; efferre pedem domo cet. Alia contra, quae nunquam sine addita praepositione occurrunt. Vt: abducere, avocare ab aliquo; dehortari, deficere, exprimere ab aliquo. Alia denique, quae modo sine modo cum addita praepositione efferuntur. Vt: abire loco, *a*, *de*, ex loco; decidere spe, *a*, *de* spe; declinare via, *a*, *de* via; exire loco, *de*, *ex* loco cet.

§. 87.

*De constructione verborum cum nominibus
temporum et locorum.*

Vulgari consuetudini grammaticorum dandum putavimus, ut huic capiti, quod in accusativo et ablativo verborum exponendo primum esse debebat, ultimum locum assignaremus. Etenim accusativum et ablativum verborum relationibus temporis et maxime spatii originem debere, iam supra ostendimus. Tempus vero et spatium, cum sint humani animi leges necessariae, iisdemque leges orationis, primariae certe, nitantur; sequitur, ut utriusque relationes, quoniam eodem modo cogitantur, iisdem etiam casibus quavis in lingua significantur. Deinde tempus constat ne fingi quidem posse, nisi sub imagine lineae. Linea vero spatium est, unde intelligis, qui fieri potuerit, ut, quae voces de spatio, eadem de tempore usurpentur.

Iterum lineam ducamus B — ^A — C. in qua B A aliquod temporis spatium denotet, quod vel percurritur vel percursum est, vel percurreretur; deinde idem temporis spatium ponatur, in quo aliquid aut fit, aut factum est, aut fiet: et habebimus primarias temporis relationes, quarum prior accusativo, posterior ablativo exprimi solet. Vix crediderim ullam ab his regulis duabus reperiiri exceptionem.

Ad spatium vero quod attinet, iam ante illius adfectiones, quae huc pertinent, exposuimus. Aliquid movetur enim vel *ad locum* A, vel est *in loco* A, vel *ab* eodem movetur. Prima relatio accusativo significatur, posteriores duae ablativo.

Hisce primariis et temporis et spatii relationibus accedunt interdum secundariae quaedam notiones, quae, si nudis casibus attingi nequeunt, praepositionibus exprimuntur. sunt vero etiam relationes primariae, quibus usus praepositionem addidit, est itaque iste et hic spectandus. Agatur igitur in universum partim de accusativo et ablativo sine praepositione, partim de iisdem casibus cum praepositione.

I.

Si temporis spatium indicatur, quod vel percurritur, vel percursum est, vel percurreretur, verbo cuilibet *accusativus temporis* apponitur. Vt, *annos 70. vixit Ennius*. Cic. *fuimus una duas horas*. Id. *Hanc domum, iam multos annos est, cum possideo*. Plaut. *natus est annos 30.* significat; est annos 30. cum natus est.

Idem *accusativus temporis* cum praepositione coniungitur, si nota secundaria quaedam significanda est. *Circa* eum mensem. Plin. *circiter meridiem, passim. ad centesimum annum vixit*. Cic. *sub lucem, sub noctem, passim;* quae omnia appropinquationem ad A, hinc motum declarant. *Per id tempus*. Cic. et alii, at *per* vocula aliquam temporis continuationem sine ulla intermissione significat plerumque. Ei honos ille *in* illum annum deberi putabatur. Cic. Tempus futurum notatur, quod cogitare nequis, nisi B A percurras. *Vivat hunc in annum et plures*. Horat. *Intra annos 14. tectum non subierunt*, Caes. praeterea *inter, post, ante*.

2.

Si temporis spatium indicatur, *in quo* vel fit aliquid, vel factum est, vel fiet, verbo cuilibet *ablativus temporis* apponitur: ut quem ego hodie *toto* non vidi *die*. Terent. *Triduo* abs te nullas litteras acceperam. Cic. Hinc *ablativi mane; luci, antique luci; vesperi; noctu; quotannis* cet.

Adhibentur et hic praepositiones. *In tempore* pugnam inire. Liv. *in* nostro aevo. Plin. *cum* prima luce ire; *de* noctu vigilare; *de* die potare; *ab* aequinoctio ad Vergiliarum occasum cet. Inprimis varia est ratio praepositionis *in*, modo definitum, modo opportunum temporis spatium notantis.

3.

Si locus indicatur, *ad quem* movetur aliquid, verbo cuilibet *accusativus loci* apponitur, modo sine modo cum praepositione.

A. Nomina urbium, castellorum et pagorum plerumque sine praepositione construuntur. Ire *Romam, Corinthum,*

thum, Carthaginem, Athenis. Nunciatum erat *Romam*. Liv. *Messanam* litteras dedit Cic. Taurum cogitabam. Id. *Rhodium* volo — inde quam primum *Athenas*. (Hinc ire inficias, exsequias, cubitum; venire, occurrere supplicias cet.)

Eadem nomina interdum etiam cum praepositione leguntur, ut: ex Anactorio huc commigravit in Calydonem. Plaut. Venit *ad* Messanam. Cic. Inprimis hoc fit, cum adiectiva vel appellativa accedunt, ut: magnum iter *ad* doctas proficisci cogor Athenas. Propert. *Ad* Cirtham oppidum constituit. Sallust. At vero Ovid. sine praepos. *doctas ire Athenas*. „Quamvis aliquando differant, *eo Romam*, et *ad Romam*, item *venire in urbem* et *ad urbem*, ut prioribus quidem ingressus, posterioribus accessus modo significetur; fallit tamen non raro hoc discrimen. Nam de ingressu sane in urbem loquitur Cic. Fam. 16. 1. et 12. Et Livius L. V. eodem sensu saepius *Veios* et *ad Veios* dicit.

B. Nomina vero appellativa itemque propria regionum atque insularum rarius sine praepositione occurrunt. Vt: rogat quid veniam *Cariam*. Plaut. proficisci *Cyprum*. Terent. Venit *Sardiniam*. Cic. Germanicus *Aegyptum* proficiscitur. Sallust.

Eadem nomina plerumque cum praepositione construuntur. Vt tendere in urbem; venire in Cumanum. Cic. proficisci in Africam, sed res satis nota.

4.

Si locus indicatur, *in quo* seu *ubi* aliquid est, verbo cuilibet apponitur *ablativus loci*.

A. Nomina urbium castellorum et paorum si sunt vel primae et secundae declinationis, pluralis numeri; vel tertiae declinationis, plerumque sine praepositione in *ablativo* leguntur; sin primae et secundae sunt declinationis, singularis numeri, in *genitivo*. *Athenis* audit Cratippum. Cic. *Babylone* mortuus est Alexander. Id. Egnatius *Romae* est. Id. *Tarenti* degit Archita. Gell. In nominibus in E primae declinat. praestat omnino Latina terminatione in *ae* uti, negotiatur *Mitylenae*, non *Mitylenes*. „Nomina secundae declinationis singul. numeri nonnunquam et *ablativo* elata leguntur, ut apud Iustin. XVIII. 4. XII.

13. XX. 3. apud Caes. de B. civil. III. 27. "Denique quaerunt, cur in nominibus primae et secundae declinat. singular. numeri *genitivus* adhibeatur? — „In Romae, respondet Vrsin. sect. VIII. c. 12. ac similibus intelliges in urbe, quae et ratio est, quod non dicitur; natus est Romae, *celebris urbis*, sed vel *Romae in celebri urbe*, vel in *Romae celebri urbe*, vel *Romae celebri urbe*, praepositione per ellipsin suppressa." Ratio huius constructionis in permutatione genitivi cum ablativo quaerenda videtur. Hac de permutatione iam ante dictum est in regimine adiectivorum et verborum. Ea fortasse nititur vi et indole genitivi, in quo omnes omnino relationes, originitus certe, continebantur; vel etiam antiquissima utriusque casus terminatione. cf. §. 16. et §. 83. Posterius si esset, ratio etiam posset reddi, cur nunquam reperiat, *Carthaginis*, vel *Athenarum* natus est. Sin in illis genitivis primae et secundae in urbe est omissum; mirum mihi videtur, nusquam *Carthagineis* vel *Athenarum* legi, in utroque enim in urbe supplere possis.

Eadem nomina urbium interdum etiam cum praepositione leguntur. *In Epheſo*, in *Epidauro*. Plant. Navis in *Caieta* parata est nobis. Cic. Complures naves in *Hispali* faciendas curavit. Caes. fit hoc praecipue, cum appellativa in eodem casu accedunt, ut in *Nea oppido* Troadis, in *Hispali oppido*. Plin.

B. Nomina vero appellativa, itemque propria regionum atque insularum rarius sine praepositione leguntur. Vxorem *Lemni* habebat. Terent. *Siciliae* cum essem. Cic. Pompeius *Cypri* visus est. Caes. Conon *Cypri* vixit. Cornel.

Eadem nomina plerumque cum praepositione constructur. In urbe, in *Tusculano*, in *Italia*, in *Africa* esse. res nota.

5.

Si locus indicatur a quo, seu unde aliquid movetur, verbo cuilibet additur *ablativus loci*.

A. Nomina urbium, castellorum et paorum plerumque sine praepositione reperiuntur. Rediit *Roma*, *Corintho*, *Carthagine*, *Athenis*.

Ra.

Rarius cum praepositione idque fere ob notam secundarium aliquam. *Ex* Epheso litteras huc mifi. Plaut. *A* Brundisio nulla adhuc fama venerat. Cic. *Ab* Athenis ire Boeatiā. Serv. ad Cic.

B. Nomina verò appellativa, itemque propria regionum atque insularum rarius sine praepositione leguntur. Non rediit *Carid*. Plaut. *Aegypto* remeant. Tacit. Pompeius *Italia* cedit.

Plerumque cum praepositione, redire *ex* urbe, *230* Tusculano, *ex* Sicilia cet.

6.

Restat ut de relationibus secundariis quibusdam praecipiamus.

A. In hoc genere sunt nomina distantiae et mensurae, quae plerumque in *accusativo* leguntur. A recta conscientia *transversum unguem* non oportet discedere. Cic. *Mille et ducentos passus* ibi latitudo patet. Liv. Haec enim mecum cogitans metior spatium aliquid B A.

Eadem nomina spatii et in *ablativo* leguntur. Bidui *spatio* abest ab eo. Cic. Eiusmodi ablativus denotat distantiam inter B A, quae ab A incipit.

B. Motus *versus locum aliquem* accusativo significatur, cui *versus* (vel sine vel cum praepositione *ad* aut *in*.) additur. *Romam versus*. Cic. *ad Cordubam versus*. Hirt. de Bell. Alexandr. *In Aruernos versus*. Caesar.

C. Si motus significatur *per locum*, praepositio *per* adhibetur. Terrestres ab Corintho *per Megaram* incursiones fiebant. Liv. i. e. a B ad A et inde ad C, hinc per A.

Perperam proferunt eiusmodi exempla, manat *tota urbe* rumor. Liv. petere locum *terra marique*; ire *via recta*; *tota* ambalat *Roma*. Cic. Vagari *tota Asia* cet. Significatur enim locus B A, in quo.

§. 88.

De constructione infinitivorum.

Si dicitur *scribo*, nemo est, quin intelligat, nam una hac voce continetur propositio perfecta, quoniam perinde est ac *ego sum scribens*. Igitur tria sunt, quae verbum finitum

tum comprehendit; *subiectum, praedicatum, copulam*. Sin dicitur *scribere*, tria haec tolluntur, et non nisi *actio* significatur, quae per se nullam perficit sententiam. Vnde Quintilianus eiusmodi verbum *infinitum* dicit, alii *infinitivum* modum, alii aliter. Cum autem dicitur *fraudare est turpe*, quod periode est ac *fraus* est turpe quiddam; vides, infinitivum esse *nomen*, quod *subiecti* vicem gerit. Vnde grammatici eum *ὄνομα ἐνυατικόν* (nomen verbale) vel etiam *ὄνομα ἐνυατος* (nomen verbi) appellarunt, ratio in aprico est, praesertim in lingua Graeca, ubi occurrit *το, τς, τω τυπτεiv*. Vnde etiam Priscianus: „*Currere est cursus; scribere, scriptura; et legere, lectio*. — Cum enim dico: Bonum est *legere*, nihil aliud significo, nisi, bona est *lectio*.“ Quod, quamquam ita se habet, alia tamen leguntur exempla, in quibus infinitivus et *praedicati* locum obinet, ut apud Terent. *Ambos curare propemodum est reposcere illum, quem dedisti*; quod idem est ac, *amborum curatio est repetitio eiusquem dedisti*. Ex hac locutione, cui omnes, in quibus infinitivus vicem praedicati gerit, similes sunt, apparet, infinitivum, etiamsi in verbis quibusdam, (ut in verbis substantivis quorum praedicatum indefinitum est,) praedicati vicem gerit, proprie tamen esse *substantivum*, quod more ceterorum, adiectivi vicem sustinet. hac de re supra, sed parum subtiliter, quoniam huius rei explicatio *logices* munus est. Praeterea verba infinita finitorum casus retinent, ut enim dicitur, *video te*, ita etiam, *cupio videre te*. Vel hanc ob causam infinitivus substantivi naturam parum attingere videtur. Sed et hoc argumentum pertenuis est, casus enim obliqui, quos infinitivus post se habet, a relatione pendent, quae est inter actionem et vocem additam. Videamus itaque, quae regulae ex infinitivi notione colligi possint, quaeque pendeant ab usu.

I.

Infinitivus, cum substantivum sit, nullam potest perficere propositionem, nisi verbo finito iungatur. Igitur est aut subiectum propositionis aut praedicatum, aut additamentum.

A. Quodsi est *subiectum*, pro nominativo ponitur plerumque; ut, quam turpis est assentatio, cum *vivere ipsum*
turpe

turpe sit nobis. Cic. sed et aliorum verborum subiectum est; ut, *didicisse* fideliter artes *emollit* mores. Ovid. *Posse loqui eripitur.* Ovid. pro potestas loquendi. Huc pertinent impersonalia *deceat, libet, oportet, contingit, iuvat, delectat, licet.* Non cuivis *contingit adire* Corinthum. Horat. Non *libet* mihi *deplorare* vitam. Cic.

B. Sed idem infinitivus et *praedicati* vicem gerit; ut, Non enim, falsum iurare, *periurare est*, sed quod ex animi tui sententia iuraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, *periurium est.* Cic. Huc pertinent impersonalia *passivae* vocis, ut *Pompeius dicitur valde laborare; dicitur fecisse* i. e. auctor, *servus videtur cunctari*, i. e. cunctator.

C. Denique additamentum pro positionis. Cum grammatici dicunt, verbum infinitum per se orationem absolvere nullam, sed finito indigere, significatum volunt, infinitivum esse modo additamentum verbi finiti. Vt: *Maximi debemus aestimare conscientiam.* Cic.

Ellipsis igitur est, cum infinitivi absolute positi leguntur, qualis in his: *Ah! tantumne rem tam negligenter agere.* Terent. *Memiserum! in tantas te calamitates mea culpa incidisse?* Cic. et sic passim. In quibus *par est, deceat, oportet* aut simile quiddam sententiae conveniens intelligendum putant. Facile intelligis eiusmodi infinitivos exprimere affectum aliquem. Id vero non semper, historici enim omitunt *putat, inquit, coepit* cet. Interdum ne haec quidem suppleri possunt, ut: *Igitur reges populi que finitimi bello tentare, paucis ex amicis auxilio esse. At Romani domi militiaeque intenti festinare, parare, alius alium hortari, hostibus obviam ire, libertatem, patriam, parentesque armis tegere.* Sallust. Catil. Eiusmodi locutionis origo atque causa in antiquissimis linguae Latinae temporibus quaerenda est, quibus infinitivus, ex quo ceterae verbi partes ortae sunt, finiti vicem gerebat, quoniam finitum nondum formatum erat. Hinc infinitus omnis personae est ac numeri. Longe aliter Quinctilian. 9. 3. et Sanct. III. 6. in fin.

2.

Infinitivus cum substantivum sit; debet, (quando est additamentum, (1.)) iisdem esse subiectus relationibus, ac

K

sub-

substantivum quodlibet, substantivorum vero relationes casibus exprimuntur, unde sequitur, ut infinitivus substantivi vices per omnes casus gerere queat. Quot itaque casus, tot regulae de infinitivo.

A. De infinitivo pro nominativo. vid. I.

B. Pro genitivo, antecedente vel substantivo, vel adiectivo. *Tempus est dicere.* Cic. *Consilium cepit omnem a se equitatum dimittere.* Caes. *Iniit consilia reges tollere.* Cornel. Summa eludendi occasio est mihi nunc senes, et Phaedriae curam adimere argentariam. Terent. In quolibet alioqui gerundiis in DI locus est, ut vel ex ultimo exemplo elucet. Plura exempla suppeditat Sanct. III. 6. hinc et in oratione prosa hoc dicendi genus imitari licet. Adiectivis vero voluntatem vel facultatem, item peritiam, curam, aut aliam animi affectionem significantibus, infinita iungere, poetarum est. *Avidus cognoscere*, Ovid. *peritus cantare.* Virgil. cf. Sanct. I. c. et Vrsin. Sect. VIII. c. 14.

C. Pro dativo, antecedente vel adiectivo vel verbo. Et vos *servire* magis quam *imperare parati* estis. Sallust. i. e. servituti magis quam imperio. *Boni* quoniam convenimus ambo, Tu calamos *instare* leves, ego *dicere* versus. Virgil. pro tu calamis *inslandis*, seu calamos *inslando* cet. Sic construuntur *utilis*, *aptus*, *habilis*, *idoneus* et alia. Sunt etiam hic poetica ab his, quae prosae conveniunt, diligenter distinguenda. Vt aliis *parere consuescerent* Cic. tua *cernere* facta *adsuescat*. Virgil. qui *mentiri* aut *fallere insuevit* patrem. Terent. plura exempla pete ex Vrsin. p. 363.

D. Pro ablativo, antecedente vel adiectivo vel verbo. *Pares cantare.* Virgil. i. e. in seu a cantu. *desessus quaerere.* Plaut. *contentus demonstrasse.* Quintil. *dignus credi.* Ovid. Sic etiam *abstine invidere*; non *cessat* eum *urgere*; ne *operam perdam poscere*, i. e. in poscendo.

E. Denique pro accusativo, antecedente vel adiectivo vel verbo. *Celer irasci, sequi*, pro ad irascendum; *durus componere* versus; *opprobria fingere saevus*, omnia Horatii, neque vero apud ceteros poetas eiusmodi constructiones inusitatae sunt.

Deinde vero etiam pro accus. antecedente verbo. Hic *vereri perdidit.* Plaut. i. e. verecundiam. Non tanti *emo poenitere.* Cic. pro poenitentiam. *Reddes dulce loqui, red-*
des

des videre decorum. Horat. *Arare et serere frumenta glan-*
dem *vescentibus monstrarunt.* Iustin. pro arationem et satio-
nem frumentorum. Avaritia superbiam, crudelitatem, de-
os *negligere*, omnia *venalia habere docuit.* Sallust. vel ex ul-
timo loco vides, infinita eandem habere vim, quam accu-
sativi nominum praecedentes. Simulque inde discere, con-
structionem hanc in iis praecipue locum habere, ubi nomi-
na, quibus interpretatio fieri possit, neque suppetunt, ne-
que quadrant; quid enim est, quod pro *venalia habere* sub-
stitui queat?

Datur verborum genus, quorum praedicatum adeo
vagum est, et generale, ut, quod ad innumeras actiones per-
tinere potest, ideo aliam *eiusdem subiecti* eamque definitam
requirat actionem, quae sensum compleat. Etenim si di-
cis, *scribo*, actio haec satis definita est, quamvis quaeri
possit, *quid scribas?* si dicis, *volo*, *possum* cet. maior omni-
no est necessitas, *quid velis*, *quid possis*, definiendi, idque
fit *infinitivo*, qui et hic pro accusativo nominis esse solet.
In hoc genere verborum sunt, *volo*, *nolo*, *malo*, *desidero*,
cupio, *possum*, *queo*, *nequeo*, *scio*, *nescio*, omniaque omni-
no verba voluntatem et facultatem significantia; item verba
incipiendi et *desinendi*, item *debeo*, *licet* cet. Omnia haec
verba tam vagae sunt significationis, ut, nisi definita adda-
tur actio, intelligi nequeant, sed eadem verba, si mutant
significationem, aut si de duobus subiectis sermo est, mu-
tant etiam constructionem.

3.

Haec vero hactenus de simplici orationis infinitae con-
structione, quippe quae, quoniam verbum infinitum finito
sine ullo iungitur subiecto, *simplex* dicatur.

Si infinitivus vel subiectum est verbi finiti, vel eius-
dem additamentum, vicemque igitur nominis gerit; saepis-
sime fit, ut eidem infinitivo quoddam iungatur subiectum,
quod vel expressum est, vel suppressum: haec orationis
infinitae constructio appelletur *composita*, cuius regula haec
esse videtur.

Quodcunque verbum finitum infinitivus cum suo subiecto
consequi potest, si est vel finiti suppositum, vel additamentum,
vicemque igitur nominis gerit.

K 2

In

In hac autem constructione composita, vel in eadem subsistitur persona, vel non subsistitur. Quodsi est prius; — Post nominativum verbi finiti alter fere nominativus cum infinitivo *esse*, *fieri*, *videri*, *haberi* similisque significationis infinitivus, sequitur. Meditor *esse affabilis*. Terent. Ca. to *esse*, quam *videri bonas* malebat. Sallust. In eiusmodi locis *me*, *te*, *se*, *illum* omissa dicunt; quae si adhibentur, accusativus cum infinitivo collocari solet. Cupio *me esse clementem*. Cic. Interdum vel his pronominibus suppressis accusativus legitur. Ego nolo *meretricem* dicier. Plant. Huc refer illud Virgilii: *Sensit medios delapsus in hostes*; et illud Catulli: *Phaesus iste ait fuisse navium celerissimus*; et illud Horatii: *uxor invicti Jovis esse nefcis*. Exempla ex prosae scriptoribus suppeditat Sciopp. ad Sanct. III. 7.

Deinde autem in composita hac constructione, in qua in eadem subsistitur persona, — post dativum verborum *licet*, *expedit*, *contingit*, *convenit*, *prodest*, *necesse est*, alter fere dativus cum infinitivo *esse* sequitur. — Mihi non *licet esse negligenti*, ita sexcenties. At vero et accusativi exempla occurrunt: si civi Romano *licet esse Gaditanum*. Cic. Accusativus hic maxime reperitur, cum ista verba impersonalia absolute ponuntur.

Denique — Infinitivus cum accusativo sui subiecti quodcumque consequitur verbum finitum, si est vel finiti subiectum vel additamentum. Qua in constructione nihil interest, utrum in eadem subsistatur persona nec ne, prius enim si est, idem subiectum bis occurrit. Jam exempla suppeditabimus aliquot. Convenit in dando *munificum esse*. Cic. Video ex litteris tuis, *nos funditus interiisse*. Id. Pacis *te* cupidum *esse laetor*. Id. Me fecit certiores, *te profectum esse*. Id. Malo mihi invidere *inimicos* quam cet. Plaut. Primus locus ita variari posset: *convenit in dando manifestantia*, vides itaque, i. finitivum hic finiti subiectum *esse*, vicemque gerere nominis; secundus ita: *video nostrum interitum*; tertius: *laetor de tua pacis cupiditate*; quartus: *me fecit certiores de tua protectione seu itinere*; quintus: *malo inimicorum invidiam quam cet*. In his exemplis omnibus infinitivus verbi finiti additamentum est et vicem casus recti gerit. Casus vero recti nunc *causam* indicant, nunc *conditionem*, nunc *finem*, nunc *modum* cet. unde intelligis,

id

id idem in accusativo cum infinitivo latere. Eadem vero constructio et aliter explicari potest atque variari. Quoniam enim in eiusmodi locutione duo insunt subiecta, unum verbi finis alterum infiniti; constat ea duabus propositionibus, in unam contractis, quae una in duas resolvi potest, idque per particulas *quod, quia, cum, ut, ne, quia, quomodo, quia* et alias. Hae autem particulae easdem denotant relationes ac casus recti, *causam finem, modum* cet. Ex quo vides, qui fieri possit, ut post idem verbum finium modo nomen sequatur, modo infinitivus cum suo subiecto, modo particula aliqua. Locus itaque Lactantii: cur nunquam fortuito accidit, *sic coire illa principia*, ut efficerent animal eiusmodi, quod naribus potius audiret, oculis odoraret, auribus cerneret, — iste, inquam, locus aliter aliterque variari potest, ut: *cur nunquam talis illorum principiorum coitus seu concursus accidit*; vel ita, *cur nunquam accidit, ut sic coirent illa principia*. Tuum autem erit diiudicare, quid elegantius sit, quid dilucidius. Modo enim plurium infinitivorum concursus evitandus est, modo eiu dem particulae repetitio, modo amphibolia tollenda videtur.

Grammatici longum eorum recensuerunt verborum numerum, quae accusativus cum infinitivo consequi soleat. In hoc genere sunt verba sensuum et intellectus, verba effectuum et voluntatis, verba denique dicendi seu significandi. (Hinc omnia omnino verba, vim aliquam humani animi indicantia. Praeter sensus enim et intellectum, praeter affectus et voluntatem, denique praeter vim omnia haec significandi, nihil est, quod sciam, animi humani proprium.) Sed praeceptum hoc, nisi usum consulueris, nisi exercitatio in legendis praeceptis accesserit, nisi verborum sensum reppereris, atque orationis contextum, parum tibi utilitatis adferet. Post unum, enim idemque verbum modo accusativus cum infinitivo sequitur, modo *quod*, modo *ut*. Marci Catonis est epistola, in qua *scribit, se audisse*, eum missum factum esse a consule. Cic. Offic. I. II. et paullo ante: Cato ad Popilium *scripsit, ut*, si eum pateretur in exercitui remanere, secundo eum obliget sacramento; et Attic. 10. 4. *Cum scripsisset, quod* cape.

cuperet, me ad urbem venire. — In fine huius loci duas addemus observationes.

Ex gemino accusativo in infinitivo activo amphibolia exoritur interdum, quae conversione activi in passivum solvi potest, haec Quintiliani praeceptio est. VII. 10. Veluti *Lachetem audiavi percussisse Demeam*, haec verba ita mutari possunt: a Lachete audiavi percussum esse Demeam.

Sunt verba, quae reliquae orationi iam praeposuntur, iam interponuntur et hoc absolute, i. e. ita, ut neque accusativus cum infinitivo neque aliqua particula adhibeatur. In hoc genere sunt *opinor, puto, credo, arbitror, spero, fateor, ain'*, narro tibi, faciam, faxo. Vt: *opinor*, ad Confidium confugiendum est; Nondum, *opinor*, est experectus; Narro tibi, haec loco venusta sunt; *ain'* tandem, etiam a Stoicis ista tractata sunt. omnia Ciceronis.

De causa, cur suppositum verbi infinitivi accusativus sit, cf. Bauer. ad Sanct. III. 6.

§. 89.

De constructione gerundiorum.

Gerundia nomina verbalia sunt, ita a verbis deducta, ut actionem infinite significant. Est igitur gerundiis cum infinitivis maxima cognatio. Vnde fit, ut pro gerundiis infinitivi adhibeantur, legitur enim *pēritus cantandi et cantare; paratus serviendo et servire; defessus quaerendo et quaerere*. Deinde satis constat, quod graeci per infinitivos cum articulo et praepositione, id Latinos plerumque per gerundia efferre, ut *καίτος τῆ λέγειν, τῆ λέγειν ἐνεκα* cet. per *tempus legendi, legendi causa*. Quanta vero sit gerundiorum et substantivorum cognatio, vel ex iis intelligitur locis, in quibus utraque coniuncta reperiuntur, ut *venandi aut pilae studiosus*. Cic. usu tractandoque cognoscere. Id. Vnde etiam eadem haec gerundia explicari per substantiva possunt, inprimis per verbalia in I O, ut *mutilis scribendo*, per inut. *scriptioni*; *insuetus navigandi*, per insuet. *navigationis*. — Duae autem ex hac definitione regulae colligi queunt, quarum una haec est:

A. Gerundia, quia nomina sunt, cum nominibus, verbis et particulis, more aliorum nominum, construuntur.

tur. Ut igitur dicitur *occafio studiorum*, ita *occafio studendi*; ut *feffus studiis*, ita *feffus studendo*; ut *dare operam inquisitioni*, ita *dare operam quaerendo*; ut *impiger in fcriptione*, ita *impiger in fribendo*.

B. Altera haec: Gerundia, quoniam verbalia funt nomina, i. e. a verbis deducta feu abstracta, requirunt poft fe cafus verborum fuorum. Nec mirum, cum enim verborum fuorum actionem infinite fignificent, neceffe eft, ut, fi fubftantivum aliquod addatur, quod ad actionem infinite expreffam ita refertur, ut ad verbum finitum; ut igitur, conditione eadem manente, qui cafus verba, idem gerundia confequatur. Hinc legitur: *carendum erat tui*. Terent. *parcendum eft teneris*. Juvenal. *aeternas poenas timendum*. Lucret. *utendum eft aetate*. Ovid. *potestas mittendi legatos*. Caef. *Epidicum quaerendo operam dabo*. Plaut. *Vires facis ad tanta canendum*. Manil. in fupponendo *ova obfervant*, ut fint imparia. Varr. Prorfus igitur aliena eft atque abfona gerundiorum constructionis explicandae ratio Voffii et Perizonii, nec digna, quae hic repetatur.

Duas has regulas univerfales, ex gerundiorum natura ductas, diffundere in quinque fpeciales folent, quippe quae de quinque gerundiorum cafibus exponunt. Sunt autem fere eadem, quae fupra de cafibus nominum traditae funt.

I.

Gerundium in D V M nominativi cafus fuppositum eft verbi *effe*, addito aliquando dativo perfonae, aliquando non. Ut, *opinor aduenienti mihi hac noctu agendum eft vigilias*. Plaut.

Gerundium in D V M aliquod notare officium, vel neceffitatem vel convenientiam, in reliquis vero cafibus hanc officii vel neceffitatis notionem effe obliteratam, ab omnibus grammaticis obfervatum legimus. Miror autem, qui cafus reliqui, cum a nominativo inflectantur, cumque eiusdem fint ubique et constructionis et rectionis, hanc officii et neceffitatis notionem plane depofuiffe potuerint. Quid? fi haec notio in verbo *effe* potius quam in gerundio lateat. Satis enim conftat, verbum *effe* faepenumero expli-

explicari per *licere*, *convenire*, *officium esse*, hinc et *necesse esse*. Hoc si concedatur, omnis est huius casus explicatio et mollior et aequabilior. In illo itaque Horatii: *bibendum est*, *bibendum* idem denotat ac *bibere*, et *est*, idem quod *convenit* seu *licet*, ita ut et gerundio in D.V.M. aliquando substitui possit infinitivus, qui nullam per se spectat necessitatem. Idem deinde gerundium saepe per verbalia in IO variatur, certe antiquitus, ut *pisces mihi ne corrumpantur cautio est*. Plaut. pro *cavendum est*; *Quid tibi hanc curationem?* — *Quid tibi accessio est ad has aedes?* Id. pro quid tibi hanc rem *curandum est*, quid tibi *accedendum est*, vel quid *audes* accedere? Nemo autem est, qui dicat, officium aut convenientiam, aut audaciam aliquam in hisce verbalibus in IO latere.

2.

Gerundia in D.I ante se habent nomina substantiva et adiectiva, easque sequuntur regulas, quae supra de constructione genitivi traditae sunt. Nec igitur est peculiare quoddam genus nominum, quae hanc post se gerundii structuram requirant, sed uti supra, sic hoc loco res tota in relatione vocum posita est. Ut igitur dicitur *illecebra peccati*, sic *maxima illecebra peccandi impunitatis spes*. Cic. ut *cupidus gloriae*, ita *cupidus redeundi*. Terent.

Nomen autem, a quo gerundium in D.I pendere debebat, interdum desideratur, inprimis *caussa*, et *gratia*, ut *ne id ostendendi magis, quam quod habeam gratum, facere existimes*. Terent. et sic passim. Hoc ipsum fit in gerundis seu in participiis in D.V.S, ut: *Regium imperium, quod initio conservandae atque augendae reipubl. fuerat*. Sallust.

Idem gerundium in D.I pro casu sui verbi habet aliquando genitivum utriusque numeri. *Fiat exemplorum eligendi potestas*. Cic. *Studium aeternitatis imitandi*. Id. Sic Plautus, Terentius, Livius, alii. Maxime occurrit haec structura cum genitivis pronominum substantivorum, *mei*, *tui*, *sui*, *eius*. Ut *tui videndi est copia*. Plaut. (de femina) *Eius videndi cupidus*. Terent. *Dolebis tandem Stoicos nostros Epicureis irridendi sui facultatem dedisse*. Cic. *Vesperi confirmandi et consolandi causa*. Id. Ita et Caesar, Livius, alique optimae notae scriptores, ut structura haec non tau-

tantum observatione digna videatur, verum etiam imitatio-
ne. Ratio eius in promptu est, quoniam enim gerundia
nomina sunt, usui sic placuit, ut gerundium in *DO* instar
ceterorum substantivorum cum genitivo construeretur.

3.

Gerundia in *DO* dativi casus ante se habent adiectiva
et verba, quibus et alias dativus iungitur. Vt *charta empo-
retica inutilis est scribendo*. Plin. i. e. scriptioni; Magna ani-
mi contentio adhibenda est explicando Aristotelem. Cic.
i. e. explicationi Aristotelis. Similiter occurrit *esse, non est
vescendo*, apud Plin. *est vel non est solvendo*, in quibus *par-
aptus* vel simile quid intelligunt, cf. quae supra de dativo
nominum dicta sunt.

4.

Gerundium in *DVM* accusativi casus, ante se habet
verba et praepositiones. Vt vero, cum est suppositum ver-
bi finiti (*est*), pro nominativo habetur; sic, cum idem ver-
bo infinito (*esse*) supponitur, in accusativum transit, sequi-
turque fere regulas, supra de accusativo cum infinito ex-
positas. Habet igitur ante se verba sensuum et intellectus,
sentio, video, audio, intelligo, puto, censeo, et similia,
ut, *Acrioribus salutis suae remediis subveniendum putavit*. Cic.
pro *subveniendum esse*, sed *esse* plerumque omittitur in hac
structura.

In nonnullis locis veterum ambiguum videri potest,
utrum gerundium in *DVM* sit, an participium in *DVS*
pro indeclinabili antiquitus usurpatum, ut in his: *credo ini-
micos meos esse dicturum*; *iustam rem a vobis oratum volo*;
similiter fortasse dictum est: *illas curandum censeo*, Plaut.
pro *curandas esse*. cf. Vrfin. Tom. II. p. 398.

Deinde idem gerundium ante se habet praepositiones,
ut *stultissimum duco, ad imitandum non optima quaeque pro-
ponere*. Plin. Aliquando et accusativus apponitur, ut *Vi-
res facis ad tanta conandum*. Manil.

5.

Denique gerundium in *DO* ablativi casus, modo cum
modo sine praepositione ponitur; si prius est, raro fit, ut

cusativus apponatur.¹ Ipse a dicendo *refugisti*. Cic. *Rati^o*
recte scribendi iuncta cum loquendo est. Quinct. *Exempl²*
 enim accusativo: *in supponendo ova observant cet*. Varr. *Quo^d*
verbum (invidia) dictum est a nimis intuenso fortunam alte³
rius. Cic. — Sed et sine praepositione hoc gerund. occur-
 rit: *Homines nihil agendo, male agere discunt*. Cic. *Mens*
hominis discendo alitur et cogitatione. Id. Additur et accu-
 sativus: *Omnia conando docilis solertia vincit*. Manil.

6.

Restat, ut de gerundiorum significatione, itemque de
 eorum explicatione ac variatione pauca dicamus. Signifi-
 catio modo *activa* est, modo *passiva*; cum accusativo
 constructa active significant, absolute vero posita modo ac-
 tivae modo passivae sunt significationis. Vt *equos conscen-
 dendum* equitibus spatium non fuit. Liv. i. e. equitibus non
 fuit, *ubi conscenderent equos*; *Herminius inter spoliandum*
corpus hostis percussus. Id. i. e. *dum spoliabat*; — *Athenas*
erudiendi gratia missus. Iustin. i. e. *ut erudiretur*; locus
ad agendum amplissimus. Cic. i. e. *in quo agatur*, et sic in
 ceteris.

7.

Vel ex paucis his exemplis intelligis, multimodis ex-
 plicari posse gerundia, modo per *cum*, modo per *dum*, mo-
 do per *si*, modo per alias particulas, modo per *qui*, modo
 per nomina verbalia eiusdem significationis, modo per parti-
 cipia in N S et R V S, ut *iudicem conciliabimus laudando*
eum. Quinct. i. e. *si laudabimus eum*; *Quam multas nobis*
imagines non solum ad intuenso, verum etiam ad imitan-
dum — *scriptores reliquerunt*. Cic. poterat et ita: *quas non*
solum intueamur, verum etiam quas imitemur, superanda
omnis fortuna ferendo. Virgil. i. e. *patientid; dederunt mu-*
nus gladiatorum patris cineres honorando. Valer. i. e. *honoran-*
turi. In omni autem gerundio explicando contextus potis-
 simum consulendus est. Deinde facile intelligis, has gerun-
 diorum interpretationes simul esse eorundem *variationes*. D
 his separatim, sed breviter.

8.

Omniſus univerſis gerundiis cum *accuſativo* conſtructis participium in DVS ſubſtitui poteſt, quod ideo *gerundivum* nuncupari ſolet. Haec vero variatio non habet locum in gerundiis, quorum verba alii atque accuſativo iunguntur caſui. Cuius quidem permutationis modus cum notus ſit, nec difficultate aliqua laboret, ſufficiet, aliqua huius Structurae exempla ſuppeditare: *Hauriendus aut dandus eſt ſanguis*. Liv. pro hauriendum eſt ſanguinem; *Pacis inter cives conciliandae te cupidum eſſe laetor*. Cic. pro conciliandi pacem; *Regio explicandis copiis opportuna*. Curt. pro explicando copias; *Quo ſis alacrior ad tutandam rempubl.* Cic. pro ad tutandum rempubl. *In officio colendo ſita eſt vitae honeſtas*. Id. pro in colendo officium.

Hic gerundivorum uſus, quia iis adhibendis oratio plerumque modulatio ac mollior fluere videtur, multo eſt frequentior atque uſitatio, quam gerundiorum cum accuſativo, inprimis apud Ciceronem, itemque Caſarem atque aequales. At non deſunt tamen exempla ex iſdem ſcriptoribus, ubi poſteriore ſtructuram maluerunt, quae apud Lucretium, Varronem et antiquiores ſaeppiſſime occurrit. Fortior quidem et durior haec compositio videtur, ſed eo minus repudianda, quia multimodis molliori poteſt, mutua poſſimum relatione pronominum *is* et *qui*, ita ut *is* omittatur, ut in hoc Ciceron. *Hic dies attulit initium dicendi*, quae vellem, dicere potuiſſet: *dicendorum eorum*, ſed vaſtius fuiſſet, quam ut conveniſſet huic loco, aut in hoc Quinctil. *In emendando, quae corrigenda erunt, non acerbus*; potuiſſet ſcribere *in emendandis iis*, et ſic paſſim. Vbiq; igitur videndum eſt, quid uſus ferat, quid velit perſpicuitas, quid aurium ſenſus ſuadeat.

§. 90.

De conſtructione Supinorum.

„Gerundia et Supina promiſcuae appellabant Grammatici veteres, et confundebant.“ Perizon. ad Sanct. M. III.

9. Primus auctorem libelli *de arte grammatica*, qui Docti nomine circumfertur, utraque appellationibus diſcreviſſe, obſervat Vriſius, additque, *modum participialem ſeu par-*

participialia verba a vetustioribus grammaticis dicta esse. Sect. V. c. 8. Vnde habeant nomen recentius, ignoratur nec opus multis laborare de eo, cum origo sine dubio falsae de utrisque opinioni inaedificata sit. Hac de re Vrsin. I l. Sanct. et commentat. L. III. c. 8. et 9.

Supina vero substantiva sunt verbalia quartae declinationis, accusativi et ablativi casus singularis numeri, significantque infinite actionem aut passionem verborum, unde ducta sunt.

De reliquis utriusque numeri casibus dubitatur. Sed Vossius contendit, alios etiam supinorum reperiri casus, imo esse, quorum omnes fere legantur terminationes, ut *sensuum* nomina, *visus*, *auditus*, *tactus* cet. similiter *actus*, *cantus*, *casus*, *cursus*, *ictus*, *lusus*, *missus*, *victus*, *usus*, *motus*, et alia infinita. Equidem crediderim omnia verbalia quartae declinationis, quibus aut actio aut passio significatur, inter supina esse numeranda. Omnino hoc genus vocabulorum maxime adfuit verbalibus in IO, ita, ut non raro permutentur, dicitur enim *dignus lectio* et *lectione*. Sunt porro verbalia in IO, multis supinorum in VS, frequentiora, ut *petitio*, *vocatio*, *collectio*, *narratio* cet. usitatiora quam *petitus* apud Lucret. *vocatus* apud Virgil. *collectus* apud Lucret. *narratus* apud Ovid. Sunt vero alia verbalia in VS, multis verbalium in IO, usitatiora. Etenim *abusio*, *apparatio*, *appetitio*, *convictio*, *interitio* minus usitata sunt, quam *abusus*, *apparatus*, *appetit*, *interitus*.

Vel ex hac permutatione patet, supina nomina substantiva esse. Illa in VM exeuntia retinent quidem verborum suorum structuram, ideo vero non amittunt substantivorum naturam et vim. Etenim *tactio*, *curatio* aliaque in IO, quamquam cum accusativo constructa leguntur, tamen nemo est, qui substantiva esse negat. Iisdem Supinis in VM nonnunquam etiam praepositio additur, ut in hoc Varr. de R. R. 3. *Non omnis tempestas, apes ad pastum prodire longius, patitur*; et in hoc Plaut. prologo mercat. *pater ad mercatum hic me meus misit Rhodum*, cui eodem sensu subiungit deinde: *dico esse iturum me mercatum*. Cave putes, aliud esse *ad mercatum*, aliud *mercatum*, scilicet unum nomen substantivum, alterum ver-

bale

bale supinum, quod quid sit, me nescire fateor, utrobique enim eadem ratio eademque natura. V. Bauer. ad Sanct. Minerv. p. 660. Supina vero in V nomina esse verbalia substantiva et Sanctius concedit, supina in V M non item. Sed quae tandem ratio, ut *vedeo venatu* nomen sit, *vedeo venatum* supinum? Recipiunt scilicet illa in V M verborum suorum structuram, haec in V respuunt illam. Cuius ratio in aperto est, Supina enim in V *passivae* sunt plerumque significationis, unde fit ut subiectum orationis in nominativo sit collocandum, ut: *haec res turpis dictu est*. Idem vero cadit vel in Supina in V M, quae, si passivae significant, omnem respuunt accusativum, ut: *taurus ducitur immolatum*. Passiva igitur supinorum in V significatione sublata, possent omnino verborum suorum structuram sequi, et interdum sequuntur, ut: *Reditu in castra liberatum se esse iureiurando interpretabantur*. Cic.

Supina igitur si nomina sunt verbalia substantiva, eorum constructio nihil peculiare secum habere poterit, regulasque sequentur, quae supra sunt de accusativo et ablativo nominum expositae.

Supina in V M sequuntur post verba, motum ad locum notantia, (§. 82. 1.) adsciscuntque verborum suorum casus. (§. 89. 13.) Vt *cur te is perditum?* Terent. *Eo perditum* dicitur ut *eo Corinthum*, et *eo te perditum*, ut *perdo te*, supinum enim ductum est a verbo activae significationis. Aliud exemplum: *Mater mihi cecinit tibi aram hic dicatum iri*. Supinum enim in V M cum verbo *iri* *περιπατος* est futuri infinitivi passivi, ita, ut utraeque voces in unam quasi coalescant. — Eadem vero supina saepe etiam absolute posita leguntur, ea maxime, quae a verbis neutralis significationis ducta sunt, ut *abire deambulatum*. Terent. *abire exulatum*. Liv.

Saepe numero motus ad locum una cum *sine* coniunctus est, contraque finis cum *motu*, omnis enim finis *meta* est quaedam, quae sine motu attingi nequit. Iure igitur Vrsin. Sect. V. 9. et S. VIII. 16. „In ipso *sine* quaedam motus significatio inest, quippe qui ad agendum agentem movet. Vnde non solum *motui*, verum etiam *fini*

fini significando inservire Supina in V M, exemplis constat, ut hoc Plaut. *coctum ego non vapulatum conductus sum*; item isto Sallustii Histor. III. *nec ego vos ultum iniurias hortor*. Vtrobique, cum quaestio sit quo, satis liquet, significationem motus ad aliquid seu locum, neque ab his abesse. Ad haec verba Perizon. L. III. 9. Illa videntur longe abesse a proprie loquendo. — A proprie loquendo quidem, non a recte loquendo, in hac enim *motus* notione adeo verborum activorum rectio posita est, quae inde verba *transitiva* dicta sunt. Hac de re iam supra differimus, nunc hoc tantum addam, aliud esse *linteum extersui*, aliud, *spectatum veniunt*; in utraque notio *finis* inest, in uno autem notio *utilitatis* est primaria, in altero motus.

2.

Supina in V, quoniam ablativi casus sunt, notant motum a loco, deinde etiam aliquem modum seu rationem, „ut si quaeras, quo pacto aliquid sit mirabile? respondebo, visu, auditu, dictu memoratu, exitu.“ — Sanct. III. 10. Coniunguntur igitur, ut ablativi reliquorum nominum cum nominibus et verbis. (v. §. 83) Cave itaque putes, peculiare aliquod aut nomen aut verborum genus esse, quod supinorum adfiscat ablativum, ubique ex aliqua relatione pendentem.

A. Construuntur itaque cum nominibus, ut *dictu opus est*, Terent. *scitu opus est*. Cic. *novum dictumque nefas prodigium*. Virgil. *dignus memoratu*; *facilis inventu*; *arduus imitatu*; *truculentus adpectu* cet. ubique quadrat Sanctii praeceptum.

B. Cum verbis: *redeo obsonatu*. Plaut. *Paterfamilias primus cubitu surgat, postremus cubitum eat*. Cato. utrobique motus a loco notatur. *Mille lupi occursum fecere metum*. Ovid. *villae custos eligendus est amplissimi corporis et vasti latratus, ut prius auditu maleficum, deinde conspectu terreat*. Columel. in prioris causa, in posteriore modus notatur.

3.

Vt verbalia in I O nunc active nunc passive exponi possunt, ita par ratio est Supinorum, quae eiusdem plane naturae sunt.

Su.

Supina in V M plerumquæ activæ sunt significatio-
nis, ut *eo entum*, quod idem ac *eo emere* seu *ut emam*;
raro passivè significant, ut in hoc: *taurus ducitur immo-
latum*, quod idem ac *ducitur immolari*, seu *ut immoletur*.

Supina in V, maxime ea, quæ a verbis activæ si-
gnificationis ducta sunt, plerumque passivè sumuntur, ita
ab ipsis scriptoribus priscis. Vt, Lyricorum Horatius
fere solus legi dignus. Quinet. cognoscei utilia. Valer.
Max. fluvijs facilis navigari. Pompon. Mel. Active ve-
ro ea explicantur, quæ a verbis neutralis significationis
originem trahunt, ut *exitu*, *occursu*, *eventu* cet. V. Vrsin.
V. 9. et Sanct. III. 9.

Variatio supinorum admodum multiplex est, de hac
Maior. III. 8. et Vrsin. VIII. 14. qui hanc sibi proponit
formulam: *Veni opem oratum*; quæ ita commutata est:

- 1) veni opem orandi causa, gratia, ergo:
- 2) opis orandæ causa cet.
- 3) ad orandum opem.
- 4) ad orandam opem.
- 5) de oranda ope.
- 6) opem orans.
- 7) opem oraturus.
- 8) ut opem oret.
- 9) qui opem oret.
- 10) opem orare.
- 11) opi orandæ, quomodo Tacit. Annal. 5. *Data fides
reddendæ dominationi venisse*. Sed ultima hæc minus pla-
cet, fortasse s littera excidit, et forma loquendi est qua-
lis apud. Sallustium reperitur, de qua supra. § 89. 2.

Pauciores habet variandi modos supinum in V, de
illo legi dignus iam antea. Potest vero etiam per gerun-
dium in D V M cum præpositione *ad* variari, ut *facilis
ad cognoscendum*; item per verbalia in I O, ut *dignus cog-
nitione et scriptione* apud. Cic. *parvum dictu, sed immensum
aestimatione*, Plin. 7. 1.

De constructione participiorum.

Vt eruamus, quae sit participii nativa indoles, cum iis orationis partibus illud comparabimus, quibus maxime adfinesse videtur. — In propositione: *Cicero audit*, verbum partim *copulam logicam*, quam dicunt, partim *praedicatum* comprehendit; quin etiam, si dicas indefinite, *audit*, eodem verbo *subiectum* continetur. Hoc autem misso, duo certe sunt, quae quovis verbo finito continentur, idque *logice*. Sed praeter haec aut *actio* exprimitur verbo, aut *passio*, i. e. aut *causae*, aut *effectus*, quorum neutrum cum sine tempore cogitari queat, factum est, ut eidem verbo consignificationem temporis aderent.

Jam vero vocem aliquam a verbo derivatum eamus, videamusque, quid retinuerit, quid amiserit? Si dicitur: *audiens*, vel etiam *Cicero audiens*, omnis quidem *substantia est copula*, sed nec *praedicatum*, nec *actio*, nec *tempus*, atque eiusmodi vocabulum nuncupatur *participium*. Vt vero copula tolli potest, ita et *actio* et *tempus*, ut nihil relinquatur nisi *praedicatum*, eiusmodi autem *praedicatum adiectivum* appellari solet, unde vides, quomodo verba et participia, et quomodo participia et adiectiva differant.

Ex eadem explicatione intelligis, omnia participia omnino a verbis originem trahere. Itaque adiectiva in NS ATVS, ITVS, VTVS, ut *nigrans*, *quadrupedans*, *caudatus*, *hastatus*, *auritus*, *maritus*, *cornutus*, *nasutus* alique infinita, quamquam terminationis participialis sunt; tamen, quoniam aliunde oriuntur, huc referri nequeunt. Sunt vero etiam alia, a verbis quidem profecta, quae vero, quoniam omnem actionis passionisve hinc et temporis significationem deposuerunt, in mera abierunt adiectiva: in hoc genere sunt *sapiens*, *diligens*, *potens*, *doctus*, *cautus*, *rectus*, *aptus*, *promptus* multaque alia, in hanc autem adiectivorum familiam nunquam migrant participia futura in RVS et DVS. — Docent grammatici, inter ea, quae participiorum et adiectivorum communia sint, et *comparationem* esse numerandam. Falso. Participia enim, quatenus sunt participia, i. e. quatenus actionem et tempus aliquod finitum significant, omnem re-

spuunt

ipsunt comparationem. Hinc necesse est, ut, priusquam comparentur, in adiectiva transeant, deponantque omnem temporis definiti conſignificationem. Unde fit, ut participia in R V S et D V S, quoniam nunquam migrant, nunquam comparentur, reliquis vero et praesentibus et praeteritis, amissa temporis conſignificatione, comparatio competat. Hinc dicitur *amans*, *amantior*, *amantissimus*; *itacupiens*, *indulgens*, *libens*, *observans*, *celebratus*, *comendatus*, *aversus* cet. cet. discenda enim sunt ex diligente lectione scriptorum ipsorum, atque ex grammaticorum observationibus. Alia enim per omnes gradus comparata leguntur, alia tantummodo in comparativo, alia tantum in superlativo.

Deinde ut verba, sic participia trium temporum sunt, praesentis, praeteriti, futuri. Sed lingua Latina participiorum pauperrima est, verba enim activa participio praeterito carent, et passiva praesente; illa activa in O R, quae deponentia dicuntur, sola sunt, quae triplici tempore gaudeant, ut *hortans*, *hortatus*, *hortaturus*. Vnum itaque et idem participium plura interdum munia obire videtur; sed ipsorum verbi finiti temporum par ratio. De his breviter exponere, non alienum erit, quia sine hac interpretatione vix intellexeres, qui tandem possit participium praesens cum verbo praeteriti temporis coniungi. Scito itaque quodvis tempus, ut Harrisius ostendit, trisariam dividi posse. Est enim aut inchoativum, aut perfectum seu exactum, aut inter utrumque interiectum. Quodsi nulla harum cuiusvis temporis partium ratio habetur, tempus adhibetur *αόριστος*; sin habetur, definite. Id hac tabula illustratum dabimus.

Aoristus praeteriti, legi, * * *			Aoristus praesentis, lego, legens, * * *			Aoristus futuri, legam, lecturus, legendus.		
Exa- crum, lege- ram.	Medi- um, lege- bam.	Inchoa- tivum, lectu- rus rem.	Exa- crum legi,	Medi- um lego (seu le- gens sum.)	Inchoa- tivum, lectu- rus sum.	Exa- crum legero	Medi- um, legam (seu le- gens ero.)	Inchoa- tivum lectu- rus ero

L

Ex

Ex hac tabula vides et temporum adfinitatem, (quod, cum tempus series continua sit, aliter esse nequit,) et orationis paupertatem. Etenim ne unum quidem definiti temporis participium reperitur, hinc necessario fit, ut participium quodvis *zōphos* intelligatur. Exinde spero te intellectionem esse observationes grammaticas, quas iam sup-
 pediturus sum.

A. „Participium praesens cum verbo praeteriti aut futuri temporis coniunctum, horum temporum significationem sustinere videtur.“ Vt: *offendi adveniens*, quod interpretantur per *postquam adveni*. Terent. *Utro ad eam venies*, indicans te amare, *venies et indicabis*. Id. Sed in priore exemplo verbum *offendi* explicari potest per praesens exactum; in posteriore vero *indicans* praesentis temporis significationem retinet. Est porro, ubi particip. praesens, etiam cum verbo praesenti coniunctum, praeteriti significationem sustinet. Vt: *Apri inter se dimicant indurantes attritu arborum costas*. Plin. quod explicant per *ubi induraverunt costas*; recte, *indurantes* enim participium praesentis exacti est. Denique Saturnius, Ursinus Perizonius alique notant, ut ipsum verbum praesens, sic quoque participium pro conatu, apparatu, studio agendi, vel praeparatione ad actionem iamiam futuram sumi. Intelligunt praesens inchoativum, quod in hoc Virgillii: *terruit auster cunctes*, i. e. conantes seu praeparantes ire; in hoc Obsequens. *proficiscens cum immolaret*, i. e. se iam ad profectionem accingens.

B. „Participium praeteritum cum verbo praesentis aut futuri temporis coniunctum, horum temporum significationem sustinere creditur.“ Vt locus ad margines *plenus neque exhaustis aquis minuitur neque infusus augetur*, Plin. quod explicant per *si exhauriantur*, *si infundantur*, quidni cum Ursino, si exhaustae, si infusae sint? Aliud exemplum: *ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptae*, cognitionem de postulatis Gallorum ad populum reiciunt. Liv. bene Gronov. put. ad Liv. 9. 18. *si qua forte clades acciperetur*, seu *accepta fuisset*; itaque participium non magis destitutum est vi sua nativa, quam praeteritum *esset*. Jure igitur Sanctius, qui participia praeterita, et absolute posita, in significatione futuri usurpari docet,

cet, a Perizonio et Vrsino refutatus est, ubique enim genuina praeteriti temporis significatio locum habet.

C. Participium futurum in R V S. modo voluntatem, modo propositum, modo necessitatem significat, explicaturque per *volo, possum, debeo* similiaque verba auxiliaria, primaria vero futuri notio ubique manet; ut in hoc Horat. *morituri Delli*, quod explicant per *cut moriendum est*, bene quidem, sed posses etiam per *qui morieris*; in hoc Curtii 3, 1. *Lesbum — praesidiis liberaturos*, i. e. quibus praeceptum erat, ut liberarent, omne vero praeceptum ad tempus futurum referendum est. Nec participia futura in D V S eo amittunt futuri significationem, quod necessitatem plerumque denotant atque officium, utrumque enim futurum spectat tempus, quod enim fieri debet nondum factum est, sed futuro fiet tempore. Aliter vero res sese habere videtur, si particip. in D V S pro gerundio i. e. pro substantivo adhibetur; hoc enim cum nullam significet tempus, ergo nec illud.

Reliqua significatio e verbi significatione pendet, et est vel activa, vel passiva vel neutralis. Participia in D V S exentia semper passive significant; ceterorum omnium significatio variat. Censet Perizonius formam in T V S, S V S et X V S aequae olim fuisse activi ac passivi, sed vid. Vrsin. Sect. VI. c. 5. p. 881.

Sequitur, ut de participiorum constructione pauca addamus, de qua tres regulae traduntur, quarum una haec est.

I.

Participia verborum suorum constructionem sequuntur. Manente enim eadem ratione, manet etiam constructio eadem: ut igitur dicitur *lego Virgilium*, sic *legens Virgilium*; ut *acciso negligentiae*, sic *accusatus negligentiae*, ut *resisto hosti*, sic *resistens hosti* cet.

Participia in N-S, cum in nomina degenerant, i. e. cum temporis consignificationem omittunt, cum genitivo construuntur. Itaque *patiens inedia*, nunc seu hoc tempore patitur, sed *patiens inediae*, inedia pati adhaesit. Ita quoque Ovid. Metam. 1.

*Non illo melior quisquam, nec amantior aequi
Vir fuit, aut illa reverentior ulla decorum.*

L 2

Par-

Participiis in N S succenturiari possunt verbalia in BVNDVS, idem cum emphasi significantia, et eundem, quem illa regunt, casum regentia: ut *venerabundus regem*. Curt. *gratulabundus patriae*. Just. Vrsin. T. II. p. 89. et 415.

Constructio participiorum *osus*, *exosus*, *perosus* cet. itemque illa participiorum originem indicantium, ut *genitus*, *natus*, rel. satis nota est.

Participia praeterita passiva pro ablativo cum *a*, cum dativo constructa leguntur, idque frequentius apud poetas, quam apud prosae scriptores, ut apud Cic. *ego audita tibi putabam*.

At vero participia futura in DIVS pro ablativo cum *a*, frequentius cum dativo occurrunt, hinc Terent. *expectandus mihi est frater*; rarius cum *a*, ut *quia non putabam a me nunc scribenda esse publice*. Cic.

2.

Altera regula haec est: Cuilibet verbo addi queunt *ablativi absoluti*, quos dicunt, quorum alter nominis esse solet, alter participii. Haec etiam constructio regulas sequitur, quae supra generatim de ablativo nominum traditae sunt, ablativi enim absolute iam tempus denotant, quo aliquid evenit, iam modum, iam causam, cet. ut: *nobis rempubli gubernantibus togae arma cessere*. Cic. i. e. eo tempore, quo ego rempubli gubernabam; *oppressa libertate patriae, nihil est, quod speremus amplius*. Id. i. e. eo tempore quo oppressa est libertas rel. *Caesare venturo, Phosphore, redde diem*. Mart. i. e. cum, seu eo tempore, quo veniet; *His ipsis legendis in memoriam redeo mortuorum*. Cic. i. e. dum vel eo tempore, quo haec a me leguntur; ex duobus his exemplis posterioribus elucet, regulam de participiis absolute positis non esse restringendam ad participia praesentis et praeteriti temporis. — Participia praesentis et praeteriti temporis, ablativus enim participii in NS ita positus ferme in E terminatur.

Exponunt ablativos absolutos per *nominativum* et particulas *cum*, *dum*, *postquam*, *quoniam*, *si*, *ubi*, *ita*, *ut*, et similes particulas, quae aliquid temporis spatium, aut conditionem, aut causam, aut modum indicant.

In

In hac igitur constructione, quamquam nihil peculiare inest, (ut enim dicitur, *hoc tempore id accidit*, ita *Augusto imperante accidit*;) tamen usus facit, ut observationibus quibusdam opus sit.

A. Interdum dissimulatur participium, interdum nomen, ut *comitiis*, *ludis*, *Circensibus* eet. pro dum, seu eo tempore, quo comitia habebantur, quo ludi fiebant, quo Circenses dabantur; *me suatore hoc factum*. Plaut. quod auctore te velle corpi. Cic. utrobique *caussa* indicatur; interdum deest nomen ut: *iam ea aetate sum*, *ut non sit*, *peccato*, *mihi ignosci aequum*. Terent. i. e. si peccatum est, indicatur ergo *conditio*; *nondum comperto*, *quam regionem hostes petissent*. Liv. i. e. quoniam nondum compertum erat, indicatur ergo *caussa*; sic *desperato*, *regionem posse retineri*. Curt. *audito regem in Cili- ciam tendere*. Sallust. *excepto*, *quod non simul esses cetera laetus*. Horat.

B. Docent grammatici, „tum esse locum ablativis his, cum diversorum orationis membrorum *diversa sint supposita*.“ Convellit hoc praeceptum Sanctius II. 7. p. m. 233 sqq. auctoritate potius testimoniorum bene multorum, quam ratione, iure vero convellit. Cum enim ablativi absoluti, ut reliqui, aut tempus, aut causam, aut modum significant; esse omnino potest, ut eiusmodi aliquid eidem orationis supposito addatur, ut in illo Claud. *Illicitas consul poenas se consule solvet*, ubi *se consule* nihil nisi tempus denotat; aut in illo Ovid. *Lacrymas quoque saepe notavi, me lacrymante, tuas*, ubi *me lacrymante* similiter tempus tantummodo significat, quo imaginis notaverit lacrymas, aliter Perizonius de hoc loco.

Non est, quod in reddenda huius constructionis ratione longi simus, iam reddidimus in regula ipsa. Sanctius IV. in ellipsi de ablat. Vossius de constr. 39. Vrsinus Sect. VIII. aliique „nihil certius esse contendunt, quam ut omnes alios, sic et hos ablativos, quamvis absolute in speciem positos, ab una harum praepositionum *a*, *e*, *sub*, *cum*, *in* regi,“ quo nihil falsius esse potest.

3.

Tertia denique regula verba spectat, quorum alia cum participio praeterito passivo, alia cum participio futuro passivo coniunguntur.

A. Verba *reddo, do, facio, volo, curo, habeo* idque genus alia, cum accusativo participii praeteriti passivi coniuncta, idem fere exprimunt, quod verbum, unde participium ductum est. Vt *dabo tibi hoc effectum*. Terent. i. e. efficiam, seu dabo ut efficiatur; *me vehementer excusatum volo*. Cic. i. e. me vehementer excuso, seu volo, ut excuser; *Illos monitos etiam atque etiam volo*. Id. i. e. moneo, seu volo illos monitos esse, seu ut moneantur; *reddo tibi hoc impetratum*. Terent. i. e. reddam, dabo, efficiam, ut hoc impetres. Par ratio est ceterorum, ut *Adiutum cuperem iuvenem nobilissimum*. Plin. *Inventum tibi curabo et tecum adductum tuum Pamphilum*. Terent. Interveniunt itaque eiusmodi locutiones orationis emphasi, ita ut *volo te rogatum* efficacius sit, quam *rogo te, dabo hoc effectum* plus dicat, quam *hoc efficiam*. Simili periphrasi interviit *habere*, dicitur enim *habeo perspectum* i. e. perspexi, Cic. *satis dictum habeo*, i. e. satis dixi. Id. Eadem periphrasis est in *fac me missum; nolo te offensum; oportet mansum; malim me mortuum* cet. Invitis grammaticis dixerim, in nonnullis certe locis, non tam participium, quam supinum habere locum, ut in illo Cic. Att. 8. *18. cohortes ad me missum facias*.

B. „Verba *curo, do, loco accipio, suscipio, mitto, trado, statuo, rogo, attribuo, relinquo* similiaque saepe numero cum participio futuro passivo coniunguntur.“ Regula haec pertinet potius ad constructionem gerundivam, id enim nisi esset, non intelligo, quae eiusmodi structurae ratio reddi possit. *Heraclidem interficiendum curavit*. Cornel. i. e. curavit interfectionem seu caedem Heraclidis; *muros dirutos a Lysandro reficiendos curat*. Id. i. e. murorum refectionem curat. et sic in ceteris exemplis.

4.

Restat, ut de participiorum usu eorumque explanatione dicendum esse videatur. Afferunt quidem brevitate,

tatem, vim, gratiam, varietatem orationi; at modus tamen, ut omnibus in rebus, sic in usu quoque participiorum servandus, manumque, quod aiunt, et hic, non sacro ferendum. Certe summos auctores, ubi non incommode adhiberi posse videbantur, abstinuisse tamen a participiis videas, non aliis ex causis, quam ut nimium eorum constipationem aut obscuritatem, quae inde oritur nonnunquam, vitarent, varietatemque orationis, aut numerum captarent suaviorem. Vrsin. T. 1. Sect. VI. c. 6. Explicantur vero participia

A, per pronomen *qui*, ut *patientia saepius laesa, sit furor*. P. Syrus, i. e. quae saepius laesa est.

B. Per coniunct. copulativam *et*, ut *accessit pretium pollicens*. Terent. i. e. accessit et pollicitus est; participium enim praesens per verbum finitum eiusdem temporis explicandum est. Perinde vero est plerumque, utrum prius an posterius verbum in participium commutes, eodem itaque sensu dici possit, *accedens pollicitus est*. Sin duo verba praeteriti temporis unam rem post alteram factam indicant, participium praesens locum non habet. „Haec enim participii praesentis temporis ac gerundii natura est, ut simul utrumque fieri demonstret cum verbo.“ Corrad. de L. L. VI. Itaque pro *Cato sedit et ambulavit*, dici non potest, *sedens ambulavit*, recte vero cum Valer. Max. *verberibus affectam necari iussit*, cum Cic. off. 1. *consiliis diligentiaque nostra celeriter de manibus audacissimorum delapsa arma ceciderunt*, cet.

C. Per particulas *ubi*, *cum*, *dum*, *postquam*, *si*, *ut*, *quamvis*, *quod*, *quia* cet. *Bellua ad id solum, quod adest, quodque praesens est, se accommodat, paulum admodum sentiens praeteritum et futurum*. Cic. i. e. quia sentit, vel ita ut sentiat, vel sentit enim. Unum enim idemque participium pluribus modis exponi potest. — Aliud aliis generis exemplum: *homines quosdam non posse generare, quamvis omnium membrorum numero constante, manifestum est*, pro *quamvis* omn. memb. numeris sibi constet. Columell. Si itaque participio additae sunt particulae concessivae *quamvis*, *quamquam* rel. illud explicatur solum per verbum.

§. 92.

De Constructione adverbiorum.

Sequitur, ut de ultima orationis parte exponamus, de particulis, quarum sunt tria genera, unum adverbiorum, alterum coniunctionum, tertium praepositionum. (Interiectiones enim non pars orationis sunt.) Adverbiorum vero doctrinam in quinque locos dividimus, quorum primum obtinet definitio, alterum distinctio, tertium comparatio, quartum significatio, constructio denique quintum.

I.

Adverbium ea orationis pars est, qua propositionis praedicatum planius explicatur definiturque accuratius. Unde illud apponitur maxime verbis, participiis, adiectivis: at vero et aliis orationis partibus, imo substantivis. Hoc vero si fit, substantiva adiectivorum induunt naturam, ut in illo Ciceronis: *Homerus plane orator*, et in similibus. Omne igitur adverbium notam aliquam secundariam exprimit, ut praedicatum primariam, unde intelligis, magnam esse adiectivorum et adverbiorum cognationem.

2.

Eadem vero adverbia et coniunctionibus praepositionibusque adfinia esse videntur. Quamquam enim diversae naturae sunt, fieri tamen potest, ut vocabulum aliquod pro diversa significatione in diversum transeat genus, et modo huc, modo illuc referatur. Et sane ita sese res habet cum adverbis quibusdam, verbi causa cum *quando*, *ubi*, *unde* cet. quae, quatenus sunt loci et temporis attributa, pro adverbis sunt habenda; quatenus vero propositionem propositioni annectunt, pro coniunctionibus. Haec eadem ratio cognationis adverbiorum et praepositionum est. Vtrumque vocabulorum genus multum differt quidem, sed fit tamen interdum, ut unum in alterum transeat. Adverbia enim, alias absolute, i. e. sine casu posita, interdum cum casu construuntur, ut, quod praepositionum proprium est, rationem quandam aut loci aut temporis accuratius explicent. Omnis vero aut loci aut temporis ratio vel accusativo

tivo vel ablativo exprimitur, unde fit, ut alia cum accusativo, alia cum ablativo constructa reperiantur.

3.

Iisdem deinde adverbii comparatio accidere potest, quippe quae magis aut minus recipiunt. Est igitur adverbium comparationis cupax ratione significationis. Sunt, quae omnem comparationem respuunt, ut *hic*, *illic* cet. non potest enim res aliqua magis aut minus *hic* esse. Similiter vero et adiectiva sunt, quae nullam admittunt comparationem ut, *omnis* cet. Omnis ergo comparatio in significatione vocabulorum posita est. At vero, etiamsi adverbium comparationis sit capax, tamen non sequitur, ut illa forma ipsa seu terminatione exprimat, id enim ab usu pendet. Sic *verba*, cum magis minusve recipiant, comparationem sane admittunt, sed non placuit linguae Latinae auctoribus verbis ipsis indere illam, quia, opinor, iam tot notis secundariis referta videbantur. Attamen sunt nonnulla, quibus comparatio adiecta est, ut verbis *malle*, *praestare*, reliquis non placuit, non enim dicitur *mamare* pro magis *amare*. Comparatio itaque verborum adverbii exprimitur, aliter se res habet cum adverbii, quorum comparatio ipsa fere terminatione significatur.

4.

Ad significationem adverbiorum quod attinet, admodum multiplex est ea in Grammaticis; at praecunte Theodoro Gaza, qui a quavis praedicamentorum classe adverbia derivari posse iure contendit, (*διο δη και ἀμεινον ισως δεκα και των επιρρηματων γενη θεσθαι ενεινα, εστιαν, ποιον, προσον, ποσ τι κ. τ. λ.* Gram. Introd. l. 2.) non dubitamus, quin infinitus eorum numerus multo accuratius contrahi possit ex recentiore philosophia quam ex antiquissima illa.

5.

De constructione adverbiorum tres proferuntur regulae; una de eorum constructione cum certo quodam comparationis gradu, altera cum casu quodam substantivorum; tertia cum certo quodam verbi modo. Omnis vero haec constructio non tam rectio dicenda est, quam convenientia ad.

adverbia enim per se neque casum, semper aliunde pendentem, neque modum regunt.

A.

De constructione adverbiorum cum certo quodam comparationis gradu iam supra fatis dictum putamus. cf. §. 78.

B.

Constructio adverbiorum cum certo quodam casu, iisdem subiecta est regulis, quae supra §. 80 — 83. propositae sunt, utrobique enim eadem res, eademque ratio. Unde fit, ut adverbia *derivata* primitivorum sequantur constructionem.

a) Adverbia igitur superlativi gradus genitivum adsciscunt, ut enim dicitur *optimus omnium*, sic *optime omnium*, utrumque ex una eademque causa cf. §. 80.

b) Adverbia ab adiectivis derivata, quae cum dativo construuntur, cum eodem iunguntur casu. Hinc dicitur congruenter naturae convenienterque vivere. Cic. cf. §. 81.

c) Adverbia comparativa cum ablativo plerumque leguntur, ut *nihil lacryma citius arescit* Quint. cf. §. 83. — *Plus, amplius, minus* interdum etiam cum nominativo et accusativo, ut *vulnerantur amplius sexcenti*. Caes. Haec vero hactenus de adverbii derivativis.

d) Multa adverbia loci, temporis, et quantitatis cum genitivo construuntur, ut *eo insolentiae processit*. Plin. *Huc malorum ventum est*. Curt. Sed hi genitivi a relatione pendent, (de qua §. 80.) non ab adverbii. In phrasi enim Plinii: *eo insolentiae processit*, *eo* ad *processit* pertinet, et *insolentiae* per se respectum designat, ut *eo insolentiae* explicari possit, (non suppleri) per *eo processit insolentiae respectu*, seu *eo processit in insolentia*.

e) Alia construuntur cum accusativo, quo in genere sunt *circiter*; *pridie*, *postridie*, *prope*, *versus*, *usque*, *abhinc*, *intus*; alia cum ablativo, ut *aeque*, *foras*, *procul*, *seorsum*, *simul*, denique etiam *abhinc et intus*. Exempla passim obvia; id vero probe notato, casus hos neque ab adverbii ipsis neque a propositione intellecta, quae ipsa nihil regit, regi, sed unice pendere ex regulis supra de accusativo et ablativo generatim propositis.

C.

Sequitur, ut de abverbiorum constructione cum certo quodam *verbi modo* dicamus. Patet vero, hanc etiam constructionem *convenientiam* potius quam *rectionem* esse dicendam. Nam *regere modum*, quid aliud est, nisi causam esse et rationem, quae ad explicandum verbi modum sufficiat? Quid vero, si modi per se suaeque vi nativa in oratione occurrant? Quod quamquam ita se habet, multae tamen particularum, cum modorum significationem adiuvant eosque definiant accuratius, ad eos referendae videntur. Quo autem in genere pauca admodum abverbiorum sunt, *si, o si, utinam*, item *ut* et *quam* (in significatione optandi) cum optationem significant, omnino sunt coniunctivo consentanea. Reliquae vero, quae hoc loco citantur, particulae non ad verborum modos, sed ad eorum potius tempora spectant, ut *cum, dum, postquam*. — *antequam, priusquam, simul, simulac, simul ut, ubi* cet. Aliter vero temporibus addi *heri, cras, aliquando*, aliter *cum, dum, postquam*, quis est, quin sentiat? Illud enim abverbiorum genus nihil nisi tempus spectat, hoc simul orationis membra *connectit*, unde etiam huius generis adverbia *coniunctiones adverbiales* nuncupantur. Quaeritur autem, si verborum modi ab his particulis non regantur, a quo pendeant, quae sit eorum natura, quae indoles? Qua de re pauca dicenda videntur.

Appendix de verborum modis

A verborum temporibus ordiamur. — Verbo, ut constat, non *praedicatum* modo significatur, verum etiam *tempus* aliquod consignificatur, et praeter utrumque *modus*, quem dicunt. Ipsa verbi terminatione quaevis illa quidem maior temporis divisio designatur, non item minores partes. Etenim non tempus verbi exstat, quod *heri fui, hodie sum, cras ero*, denotet. Igitur *heri, hodie, cras, olim, aliquando, iam, nunc, postea, mox* cet. non nisi secundariae sunt temporum notae, nulla peculiari verbi terminatione expressae, (alioquin innumeris verbi temporibus opus foret.) Horum vero abverbiorum quamquam alia praeterito temporis consentanea sunt alia praesenti, alia futuro, nemo tamen est, qui ab adverbio *hodie* praesens a particula *cras* futurum regi dicat.

Jam

Jam vero ad verbi modos transeamus, videamusque, utrum eadem fortasse sit particularum modis adiectarum ratio, atque adverbiorum appositorum temporibus. Primum autem in vim atque naturam modorum inquiremus.

Omnis oratio cum humanorum conceptuum expressio sit, sequitur, ut verborum quoque modis conceptus quidam designentur. Queritur igitur, quatenus in istis verbi terminationibus, significatio lateat? *Logica illa*, opinor, *intellectus seu rationis humanae modalitas*, i. e. modus, quo aliquid aut *esse*, aut *esse posse*, aut *necessario esse* mente concipitur. Quidquid vero est, id certum est ac determinatum; quidquid autem esse potest, id dubium atque incertum; quod denique ita est comparatum, ut vel ex conceptu eius, quod esse potest, intelligatur, necessarium dicitur: quod ergo tum ei, quod est, tum ei quod esse potest, adfinesse cogitatur. Si vero ex his conceptibus verborum modi oriuntur, manifestum est, tres tantum modos verbi esse posse, unum, quo certum aliquid ac determinatum designetur, hunc dicunt *indicativum*; alterum, qui, quae incerta atque indeterminata, exprimat, hunc *coniunctivum* appellare solent; tertium denique, qui necessitatem notet, hunc *necessitatis modum* nuncupare liceat.

Noli vero putare, necessario esse faciendum, ut huiusmodi conceptus *ipsorum verborum inflexione* notentur, possunt et adiectione aliqua signari, ut comparationis gradus verborum magis minusve recipientium. Jure igitur Sanctius 1, 13. „Modus in verbis non attingit verbi naturam“ — (i. e. non necessario requiritur, ut modus verbi ipsius declinatione notetur,) — „ideo verborum attributum non est.“ — (Quae sequuntur, male quadrant, ostenduntque Sanctium modorum naturam atque vim parum perspexisse.) — „Explicatur frequentius per casum sextum, mea sponte, tuo iussu feci, non raro per adverbia; ut male currit, bene loquitur.“ — (Haec adverbia non ad modum verbi referuntur, sed exponunt accuratius verbi praedicatum. Quae vero idem addit, bene se habent.) — „Cum Aristoteles de modis seu de modalibus disputat, contingenter, necessario per accidens currit, saepe dicit.“ — Atqui si non est, quod modus

ver-

verbi ipsius terminatione notetur, eo minus miraberis, quod Latina lingua, ut reliquae, peculiari propriaque verbi declinatione ad necessitatis modum exprimendum, plane careat, facile enim vel per adverbia, vel per alias loquendi rationes suppleri poterat.

Falsa tamen haec modorum descriptio videri possit, cum nec imperativi, nec infinitivi, nec optativi ne aliorum apud alios grammaticos occurrentium modorum ulla fiat mentio, — sed illa nihil rectius. Cum enim omnis oratio a ratione pendeat, quartus modus a tribus his plane diversus, ne cogitari quidem potest. Sin notas modorum secundarias respicias, infinita sane verbi declinationum multitudo fingi potest, quibus designentur. Inde ortus est Graecorum optativus, qui ad coniunctivum pertinet. Quidquid enim optatur, id in numero rerum cogitatur, quae esse possunt. Peculiaris igitur forma ad optationem notandam locum quidem habet, sed sane supervacaneum. Eadem fere ratio imperativi est, quatenus enim ad modalitatem refertur, tribus illis primariis modis subiectus est. Quod vel inde intelligitur, quod nunc coniunctivi praesente variatur, nunc indicativi futuro. Est vero etiam necessitatis modo adfinis, officium enim et debitum non raro denotat, unde factum est, ut in legibus ferendis adhiberetur: ut in illis Cic. *Iusta imperia sunt, iisque cives modeste ac sine recusatione parento.* — *Salus populi suprema lex esto;* — attamen, cum nequeat omni propositioni, in qua inest necessitas, aptari, non ipse est necessitatis modus. De infinitivo, seu verbo infinito, (haec enim denominatio longe optima est,) supra disputavimus. Hoc addere non alienum videtur. Cum in verbo infinito omnes mentis humanae conceptus primitivi seu principales contineantur, hinc etiam modalitas, quae vero non primaria est nota, neque esse, neque dici potest modus. Suffragatur Scaliger et Vossius. Virique per se esse modum verbum infinitum negant, hic in eo rationem collocat, quod numeris ac personis careat, ille in eo, quod nullam animi inclinationem ostendat. In definiendo enim verbi modo omnes fere grammatici, iique principes, ad animi inclinationes, quas modis expressas volunt, provocant. Haec de re pauca differemus.

Quam-

Quamquam triplex est animorum natura, ita ut una pars in ratione sit posita, altera in appetitu, tertia in vi sentiendi, tamen, cum omnis oratio vertatur in ratione, (cui omnes tribuuntur conceptus,) duarum reliquarum partium nulla ducitur ratio. Quidquid igitur in oratione occurrit, ad conceptum quempiam refertur, conceptus ipse ad rem. Igitur verborum modi ad conceptus referantur necesse est. Vnde fit, ut eodem verbi modo utamur, res vel ad intellectum pertineat, vel ad appetitum, vel ad sensum. Finge vero probe a grammaticis modos per animi inclinationes esse definitos; consequens est, ut, quot animi inclinationes, tot sint verborum modi statnendi, i. e. innumeri. Quamquam vero de universis verborum modis male a grammaticis disputatum intelligimus, de singulis tamen modis, eorundemque usu multa praeclare subtiliterque exposita videmus.

Indicativum dicunt definite significare ponique in re certa atque indubia, illius igitur esse simpliciter indicare ac determinate, vel interrogetur, vel respondeatur, vel rogetur, vel promittatur, vel definiatur quid cet. omnia haec bene, praeclareque ad nostram quadrant definitionem. Sed iam animos ad rem attendite, quae gravissima esse, ac vel una fere nostram de modorum rectione sententiam confirmare videtur. Iidem obtinent grammatici, *indicativum ex se suaeque vi insita pendere, nulloque indigere supplemento*. Quid verius, quidve rectius?

Coniunctivum vero indefinite inque dubia atque incerta significatione adhibere docent. Alii modum hunc, quia vel coniunctioni subiungatur, adverbisque indefinitis ac pronominiibus, vel quod alteri verbo subiungatur, vel quod sibi alterum subiungat verbum, iam *subiunctivum*, iam *adiunctivum*, iam *coniunctivum* appellant, alii *optativum*, seu *potentialem*, hocce nomen a significatione ductum est, reliqua a constructione. Contendunt vero, nullam coniunctivo vim ex se tribuendam esse, sed fere ubique ex ellipsis pendere, qua in re demonstranda sedulus inprimis est Perizonius ad Sanct. M. qui ubique supplementa ita urget, ut, iis acceptis, omnis oratio non ingrata solum auribus et molesta evadat, sed distorta etiam absonaque et a recta sententia plane devia. Sed noli mirari, quod Perizonius

zonius

zonius ubique sua commendat supplementa, ex eius enim sententia *tota fere Latina lingua est elliptica*; (ad Sanct. M. I, 15.) Vereor ne frustra sit, nostra certe sententia longe alia est. Nobis enim coniunctivus neque ab expressa neque a suppressa particula, neque ab ellipsis pendere videtur, sed a vi potius nativa atque insita. Aliud esse dicunt, definite indicare, aliud indefinite dubitativeque ac sub certa conditione. Atqui si illa ratio cogitandi potest indicativo exprimi, sequitur, ut haec quoque coniunctivo designari queat. Et ita est. Etenim particulae, vel quid, quid modis iungatur, non regunt eos, (quippe qui a ratione cogitandi, a sensu verborum pendent,) sed accuratius tantum definiunt, suntque eorundem notae secundariae quaedam. Quamquam particulae per se absoluteque sumtae nullam absolvunt sententiam, tamen ita est comparata significatio earum, ut nota, quae in iis inest, bene ad hunc illum quadrat modum. Ita particulae *utinam* et *ut* cum coniunctivo construuntur, illa enim optationem, haec finem declarat, utrumque vero ita mente concipitur, ut, utrum adaequaris, plane dubiam sit atque incertum, hinc exprimendum est, coniunctivo: ut vero definiatur, utrum exponenda optatio sit, an finis, additur *utinam* et *ut*. Utraeque igitur particulae *conveniunt* quidem cum coniunctivo, modus vero ipse a ratione cogitandi pendet. Sin a particulis, non video, qui fiat, ut eadem particula iam indicativo iam coniunctivo iungatur; neque intelligo, si particula primaria vox sit, qua, quid definite quidve indefinite cogitandum sit, dignoscatur, cui tandem sit utilitati nova quaedam huius modi terminatio. Varias vero coniunctivum sustinere functiones, vel ex eo apparet, quod veteres illius vim allicubi interpretantur. Quod Cicero *pace tua dixerim* id Ovidius *pace tua dixisse velim* extulit. In illo Virgilii: *„Quis cladem illius noctis — Explicet, aut possit lacrymis aequare labores“ explicet tantundem valet, quod possit explicare, contraque possit aequare idem ac aequet.* Conf. Cic. off. I. quos caros habeat, tuerique debeat. Coniunctivus igitur non raro explicatur per *velle, posse, debere*. Eademque vis potentialis modi in iis etiam verbis, quae aliis expresse subiunguntur, residere videtur. Etenim: *nihil est, quod vergere*, idem est, ac, *quod vereri debeat*. Eiusmo-

di

di locutiones, quae multae reperiuntur, quasi pleniores sunt, bene de his Virg. contra Sciopp. et Perizon. Sect. V. c. VII. „Et reliquos modos finitos, indicativum et imperativum, scimus circumscriptos; nec sequitur inde continuo orationis non circumscriptae ac simplicis causam in circumscriptionibus eius generis esse quaerendam, quasi per ellipsin esset statim suppressum, quod aliquando ex abundanti forte additur.“ — Attamen non alienum se plane ab omni verba modi huius alicubi supplendi ratione proficitur. Vnde haec supplementa collegit

1) 3. Vbi imperativi vice fungitur coniunctivus, fac, facito vel tale quid intelligi potest. E. g. *valeas*, plenum *fac*, cura ut valeas. *Atticae meis verbis salutem des*, desit forte *velim*. In *ames parentem, si aequus est*; si aliter, *feras*, forte *par est*, in aliis alia.

2) Vbi optando inservit, *precor*, *opto*, *voveo*, *velim*.

3) Vbi permissio seu concessio notatur, *esto*, *licet* subaudiri possit. E. g. hoc Terentii: *profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet*, integrum sit, *esto*, licet ut profundat.

4) Vbi debitum vel officium significatur, *par*, *fas*, *aequum est*, *convenit*, *oportet ut*. E. g. in hoc Virgil. *at tu dictis, Albane, muneres*, intelligi potest, *fas*, *oportebat ut*.

5) Vbi facultas seu potentia, item voluntas, per *est* cur, quod, ut, non incommode suppleri queat, non raro, ubi potentia notatur, per *licet*, ut *videas*, *cernas*, i. e. *videas licet*.

6) Interdum oratio per *propositum* comma quoddam praecedens supplenda est, ut particula vel apposita, vel suppressa. E. g. Plautinum hoc: *mih i ut tu dederis pullam*, Scioppius ita supplet: *factumne est ut cet*. Hoc Terentianum: *Hancine ego ut contumeliam in me accipiam*, per *aequum*, *par est*, *convenit*, non male suppleas. In Horatiano: *impune ut urbem nomine implevis meo*, patiarne, feramne quasi praemissum cogites licet, in aliis alia. — Non male, modo sic *expositam* velit orationem, non *expletam*.

Ex his simul coniunctivi usum videas, adhibetur pro imperativo ut illius rigorem emolliat. Pro eodem imperativo futurum primum non raro occurrit, ut *puerum Cicero-*
nem

nem curabis et amabis. Cic. *Tu haec silebris.* Id. i. e. *cura, ama, sile*, nisi forte lenius atque oblique imperet haec forma, quasi ultro ipse, quod volumus fieri, facturus sit, a quo id petimus. Contra Bangius notat ad Virgil. *Aeneid.* 2. *referes ergo haec, et nuncius ibis Pelidae genitor;* vehementius imperium haec verba continere. — Deinde coniunctivus optando inservit, deinde notat permissionem, deinde debitum vel officium, denique facultatem seu potentiam, item voluntatem.

Ex omnibus igitur intelligitur, proprium esse coniunctivi modi, incerta, dubia, hinc etiam futura significare. Vnde Sanct. Minerv. i. c. 13. „Illud, inquit, acriter advertendum, omnia tempora secunda, (i. e. Coniunctivi,) pro futuro posse poni.“ — Nihil rectius, in coniunctivo enim propter incertam inque posterum implendam conditionem necesse est, futuri significatio lateat. dicam aliter, res futurae, quoniam futurae sunt, incertae sunt ac dubiae, atque coniunctivus res incertas denotat, ergo et futuras. Vnde recte dicitur, *adeſt, qui nos doceat*, si res indicatur futura, nondum facta, sed facienda, hinc incerta. Aliter se res habet, si dicitur: *adeſt, qui nos docet*, his enim verbis indicatur res nota et consueta, i. e. certa, cuius ratio quaerenda est in tempore praeterito, et quotidiana consuetudine.

Vna est exceptio, ubi in re certissima coniunctivus occurrit, idque fit cum particula *cum* et in significatione causali et temporis. Vnde ratio huius constructionis petenda sit, plane ignoramus. Cf. Bauerus et ad Sanct. Min. i. 13. p. 110. Sunt vero et alii loci, ubi, praesertim vetustiores indicativo et coniunctivo promiscue usi videntur. Ad quatuor genera revocavit Ursinus T. i. p. 577. dum recenset:

„Vel 1) sine discrimine ac promiscue particulis *cum, si, nisi, quod*, item, *antequam, priusquam, postquam, simulac* aliisque verba indicativi vel coniunctivi modi iuncta.“ — Res omnino mira, demonstrandus enim erat promiscuus modorum usus, et provocat ad promiscuam particularum constructionem. At vero ex ea ipsa re concludimus, modos a particulis haud pendere, sed eandem particulam pro alio sensu alium modum comitari. Supra

M

dixi-

diximus, particulis notas inesse posse, quamobrem coniunctivo magis conveniant, quam indicativo, et contra. Esse vero etiam potest earum significatio tam vaga, ut utrique modo conveniat. Quid, quod fieri potest, ut particula, quoniam in plerisque locis coniunctivo convenit, in aliis etiam, ubi pro sensu indicativus ponendus erat, cum eodem coniunctivo construatur. Quis autem dixerit, *si, nisi vis, et si, nisi velis* eodem sensu esse accipienda? sin occurrat sine discrimine: *gaudeo, quod dixit, et gaudeo quod dixerit*; vera haec est modorum confusio, vis enim propria eorum tollitur.

„Vel 2) verba diversorum modorum copulata, ut in his: *eloquere, quid tibi est, et quid nostram velis operam*; — *Chrysalus mihi nec recte loquitur, quia tibi aurum reddidi, et quia te non defraudarim*; quae Plauti sunt, item in hoc Ciceronis: *nimi P. Decius, cum se devoveret, et equo admissio in mediam aciem irruebat, aliquid de voluptatibus cogitabat?*“ — Putarim, loca haec naturae modorum satis convenienter esse posita. In priore Plautus vix aliter poterat, etenim *est* ad rem praeteritam certamque, *velis* ad rem futuram incertamque referendum est; in posteriore loco duae causae proferuntur, quare C. non recte loquatur, una indubia, altera dubia, hinc indicativus et coniunctivus. In loco Ciceronis *devoveret* conatum agendi, *irruebat* actionem ipsam indicat, hinc modorum diversitas.

„Vel 3) in oratione in definita, quae per pronomen *quis* seu *qui*, item per particulas infinitas alteri orationi subiungitur, indicativi verba more Graeco adhibita, ut in his Plautinis: *video, quam rem agis; non potest dici, quam indignum facinus fecisti*; item in istoc Terentiano: *non dici potest, quam cupida eram huc redeundi*, cet“ — In eiusmodi exemplis archaismum vel poeticam licentiam metri legibus condonandam agnoscit Vrsinus. Oratio haec indefinita et obliqua nuncupatur, opponiturque *rectae*. Causa igitur in promptu est, quare pronomina, ac particula, quas in oratione recta indicativus sequitur, in oratione obliqua cum coniunctivo construere soleant. In oratione enim obliqua duo sunt enuntiata, quorum unum ab altero suspensum est. Id ubi non locum habet, ubi alterum

terum per se sententiam absolvit, alterum insertum modo est, ibi indicativus adhibetur. Ut in hoc Ciceroniano: *Nescio, quo pacto, ad praecipendi rationem delapsa est oratio mea*, quod Banerius cl. ad Sanctii Min. 1. 13. ita expedit: oratio mea delapsa est ad p. r. nescio quo pacto, (sc. id factum sit). Multo plura eius generis loca Curtius collegit ad Sallust. Heusinger. ad Cic. off. alique ad alios scriptores.

„Vel 4) alia, ubi alioqui conjunctivo utantur veteres, ratione atque usu indicativum postulante, ut: *debetis velle, quae velimus*. Plaut. *Quid est, quod tu scias*, atque alia. Et contra indicativo pro subiunctivo, ut in hoc Cic. *auctoritas tanta plane me movebat, nisi tu opposuisses non minorem tuam*. Item in illo Horat. *me truncus illapsus cerebro sustulerat, nisi Faunus ictum dextra levasset*. — In prioribus locis vis indefinita verborum satis superque patet, de posterioribus Vrsin. ita: In locis Cic. et Horat. de re certo futura, quae in eo iam erat, ut fieret, aut facta iam esset, nisi impedimentum quoddam intervenisset, per emphasin usurpatur indicativus. — Ut meam hanc de re sententiam paucis dicam, in omnibus id genus locis *necessitas consequentiae* respicitur, unde indicativus, quid enim necessitate certius. A veterum interpretibus hic indicativi usus *enallage* dicitur, quo nomine nihil exponitur. cf. Drakenb. ad Liv. 41. 24. 4.

§. 93.

De constructione conjunctionum.

Coniunctio propositionem aliam alii adnectit, unde *συνδεσμος* Graecis dicitur, quod, ut ait Diomedes, pro vinculo interponitur orationi, laxatum enim, addit, et diffusum sermonem, more catenae, interposita devincit.

Definitione itaque differre adverbium et conjunctionem facile intelligitur; sed utra vocibus quibusdam conveniat, id est, de quo saepius ambigitur. Tantam enim esse adverbiorum et conjunctionum cognationem dicunt, ut aliquando vix discerni possint. Parum certe hac in re sibi constant cum veteres tum recentiores. Quas enim particulas alii conjunctiones vocant, easdem alii adverbia.

Vnde etiam fit, ut eadem particula his occurrat, cum pro diversa significatione, diversoque, quo munere suo fungatur, modo, alias adverbium sit, alias coniunctio. Huc referunt *ac, atque, quum, igitur* (pro *deinde, postea*), aliaque. Quin etiam quasdam esse contendunt quae sub una notione geminam, adverbii simul et coniunctionis, vim includant, sive mixtam ex adverbio et coniunctione significationem habeant. Huc referunt *nec, neque*; quae, quae negent adverbia, quae copulent, coniunctiones esse dicunt. Veteres has dubiae classis particulas *adverbia coniunctiva, et coniunctiones adverbiales* appellarunt.

Idem dissensus est vetustiorum et recentiorum grammaticorum in constituendis coniunctionum significationibus. Cautius hos sibi prospicere Vrsinus obtinet, qui certo numero significationes coniunctionum circumscribi posse commodè, negent. Hos idem secutus in novem classes digerit, in copulativas, disiunctivas, concessivas, adversativas, causales, conclusivas, seu ratiocinativas, conditionales, exceptivas, ordinativas, seu continuativas. Haec fere Vrsinus. Mihi commodius Sanctius 1. 18. Coniunctionum officia distinguere, grammatici munus non est. —

Verba ad notiones aliquas esse referenda, verborumque compositionem ab illa notionum pendere, vel ex orationis definitione elucet. Verba vero composita, quae sententiam absolvunt, enunciata seu propositiones, (et sensu grammatico periodi) vocantur. Omnes autem propositiones, cuius generis cunque sint, aut enunciato nituntur aut ratiocinio, utrumque vel categoricum est, vel conditionale, vel disiunctivum. Deinde enunciata vel simplicia sunt, vel composita, compositorumque compositio vel patet vel latet, unde vel copulativa vel exponibilia nuncupantur; item ratiocinia vel simplicia sunt vel composita, habentque vel legitimam formam, vel non habent. Omnia vero haec propositionum genera particulis connectuntur, quas *coniunctiones* vocant. Coniunctiones igitur ad propositionum relationem potissimum pertinent, suntque tot earum classes, quot sunt propositionum genera. Vnde coniunctiones conditionales et disiunctivae,
ad-

adversativae et conclusivae, hinc copulativae, hinc causales hinc reliquae.

Est igitur coniunctio et adverbium plane quidem diversae naturae, sed diversitas haec non omnem tollit cognitionem. Nam coniunctioni praeter vim connectendi nota quaedam inesse potest vel loci vel temporis, vel affirmativi vel negativi vel certi vel incerti cet. Probe vero notandum est, coniunctionem, cum ad propositionum relationem pertineat, ad modos verborum regere dos non esse inventam. Quae vero cum ita comparata esse possit, ut vel indicativo vel coniunctivo maxime contentanea sit, necessario est faciendum, ut cuiusque coniunctionis vis ac potestas penitus perspiciatur. Sanctius de nonnullis erudite, ut solet, disputavit III. 14 de pluribus Voilius, Vrsinus aliique. Longum vero est, omnium significationem et constructionem explicare, ex multis igitur duas tantummodo *quod* et *ut*, observatione dignissimas eligemus.

De *quod* particula satis longas habemus Sanctii et Perizonii dissertationes. Primum eos audiamus, deinde videamus, quid de eorum sententia sit iudicandum.

„*Quod* particula, Sanctius ait, prima Latinam linguam post Ciceronis aureum seculum ausa est deturpare. — Particula *ὅτι* invexit haec tanta mala, quas vertentibus Graeca Latine aut omnino esset omittenda, aut aliter, quam per *quod*, *quia*, *quoniam* esset explicanda. Cicerone multa transtulit ex Graecis, ubi particula *ὅτι* passim occurrit, nusquam tamen apud Ciceronem apparet. Quo solo argumento barbare loqui omnes contendo, qui nunc *quod*, credo *quod*, sciendum est *quod*, passim blaterant. Vox igitur *quod*, nisi relativa sit, ut aiunt Grammatici, locum apud Latinos non habet. Relatio est in illo Ciceronis: *Quod epistolam concissam doles, noli laborare*; nam ordo et sensus est, noli laborare circa id, *quod*; vel ex eo, *quod*, vel propter id, *quod*. Sic Martial. Non miror, *quod* potat aquam tua filia, Basse; i. e. non miror de eo, *quod*, vel propter id, *quod*, deest Graece *ἵνα* i. e. ob id, *quod*.” — Sed contra meum hoc praeceptum non solum aemuli sed amicissimi auctores opponunt gravissimos. Ex epistola 17, ad Brut. citantur haec: *Do-*

let

let mihi, quod non stomacharis, sed nullo sensu. Doctiores ita legunt: Dolet mihi, tu non stomacharis. Ovid Trist. 5. 1. *Si quis delicias, lascivaeque carmina quaerit; praemoneo, nunquam scripta quod ista legat* Nihil hoc pen- tametro vidi putidius, magisque barbarum, quis enim dicet *ista*, in hoc sensu? quis *praemoneo, nunquam quod?* — Thomas Linacer supine confirmat, Latine dici: dico quod, assero quod. — Adhibetur tamen saepissime, inquit, eadem coniunctio *quod*. Mar. ial. Nescio, tam multis quid scribas, Fauste, puellis; hoc scio, quod scribit nulla puella tibi. Seneca in natur. quaest. *Nos putamus, quod, quia nubes colligae sunt, ideo fulmina emittunt.* — Nunc adductis testimoniis ordine respondebo, *to quod* in Mart. epigr. 65. *relativum* est, quasi dicat: tu multis scribis puellis, quum sis praedico, ut videlicet te ostendas puellarum amatorem, sed ego scio quid sit, propter quod nulla tibi rescribit; quia pueros amas. — Locus Senecae glossema est, si tamen Senecae verba esse contendas, contendo ego quoque, non fore difficile, comprobare, non pure locutum ibi Senecam. — Haec hactenus Sanctius.

Perizonius ita: — „Existimat Sanctius, barbare loqui qui dicant: *scio quod, dico quod* rel. Interim ipse ab his locutionibus in hac eadem dissertatione cavere non potuit, dum in eius extremo dicit: *Adde, quod multi eorum Graece scripserunt.* Cuius quidem eadem ratio est, ac si lectorem moneret: *dic insuper, quod.* In contrariam itaque sententiam abierunt Manutius, Henr. Stephanus, Vossius, sed maxime Scicppius.“ — Prorsus ego cum iis sentio, Nam nimis certe multa et clara in hanc rem sunt auctorum loca, quam ut ea omnia vel corrupta esse possint, vel eorum constructio non facile a quovis perspicui potuerit. Praeterea iusta satis huic locutioni subest ratio, de qua deinceps videbimus. Nunc loca ipsa memorabimus: *Quaerunt quidem multi, sed ego id respondeo, quod animadverti, te dolorem ferre moderate.* Cic. Fateor voculam *id* parere hic aliquid ambigui, quasi *to quod* habendum sit pro accusativo, qui regatur proxime a verbo *animadverti*. Sed non opus est, ad appositionem aliquam confugere in loco tam plano, cum *to quod*, etiam, quando speciem coniunctionis praefert, revera tamen sit pronomen relativum, quod ante se

re-

requirit necessario nomen substantivum et pronomen *δεξι-
κον*. Disertior est locus, qui sequitur: *Saepe querebatur,
quod homines omnibus in rebus diligentiores essent, in amicis
eligendis, negligentiores esse*. Cic. In hoc loco a τῷ *quere-
batur* simul dependet quod cum verbo finito et infinitum
cum suo accusativo. Ut adeo hic utriusque eadem sit ra-
tio et τὸ quod cum finito manifeste ponatur eodem sensu,
quo mox infinitum. — *Quod verberatus sum, nescio*. Pe-
tron. *Scio, quod virtuti non sit credendum tuce*. Phaedr.
Quando sensissent, quod irrigarentur eorum opera. Flor. rel.
Quocirca non video, quomodo haec aliter explicari queant
ac illa *scio quod, dico quod*. — Nunc rationem huius con-
structionis indagemus, τὸ quod est relativum, quum saepe
pronomen, ad quod refertur, in lingua Latina exprimitur
ut in Cic. loco: *sed ego id respondeo, quod animadverti*, i. e.
respondeo id negotium, iuxta quod negatum animadverti.
(!!!) ubi τὸ quod ita refertur ad id, ut qui ad is. *Hoc
scio, quod nulla puella scribat tibi*, i. e. scio hoc negotium,
secundum quod negotium nulla, cet. — Haec enim est
constructionis et ellipseos in his ratio!!! In *miror quod,
gaudeo quod* rel. intelligitur propter id negotium, iuxta
quod. Nam quod Sanctius diversas plane putat locutiones
et haec rejicit, admittit vero illas *miror quod, gaudeo quod,
gratulor quod*, in eo nihil inest rationis. — Haec fere
Perizonius.

Ex his dissertationibus patet, Sanctium aliquod quidem
rationis vidisse discrimen, rem vero non penitus perspexisse.
Quamquam enim concedit, dici posse: *miror quod,
gaudeo quod*, tamen rejicit locum ex epistola 17. ad Brut.
dolet mihi, quod tu nunc stomacharis. Mira etiam est ratio,
quam de hac constructione reddidit. Neque vero magis
Perizonius placet. cumulavit enim loca multa quidem,
sed sine discrimine, quamque reddidit constructionis ratio-
nem, plane absurdam putamus. In eo vero uterque con-
sentit, quod particula haec relativa sit, vel potius ipsum
pronomen relativum.

Primum igitur exponamus de origine vocabuli. Tra-
hit quidem eam a pronomine relativo, sed inde non sequi-
tur, ut ipsum relativum sit pro nomen, ut Perizon. con-
ten-

tendit, sed vocula haec abiit in particulam relativam, ut *quī, quum, quam, quo, quā*. Vere igitur Sanctius, „nisi relativa sit haec vox, locum non habere.“ — Quibus autem verbis nihil explicatur, omnes enim conjunctiones connectunt, unde relativae sunt. Sed ex aliis locis colligi potest, vocem relativam et Sanctio significare pronomen relativum, quo nihil falsius esse potest. Materia quidem utriusque vocis plane eadem est, sed forma seu significatio longe diversa. At vero *quod* particulam nil nisi pronomen relativum esse, eo verisimilius videri poterat, quoniam non raro refertur ad antecedens pronomen demonstrativum, quod per particulam *quod* exponitur. Pronominis relativi, (quod ipsum derivatur a *que* (και),) proprium est, duas connectere propositiones. Omnis autem connexio respectus est unius ad alterum, qui cum multiplex esse possit, fit, ut usus huius pronominis multiplex sit. Legitur enim pro *et. ut, quia, cum, etsi, cur* cet. quod non tam linguae paupertatem redolet, quam similitudinem aliquam, quae in connectendis cogitationibus locum habet. Quodsi variam pronominis significationem tecum reputas, non miraberis, usum particulae, quae inde ducta est, aequè multiplicem esse. Id ipsum vero Sanctii et Perizonii vitium maximum esse videtur, quod neuter reliquas huius particulae significationes rite distinxerit.

1) *Quod* enim particula idem significat, ac *propter quod, cur, quam ob rem* antecedente verbo *esse*, ut: *Est, quod te visam*. Plaut. (ich habe einen Grund oder etwas, warum ich dich besuchen muß.) *In viam quod te des, nihil est*. Cic. *Non est, pro malis temporum, quod moleste feras*. Id. *Credo ego, vos mirari, quid sit, quod ego potissimum surrexerim*. Id. Et ita plerumque cum coniunctivo. Comindicativo Plaut. *Hoc est, quod ad vos venio*, non minus recte.

2) Non raro est *quod*, particula restringendi, et idem, quod *quantum, quatenus, quoad*. Manus nostrum ornato verbis, *quod poteris*. Terent. *Nemo, quod sciam*.

3) *Quod attinet ad id, quod*. Cic. *Quod scribis, tibi manendi causam fuisse, id mihi gratum est*. — *Quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam*. Terent. et ita saepius.

4) *Et*.

4) *Et si.* Quod sum ligneus, prendam te tamen Auct. Priap. 6. I. Quod est virgo. Ovid. Art. 1. 261.

5) De tempore. Agite pugni, iam diu est, quod ventri victum non datis. Plaut. i. e. ab eo tempore, ex quo, vel ad quod.

6) Quod coniunctio causalis est, ut in hoc Ciceronis: pungit me, quod scribis, te istuc esse libenter. et ita locis innumeris.

7) Quod particula declarativa est, quippe quae explanat, quod praecessit: Id illi vitium maximum est, quod nimis tardus est. Plaut.

8) Quod pro supposito verbi est, ut in hoc Cic. Quod me mones, valde gratum est.

9) Quod post verbum pro accusativi obiecti, ut in hoc Plantii: scio iam, filius quod amet meus, quod explicat, scio filii amorem, seu filium amare.

Jam videamus, an regulae suppeditari possent, quibus loca in veteribus passim obvia, subiiciantur, prima est, quae sequitur.

Regul. I.

Quotiescunque duae propositiones ita sunt copulae, ut posterior prioris proximam contineat causam, toties quod adhiberi potest.

Non miror, quod aquam potat Mart. Quod spiratis, indignantur. Liv. Dolet mihi, quod tu nunc stomacharis. Cic. Saepe querebantur, quod homines omnibus in rebus diligentiores essent, — in amicis eligendis negligentiores. Cic. et sic sexcenties post verba indignandi, dolendi, querendi, mirandi, accusandi rel. si doloris, querelae, indignationis, vel admirationis causa proxima reddenda est. Sed noli putare peculiare verborum genus esse, post quae requiratur quod. Sequitur potius haec particula verbum quodecunque, ergo etiam verba dicendi, sciendi, putandi, credendi, si posterius prioris causam continet. Occurrunt loca, ubi pro particula quod cum verbo finito, infinitum cum accusativo ligitur, ut: Pacis te esse cupidum lactor. Cic. Molesto tui, te senatui gratias non egisse. Id. et sic passim. Constructio cum quod non est horum loco.

locorum quasi solutio, sed nihil nisi variatio grammatica, per aliam variationem dici possit: tua pacis cupiditate laetor. i. e. laetor, quod pacis cupidus es, ablativus enim eandem exprimit causam, et infinitivus eundem casum. Similiter se res habet cum altero loco: Molestus tui, te egisse gratias, i. e. quod egessi gratias, seu de gratiarum actione. Ceterum constructio cum quod causali, ubi locum habet, dilucidior est, quam accusativus cum verbo finito, multoque frequentior.

Regul. 2.

Praeter hunc nexum causalem, (de quo regul. 1.) quod particula cum verbo finito nexum denotat inter subiectum orationis et praedicatum, estque circumscriptio subiecti, quae simul causam declarat, quare aliquid subiecto tribuatur.

Id illi vitium maximum est, quod nimis tardus est. Plaut. i. e. nimia tarditas illi vitium maximum est. Etiam omisso pronomine demonstrativo: Alterum est vitium (in cognitionis cupiditate), quod quidam nimis magnum studium in res obscuras conferunt. Cic. Inter hominem et belluam hoc maxime interest, quod haec ad id solum, quod praefens est, se accommodat. Id. Multa in nostro collegio praeclara, sed hoc imprimis (praeclarum,) quod, ut quisque aetate antecellit, ita sententiae principatum tenet. Id.

Regul. 3.

Quod particula duas connectit propositiones, quarum una, (utpote cui praepositum est quod,) alterum, indefinite significantem, explicat accuratius, et hoc plerumque ita, ut antecedant pronomina id, hoc, illud, haec enim ipsa sunt, quae, cum absolute seu generaliter sint posita, accuratius definiuntur.

Nescio, tam multis quid scribas, Fauste puellis;

Hoc scio, quod scribat nulla puella tibi. Martial. Quo in loco quod cum verbo finito pronomen antecedens explicat. Sed facile intelligis, aliud esse: scio, nullam puellam tibi scribere, aliud, hoc scio, quod tibi nulla scribat.

Poste-

Posterior enim multo fortius est, etenim non solum maiorem excitat expectationem, sed est quoque in eo maior quaedam antithesis. Deinde probe notandum, ne posse quidem dici, *hoc scio, nullam puellam tibi scribere*, pronomen enim *hoc* necessario requirit particulam declarativam *quod*. Cic. off. 1. c. 12. „Equidem illud etiam animadverto, quod, qui proprio nomine perduellis esset, is hostis vocaretur, lenitate verbi rei tristitiam mitigante, — ubi pro mitigante edidit mitigatam Gronovius. Sed nullum plane reperiri locum, ubi pro *comen hoc vel id, vel illud* per accusativum cum infinitivo explicetur, mihi persuadeo. Quam parum intellexerint grammatici hanc particulam, ex eorum disputationibus atque observationibus satis superque apparet. Ad locum citatum Heusingerus ita: „Hoc quoque loco abusi plerumque solent, qui Ciceronem barbare, quam Latine loqui malunt, eoque auctore se recte dicere putant, audio, video, dico, credo, existimo, puto, quod aliquid sit. Sed et hoc praesidium illis Gronovius eripuit, qui praecursum veteribus libris post alios, (quos Gesnerus commemorat in Fabriano Thef. t. 2. p. 423.) edidit: *lenitate verbi tristitiam rei mitigatam*. Nam ita quod causale sit, nec quidquam cum animadverto coniuncti habet. Esti vero Goth. et Vin. cum pluribus vulgatiorem lectionem confirmant, eamque nec ipse damnare audeo; apparet tamen, non probandos esse, qui Ciceronem, ubi depravatus aut suspectus certe est, imitari malunt, quam ubi sui simillimus et incorruptus. Ille certe aliis pluribus locis huic ceterisque eius generis verbis infinitivum adiungit; aut, si quando illud quod admittit, cum indicativo id copulat, non cum coniunctivo. Off. 2. 26. *Videndumque illud item, quod, si opulentum fortunatumque defenderis, in illo uno aut forte in liberis eius manet gratia.* — Haec Heusing. Quasi idem sit: *scio, credo dico quod, ac scio hoc, quod cet.* quasi modus a particula pendeat. In loco ex officiis citato, Cic. non aliter poterat scribere, nec quaeritur ibi, utrum Cicero post verba *dicere, putare, credere* et similia quod cum verbo finito pro accusativo cum infinitivo posuerit, haec enim longe alia est quaestio, sed utrum quod ita usurpetur, ut explicet pronomen antecedens? Quo vero quid rectius, quid frequentius?

Not. 1.

Not. 1. Interdum pronomina haec demonstrativa *hoc, id* rel. intelliguntur, sed constructionis ratio eadem est, ut in his loquendi formulis: *addo quod, excepto quod, praetereo quod, taceo quod, nihil dico quod* cetera.

Not. 2. *Quod* igitur particula nexum indicat inter causam et effectum, (cf. regul. 1.) inter suppositum et appositum, (cf. regul. 2.) inter generale et speciale, (cf. regul. 3.)

Not. 3. Vbi nexus hic triplex locum non habet, (et quartus non est;) *quod* particula adhiberi nequit. Iure igitur Sanctius, Gronovius et alii obtinent, barbare loqui omnes, qui *dico quod, credo quod, scio quod*, — scilicet pro verbo infinito cum accusativo, — aut ipsi dicunt, aut Ciceronem aliosque cultioris L. L. aetatis dixisse arbitrantur. Bene igitur Gronov. ad Phaedr. f. 83. in notis Schefferi: „aut corrupta aut aliter, pronunciat, accipienda, quae in hanc rem concessit Sioppius.“ — Etenim admodum ambiguum haec constructio orationem redderet, cum enim *quod*, propositioni posteriori additum, proximam denotet propositionis prioris causam, *opinionis* vero, *scientiae* cetera non diversae solum esse possint causae, sed etiam longe aliae ac propositio posterior supeditat; facile patet, hanc particulam post verba *dico, puto, scio* similiaque locum non habere pro verbo infinito cum accusativo. Sunt igitur loca, in quibus *scio quod, non ignoro quod* et similia occurrunt, aut aliter explicanda, aut suspecta. Pleraque a Perizonio in contrariam sententiam collecta possunt nostris regulis tribus subici, in primis tertiae, in aliis alia huius particulae significatio locum habet. Liceat unum et alterum interpretari, plura Sanctius Gronovius, Bauerus alique exposuerunt, unde non est, quod actum agamus. *Scio iam, quod filius meus amat.* Plaut. i. e. quod ad filii amorem attinet, hoc iam scio. *Quod verberatus sum, nescio* Petron. i. e. quod ad verbera, adeo non curo, ut nesciam plane. *Narravi vobis, quod vestra opera mihi opus sit* Plaut. i. e. quatenus.

Not. 4. Vnde intelligis grammat. solutionem accusativi cum verbo infinito, per *quod* cum verbo finito, plane falsam esse.

Not. 5.

Not. 5. Supra iam monuimus, non peculiararia esse verba, quae aut *ut* aut *quod* aut accusat. cum infinit. requirant, sed omnem constructionem ab orationis pendere contextu. Vnde post idem verbum modo *quod* modo *ut*, modo *accusat. cum infin.* legitur. ut in his Ciceronianis: „cum scripssit, quod cuperet, me ad urbem venire. — Cato ad Popillium scripsit, ut, si eum pateretur in exercitu manere, secundo eum obliget militiae sacramento. — Scribis, mirari Ciceronem cet.“

De Vt.

Ad varias huius particulae significationes quod attinet, delegamus lectorem ad Horatium Turselinum, iam occupati tantummodo in explicando *ut causali*, de cuius origine infra pauca dicemus.

Est vero regula generalis, quibus ceterae omnes subici posse videntur, quae sequitur:

Regul. 1.

Quotiescunque duae propositiones ita sunt copulatae, ut antecedens contineat consequentis causam, toties adhibetur *ut*.

Regul. 2.

„*Vt* fere usurpatur de *re futura*.“ Recte, nam una propositio pro causa, altera, (quippe cui *ut* praepositum est,) pro effectu sumitur. Quoniam vero rei effectus tempore posterior est, probe notatur, de *re futura ut* adhiberi. In hoc igitur Cicer. „Rogatus est a me, *ut* id potissimum — faceret.“ Preces pro causa sumuntur antecedente, idque quod erat futurum seu faciendum pro harum precium effectus. cf. regul. 1.

Regul. 3.

„*Vt* de *rei eventu*, etiamsi res ipsa alia mente alioque consilio sit suscepta.“ Vt; Alii in praedia proficiscuntur, *ut* locupletiores reveriantur; ego, *ut* pauperior. Plin. Bene, nam iter antecedens divitiarum et paupertatis causa. cf. regul. 1.

Re.

Regul. 4.

„*Ut finem notat.*“ Suscipienda bella sunt, *ut* sine iniuria in pace vivatur. Cic. Omnis finis, ad *causas* pertinet, quare aliquid faciendum censemus, hinc propositio prior *causam* continet, qua aliquid effici potest. cf. regul. 1.

Regul. 5.

„*Ut modum simpliciter notat* post voculas tantus, talis, is, ita, eo rel.“ Tanta fuit expectatio omnium videndi Alcibiadis, *ut* ad eius triremem vulgus conflueret. Cornel. Quo in loco *expectatio* causa est consequentis, ergo ratio eadem est. cf. regul. 1.

Regul. 6.

Denique innumerae fere verborum loquendique formularum classes recensentur, quibus *ut* subiungatur. Sed facile vides, regulis his quinque, vel potius uni, ut sint consentaneae, necesse esse, nihilque posse continere novi. cf. quoque not. 5. ad particul. *quod*. Sed videamus, utrum se res ita habeat: *ut* sequi dicunt verba rogandi, e. g. *rogo, ut timori meo consulas*. Plin. hoc in loco preces antecedunt continentque causam, cur speret fore, ut timori consulatur. *Reliquum est, ut per servos id admiserit*. Cic. ubi *reliquum est* rationem ultimam eamque antecedentem indicat, qua res, de qua Cic. loquitur, fieri poterit. *Accidit, ut Hermae — deicerentur*. Cornel. ubi *accidit* occultam notat causam, qua id effectum fit.

Regul. 7.

Ut (vel causam generatim, vel finem, vel eventum vel modum significet,) *construitur cum coniunctivo*. Ratio huius constructionis supra reddita est. Quare vero et in iis locis, ubi nihil incerti inesse videtur, constructio eadem maneat, id ex primario huius particulae usu est. Hac de re Bauerus cl. ad Sanctii M. p. 107. fere ita: „In enunciatis, in quibus *ut* adhibetur, vel consilium notatur, i. e. effectio, imo voluntas rei efficiendae, i. e. nondum effectae, ut: moneo te, ut caveas, i. e. moneo te eo consilio, ea de causa, — vel efficientia, modus, materia rei
effi-

efficiendae, quod Latinae tamen linguae proprium est. Quippe cum Latini dicunt: is fuit exitus rei, ita pugnatum est, tanta admiratio fuit, sane *ut* cum coniunctivo, sequitur, ut Graeci subiiciunt *ὥς* cum infinitivo vel quoque indicativo. Cur ergo hic coniunctivus Latinis? Nempe ex *primario* usui particulae *ut*, consilium notantis, quod plerumque spectetur etiam, et vero emineat in modo, effecto, materia rei tractandae, ad quam referatur consilium, quo vel in aliqua re, vel modo eius tractandae, vel exitu appareat, vel istis omnibus teneatur. Vnde et *explicandi* vim saepe habet *ut*, tamquam: natura, situs loci talis erat, ut a paucis defendi posset. Nonne hic quasi consilium effertur loci et naturae eius, hoc praesliturae? Et vero efficit naturae rei consilium, opportunum utenti, vel impedit.“—

Regul. 8.

Post verba timendi ut accipitur negative, contraque ne affirmativa. Res satis nota, Latinis, *vereor ut fiat*, de re, quam fieri vellent; *vereor ne fiat*, de re invisa, quam fieri nollent, esse dictum. Hae igitur formae ita explicari possunt, ut una, *vereor ut hoc fiat*, sit: cupio, ut hoc fiat, sed hanc ob rem in metu sum; altera: *vereor ne hoc fiat*, sit: cupio ne hoc fiat, sed hanc ob causam in metu sum. Fere ita Perizon. cf. Vrsin. S. VIII. c. 19.

Regul. 9.

De quod et ut.

Duae hae particulae quamquam sunt plane diversi usus, diversaeque significationis, regulaeque, quibus subiectae sunt, sibi oppositae: *Quod* enim adhibetur, quoties propositio consequens antecedentis indicat causam; *ut*, quoties antecedens consequentis causa est: attamen grammatici obtinent, *ut* et *quod* permutari inter se nonnumquam. *Ut* (seu *uti* quae antiquior scriptura est,) ut *ὥς* apud Graecos accipitur, quod de *ὅτι* dici nequit, unde ab *ὥς*, σ in τ converso, more Dorum, quam ab *ὅτι* ductum mavult Vossius. Vtut est, *ὅτι* et *ὥς* ab una eademque voce relativa originem trahunt, et quamquam diversi usus sunt, tamen anti.

antiquitus idem notasse verisimile est: plures certe recentiorum temporum linguae reperiuntur, in quibus *quod* et *ut*, *oro* et *ut* per unam vocalam, quae eadem a pronomine relativo venit, exprimi solent. Ex quo certe intelligitur, Scioppij aliorumque grammaticorum, *quod* et *ut* promiscue sumi apud veteres, obtinentium, non plane esse absurdam. Sed examinemus loca in hanc sententiam prolata, et videamus, utrum haec harum particularum inter se permutatio inde colligi queat.

Habet hoc sollicitudo, quod omnia necessaria putat. Plin. Lubenter fateor, me non videre, qui aliter scribere potuerit? omnia enim necessaria putare, est sollicitum esse, estque sollicitudinis causa.

Non est in medico semper, relevetur ut aeger. Ovid. i. e. medico non semper efficitur, ut cet. locus igitur regulae de *ut* plane consentaneus, ut ille Plinii regulae de *quod*.

Non quod ames oro, sed quod amare finas. Ovid. Epist. Supphus v. 96. quo in loco, si *quod* declarativum sit, emendatione, quae in editis legitur, superfedere possis.

Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit. Cornel. Hannib. i. Quem locum Bauerus cl. ita explicat: Intellige *id*, quod scilicet, etiam per pleonasmum, praemittatur *ut* *quod*, et distingue: Si verum est *id*, ea res, ea sententia, *id* iudicium, ea opinio, de quo, de qua re nemo dubitat; iam minus offendet illud *ut*. — Quamquam dubito, quin haec interpretatio locum habeat, (nam si quis dixerit, Ciceronem scripsisse: *in ea sententia sum ut putem* cet. respondeo, hunc locum ut maxime nostrae regulae de *ut* esse consentaneum,) tamen *id* apparet, quod omnis haec res in interpretatione sita sit. Placet igitur et nobis Boeclerus in Chrestomat. Terent. — „Solet, ait, fieri, ut a consequenti per interpretationem et diversa supplendi explicandique genera unus diversarum locutionum sensus emergat, quae tamen locutiones aut formulae, quantum ad causas Latinae linguae et rationes grammaticas attinet, non sunt pro iisdem habendae.“

De Constructione praepositionum.

Supra dictum est, accusativum et ablativum casus *localis* esse praecipue significationis, atque ob affinitatem et *temporalis*. Temporis enim imago linea est, quae ipsa est spatii dimensio quaedam. Vnde, nisi omnia, pleraque certe vocabula loci, de tempore sumuntur, dicitur enim: procul *a* Roma, et *ab* urbe condita, *ubi* de loco et tempore. Vtriusque igitur casus munus est, ut terminum designet *ad quem* et terminum *a quo* vel *in quo*, i. e. *motum* et *quietem*. Cum vero omnia, quae sub sensu cadunt, motui et quieti subiecta sint, utriusque vero *notae* duo hi casus habeantur; late sane patet horum casuum usus. Accedit, quod multas adfines, multas translatas exprimunt notiones. Etenim non solum verum motum, sed etiam, ut fit in rudi populo, ἀναλογιστον, verus est in hoc: *eo* Romam ἀναλογιστος in hoc: *amo* urbem, at vero et posterius ita cogitatur, ut amor quasi *transeat* ad aliud quid. Cum itaque duo isti casus tot spatii et temporis rationes designent, praetereaque translatae sint significationis, necesse est, ut eorum significatio non raro ambigua sit, atque incerta, et explicatione definitioneque indigeat. Qui ut dilucidius explicarentur accuratiusque definirentur, *praepositiones* inventae sunt. Pertinent igitur illae ad nomina, quorum relationes, accusativo et ablativo casibus generatim expressas, accuratius definiunt. Tot enim casus, quot sunt relationes, esse non poterant; unde addebantur voculae, quae casuum vices supplerent. Spatii temporis quae rationem generatim expressisse sufficiebat, reliquae notae secundariae praepositionibus supplebantur. Par ratio est temporum, modorum, numerorum. Itaque nullus casus est peculiaris, qui, quae in ciro seu orbe vel sunt, vel fiunt, designet, inde ab origine nomen quoddam addebatur, quod in partem orationis invariabilem, transibat. Haec est origo praepositionis *circum* a *circus*, quae vox pro in variabili postea tractari coepit, ut in his: *urbes, quae circum Capuam sunt*; — *Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros*. Praepositiones igitur

cultioris aetatis esse debent, quam casus ipsi. Non enim est radioris hominis, cogitata accurate eloqui, et definire. Quae nequit verbis efferre, id manibus totoque corpore ostendit, sensim addit nomina et verba, aliasque voces, quae casuum latius patentium amplitudinem restringant. Hac ratione ortae sunt praepositiones *supra*, *infra* et aliae in *a* ex neutris pluralibus hominum adiectivorum; *adversus* seu *adversum* a *verba advertere*, *iuxta* a *iungere*, *secundum* a *sequi* cet.

Denominatio vero praepositionis naturam illius atque indolem parum attingit, illam iode invenit, quia nominis casum plerumque praecedit, etenim et postponi posset. Appollonio Grammatico dicitur *προθετικὸς συνδεσμός* i. e. praepositiva coniunctio, quia, ut illi placet, insit in illa *συνδεσμικὴ συνταξίς*. Inde, arbitror, profecta est Bangii aliorumque Grammaticorum definitio praepositionis, qua sit pars orationis invariabilis, verbo nomen, certo, quem regat, casu adiungens ad significandam circumstantiam quandam. — Huic definitioni, a Jacob Harrisio in Herme suo eleganter exornatae, non immorabimur, non enim exhibet illa praepositionis notam primariam, qua, ut supra diximus, nominum definit explicatque rationem. Ad eam enim est praepositio semper referenda; sin eadem vox verbum respiciat, migrat in classem adverbiorum. Quarum quidem vocum naturam nisi penitus perspexeris, semper dubitabis, utrum particulae quaedam inter praepositiones recipiendae sint, an eiiciendae? Inde factum est, ut multas sua moverit tribu Sanct. l. 16. multo plures Perizonius, uterque vero, quoniam particulae istae non suapte vi casum regerent, sed *ἐλλειπτικῶς* i. e. vi praepositionis omiffae. Ille removit *circiter*, *procul*, *prope*, *versus*, usque aliasque redegit inter adverbia, hic, praeter has, quas recensuimus, *propter*, *iuxta*, *secundum*, *adversus* aliasque. In formula itaque, *prope montes consistere*, ex horum virorum sententia, sermo est *ἐλλειπτικός* et reticetur *ad*. Sed verendum est, ne forte in ipso usu *τὸ ad* alia ellipsis locum habeat! Fortasse autem quispiam dixerit, *prope* esse adverbium, quod praepositioni addatur; ut sit, si explicat haec

VOX

vox casuum rationem, praepositionis vicem gerit, nec quicquam est supplendum quod casum regat.

Nulla enim praepositio regit casum, sed rationem aliquam nominum, generatim casibus expressam, explicat accuratius. Casus ipsi ab orationis contextu pendent, et si praepositio additur, necesse est, ut sua quaeque significatione cum casu *conveniat*. Sin regantur casus a praepositionibus, nihil video in lingua Latina variis nominum terminationibus inutilibus, has enim puto iuventas, ut primariae nominum relationes designarentur.

Jam igitur non quaeritur quem casum quaequae regat praepositio, sed quid significet, cuique casui consentanea sit, ex significatione enim facile patebit quo cum casu sit congruendum. Si vero inventae sunt, ut accusativo et ablativo inserviant, earum significatio manifesta est, notabunt enim locum proprie, et tempus, hinc motum et quietem, deinde vero etiam numerum, ordinem, proportionem, mensuram, causam, finem cet, eruntque igitur, ut casus, quorum assclae sunt, vel propriae vel impropriae significationis. Quod quo magis appareat, dabimus nonnullarum cum proprias tum improprias significationes.

Ad motum notat quocunque, seu terminum quo quemcunque, ut: *venire ad urbem*; *differre ad tempus idoneum*. Neque sine motu significat in his: *habet hortos ad Tiberim*; *homines ad quindecim*; *impiger ad labores*; *ad amissum*; *nihil ea est ad nostram*.

Ante de loco anteriore, ut: *ante domum*, inde de tempore anteriore, *ante urbem conditam*, inde de praestantia, ut: *eum ante me deligo*; *ante omnes pulcherrimus*.

Contra de situ ex adverso seu e regione, ut: *Carthago Itaham contra*, hinc dicitur improprie *contra spem*, *contra naturam*.

Infra de loco ut: *infra lunam*, de vilitate dignitateque exsuperata, ut in hoc Terentiano: *Quem ego infra omnes homines esse puto. Homerus non fuit infra Lycurgum*, de numero deligando: *non infra duodenos* (pedes) *habent*. Plin.

Praeter de motu per locum: *Praeter oculos Lollii haec omnia ferebant*. Cic. Inproprie de adversitate seu diversitate, ut: *praeter spem* (vor der Hoffnung vorbeý, latet itaque in hac vocula alia similitudo ac in *contra*.) de exsuperantia, *praeter modum*.

A terminum unde quemcunque notat: *ventus fiat ab oriente*; *a Jove principium Musae*, de tempore: *ab adolescentia*, de ordine: *secundus a principe*, de causa: *victus est a Scipione*, de origine unde: *caput ei a Sole dolet*; scito me ab singulari amore *benevolentiaque*, quaecunque scribo, tibi *scribere*. Cic.

De de loco: *clamat de via illis, qui sunt intus*. Terent. de tempore: *surgunt de nocte latrones*, notat materiam, ex qua: *templum de marmore*, causam ob quam: *laetor de victoria*, obiectum, ut: *scripsit de multis*, *verba de lege* sunt verba legis, *laudes de Caesare*, Caesaris laudes sunt.

E vel *ex* notat locum unde vel sine motu ut: *Ex Aethiopia est usque haec*; vel cum motus significatione, *e villa reverti*, locum in quo, ut: *e regione*, *ex adverso*. Per analogiam cum significatione loci unde, et personae unde, ut: *audire ex aliquo*. Tempus notat a quo, ex quo: *ex eo die*. Causam efficientem, *ex te ortum est hoc malum*, causam materialem, *pocula ex auro*, i. e. aurea, partem affectam, tanquam originem unde, *laborare ex oculis*, *ex auribus*, relationem rerum et personarum ad suum genus: *aliquis e plebe*.

Haec fere de praepositionibus generatim notanda videbantur, iam pauca de nonnullis singulatim observabimus.

Praepositiones constructionem consuetam interdum non sequuntur, ut: *ad binum millium numero saucis utrinque factis*. Sifenna apud Non. Quem locum Gronov. de pecun. Veter. 1. 7. sic interpretatur et supplet: numero ad capita binum millium. Ego dixerim potius *ad hoc loco adverbialiter esse adhibitum*. Sed in illis formulis *ad Opis, in Veneris, a Vestae*, supple aedem vel aede, *per Varronis* sc. fundum, *ex feminini sexus* sc. stirpe. Sed quaeritur utrum sint, quae vere, sine ulla ellipsi cum genitivo construantur? Qua de re cf. Sanct 2. 3. et ibi Perizon. 12. 8. Vrsin. T. 2. p. 480. Voss. de construct. c. 7. et 65. Scaliger l. 8. p. 392. Sola vero est *tenus*, ait Vossius l. c. quae Romano more genitivum admittat, nam *super, in, ex* genitivo quidem iunctae inveniuntur, sed more Graecorum. Servius contra obinet *tenus* solum regere ablativum; at, si genitivo addatur esse adverbium. Genitivum cum *tenus*, Scioppius aliique ablativo, *sine* intellecto, fulciunt, quam eandem vocem et in *hactenus, eatenus, quatenus* intellectam vult Vrsinus.

Inter praepositionem et casum cum ea constructum nonnunquam apud poetas aliquid interponitur, ut: — Inlicunt ipsis ex vincula fertis. Virgil. Discipulo perii solus ab ipse meo. Ovid.

De ante cum ablativo, item de exante, inante, cf. Horat. Turf. In, sub, super, et subter cum accusativo et ablativo construuntur, cum accusativo, si significant motum ad locum; sin locum ubi, cum ablativo. Veteris vero regulam habere multis in locis laeserunt; occurrit enim apud Plaut. in mentem mihi fuit, in memoriam habere, collocare in arborem et arbore et alia id genus apud eundem leguntur. In alicuius potestatem esse; esse in amicitiam ditionemque pop. Rom. habere in iudicium et familia apud Ciceronem. Sic legitur etiam habere in potestatem apud Cic. Caesar. et Salust. ponere in numerum et numero, in amicitiam, et amicitia. Darium quinto die in Ciliciam fore nunciabatur. Curt.

IIIe

Ille ubi miser, fameliens, videt me *esse in tantum honorem*. Terent. ubi tamen multi libri et Donati commentarii habent, *esse in tanto honore*. Ex his multisque aliis locis colligit Vossius c. LXV. de constr. antiquos indifferenter iunxisse in accusativo et ablativo. Quod si ita se habeat, male fecerunt veteres, nominum enim rationem confundere est in cogitando peccare.

In compositione retinent praepositiones plerumque eam, quam extra compositionem habent, significationem, et propriam, quae est loci, et impropria, quae satis varia est. Vnde *enorme* id est, quod est tam magnum, ut omnem excedere normam videatur; *perutile*, quod per omnes partes utile est, hinc *e* et *per* in compositione augere dicuntur. *Iniustum*, quod ex parte tantum intra iustitiae fines est, *subnigrum*, quod nigro tantum est ad fine, hinc dicitur *in* et *sub* minuire vocabulorum significationem. Ceterum apparet, easdem voces in compositione induere fere adverbiorum naturam, si, suo munere destitutae, indefinitam casuum significationem non declarant; sin isto munere funguntur, mutato loco non permutatur earum natura. Sic *circum* in *circumquiritare ingenia*, *ad* in *adire patrem* retinent et significationem et minus; non item in *oratione circumfluente*, in *circumfluentibus eloquentiae copiis* cet.

Reliquum est, ut de praepositionibus inseparabilibus, quas dicunt, pauca exponamus. Olim et extra compositionem in usu fuerunt hae voculae. De *am* manifestum est, siquidem Cato *am terminum* pro *circum* terminum dixit. cf. Macrobius Saturn. c. 14. Vnde Comminianus apud Charisium inter eas reponit, quae casum regunt, exemplumque idem ponit *am segetes*. Item de *se*, (pro quo veteres *sed*, ut *marid* pro *mari*, cf. columna Duillii apud Funecium.) Festus *se* exponit *sine*. Atque ita in lege vetusta, ut ibi Scaliger monet: *Quaestorque eam pecuniam sed frude sua solvito*. De ceteris quidem non constat, sed vel ex origine clarum fit, non nudas fuisse Syllabas, nihil extra compositionem significantes, quas veteres *loquelaes* dicunt, sed vera potius vocabula, quamquam alia quaestio est, utrum praepositiones

praepositiones fuerint earumque habuerint vim ac potestatem, i. e. utrum aliquam loci rationem indicarint? Exponamus igitur earum significationes.

Am seu *an* et integre *ambe* ex Graeco ἀμφι, circum notat. Hinc *ambages*, *ambedo*, *am sancti valles* apud Maron. i. e. omni ex parte sancti, ut interpretatur Servius: hinc etiam *annus*.

Dis seu *di*, quod alii a *dis* (i. e. bis) alii a *diæ* duent, separationem potissimum et divisionem significat, accipiturque proprie et improprie. Hinc *dissundo*, *distraho*, *discindo*, *discrucio*, *dilaudo*.

Re est retro, hinc *recurso*, *regredior*. Unde notat iterationem in *revido*, *relabor*, *referio*, *reherbero*; repugnantiam in *repugno*, *reductor*, *resto*, *renitor*, aliasque habet significationes, quae illam motus involvunt.

Se notat separationem ut: *secubo* i. e. seorsum cubo, *seduco*, *sevoco*, *separo*; privandi vim habet, ut *securus* qui est sine cura, a cura remotus. Reliquas separabiles, quia falso huc referuntur, silentio praeterimus.

§. 95.

De interiectionibus.

Jam olim quaesitum est a grammaticis, utrum interiectiones vocabula sint, nec ne? Ut olim, ita etiam hodie alii aiunt, alii negant. Duo vero interiectionum genera accurate distinguenda sunt, unum earum, quae ex truncatis loquendi formulis, ex nominibus, ex verbis, particulisque constant, quibus homines adfectu quodam moti utantur. De his non quaeritur, sequuntur enim regulas, de quibus supra expositum est.

Alte-

Alterum earum, quae proprie sic dicuntur, quaeque constant sonis, animi varie affecti signis atque effectibus. Ique ipsi sunt soni, de quibus quaeritur, utrum vocabula sint nec ne? Omnis vero haec quaestio in natura atque indole vocabuli vertitur, de qua si pauca exposuerimus, quid inde colligi possit videbimus, comparabimusque nonnullorum grammaticorum hac super re sententias.

1) Quidquid cogitatur, id quopiam fit *conceptu*, ex quo una pluresve simuntur notae, ut obiectum iisdem adfixum teneatur. Est vero animi nostri *conceptum* quasi continuus quidam fluxus, quo fit, ut omnes, nisi eorum cursus inhibeatur, ex animo defluere videantur. Ut igitur *conceptus* ad aliquid adfigerentur retinerenturque, oratio inventa est.

2) Est igitur *respectus* quidam verborum ad res, sed remotior, propriior vero ad animi *conceptus*. Hinc *vocabula* animi *conceptus* designant, non res ipsas.

3) Si igitur *sonus* quispiam rem ipsam designat, i. e. si nota est atque effectus rei ipsius, *vocabulum* dici nequit.

4) Omnes igitur soni rudes atque inconditi, qui sunt signa atque effectus animi varie affecti, non magis verba sunt, quam illud *cucu* cuculorum, aut illud *marmur* tonitru.

5) Ne soni quidem, si merae sunt aliorum sonorum imitationes, verba dici possunt, exprimunt enim res ipsas, non rerum notiones.

6. Quamquam igitur sonos, ore humano editos, quippe qui sunt effectus et signa animi varie affecti, imitaris, atque adeo scribis ex instituto; attamen nihil nisi merae sonorum naturalium imitationes sunt, non item verba.

7. Quin etiam fieri potest, ut homo affectu motus eosdem sonos non eo, quo naturaliter effutiantur, sed eo, quo scribuntur, modo, adhibeat; attamen ne tum quidem

voca-

vocabula sunt, exprimunt enim proxime affectum, non affectus notionem.

8) Fieri vero potest, ut ex sonis naturalibus verba formentur, ita facta sunt *cuculus*, *murmur*, fortasse et *angor*; innumeraque alia a similitudine sonitus.

Ex his patet, signa illa naturalia animi varie affecti, in sonos erumpentis *oh*, *ah*, *hml* idque genus alios, quas interiectiones dicunt, vocabula non esse posse. Vnde etiam fit, ut cum nulla alia orationis parte cohaereant, (verba enim, quia designant animi conceptus, ita inter sese cohaerent, ut conceptus ipsi,) et, quia non de consilio formatae sunt, sed temere, non inventae, sed innatae, omnis sint analogiae immunes.

Idem soni, cum confusi sint ac rudes, ab aliis aliter et eduntur et audiuntur, hinc primum scribuntur varie, postea vero, quasi distincte efferantur, uno eodemque modo, et sensim usu venit, ut et ita efferantur, ut scribuntur, idque adeo ab hominibus affectu commotis.

Jam ad aliorum sententias progrediamur, et primum ad illam Scaligeri de causis linguae Latinae l. 10. c. 162. „*Dolor*, ait, animi affectum significat, at *heu* dolorem non significat sed est dolentis animi nota. Itaque sola posita explet audientis animum indicio suo. Quae causa fuit plena optimi consilii, qua nostri maiores ab *adverbis* distinxerint. Est igitur interiectio nota animi affecti, quae nullius orationis indiget adiumento.“ — Haec omnia recte dicta sunt, sed quae sequuntur, ostendunt, Scaligerum definitionem a se datam, non esse secutum in differendo ducem.

Sanctius l. I. c. 2. Interiectionem non esse partem orationis sic ostendit: „Quod naturale est, idem est apud omnes, sed gemitus et signa laetitiae idem sunt apud omnes; sunt igitur naturales. Si vero naturales, non sunt partes orationis. Nam eae partes secundum Aristotelem, *ex instituto*, non *natura*, debent consistere. Interiectionem Graeci *adver-*

adverbiis adnumerant, sed falso. Nam neque voces Latinae aut Graecae sunt, etiam si Latinis aut Graecis litteris scribantur; sed signa tristitiae aut laetitiae, qualia in avibus aut quadrapedibus, quibus tamen nec vocem nec orationem concedimus. — Itaque interiectionem a partibus orationis excludimus; tantum abest, ut eam primam et praecipuam cum Caesare Scaligero constituamus. — Haec Vrsinus refellere conatur, sed perperam. Sect. VII. c. 111. sunt enim omnino signa haec naturalia affecti animi, quae interiectiones dicuntur, apud omnes eadem, nimirum soni inconditi, qui ex instituto significare nequeunt, homines enim neque ridere neque flere discunt. Eoque minus ex instituto, quia, quod sciam, nulla omnino verba sunt, quae ita significant, haec certe opinio diu explosa est. Sed Vrsinus partim prius illud interiectionum genus in animo habuisse videtur, partim interiectionum posterioris classis scribendarum usum. — Haec sunt, quae nobis de oratione emendata dicenda videbantur.

Q 3607. 8.

ULB Halle
006 301 738

3

m 18

M.C

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

Rudolph. Gotthold. Rathii

doct. philos. et correctoris gymnasii Lutherani
Halenfis

de

grammaticis et rhetoricis

elocutionis Romanae
praeceptis

Libri tres.

Pars prior

grammatica praecepta continens.

Halae et Lipsiae

apud Joannem Godofredum Ruffium.

1798.